శ్రీమద్

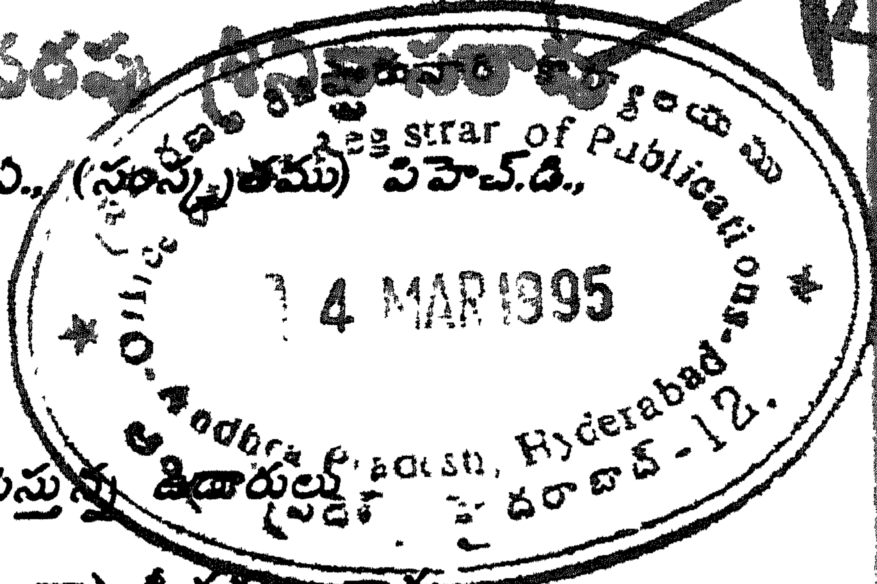
వాల్మీకి రామాయణాయనమ్

సంస్కృతంలోని వాల్మీకి రామాయణానికి సరియైన
(కథ మఱియు అంతరార్థంతో)

: రచన :
' రామాయణ ప్రవచన సుధాకర '
' రామాయణ సుధానిధి '
' భాషాప్రవీణ '

డాక్టర్. మైలవరపు [illegible]
ఎం.ఏ., (తెలుగు) ఎం.ఏ., (సంస్కృతము) పిహెచ్.డి.,

: ముద్రింపచేస్తున్నవారు :

కందికుప్ప (బుర్రా) సీతమ్మ గారు

బొంబాయి.

భావ కార్తీక బహుళ నవమి.

27.11.1994.

శ్రీమద్
వాల్మీకి రామాయణాయనమ్

ఉత్తర కాండము

ప్రథమ ముద్రణము
ప్రతులు : వేయి
సర్వస్వామ్యములూ గ్రంథకర్తవి.

వెల. రు. 40/- (గ్రంథాలయపు మేలు ప్రతి) రు. 50/-

: ప్రతులకు :

డాక్టర్. మైలవరపు శ్రీనివాసరావు

D.No. 5-21-37,
2/6, బ్రాడీపేట,
గుంటూరు - 2.
పిన్ : 522 002 (A.P.)

ప్రిన్సిపాల్,
సంస్కృత కళాశాల,
తెనాలి. ✆ : 23963.
గుంటూరు జిల్లా,
పిన్ : 522 202 (A.P.)

మఱియు

శ్రీ వేలూరి బ్రహ్మానందం
వేలూరి వారి వీధి
భీమవరం. ఫోన్ : 3805
పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా
పిన్ : 534 201 (A.P.)

: ముద్రింపించిన ఉదారులు :

కందికుప్ప (ఖుర్రా) సీతమ్మ గారు
C/o. Lt. Col. K.R. MURTY (Retd.)
G-7, SECTOR 9, C.B.D. NEW BOMBAY.

సీతమ్మగారి పుణ్యతిథి అయిన భావ కార్తీక బహుల నవమి, 27-11-1994.

Printed at :
SAI LAKSHMI OFFSET PRINTERS,
Thyagarajabhavan Street,
GUNTUR-1. PH : 223399

Computer Setting PRABHALA Hi-Tech Enterprises Pvt. Ltd.,

❀ అంకితం ❀

గుంటూరు క్రొత్తపేట ఆంజనేయ స్వామి
పాద పద్మాలకు

రామ చంద్రుని కంటెను రామనామ మతని కంటెనుగొప్ప సీతమ్మ సాధ్వి ఆమె కంటెను గొప్పదౌ హనుమ భక్తి అంకితమిత్తు రామాయణాయనమ్ము !!

శ్రీ శివాయనమః

విషయ సూచిక

ఉత్తరకాండ కథా ప్రారంభము

శ్రీశివాయనమః

ముందుమాట

(ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రింపిస్తున్న కందికుప్ప (బుర్రా) సీతమ్మ గారిని గూర్చి . . .)

"తేషాం వాసః త్రివిష్టపే"
(. . . అలాటి వారు స్వర్గంలోనే ఉంటారు)

ప్లవనామ సంవత్సర భాద్రపదంలో (సెప్టెంబరులో) (1904) బరంపురంలో బుర్రా సూర్యనారాయణగారికి సీతమ్మగారు జన్మించారు.

'మాతర మంగనాః'. తల్లివైపు లక్షణాలు పుత్రికకి లభిస్తాయట. ఖల్లికోట ఆస్థానంలో తెలుగుకవులుగా ప్రసిద్ధులైన తల్లివంశపు సంస్కారం నిండిన ఈమె, శివమహిమ్నస్తోత్రానికి భాష్యాన్ని వ్రాసి ప్రచురించిన కందికుప్ప వంశంలోని కందికుప్ప సాంబశివరావుగారికి అర్ధాంగి అయ్యారు.

వర్షమూ చినుకూలాగా, మంచూ చల్లదనమూలాగా,
కాంతీ వేడిమిలాగా, గాలీ పరిమళమూలాగా

'సంపృక్తమైన' వారిదాంపత్యం ఆదర్శప్రాయమై ఉభయ వంశాలనీ ఆనందింపచేసింది.

అయితే 1, 2, 4, వయసుల పిల్లలు ముగ్గురినీ ఆమె క్రమక్రమంగా కోల్పోయారు. కనీసం మూడుపదులవయసు కూడా ఆమెకు రాకుండానే శ్రీముఖనామ సంవత్సరంలో (1933) ఆ పరమాత్మ ఆమె భర్త సాంబశివరావుగారిని తన పరమపదసన్నిధికి తీసికొనిపోయాడు. ఆమెకు ఈ జీవితంలో అప్పటికి మిగిలినది ఆ సాంబశివుని మూడునేత్రాల్లా 6, 4, 2 వయసుల ముగ్గురు పిల్లలే.

'జ్యేష్ఠః పితృసమో మతః' తండ్రి పిమ్మట పెద్దన్నయే తండ్రి వంటివాడట. ఈ కష్టదశలో ఆమెకు కొండంత సహాయంగా నిలబడి, మనసుకి ధైర్యాన్ని చెప్పి, మాటకు మాట తోడుగా నిలబడి ఆ తల్లిచెట్టుకీ, మూడు చిగురుటాకులకీ ఎండ తగిలి వాడిపోకుండా ప్రాణపదంగా పెంచిపెద్దచేసిన పితృతుల్యుడు. ఆమె అన్న సర్వేశ్వరరావుగారు. శ్రీకాకుళం జిల్లా పాలకొండలోని కందికుప్పవారివీథి ఇంట్లోనే ఎక్కువ కాలం ఆమె ఉన్నారు.

ఒక ప్రక్క ఆ కాలపు సంప్రదాయాలూ, మఱొకప్రక్క అకాలపు వైధవ్యమూ, ఇంకొక ప్రక్క దుర్భర మానసిక వేదనా, ఇక చిన్నవయసు కారణంగా తల్లిగా బాధ్యతని నెరవేర్చడంలోని కష్టమూ - లతో ఉన్న ఆమెకు, ఆ సాంబశివుని ఫాలనేత్రంలా (నుదుటికన్ను) ఉన్న జ్యేష్ఠపుత్రుడు చి. తిరుపతిరావు పార్థివ సంవత్సరం (1945) లో కన్నుమూసాడు.

కష్టంమీద కష్టం కల్గిన ఆమె ఇక దుఃఖసాగరంలో ఒక్కమాఱు పూర్తిగా మునిగి, పైకిలేచి, ఒక్కొక్క అడుగూ ఒడ్డువైపుకి ఎలా వేయగలనా? అని ఆలోచించి తన మనసుని తప్పనిసరిగా ఆధ్యాత్మిక దృష్టితో పరమాత్మవైపుకి మళ్ళించారు.

అధ్యాత్మరామాయణ కీర్తనలని శ్రావ్యంగా గానం చేస్తూ, యోగవాసిష్ఠాన్ని పారాయణం చేస్తూ, భారత - భాగవత - రామాయణాలని మననం చేస్తూ, భగవద్గీతని అనుసరిస్తూ . మరణానికి 15 రోజుల ముందు వఱకూ కూడా సంవత్సరానికి 40 రోజుల ఉపవాసాలు చేస్తూ, గృహిణిగా పిల్లలని పెద్దవారిని చేస్తూ, ఆ మిగిలిన ఇద్దరినీ ఉన్నత విద్యా సంస్కార వంతులని చేసి, ఇహలోకపు తన బరువు బాధ్యతలని సక్రమంగా నిర్వర్తించి ఆ పుణ్యశీల తన భర్త సన్నిధికి ప్రభవ కార్తీకంలో (27-11-87) అంటే ఈ గ్రంథావిష్కరణం జరుగుతూన్న ఇదే రోజున, కాకపోతే 7 సంవత్సరాల క్రితం ఉత్తర లోకాలకి వెళ్లిపోయారు.

ఆర్తా విషణ్ణా శ్శిథిలా శ్చ భీతా ఘోరేషు చ వ్యాధిషు వర్తమానాః।
సంకీర్త్య నారాయణ శబ్దమాత్రం విముక్తదుఃఖా స్సుఖినో భవంతి॥

జీవితంలో ఇహలోక కష్టాలని అనుభవిస్తూఉన్నవారు నోరువిప్పి, మనసు తెఱచి 'నారాయణా'! అని అంటే తప్పక తరిస్తారని శ్రీవిష్ణుసహస్రనామంలో వ్యాసమహర్షి అన్నాడు. అయితే సీతమ్మగారు మెండు బాధతో, గుండెనిండుగా ఎన్నెన్నో పర్యాయాలు నారాయణ నామాన్ని మననం చేసారు. అలా చేస్తూనే జీవితంలో తనకు తాను ధైర్యం చెప్పుకుంటూ వచ్చారు.

అంతకాలే చ మా మేవ స్మర న్ముక్త్వా కలేబరమ్।
యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నా స్త్యత్ర సంశయః॥

మరణకాలంలో ఎవరైతే పరమాత్మ స్మరణాన్ని చేస్తారో, వారు పరమాత్మలో లీనమౌతారని (ఆమె నిత్యం చదివే భగవద్గీతలో) పరమాత్మే స్వయంగా అన్నాడు. సీతమ్మగారు తన మరణదశలో 'నారాయణమూర్తి! తండ్రీ!' అంటూనే వెళ్లిపోయారు.

కాబట్టి నిస్సందేహంగా ఆమె స్వర్గంలోనే ఇప్పుడు ఉన్నారు.

'నారాః ఆపః స్థానం అయనం యస్య సః' అని నారాయణ శబ్దానికి అర్థం. (జ్ఞానాన్నే) నీళ్లనే తన ఇల్లుగా చేసికొని ఎప్పుడూ ఎవరుంటారో, అతడు నారాయణుడని భావం. ప్రతి వ్యక్తికీ మరణానంతరం చన్నీటి స్నానాన్ని మంత్రపూర్వకంగా చేయించేది కూడా, ఆ వ్యక్తి శ్రీమహావిష్ణు సదనానికి వెళ్తాడనీ, వెళ్లాలనీను. అయితే ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాల జ్ఞానం ఆమెకు బాగా ఉండడంతో, అవసాన స్థితిలో కూడా సంపూర్ణ స్పృహతో ఉండి, మహావిష్ణు స్థానమైన చన్నీటినే స్నానంగా కావాలని కోరి, స్నానం ముగియగానే (విష్ణునికేతనానికి వెళ్లడం వలన) నారాయణ స్మరణంతోనే ఆమె శరీరాన్ని త్యజించారు.

కాబట్టి నిస్సందేహంగా ఆమె స్వర్గంలోనే ఇప్పుడు ఉన్నారు.

నేటికి సరిగా ఆమె శరీరాన్ని విడిచి 7 సంవత్సరాలు. ఈ ముద్రింపిస్తూన్న కాండ శ్రీమద్రామాయణంలో 7 వ కాండ. భక్తులయిన ఎందఱో అయోధ్యా ప్రజలకి కూడ రాముడు స్వర్గాన్నిచ్చిన ఉత్తరకాండ ఇది. అదికూడ సరయూనదీ జలాలలో స్నానమూ తనలో లీనమూ ద్వారా ప్రసాదించాడు రామచంద్రుడు. పైగా తన జీవితంలో ఆమె పోయేనాటికి $11/1987 - 9/1904 = 999$ మాసాలుకాగా, సరిగా సీతమ్మగారు 999 శుద్ధ విదియ చంద్రుళ్లని చూచారు. 'సహస్ర చంద్రదర్శనం'

సమయానికి సహస్ర శీర్షుడూ, సహస్రాక్షుడూ, సహస్రపాదుడూ అయిన శ్రీమహావిష్ణు రూపుడు ఆ రామ'చంద్రుడే' ఆమెని తీసికొనిపోయి తన దర్శనభాగ్యాన్ని ఇచ్చాడు.

కాబట్టి నిస్సందేహంగా ఆమె స్వర్గంలోనే ఇప్పుడు ఉన్నారు.

భక్త్యా రామస్య యే చేమాం సంహితా మృషిణా కృతామ్।
లేఖయం తీహ చ నరాః తేషాం వాసః త్రివిష్టపే ॥

రామచంద్రునికి అతి వైభవంగా జరిగిన పట్టాభిషేకాన్ని వర్ణించిన వాల్మీకి, ఈ శ్లోకాన్ని ఆ చిట్టచివర వ్రాసాడు. 'రామచంద్రుని కథని ఎవరు ఇష్టంగా వ్రాయిస్తారో వారికి స్వర్గమే నివాస స్థానంగా ఉంటుంది' అని దీని అర్థం. సీతమ్మగారు నా చేత చేయించినది ఈ పనినే కదా!

కాబట్టి నిస్సందేహంగా ఆమె స్వర్గంలోనే ఇప్పుడు ఉన్నారు.

ఈ నాలుగు కారణాలని బట్టీ, శ్రీమహావిష్ణువు సీతమ్మగారిని తన నాలుగుచేతులనీ అందించి స్వర్గానికి తీసికొనిపోయాడనేది నిస్సంశయమని మనసు పలికిన యథార్థాన్ని వ్రాస్తున్నాను.

'పుస్తకం ప్రచురిస్తున్న వారిని గూర్చి ఇలా వ్రాయకపోతే ఎలా? అందుకని వ్రాసి ఉంటారు' అని ఎవరైనా భావిస్తే, పై వ్రాసిన కారణాలన్నీ మహర్షులూ సాక్షాత్తు నారాయణుడూ చెప్పిన గ్రంథాలలోనివేనని మనవి చేస్తున్నాను. ఇదే అసత్యమైన పక్షంలో ఋషుల మాటలూ, నారాయణుని మాటలు అసత్యమైపోవా?

లోకంలో ఎన్నెన్ని స్థలాలో ఉన్నా కొన్నిచోటులే 'దేవాలయాలు' అయ్యాయి. లోకంలో ఎన్నెన్నో రాళ్లు ఉన్నా కొన్ని మాత్రమే మంత్ర - యంత్ర పూతాలై 'విగ్రహాలు' గా పూజల నందుకొంటున్నాయి. అలాగే లోకంలో ఎందరెందరికో సంపద ఉన్నా, కొందరి సంపద మాత్రమే ఇలాటి పుణ్యకార్యాలకి వినియోగింపబడడం, ఆ సొమ్ము నార్జించిన వారి అదృష్ట పుణ్య విశేషమే. "ఈ పని వీరి వలననే కావాలి" అనే ఒక భగవదాజ్ఞకి అనుగుణంగా ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రింపిస్తున్న కీర్తిశేషురాలు ఈ సీతమ్మగారు ప్రతిఫలంగా మనఃపూర్వక కృతజ్ఞతలని కూడ స్వీకరించడంలేదు.

కాబట్టి నిస్సందేహంగా ఆమె స్వర్గంలోనే ఇప్పుడు ఉన్నారని పల్కుతూ ఆంజనేయుని పాద పద్మాలకు మోకరిల్లుతున్నాను.

తేషాం వాసః త్రివిష్టపే.

భావ కార్తీక బహుల నవమి,
ఆంజనేయస్వామి దేవాలయ ప్రాంగణము,
క్రొత్తపేట, గుంటూరు (ఆం.ప్ర.) 27-11-1994.

ఇట్లు
డాక్టర్. మైలవరపు శ్రీనివాసరావు.
(గ్రంథకర్త)

తన రామచంద్రుని గ్రంథాన్ని ప్రచురింపచేస్తూన్నందుకు ఆంజనేయుడూ, తాను గతించినప్పటికీ తన కోరికని తీరుస్తూనే ఉన్నందుకు సీతమ్మగారూ, శ్రీ కందికుప్ప రమణమూర్తిగారిని అనుగ్రహిస్తూనే ఉంటారు. లాంఛనప్రాయమే అని తెలిసినా అనుగ్రహానికై నేనూ ప్రార్థిస్తున్నాను.

గ్రంథకర్త గురించి

జన్మస్థలం : పశ్చిమగోదావరి జిల్లా గంగన్నగూడెం.

స్వస్థలం : ఒకప్పుడు చెఱుకుగనుమ అగ్రహారం.
(చిలకంపాడు) ప.గో.జిల్లా.

విద్య :
ఆంధ్రగీర్వాణవిద్యాపీఠం కొవ్వూరులో భాషాప్రవీణ, పి.ఓ.ఎల్., ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ ఎం.ఏ., తెలుగు, ఎం.ఏ., సంస్కృతము, అహోబలపండితుని వ్యాఖ్యపై పరిశోధన చేసి పిహెచ్.డి., పట్టం.

ఉద్యోగాలు :
చిననిండ్రకొలను (ప.గో.జిల్లా) సంస్కృత కళాశాలలో 1970 నుండి తెలుగులెక్చరర్‌గానూ, 1976 నుండి తెనాలి సంస్కృత కళాశాలకు ప్రిన్సిపాల్‌గానూ.

i) నాగార్జున మఱియు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం ఒకప్పటి సెనెట్ అకడమిక్ కౌన్సిల్ మెంబరుగానూ.

ii) ప్రస్తుత నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయపు ఓరియంటల్ కళాశాలల డీన్ మఱియు ఓరియంటల్ లాంగ్వేజెస్ స్టడీస్ బోర్డు ఛైర్మన్‌గానూ.

రచనలు : i) బాల ప్రౌఢ వ్యాకరణ కరదీపిక

ii) Proficiency in Oriental Learning (English)
శ్రీమద్రామాయణాయనమ్

iii) బాలకాండము iv) సుందరకాండము v) ఉత్తరకాండము

vi) మాంగల్య తంతునానేన (వివాహ మంత్రాలకి వ్యావహారిక తెలుగు భాషలో అర్థంతో పాటు విశేషాంశాలూ)

ముద్రణలో : శ్రీమద్రామాయణాయనమ్

i) అయోధ్యాకాండము ii) ఆరణ్యకాండము

iii) శ్రీమద్భాగవతమూ - అంతరార్థ సౌందర్యమూ

iv) శ్రీ విష్ణు సహస్రనామాలూ - అంతరార్థమూ

ఉదారులైన దాతలకై ఎదురు చూస్తున్నవి :

i) పండుగలూ - అంతరార్థమూ - కర్తవ్యమూ

ii) శ్రీమద్రామాయణాయనమ్

i) బాలకాండ (2 వ ముద్రణ) ii) కిష్కింధ - యుద్ధ కాండలు

ఇతర విశేషాలు క్లుప్తంగా :

i) ఆకాశవాణి విజయవాడకేంద్రం నుండి గత 19 ఏండ్లుగా సంస్కృత పాఠాలు, సూక్తిసుధ, అమరవాణి కార్యక్రమ నిర్వాహకులు.

ii) భద్రాచల శ్రీరామచంద్రుని ఆకాశవాణి వ్యాఖ్యాతలలో ఒకరు.

iii) పుష్పగిరి పీఠాధిపతులచే 'రామాయణ ప్రవచన సుధాకర' బిరుదగ్రహీత. గుంటూరు శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యుల వారి ఆధ్వర్యంలో ఆనందతీర్థఅగ్రహార ప్రవచనకాలంలో 'రామాయణ సుధానిధి' బిరుద గ్రహీత.

iv) వాల్మీకి జయంతి - వినాయక చవితి పూజామంత్ర వ్యాఖ్యానం - సరదాలూ - సొరభాలూ మొదలైన దూరదర్శన్ (హైదరాబాదు) అనేక కార్యక్రమాల రచయిత మరియు నిర్వాహకులు.

v) దాదాపు శ్రీమద్రామాయణంపై రెండువేల ఉపన్యాసాలు చేసారు.

జీవిత వాంఛ :

i) నేడు విచ్చల విడిగా లభిస్తూ ప్రజలచేత చదువబడే నవలల్లా, శ్రీమద్రామాయణ భారత భాగవతాలు అదే ప్రజలచేత చదువబడే రోజులని చూడాలని.

ii) శ్రీమద్రామాయణాన్ని మొత్తాన్ని ఈ వచన ధోరణిలోనే ఈ జన్మకు పూర్తిచేసి ఋణాన్ని తొలగించుకోవాలని.

అభివాదనలూ - అభినందనలూ

నాలుగు అక్షరాలు ఒంటబట్టే శరీరాన్నిచ్చి నా యోగక్షేమాలే వారి భోగభాగ్యాలుగా జీవించి అకాలఆకస్మికమరణాన్ని పొంది, దివి నుండి కూడ నిత్యం నన్ను ఆశీర్వదిస్తూ అనునిత్యం నాకు అభయాన్ని ప్రసాదించే పూజ్యాలు నా తల్లిదండ్రులు కీ.శే. బ్రహ్మశ్రీ సీతారామమ్మ చంద్రశేఖరరావు దంపతులకు శాశ్వత సాష్టాంగ ప్రణామములు. నాకు విద్యాభిక్ష పెట్టిన గురువులు సర్వబ్రహ్మశ్రీ కర్రి శ్రీరామమూర్తి శాస్త్రి, కలగ వేంకట సుబ్బారాయడు, రావూరి వేంకటేశ్వర్లు, లక్ష్మణ యతీంద్రుల వారికీ, ఆజీవనవిద్యాప్రదాత, నా విద్యాజీవితానికి సార్థకత చేకూర్చిన ప్రొఫెసర్. వేలూరి సుబ్బారావు పెదమామగారికీ, అనునిత్యం నా మనసులో మెదిలే నిష్కపటులు మా మామ వేలూరి బ్రహ్మానందం గారికీ, గుంటూరు ఓంకార క్షేత్ర గాయత్రీమాతకూ, వాత్సల్యంతో చూచే మా అన్నగారు బ్రహ్మశ్రీ మైలవరపు ఆంజనేయశాస్త్రి గారికీ నా సాష్టాంగ ప్రణామాలు.

ప్రతిపర్యాయమూ నేను ఆయా ప్రెస్సుల వారివెంట పడడం ఆనవాయితీగా ఉంటే, ఈ సారి తాము నా వెంటపడి తొందరగా ముద్రించి ఇచ్చిన ప్రభల హైటెక్ కంప్యూటర్స్ ఉద్యోగులు i) చురుకుకి కూడా చురుకుదనాన్ని నేర్పే శ్రీ కె.వి. జితేంద్రగారికీ ii) ఓర్పుకు కూడా విసుగు వచ్చేంత సహనం కలిగిన కురుగంటి పద్మవల్లి గారికీ, శ్రీ చోడవరపు దుర్గాప్రసాద్ గారికీ, ఇలాంటి వారిని ఎన్నుకున్న అధినేత కిశోర్ ప్రభల గారికీ నా సాధువాదాలు.

లోకంలో శ్రీమద్రామాయణ వ్యాప్తికై తమ సంపదలో వాల్మీకికి కొంతని వెచ్చించి ఋషిఋణాన్నీ, ఇటు మాతృఋణాన్నీ తీర్చుకుంటున్న శ్రీయుతులు కందికుప్ప రమణమూర్తిగారికి నా హృత్పూర్వక నమస్కారాలని సమర్పిస్తూ ఆంజనేయుడు సకల శ్రేయస్సు భాగ్యాలతో నిత్యమనశ్శాంతిని వారికి ప్రసాదించవలసినదిగా ప్రార్థిస్తూ ఆంజనేయుని మ్రోల సాష్టాంగ పడుతున్నాను.

భావకార్తీక బహుల నవమి, ఇట్లు,

27-11-94. మైలవరపు శ్రీనివాసరావు

(ఆంగీరస బార్హస్పత్య భారద్వాజ త్రయార్షేయ ప్రవరాన్విత భారద్వాజ సగోత్రుడు, ఆపస్తంబసూత్రుడు, యజుర్వేది, తైత్తిరియశాఖాధ్యాయి) - గ్రంథకర్త.

గ్రంథ కర్తృ దంపతులు

మైలవరపు సుబ్బలక్ష్మి, శ్రీనివాసరావు దంపతులు

శ్రీ శివాయ నమః

మనలో మన మాట

ప్రత్యక్షంగా వారివద్ద చదువుకొనకపోయినా, మహర్షుల అక్షరాలలో క్షరంకాని తనాన్ని ఎల్లప్పుడూ గమనించే ప్రొఫెసర్ శలాక రఘునాథ శర్మగారిని పాదాభివందన పురస్సరంగా అనునిత్యమూ గురువుగా నేను ఆరాధిస్తుంటాను. ప్రస్తావవశంగా "Lt.col. కందికుప్ప రమణమూర్తిగారు సహృదయులూ, పరమయోగ్యులూను. మీ పుస్తకాలని వారి పరిశీలనకి పంపండి" అన్నారు. చదివే వారికి పంపడం కంటె ఆనందం ఏముంది? పంపాను. ఎంతో శ్రద్ధతో శ్రీ మూర్తిగారు చదివి వారి సూచనలనీ, సలహాలనీ...... వివరంగా వ్రాస్తూ ఫలాని వారికి కూడా పంపవలసిందని కొన్ని చిరునామాలని వ్రాసి చెక్కు కూడా పంపారు. ఇలా రెండు మూడు పర్యాయాలు వారిచ్చిన ఆయా చిరునామాలకి పుస్తకాలు పంపుతూ వచ్చాను. ఒకరోజున వారే వ్రాసారు. 'మా తల్లి సీతమ్మగారి పేరిట ఉత్తరకాండాన్ని మీరు వ్రాస్తే నేను ప్రచురించదలచానని.' ఆశ్చర్యం ఆనందం కల్గాయి. వెంటనే వ్రాయ ప్రారంభించాను. 27-11-87 ఆమె పరలోక ప్రయాణతిథి కాబట్టి అనాడు ఆవిష్కరించదలచాననీ వ్రాసాను. సంతోషంగా వారు అంగీకరించారు.

ఇప్పటివఱకూ వారిని నేను చూచి ఉండలేదు. కనీసం ఫోనులో మాటాడి ఎఱుగను. ఒక్కసారైనా ఫోనులో పల్కరింపదలిస్తే ఎందుకో ఎన్నిమాఱులకీ ఆయన లభించలేదు. ఇటు ఉత్తరం అటు వెళ్లి సమాధానం రావాలంటే అతి త్వరగా అయితే 10 రోజులు, మామూలుగా అయితే పక్షం పట్టేది. అలా నడిచిన గ్రంథమే ఇది.

'మీ గుఱించి రెండు వాక్యాలు వ్రాయదలిచాను. దయతో వ్రాయండి' అని వారికి వ్రాసాను. వారినుండి సమాధానం వచ్చింది. ఇదిగో వారి ఉత్తరం.

"లోగడ నా గుఱించి వ్రాయవద్దని వ్రాసినా ఒకరు ఒకసారి నన్నుగూర్చి వాకబు చేసి మరీ వ్రాయడం జరిగింది. చాల బాధపడ్డాను. నా కిష్టమైన పద్యం

"కారే రాజులు రాజ్యముల్ గలుగవే గర్వోన్నతిం బొందరే?
వారేరీ? సిరి మూటగట్టుకొని పోవం జాలిరే? ఉర్విపై
బేరైనం గలదే? శిబి ప్రముఖులున్ బ్రీతిన్ యశః కాములై
యీరే కోర్కులు వారలన్ మఱచిరే యెక్కాలమున్ భార్గవా?'

నా కిష్టమైన ఉపనిషన్మంత్రం - (కొద్ది తాఱుమాఱు చేయాలనుకోండి!)

"మా గృధః కస్యస్విద్ధనం - కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి" (ఒప్పగించిన పనిని చేస్తూనే వెళ్లిపో! ఎవరి నుండీ ప్రతిఫలాన్ని ఆశించకు).

మీరు మఱెవరికీ మాట ఇచ్చి ఉండకపోతే శ్రీమద్రామాయణం మఱోకాండని నా చిరంజీవి అమరుడు కీ.శే. సాయి పేరిట వ్రాయండి."

ఇదీ వారి ఉత్తరం. ఈ ఉత్తమ సంస్కారం వారి తల్లిదండ్రుల నుండి వచ్చింది. సరైన తీరులో మాతృ - ఋషి ఋణాన్ని తీర్చుకునే వీరిని గూర్చి ఏమని వ్రాయను? ఏమని వ్రాసినా వారికది నచ్చనిదని వ్రాసాను (రు) గదా! ఈ వాక్యాలని బట్టి ఎవరి సద్బుద్ధికి ఎంత అందితే అంత ఆలోచించుకోవలసిందని మాత్రమే వ్రాస్తూ ఆంజనేయునికి సాష్టాంగపడుతున్నాను. పరమేశ్వరానుగ్రహ ప్రాప్తి ర్భూయాత్.

భావ కార్తీక బహుళ నవమి,
27-11-1994. గుంటూరు.

ఇట్లు,
డాక్టర్. మైలవరపు శ్రీనివాసరావు.

గ్రంథ ముద్రాపయిత్రి

కీ. శే. శ్రీ కందికుప్ప సాంబశివరావుగారి ధర్మపత్ని

కీ. శే. కందికుప్ప (బుజ్జా) సీతమ్మ గారు.

ఇహలోక ఆగమనం :
సెప్టెంబరు 1904

వైకుంఠ నిర్గమనం :
నవంబరు 1987

శ్రీ శివాయనమః

ఉత్తర కాండము

రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే।
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః।।
కూజంతం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరమ్।
ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలమ్।।

ఓం

కథలోనికి వెళ్లబోయే ముందు
నాలుగు పరిచయ వాక్యాలు

శ్రీమద్ వాల్మీకి రామాయణం ఇప్పటికి ఎంతవఱకూ అయ్యింది?

ఇరవై నాల్గువేల శ్లోకాలతో వాల్మీకి మహర్షి వ్రాయదలచిన శ్రీమద్ రామాయణంలో ఇరవైవేల శ్లోకాల భాగం కథ ఇప్పటికి అయింది. ఇక నాల్గువేల శ్లోకాల గ్రంథ భాగం (20,001 శ్లోకం నుండి 24,000వ శ్లోకం వఱకూ) 'ఉత్తరకాండం' పేరిట మిగిలి ఉంది. అదే మనం చదవబోయేది.

ఈ ఉత్తరకాండని చదవబోయే ముందు ఇప్పటివఱకూ అయిన ఇరవైవేల శ్లోకాల భాగంలోనూ ఏ కాండలున్నాయో ఎంత కథ ఏయే కాండలో అయిందో క్లుప్తంగా తెలిసికోవడంతోపాటు, మీది కథాభాగాన్ని తెలిసికొని సూక్ష్మంగా అంతరార్థాన్ని ఆమీదట తెలిసికోవడం, కనీస ధర్మం కదా!

మొదటికాండం పేరు బాలకాండం. శ్రీమహావిష్ణువు రావణుణ్ణి చంపాలనే ఆలోచనతో దశరథునికి పుత్రునిగా పుట్టాలని అనుకోవడం. దానికి అనుకూలంగా ఋషులంతా అశ్వమేధ - పుత్రకామేష్టి యాగాలను చేయించడం, శ్రీమహావిష్ణువు రావణ - ఇంద్రజిత్ - కుంభకర్ణ - లవణ అనే పేరులు గల నల్గురు రాక్షసులని చంపడం కోసం రామ - లక్ష్మణ - భరత - శత్రుఘ్నులనే పేఱిట నల్గురిగా జన్మించడం, ... ఇలా ఇలా కథసాగి ఈ నల్గురికీ సీత - ఊర్మిళ - మాండవి - శ్రుతకీర్తి అనేవారితో పెండ్లిండ్లు జరిగి అంతా సుఖంగా అయోధ్యకి తిరిగి రావడం-తో బాలకాండ కథ పూర్తవుతుంది.

మంథర ప్రోత్సహించిన కారణంగా కైకమ్మ వరాలని అడగడంతో ప్రారంభమై రామచంద్రుని పాదుకలకి రాజ్యపట్టాభిషేకం చేయడం-తో రెండవదైన అయోధ్యాకాండ పూర్తవుతుంది.

మహర్షులందఱి ఆశ్రమాలకీ రాముడు, తన సీతా లక్ష్మణులతో కలిసి వెళ్లి వారి ఆశీర్వాదాలనీ తపశ్శక్తినీ పొందడం...... సీతమ్మని కోల్పోవడం, ఆ దుఃఖంతో అరణ్యంలో సంచరిస్తూ కిష్కింధానగర సమీపానికి రావడం-తో మూడవదైన ఆరణ్యకాండ పూర్తవుతుంది.

ఆంజనేయుని పరిచయంతో ప్రారంభమైన కథ...... 'సంపాతి' అనే పేరున్న జటాయు సోదరుని ద్వారా సీతమ్మ జాడ తెలిసి సముద్రపు ఒడ్డుకి వానరసైన్యం చేరడం-తో నాల్గవదైన కిష్కింధాకాండ పూర్తవుతుంది.

జాంబవంతుని ప్రేరణపై వానరుల ఉత్సాహనినాదాల మధ్య ఆంజనేయుడు లంకా నగరానికి సముద్రంపై ఎగరడంతో ప్రారంభమైన కథ...... రామునికి సీతాక్షేమాన్ని చెప్పడం-తో అయిదవదైన సుందరకాండ పూర్తవుతుంది.

ఇంత సహాయం చేసిన ఆంజనేయునికి రాముడు కౌగిలి భాగ్యాన్ని ప్రసాదించడం. సముద్రానికి వారధి నిర్మించడం, విభీషణుణ్ణి తమ పక్షంలో చేర్చుకోవడం, రావణ, కుంభకర్ణ, ఇంద్రజిత్తులని వధించడం, సీతమ్మని అగ్నిప్రవేశం చేయించి పవిత్రురాలిగా దేవమహర్షి వానర గణాలమధ్య నిర్ణయించడం, భరతుని వద్దకు వచ్చి

అయోధ్యకు తీసికొని పోవడం, ఎందరెందఱో ఆనందిస్తూండగా మహర్షుల ఆశీర్వాదాల మధ్య శ్రీరామచంద్రుడు పట్టాభిషిక్తుడై తన పూర్వుల అడుగు జాడలలో పరిపాలనని ధర్మబద్ధంగా చేస్తూండడం వఱకూ ఇప్పటికి అయిన భాగం. ఇంతతో ఆఱవదైన యుద్ధకాండమూ, ఆ చివరలోనే పట్టాభిషేకమూ పూర్తయిందన్నమాట. ఇక మీద రాబోయేదే 7వదైన ఉత్తరకాండ.

జరిగిన కథ తెలిసాక క్లుప్తంగా అంతరార్థం విందాం.

శ్రీమద్రామాయణం కథ ఎవరికి తెలియదు? అందఱికీ తెలుసు. ఒకవేళ ఎవరికైనా తెలియకపోయినా సులభంగా చెప్పెయ్యవచ్చు. కాని అంతమాత్రమే తెలిస్తే ప్రయోజనం లేనే లేదు. వాల్మీకి మహర్షి శ్రీమద్రామాయణాన్ని కేవలం కథ చెప్పేందుకే వ్రాయలేదు. నేటి కాలపు పిచ్చి పిచ్చి కథలూ నవలలూ వ్రాసేవారి వ్రాతలలో కథే తప్ప అంతరార్థాన్ని వెదికేందుకు అవకాశమే ఉండదు. కారణం - వారిలో తపశ్శక్తీ, వారు వ్రాసే దానికీ వారు ప్రవర్తించే దానికీ ఏమాత్రపు సంబంధమూ మచ్చుకి కూడా లేకపోవడమే. వాల్మీకి, వ్యాసుడూ మొదలైన మహర్షుల వ్రాతలు చిరకాలంగా జీవిస్తూ ఉండడానికి కారణం, ఆ యిద్దఱూ కూడా తమ గ్రంథాలలో తాము పాత్రధారులు. అంటే గ్రంథం లోపలా బయటా కూడా ఒకే ప్రవర్తన కలవారు. అంతే కాదు. బ్రహ్మ - నారదుల ఆశీర్వచనాన్ని పొంది, రాబోయే కథని కూడా తమ తపశ్శక్తితో గ్రహించుకొన్న తాపసులు. అటువంటి వారు వట్టి కథలు వ్రాస్తారని చాలమంది భావించుకుంటూ ఉండడానిక్కారణం, ఇటువంటి వారంతా కేవలం వట్టి (పోయిన) కథలని చదువుకుంటూ జీవితాన్ని వెళ్లదీస్తూ ఉండడమే.

ఇంతకీ సూక్ష్మంగా అంతరార్థాన్ని చూద్దాం. (వివరంగా అయితే ప్రచురితమైన నా బాలకాండ అయోధ్యాకాండ సుందరకాండ గ్రంథాలలో చదువుకోవచ్చును).

ఎంతోకాలంగా శ్రీమహావిష్ణువుని ఆరాధిస్తూన్న కారణంగా శ్రీమహావిష్ణువు ఇక్ష్వాకు వంశంలో జన్మించి ఆ వంశాన్ని పవిత్రీకరింప దలిచాడు. రావణుణ్ణి వధించడమనే ఆలోచన కలిగి తాను దశరథునికి

నలుగురిగా పుట్టాడు. అంటే ఇది దశరథుని గొప్పకాదు. ఇక్ష్వాకు వంశీయుల పూజ దశరథుని నాటికి ఫలించిందన్నమాట. ఇక రామునికి రావణ వధ ప్రధానం కాబట్టి, విశ్వామిత్రునికి శిష్యుడై బలాతిబల విద్యలనీ, సీతమ్మనీ కూడా పరిగ్రహించాడు బాలకాండలో.

ఎక్కడ తనకు పట్టాభిషేకం అయిపోయి రావణ వధకి వెళ్లేందుకు అవకాశం కుదురదో అని భావించి పట్టాభిషేకం భంగం చేసే బుద్ధిని కైకమ్మకి కల్గించి పట్టాభిషేకాన్ని కొంత కాలానికి మార్పించుకుని అరణ్యానికి చేరాడు అయోధ్యాకాండలో.

రావణ వధకి కావలసిన శక్తిని (రాముడు మహర్షులంతా తపస్సు చేసి ఆర్జించిన తపస్సుని స్వీకరించి) సంపాదించాడు. రావణుడు సీతని ఎత్తుకొని వెళ్లి ఉండకపోతే రావణుణ్ణి చంపేందుకు (నిజమైన దోషాన్ని రావణునిలో ఆరోపించేందుకు) రామునికి అవకాశం చిక్కేది కానేకాదు. అలాంటి బుద్ధి రావణునికి పుట్టించి సీతాపహరణాన్ని చేయించి పైకి మానవ సహజమైన దుఃఖాన్ని నటించాడు ఆరణ్యాకాండలో.

రావణునికి మిత్రుడైన వాలిని ఒక్క బాణంతో చంపి ఒకవిధంగా రావణునికి తన మీద పగనీ, "వాలి అంతటి వాణ్ణి ఒక్క బాణంతో చంపిన వాడా రాముడు!" అనే భయాన్నీ కల్గింపచేసాడు. దానిలో భాగంగానే సుగ్రీవుణ్ణి శరణు వేడడం కూడ. ఆంజనేయుణ్ణి యోగ్యుడయిన దూతగా నిశ్చయించుకోవడం జరిగింది కిష్కింధాకాండలోనే.

లంకలోని రావణుని యథార్థమైన బలం - అభిప్రాయాన్ని తెలిసి కోవడం, ఆంజనేయుని నిజస్వరూపం - బలం - ఆలోచనా విధానం ఇంకా చెప్పలేనన్ని విశేషాలముద్ద ఉంది సుందరకాండలో.

దేవేంద్రుణ్ణి అనేక పర్యాయాలు బెదిరించినవాడూ, సర్వలోక విజేతా అయిన రావణుడు తన రాక్షస వంశంతో నాశనం కాగా విభీషణునికి ధర్మబద్ధంగా (యుద్ధానికి ముందే చేసిన) పట్టాభిషేకాన్ని లంకలో చేయడం జరిగింది యుద్ధకాండలో. ధర్మాధర్మాల్లో ధర్మమే శాశ్వతం కాని, అధర్మమనేది ధర్మం ముందు ఏమాత్రం నిలువదనేది నిరూపింపబడింది కూడ ఈ కాండలోనే.

ఏ రావణవధ అనే పనికోసం భూలోకానికి శ్రీరామచంద్రమూర్తిగా మహావిష్ణువు అవతరించాడో, ఆ పని అయిపోయిన పిమ్మట ఇక వైకుంఠానికి సీతమ్మతో కలిసి వెళ్లిపోవడం ఇక తాను చేయవలసిన - మిగిలిపోయిన కృత్యం. ఆ కథే మనకి ఉత్తరకాండలో కన్పిస్తుంది. కథతోపాటు అంతరార్థాన్ని వివరంగా గమనిస్తూ చూద్దాం.

వాల్మీకి ఉత్తరకాండని వ్రాయలేదంటారు. నిజమేనా?

అని ఈ ప్రశ్న అడిగారంటే, ఉత్తరకాండని వాల్మీకి వ్రాయ లేదని మీతో ఎవరన్నారో వారు - శ్రీమద్రామాయణం మొత్తం మాట దేవుడెఱుగు! మొదటి కాండలోని మొదటి 5 సర్గలు కూడా చదవనివారే అని స్పష్టంగా చెప్పక తప్పదు. కారణం, బాలకాండం 4వ సర్గ 2వ శ్లోకమే (చతుర్వింశత్సహస్రాణి శ్లోకానా ముక్త్వా నృషిః తథా సర్గశతాన్ పంచ షట్కాండాని తథోత్తరమ్) 24 వేల శ్లోకాలతో 500 సర్గలుగా విభజింపబడి 7 కాండలతో - చివరి దానిపేరు ఉత్తరకాండ కాగా వాల్మీకి శ్రీమద్రామాయణాన్ని వ్రాసాడని స్పష్టంగా నిరూపిస్తోంది. ఈ శ్లోకం రామాయణంలో 184వ శ్లోకం కాబట్టి పై నిర్ణయం చేసిన ఘనుడు మొదటి 200 శ్లోకాలు వఱకూ కూడా చదవని పండిత(మ్మ)మాన్యుడని చెప్పాలి.

నిజంగా శ్రీమద్రామాయణాన్ని వాల్మీకి మహర్షి, (1) రామాయణం జరక్కముందు - (2) లేదా జరుగుతూన్నప్పుడు - (3) లేదా జరిగిన పిమ్మట - ఈ మూటిలో ఎప్పుడు రాసాడు? అంటే 'ప్రాప్త రాజ్యస్య రామస్య' (4/1) రావణ వధ జరిగాక - రామునికి రాజ్యపట్టాభిషేకం జరిగిన పిమ్మటనే వ్రాసాడని సమాధానం. రామ పరిపాలనలో సకల ప్రాణి సమూహమూ (వట్టి మనుష్యులే కాదు) (రామోరామో రామయితి ప్రజానా మభవన్ కథాః) ఎక్కడ ఎవరు ఏం మాట్లాడినా రాముడు - రాముడు - రాముడు అని ఆయన గూర్చిన చరిత్రనే విన్పిస్తూంటే, ఆ కాలంలో వాల్మీకి ద్వారా రామకథని లోకంలో శాశ్వతం చేయించాలని భావించాడు శ్రీమహావిష్ణువు. (రామాయణ రచనకి ఏయే ఏర్పాట్లని ఎలా చేసాడో ఆ వివరాలు నా బాలకాండ పుట 8లో చూడవచ్చు). అందుకే ప్రతి వేయి శ్లోకాలకీ ఒక్కొక్క గాయత్రీ మంత్ర బీజాక్షరాన్ని ఉంచాడు వాల్మీకి. ఇక వాల్మీకే శ్రీమద్రామాయణంలో ఉత్తరకాండని వ్రాసాడనడానికి ఆధారాలు.

1) ఆఱుకాండలతో పాటు ఉత్తరకాండనీ వ్రాసాడని శ్రీమద్రామాయణం లోనే 4/2 శ్లోకం చెప్తూండడం (షట్కాండాని తథోత్తరమ్).
2) రామాయణరచనలో ప్రతి వెయ్యి శ్లోకాలకీ ఒక్కొక్క బీజాక్షరం చొప్పున ఉండేలా చేసికోవలసినదిగా గాయత్రీ మాతని విష్ణువు ఆదేశించాడు. గాయత్రీ బీజాక్షరాలు 24 కాబట్టి, రామాయణం యుద్ధకాండ వఱకే అయ్యి ఉంటే 20 బీజాక్షరాలే రామాయణంలో వాడబడి, మిగిలిన నాలుగిటికీ స్థానం లేకుండా పోయుండేది. అలా కాక ఉత్తరకాండతో 24 బీజాక్షరాలూ సరిపోతూండడం. (గాయత్రీ బీజాక్షరాలున్న శ్లోకాలు చివర్లో ఉన్నాయి).
3) శ్రీమద్రామాయణకథని లోకానికి ప్రచారం చేసేందుకు వాల్మీకి మహర్షి ఏ కుశీలవులని ఎన్నుకున్నాడో, ఆ యిద్దఱూ ఉత్తర కాండలోనే కన్పిస్తూ ఉండడం, వారిద్దఱినీ పరిచయం చేయకుండా గ్రంథాన్ని ఆపుచేయ వలసిన అవసరం వాల్మీకికి లేకపోవడం - ఆపు చేసిన పక్షంలో రాముని పుత్రులెవరో లోకానికి తెలిసే అవకాశమే లేకపోవడం. ఆపు చేసిన పక్షంలో సీతారాములు వైకుంఠానికి వెళ్లిన విధానం, కుశీలవుల పట్టాభిషేకం...... ఎవరికీ తెలిసేవి కాకపోవడం.
4) వైకుంఠం నుంచి సీతారాముల్ని భూలోకానికి తెచ్చిన పిమ్మట తిరిగి వారిని రావణ వధ అయ్యాక యథాస్థానానికి పంపించి కథని ముగింప వలసిన కనీస ధర్మం - కర్తవ్యం వాల్మీకి మహర్షిపై ఉండడం.
5) శ్రీమద్రామాయణాన్ని రచింపలసినదిగా వాల్మీకిని బ్రహ్మ ఆదేశిస్తూ (రామస్య చరితం సర్వం కురు త్వమ్) మొత్తం రాముని చరితాన్ని వ్రాయవలసిందిగా పల్కడం.
6) ఇప్పటివఱకూ జరగనిది కూడా నీకు తెలియడమే కాక, పాత్రల మనసులలోని అభిప్రాయాలు కూడా అర్థమౌతాయని వాల్మీకితో బ్రహ్మ పలికిన కారణంగా, యుద్ధకాండ వఱకూ జరిగిన అంశాలే వాల్మీకి వ్రాయగలిగాడు. 'జరగనివి కూడా చెప్పగల జ్ఞానం నీకు లభిస్తుంది' అని బ్రహ్మ అన్న వాక్యానికి ఆధారం, (వాల్మీకి ఉత్తరకాండని వ్రాయని పక్షంలో) మఱెక్కడా లభించకపోయే పరిస్థితి ఏర్పడుతూ ఉండడం.

7) శ్రీమద్రామాయణంలో కుండలినీ శక్తి మొదటి నుండి చివరి వఱకూ నిరూపింపబడుతూ కన్పిస్తుంది కాబట్టీ, కుండలినికి అతి ప్రధానమైన చక్రాలు 7 కాబట్టీ, అందులో చిట్టచివరిదైన సహస్రారమనే చక్రం శరీరానికి ఉత్తర భాగంలోనే (తలమాడు భాగం) ఉంటుంది కాబట్టి అదే పేరుపై ఉత్తరకాండమని వాల్మీకి వ్రాసి ఉంటాడని నిశ్చయించడం.

8) రాముణ్ణి విడిచి ఉండలేని సీతమ్మ, సూర్యుడూ కాంతీలా కలిసిపోయే సీతారాములలో ఒకరైన సీతమ్మ, తన యింట కొంత కాలం ఉండడమే కాక కవలలను కూడ తన ఆశ్రమంలోనే కన్నదని చెప్పుకోగలిగిన మహాదృష్టం వాల్మీకికి కలిగితే, ఆ అదృష్టాన్ని వాల్మీకి వ్రాయదలచి వ్రాయడం ఇక్కడ జరిగింది.ఈ అన్ని రుజువులు వాల్మీకి మహర్షి ఉత్తరకాండని వ్రాసాడనే విషయాన్ని ధ్రువపఱుస్తాయి.

'ఉత్తరకాండ అనే పేరులోని విశేషం'

రామచంద్రుని బాల్యవిశేషాలు వివరించినది బాలకాండ కాగా, అయోధ్యా విశేషాలని చెప్పేది అయోధ్యాకాండం అయితే, అరణ్యంలో మహర్షులంతా అరణి మథించి యాగాలు చేసి సాధించిన అద్భుత తపోవిశేషాలని తెల్పేది అరణ్య (ఆరణ్య) కాండ కాగా, కిష్కింధానగర ప్రాంతంలో జరిగిన విశేషాలు కిష్కింధాకాండ కాగా, ఎన్నెన్నో సౌందర్యాలున్న (నా సుందరకాండ గ్రంథంలో (24 విశేషాలు) వివరించడం జరిగింది) కారణంగా సుందరకాండ కాగా, యుద్ధ విశేషాలని తెల్పే కాండ యుద్ధకాండ అయింది. అలాగే ఉత్తరకాండ అనే పేరుని కూడా మహర్షి అర్థవంతంగానే పెట్టాడు.

1) శ్రీమద్రామాయణమంతా వాల్మీకి కళ్ల ఎదుటే జరిగింది. ఇక మీదట జరగబోయేది ఏదో, అది 'ఉత్తరకాండ.'

2) రావణవధ అనే ఏ ముఖ్యకార్యం ఉందో దాన్ని చేయడం వఱకూ ఉన్న కథ పూర్వకాండం అయితే, ఆ మీదట జరిగినది కాబట్టి 'ఉత్తరకాండ.'

3) శ్రీమద్రామాయణంలో యుద్ధకాండ వఱకూ ఏ అనుమానం కల్గినా రావణునకున్న శాపాలూ - ఇంద్రజిత్తు గొప్పదనం - మొదలైన వాటికి ఉత్తరాలు (సమాధానాలు) దొరికే కాండ ఏదో అది 'ఉత్తరకాండ.'

4) యుద్ధంలో మరణించిన ఎందఱెందఱో రాక్షసులకి ఉత్తరక్రియలు జరిగే కాండ ఏదో అది 'ఉత్తరకాండ.'

5) భూగోళానికి అతల, వితల, సుతల, తలాతల, మహాతల, రసాతల, పాతాలమనే 7 లోకాలూ "క్రిందుగా" అంటే దక్షిణపు దిక్కున ఉంటే, పైనున్న 7 లోకాలకూ కూడ ఉత్తరపు వైపుకు సీతారామ ప్రయాణం సాగే కాండ ఏదో అది 'ఉత్తరకాండ'.

6) దక్షిణ దిక్కున ఉన్న లంకని జయించి ఉత్తరపు దిక్కున ఉన్న అయోధ్యని చేరి పట్టాభిషిక్తుడైనా ఇంకా వెళ్లవలసి ఉన్న ఏ ఉత్తర దిక్కు ఉందో (వైకుంఠం) ఆ ఉత్తరానికి సీతారాములు వెళ్లే విశేషాన్ని తెల్పే కాండ ఏదో అది 'ఉత్తరకాండ.'

7) గాయత్రీ మంత్ర బీజాక్షరాలు ప్రతి కాండంలోనూ ఉన్నాయి. కాని కాండ మొదటి - శ్లోకంలో మొదటి అక్షరం గాయత్రీ బీజాక్షరంగా అయిన కాండలు రెండే రెండు. (1) బాలకాండ ప్రథమ శ్లోక ప్రథమ బీజాక్షరం (త). (2) ఉత్తరకాండ ప్రథమ శ్లోకం ప్రథమ బీజాక్షరం (ప్ర). మొదటి - చివరి కాండాల్లో మాత్రమే కన్పించే ప్రముఖులు 'విశ్వామిత్రుడు - జనకుడు - కేకయ మహారాజు' అనే ముగ్గురు మహాతపస్వులూను.

8) సీతారామ లక్షణ భరత శత్రుఘ్నాంజనేయులే కాక రామపక్షాన పోరాడిన వానరయోధులందఱినీ కూడా జీవింపచేసి వారందఱికీ ఉత్తరలోకానికి పోయే అనుగ్రహాన్ని ఇచ్చే కాండ 'ఉత్తరకాండ.'

9) రాముని చేతిలో హతులై, అలాగే తన తమ్ముల చేతిలో కూడా మరణించిన ఎందఱో రాక్షసులు ఉత్తరలోకానికి పోయే అర్హతని కలిగించిన కాండ 'ఉత్తరకాండ'.

10) తనని నమ్ముకొని, తనతోడిదే లోకంగా భావించి వెంట వచ్చిన అయోధ్యా జనులందఱికీ, ఉత్తరలోకాలని ప్రసాదించిన కాండ 'ఉత్తరకాండ'.

ఉత్తరకాండ కథా ప్రారంభము

ఎంతపని చేసావు రామా!

ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య రాక్షసానాం వధే కృతే।
ఆజగ్ము ర్మునయ స్సర్వే రాఘవం ప్రతినందితుమ్।।

శ్రీరామచంద్రుడు పట్టాభిషిక్తుడయ్యాడు. పరిపాలన ధర్మబద్ధంగా సాగుతోంది. తమకిక ఏ బాధలూ రాక్షసుల వలన లేకపోవడంతో పరమానందపడ్డ మహర్షులంతా ఒక్కమాటుగా ఆ రామచంద్రుణ్ణి చూడవచ్చారు.

తూర్పున ఉండే కౌశికుడు, యవక్రీతుడు, గార్గ్యుడు మొదలైనవారూ, దక్షిణంలో ఉండే నముచి, ఆత్రేయుడు, అగస్త్యుడు, మొదలైనవారూ, పశ్చిమంలో ఉండే కవషుడు, ధౌమ్యుడు మొదలైనవారూ, ఉత్తరంలో నిత్యం ఉండేవారూ - సప్తర్షులు అని ప్రసిద్ధి పొందినవారూ అయిన వశిష్ఠ - కాశ్యప - అత్రి - విశ్వామిత్ర - గౌతమ - జమదగ్ని - భరద్వాజులూ ఒక్కమాటే వచ్చి రాక్షసబాధ తొలగించినందుకై రాముణ్ణి ప్రశంసించడం ప్రారంభించారు. (వసిష్ఠః కాశ్యపోఽథాత్రిః విశ్వామిత్రః స గౌతమః జమదగ్ని ర్భరద్వాజ స్తేఽపి సప్తర్షయ స్తథా।। సప్తర్షుల జాబితాని వాల్మీకి చెప్పాడిక్కడ. ఇదే ప్రమాణం). **ఈ శ్లోకం చాలా గట్టిది.**

మహర్షులంతా రాముణ్ణి పొగుడుతూన్నట్లుగా పైకి అన్పిస్తోంది. కాని అది నిజం కాదు. మహర్షులనే రాముడు పొగడాలి. 'గర్భభూతా స్తపోధనాః' మహర్షులంతా శ్రీమహావిష్ణువు రక్షణలో సుఖంగా ఉండవలసిన వాళ్ళు. కాబట్టి వారిని రక్షించుకోవడం ఆయన కర్తవ్యాలలో ఒకటి. ఆయన తన కర్తవ్యాన్ని నెరవేటిస్తే దానికి ప్రశంసించాలా? ఏదైనా కర్తవ్యం కాని విశేషమైనదేదో చేస్తే ప్రశంసించాలి. పోనీ! వీరు ప్రశంసిస్తూంటే ఆయన ఎందుకు అంగీకరిస్తున్నాడు మరి? అది నిజానికి ప్రశంస కాకపోవడం బట్టి. ఎలాగో చూద్దాం.

మహావిష్ణువు మానవుని అవతారం ఎత్తాడు. విశ్వామిత్రుడు బల - అతిబల విద్యలతోపాటు సర్వ అస్త్రమంత్రాలనీ కూడ ఉపదేశించాడు. ఆ మంత్రాలన్నీ ఫలితానికి రావాలంటే 14 సంవత్సరాల కాలం - ఆ మంత్రాలకి పురశ్చరణం (మననం) అవసరం. అందుకే 14 సంవత్సరాలూ అరణ్యాలలో గడిపాడు. ఉత్తమ ప్రదేశాలలో చేసిన మంత్రమననం, తొందరగా ఫలితానికి వస్తుంది కాబట్టే, ఎందఱెందఱో మహర్షులు తపస్సు చేస్తూనే శరీరాలని జీర్ణం చేసికొన్న దండకారణ్యంలోనే చాలకాలం మంత్ర మననాన్ని రాముడు చేసాడు. రాక్షస సంహారం కోసం అగస్త్యమహర్షి తన తపశ్శక్తినంతనీ నిక్షిప్తం చేసిన ఖడ్గాన్నీ ఇతర ఆయుధాలనీ ఇచ్చాడు. అరణ్యంలో సుతీక్ష్ణుడు, శరభంగుడు మొదలైన మహర్షులు తమ తపశ్శక్తులని రామునికే ధారాదత్తం చేసారు. ఇంతకుముందే పతివ్రతా శిరోమణి అయిన అహల్యా, వీరపురుషుడూ - ఆవేశావతారమూర్తీ అయిన పరశురాముడూ కూడ తమ తపశ్శక్తులని ధారపోయగా, సీతమ్మ స్వయంగా నిరాహారిణియై లంకలో ఉండి తపస్సుని ఆర్జించి, రామచంద్రునికి చూడామణిలో నిక్షిప్తం చేసి పంపింది. ఇంత తపశ్శక్తి ఉంటే తప్ప రావణుణ్ణి గెలవడం రామునంతటి వానికి అసాధ్యమయిందంటే వాని తపశ్శక్తి తీవ్రతని తెలిసికోవచ్చు. ఇంతటి రావణ వధకి నిజంగా తోడ్పడినది మహర్షుల తపశ్శక్తి తప్ప రాముని పరాక్రమం కానేకాదు గదా! (ఈ విధమైన విశేషాలన్నింటినీ వివరంగా హేతుబద్ధంగా ముద్రితమైన నా బాల అయోధ్య సుందరకాండల గ్రంథాలని చదివితే తెలిసికోవచ్చు) మఱి ఎందుకని మహర్షులు రాముణ్ణి ప్రశంసించాలి?

ప్రజల నుండి పన్నుల రూపంలో తీసికొన్న ద్రవ్యాన్ని ప్రజా సంరక్షణానికే ప్రభుత్వం వెచ్చించడం ఎలా ధర్మమో, అలాగే ఋషుల నుండి తీసికొన్న తపశ్శక్తిని లోకక్షేమం కోసమూ, ఋషులు తపస్సు చేసి లోకాన్ని రక్షించేందుకు వీలుగా వారిని రక్షించడం (రాక్షస బాధ మొదలైనవి లేకుండా) కోసమూ రాజు వెచ్చించాలి. అందుకే తనకిచ్చిన తపశ్శక్తిలో కొంతని పాదుకలలో నిక్షిప్తం చేసి నందిగ్రామంలో ఉంచి అయోధ్య - తత్పరిసర ప్రాంతానికి బాధలేకుండానూ, దూతగా వెళ్లిన కాలంలో కూడా హనుమంతునికి బాధలేకుండా అంగుళీయకంలో నిక్షిప్తం చేసి ఇవ్వడం ద్వారానూ, (ఆ తల్లి కూడా తిరుగు

ప్రయాణంలో ఆంజనేయునికి కష్టం కలుగకుండా చూడామణిలో తన తపశ్శక్తిని ఉంచి పంపించడం ద్వారానూ)..........ఇలా అతిభద్రంగా లోక క్షేమాన్ని గమనించినందుకూ తద్వారా తమ నుండి (ఋషుల నుండి) తపస్సుని గ్రహించుకొనేలా చేసికొన్నందుకూ, రాముణ్ణి వారంతా అభినందించారు. లోకంలో కూడా ఉద్యోగాన్ని తానే ఇచ్చినా, ఎదుటి వ్యక్తి సక్రమంగా పనిచేసి అధికారి మెప్పు పొందితే, ఉద్యోగ దాత కూడా ఆ ఉద్యోగిని అభినందించడా? అదే ఇక్కడ జరుగుతోంది. రావణ వధ నిమిత్తం తమ తపశ్శక్తిని ధారపోసిన పిమ్మట నుండి రాముని పట్టాభిషేకం వఱకూ తాము ఆర్జించిన తపశ్శక్తి ఇంకా తమవద్ద ఉండనే ఉంది. పట్టాభిషిక్తుడైన రామునికి ఆ తపశ్శక్తిని కూడా ధారపోస్తే రాజ్యం ధర్మబద్ధంగా నడుస్తుంది కదా? ఆ పని చేద్దామని ఇందఱూ వచ్చారు. వాక్కుద్వారా ఆశీర్వదిస్తే చాలు తపశ్శక్తి రామునికి చేరి తీరుతుంది. ఇళ్లలో కూడా పిల్లలు పాదాభివందనం చేయడమూ తలిదండ్రులు ఆశీర్వదించడమూ కూడ ఇందుకేగా! ఏ మాత్రపు దైవపూజా చేయనివాని ఆశీర్వచనపు వాక్కు గాలిలో కలిసి పోతుంది తప్ప ఫలితాన్నీయదని వేతే చెప్పాలా! కాబట్టి మనపిల్లలనైనా మన ఆశీర్వచనం ఫలించేంతటి తపస్సు (దైవపూజ)ని కనీసం మనం చేయవలసి ఉంది.

తూర్పు - దక్షిణ - పశ్చిమ - ఉత్తర దిక్కుల నుండి మహర్షు లందఱూ వచ్చారుట. ఎప్పుడూ కదలడానికి వీలులేని అగస్త్యుడు కూడా వచ్చాడుట. కాని చిత్రమేమంటే ఈ వచ్చిన వారిలో వాల్మీకి మహర్షి కన్పడడు. 'అందఱూ వచ్చారు' అనే మాటలో 'వాల్మీకి కూడా వచ్చి ఉంటాడు' అని అర్థం చేసుకోవచ్చు గదా! అని అనవచ్చు. శ్రీమద్రామాయణాన్ని లోకానికి అందిస్తూ రామకృపా సంపూర్ణ పాత్రుడైన వాల్మీకి మహర్షికి రామునివద్ద ఆమాత్రపు ప్రత్యేకత లేదా? ఉండరాదా? వాల్మీకి రాకపోవడంలోనే విశేషం ఉంది. ఇది తెలియాలంటే పై శ్లోకపు అర్థాన్ని పట్టిపట్టి చూడాలి. మహర్షుల లో భావాన్ని చూడాలి.

ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య - రాజ్యం పొందిన రామునికి అని దీని అర్థం. రామచంద్రా! వైకుంఠానికి అధినేతవయిన నువ్వు రావణ వధ కోసం భూలోకానికి వచ్చావు. అయోధ్యలో ఎక్కడ పట్టాభిషేకం నీకు

జరిగిపోయి రావణ వధకి వెళ్లవో అని, రావణ వధకి ముహూర్తాన్ని పెట్టాం. పట్టాభిషేకం ఆగి దండకానికి నువ్వు బయలుదేరావని మేం లోలోపల ఎంతో ఆనందపడి, అప్పటికి ఆ గండం తప్పిందనుకున్నాం. నువ్వూ జాగ్రత్త పడుతూనే భరతునిమాటని వినకుండా చిత్రకూటంలోనే ఉండిపోయావు. అలాగే వాలిని చంపి ఆ కిష్కింధారాజ్యాన్ని ముట్టకుండా సుగ్రీవునికీ, రావణుణ్ణి చంపి లంకా రాజ్యాన్ని విభీషణునికీ ఇచ్చేసావు. ఇంత చేయడానికీ కారణం మళ్లీ నువ్వు వైకుంఠానికి వెళ్లవలసి ఉండటమే కదా! నువ్వు భూలోక రాజ్యానికి రాజువైతే వైకుంఠ ప్రయాణం ఎలా కుదురుతుంది? ఇంతవఱకూ బాగానే ఉంది కాని, లంకని విభీషణునికి ఇచ్చి నువ్వు మళ్లీ అయోధ్యకి రాజువై వైకుంఠానికి వెళ్లే వీలు లేకుండా చేసికొన్నావు గదా! అందుకే మేం కొంతగా చింతిస్తున్నాం.

రాక్షసానాం వధేకృతే 'అందఱు రాక్షసులనీ చంపి' అని అర్థం. ఏ ఒక్క రాక్షసుడు మిగిలినా వాణ్ణి వధించాలనే వంకతో మళ్లీ అయోధ్యా సింహాసనం నుండి దూరం కావచ్చు. కాని - **రాక్షసానామ్** - అందఱినీ చంపేసావు గదా! వాళ్లని వధించకుండా 'మందలించినా' మతేం చేసినా మళ్లీ అయోధ్యని విడిచే అవకాశం లభించేది గదా! అలా చేసేసావేమిటి?

అందుకే మా అందఱికీ ఆశ్చర్యంగా ఉంది. ఇప్పటివఱకూ నీ ఆలోచనలన్నీ మాకు తెలిసాయి గాని ఈవిధంగా చేసి అయోధ్యలో సింహాసనంలో రాజఱికానికి పాల్పడడంలోని ఔచిత్యమూ, వైకుంఠానికి ఎలా వెళ్లదలిచావో ఆ రహస్యమూ మాకు బోధపడడం లేదు. ఆ కారణం చేతనే తెలిసికోదలచి, అభినందించవలసికూడా ఉంది కాబట్టి, ఆ వంకతో వచ్చాం. ఒక్కళ్లం కాదు. అందఱం వచ్చాం.

ప్రతినందితుమ్ - నిన్ను ప్రతినందించడానికి వచ్చాం. అభినందనానికీ ప్రతినందనానికీ కొద్దిభేదం ఉంది. (వాది - ప్రతివాది, ఉత్తరము - ప్రత్యుత్తరము, ధ్వని - ప్రతిధ్వని ఇలా 'ప్రతి' అనే ఉపసర్గ చేరితే కొద్ది అర్థంలో మార్పుంటుంది సంస్కృతంలో). కాబట్టి ఓ రామా! లంకా యుద్ధంలో విజయాన్ని పొంది అయోధ్యలో చిక్కుకుని ఎంతపని చేసావయ్యా!! అనే ఆలోచనకూడా లోపల ఉంది.

ఇంతకీ మహర్షులంతా కట్టకట్టుకుని రావడానిక్కారణం సీతారాములు తిరిగి ఎలా వైకుంఠానికి వెడతారో, తెలుసుకుందామనే. రాముడు కూడా వారి పొగడ్తలని వింటున్నది కూడా ఈ రహస్యాన్ని రహస్యంగా ఎవరికి వారికి, వారువారు తపస్సు చేసికొనే సమయాల్లోనే అర్థమయ్యేలా చేయాలనే.

వాల్మీకి మహర్షి మాత్రం రాకపోవడానిక్కారణం వాల్మీకికి ఈ రహస్యమేదో ఎంతో ముందుగా తెలియడమే. అందుకే ఆయన రావణ వధతో పాటు సీతా పరిత్యాగం కూడా ప్రధానాంశంగా ఉన్న శ్రీమద్రామాయణ గ్రంథానికి ఈ పేరు పెట్టక ముందు 'సీతాయాశ్చరితం మహత్' అనే పేరుని కూడా పెడితే ఎలా ఉంటుందని ఆలోచించాడు. 'సీతాదేవి యొక్క గొప్పదైన చరిత్ర' అని ఈ పేరుకి అర్థం. ఇక్కడ 'సీత' అంటే స్త్రీకి ప్రతీకగా గ్రహించాలి.

శ్రీమద్రామాయణంలో స్త్రీకే ప్రాధాన్యం

బంతి ఆటలో ఒకరు బంతిని తన్నితే అది ఆగిపోయే దశలో వేఱొకరు దానిని తన్ని మఱికొంత దూరం పోయేలా ఎలా చేస్తారో అలాగే శ్రీమద్రామాయణ కందుకం (బంతి) ఎక్కడికక్కడ ఆగిపోతూ ఉంటే ఆగిపోబోయే ప్రతి దశలోనూ ఒక్కొక్క స్త్రీ వచ్చి ఆ రామాయణ కథని ఆగిపోకుండా నడిపిస్తుంది.

ఈ విషయాన్ని ఇక్కడ ప్రస్తావిస్తూ ఉండడానికి కారణం సింహాసనంలో చిక్కుకుపోయి రాముడు రాజైన ఈ దశలో రామాయణ కథ ఆగిపోతూ ఉంటే స్త్రీ అయిన సీతమ్మ ఎలా కథని మళ్లీ నడప బోతోందో చెప్పడానికి. శ్రీమద్రామాయణ భారతాలని ఏ మాత్రమూ సరిగా చూడనివారే ప్రాచీన ఇతిహాసాల్లో స్త్రీకి ప్రాధాన్యం లేదని చెప్తారు. చూద్దాం శ్రీమద్రామాయణంలో స్త్రీ ప్రాధాన్యం ఎంత ఉందో!!

రావణ వధని ఎలా చేయాలా? అని శ్రీమహావిష్ణువు ఆలోచిస్తూంటే 'నేను ముందుగా భూలోకానికి వెడతాను' అని పలికి వేదవతీ రూపంలో లంకకి వచ్చిన స్త్రీ సీత.

పుత్రకామేష్టి యాగాన్ని దశరథుడు చేయించవలసి ఉన్నప్పుడు ఋష్యశృంగుడు అవివాహితుడైన కారణంగా అనర్హుడైనప్పుడు, అతనికి భార్యయై కథ నడిపించిన ఇల్లాలు స్త్రీ **శాంతాదేవి.**

పుత్రకామేష్టి అయ్యాక విష్ణువు జన్మించదలిచినది పురుషుడైన దశరథుని సంబంధం లేక స్త్రీ గర్భాలలోనే. నల్గురు పిల్లలు కలిగాక రామాయణ కథ ఆగిపోతూంటే మళ్లీ కథని తన వధతో ముందుకు నడిపినది స్త్రీ **తాటక.**

తాటకావధతో కథ ఆగిపోకుండా చేసిన స్త్రీ **అహల్య.** ఆ మీదట కథని నడిపించిన **ఇల్లాలు జానకి.** అయోధ్యకి రాగానే కథ ఆగిపోకుండా చేసిన స్త్రీ **మంథర.** ఆమె మాటలు విని రాముణ్ణి పంపించి కథ నడిపిన స్త్రీ **కైకమ్మ.** అరణ్యానికి వెడుతూన్నప్పుడు ధైర్యం చెప్పి పంపించిన ఇల్లాలు **'అనసూయ'.** అరణ్యంలో 13 ఏళ్లు గడిచిపోగా ఏం చేయాలో తోచక రాముడున్న దశలో రావణునితో విరోధాన్ని కల్పించి రక్షించిన స్త్రీ **'శూర్పణఖ'.** తనని తానే అపహరించుకొనబడేలా చేసికొని కథని కొనసాగ జేసిన పతివ్రతా స్త్రీ **సీతమ్మ.** ఆ మీదట కథని జరిపిన స్త్రీ **'శబరి'.**

వాలికి సుగ్రీవునితో విరోధాన్ని ఏర్పడేందుకు అవకాశమిచ్చి కథ నడిపించినది సుగ్రీవ భార్య **'రుమ'.** వానరులంతా సీతమ్మని వెదకడానికి వెళ్లగా ఒక గుహలో చిక్కుకొని పోయిన సందర్భంతో కథని నడిపించడానికి గుహనుండి ఇవతలకు వారినందరినీ తెచ్చి చేర్చిన స్త్రీ **'స్వయంప్రభ.'**

ఆంజనేయుడు లంకకి వెడుతూన్నప్పుడు పైకి పరీక్ష పెడుతూన్నట్లుగా లోపల సహాయపడ్డ స్త్రీ 'సురస'. లంకా రాక్షసులకి తాను మరణించి జ్ఞానోదయం కల్గింపదలచి విఫలురాలైన స్త్రీ **'సింహిక'.** లంకా రహస్యాన్నీ, రావణ మరణాన్నీ ముందుగానే చెప్పిన స్త్రీ **'లంకిణి'.** తన కలని చెప్పి సీతకీ, హనుమకీ, రాక్షస స్త్రీలకీ ఊపిరినిచ్చిన స్త్రీ 'త్రిజట'. లంకలో ఉన్న సీతకు అనుక్షణం ధైర్యాన్ని ఇచ్చిన స్త్రీలు 'సరమ, **అనల'** (విభీషణుని భార్య - పుత్రిక).

ఇంతదాకా స్త్రీ ప్రాధాన్యం కన్పించింది గదా! ఇక్కడితో ఆగిపోతుందా? ఉత్తరకాండ కథని నడిపించే ఇల్లాలు కూడ సీతమ్మే. స్త్రీయే. తాను వైకుంఠం నుండి ముందుగా వేదవతీ రూపంలో వచ్చింది. మళ్లీ వెళ్లేప్పుడు కూడ తానే వైకుంఠానికి ముందుగా చేరవలసి ఉంది. అందుకే తనకు తాను ఋషిపత్నులని చూడదలచి ఉన్నాననే ఒక కోరికని స్పష్టంగా వెల్లడించబోతోంది ఈ కాండలో. ఇలాంటి కాండని వాల్మీకి వ్రాయలేదంటే ఆశ్చర్యమే కదా!

ఇంద్రజాలం చేసేవాడు తన సంచిలోని వస్తువులనన్నింటినీ నేలమీద పఱచి ఇంద్రజాలాన్ని చూపి ఆ ప్రదర్శన అయిపోయాక ఎలా పఱచిన వస్తువుల నన్నింటినీ ఒక వరుసలో సంచికలోనికి మళ్లీ పంపించివేస్తాడో, అలాగే శ్రీమద్రామాయణ పాత్రధారులంతా యుద్ధకాండతో ప్రదర్శనం ముగిసింది కాబట్టి ఇక మళ్లీ తమతమ ప్రదేశాలకి వెళ్లవలసి ఉన్నారు గదా!

ఇదేకదా జగన్నాటకం అంటే. ఇది నాటకం కాబట్టి ఆ పాత్రని పంపేటప్పుడు ఒక చిన్న సంఘటనని కల్పించాలి. అలా సీతమ్మ కల్పించిన సంఘటనలు రెండే రెండు శ్రీమద్రామాయణంలో. ఆ రెండే ఆమె కోరికలు. ఒకటి అరణ్యకాండలో అరణ్యంలో ఉన్నప్పుడు తనకి లేడి కావాలని అడగడం. దానితో ఆమె భర్తని ఎడబాసింది. మళ్లీ ఉత్తరకాండలో అయోధ్యలో ఉన్నప్పుడు ఋషిపత్నులని చూడాలని ఉందని కోరడం. (ముందురాబోతోంది). దీనితో ఆమెకి మళ్లీ భర్తతో వియోగమే సంభవిస్తోంది.

అడక్క అడక్క ఆమె తన భర్తని రెండే రెండు వరాలు అడిగింది. ఆ రెండే ఆమెకు భర్తృ వియోగాన్ని కల్గించాయి. ఇది పైకి కన్పించే కథ. అంతరార్థం అది కాదు. రావణుడు తనని అపహరించుకొని లంకకి తీసికొని వెళ్లకపోతే రామునికి రావణుణ్ణి వధించే ఉపాయం, అవకాశమూ లేక అవతార ప్రయోజనమే ఉండిఉండేది కాదు. అలాగే ఉత్తరకాండలో కూడా ఆమె ఋషిపత్నులని చూడదలచానని అడక్కపోతే ఆమెని వైకుంఠానికి పంపేందుకు రామునికి తగిన కారణమూ, అవకాశమూ ఉండి ఉండేదికాదు. ఇంతలోతుగా ఆలోచించినవాడూ, రాముని సంపూర్ణ కృపకు పాత్రుడూ వాల్మీకి మహర్షి కాబట్టే శ్రీమద్రామాయణ కథని వ్రాయనూ గలిగాడు- ఈనాడువచ్చిన మహర్షులందరితోనూ రాకుండా ఉండనూ గలిగాడు.

ఋషిపత్నులని దర్శించాలని సీతమ్మ ముందునాటికి కోరబోతోంది. ఏ వాల్మీకి మహర్షి మాత్రం నేడు రాలేదో, ఆయన ఆశ్రమానికి దగ్గఱలోనే సీతమ్మని దింపిరమ్మని, రాముడు ఆజ్ఞని ఈయబోతున్నాడు కూడ. ఆవాల్మీకి కూడా నేడు వచ్చి ఉంటే రాముడూ వాల్మీకీ కూడబలుక్కున్నారనే అపనింద రావచ్చు. రెండవది వాల్మీకి రాకపోయినా యథార్థమైన తపస్సుచేసే వాల్మీకికి, రాముని హృదయం రామునికి తోచినంత స్పష్టంగా తెలుస్తుందని మనం భావించనూ వచ్చు. ఈ శక్తి వాల్మీకికి తపశ్శక్తి ద్వారా వచ్చి ఉండవచ్చు. బ్రహ్మ అనుజ్ఞ వలన కూడా వచ్చి ఉండవచ్చు. 'ప్రకాశం యది వా రహః అనా గతం చ యత్కించిత్..........' 'పైకి కన్పించేదీ, లోపల రహస్యంగా అనుకున్నదీ, జరిగినదీ, జరుగబోయేదీ కూడ నీకు తెలుస్తుంది!' అని వాల్మీకితో బ్రహ్మ అంటూ వాల్మీకికి ఆ శక్తిని అనుగ్రహించాడు. (బాలకాండ 3వ సర్గ)

మొత్తం మీద తేలినదేమంటే, సీతారాములు రావణవధ అయిపోయిన పిమ్మట తామూ తమ వారూ ఎలా వైకుంఠానికి వెళ్లాలా? అనే ఆలోచనలతో ఉన్నారనీ దానికి తమ వంతు సహాయాన్ని ఎలా చేయాలా? అని మహర్షులు భావిస్తున్నారనీను - వీటితోపాటు శ్రీమద్రామాయణంలో యుద్ధకాండ వఱకూ ఏ అనుమానం ఎక్కడ కల్గినా సమాధానాలని చెప్పగల సర్గగా ఒకటి ఉండాలని వాల్మీకి భావించి ఉత్తరకాండని వ్రాసినట్లూను. 'ఊర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహురవ్యయమ్'....... అన్నట్లు ముందు జరిగిన వేదవతీ కథ మొదలైనవన్నీ ఉత్తరకాండలో మహర్షి వ్రాసాడు. వ్రేళ్లు భూమిలో ఉండి చెట్టుపైకి కన్పిస్తూ ఉండడం లోకంలో చూస్తాం. కాని ఆధ్యాత్మిక విషయాల విషయంలో మాత్రం మూలం పైకి ఉంటుంది. ఆ చెట్టుకి సంబంధించిన కొమ్మలు - ఆకులు క్రిందికి వ్రేలాడుతూ ఉంటాయిట. ఇక్కడ శ్రీమద్రామాయణపు ఉత్తరకాండమే దీనికి సాక్ష్యం కదా!

రామా! రావణుని కంటె ఇంద్రజిత్తుని చంపడం గొప్ప సుమా!

మహర్షులంతా ఆశీర్వదించాక అగస్త్యుడన్నాడు. రామా! రావణుని కంటె ఇంద్రజిత్తుని వధించడమనేది చాలా గొప్ప సుమా!

అని. రామునికి ఆశ్చర్యం వేసి (శక్యం యది మయా శ్రోతుం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి వః। యది గుహ్యం న చే ద్వక్తుం శ్రోతు మిచ్ఛామి కథ్యతామ్।। కథం చ బలవాన్ పుత్రో న పితా తస్య రావణః?) మహర్షీ! చెప్పవచ్చుననిపిస్తే, రహస్యం కాకపోతే, దీన్ని అజ్ఞగా భావించక ఇంద్రజిత్తు ఆ రావణుని కంటె ఎలా గొప్పవాడో వినాలని ఉంది అన్నాడు (ఇలాంటి గ్రంథాలు చదివితే పెద్దలతో ఎలా మాట్లాడాలో నేర్చుకోగలం).

అగస్త్యుడు చెప్పడం ప్రారంభించాడు.

బ్రహ్మ మానస పుత్రుడూ, బ్రహ్మర్షీ అయిన పులస్త్యుడు, తృణబిందుడనే రాజర్షి ఆశ్రమంలో తపస్సు చేసికొంటూ ఉండేవాడు. ఆ ఆశ్రమం చాల సొంపుగా ఉండడంతో దేవ - నాగ - రాజకన్యకల ఆటపాటలకి స్థానం కాసాగింది. దీనితో పులస్త్యునికి తపోభంగం ఔతూండేది. ఇది సహింపలేక ఒకనాడాయన ఇలా శపించాడు. 'నా కంటి చూపులో ఎవరు పడితే వారికీ, నన్ను చూడవచ్చిన వారికీ, గర్భం వస్తుంది' (యా మే దర్శనమాగచ్ఛేత్ సా గర్భం ధారయిష్యతి) అని. ఈ విషయం తెలియని తృణబిందు రాజర్షి పుత్రిక ఆయనను దర్శించింది.

కొంత సేపటికే తృణబిందుడు తన పుత్రికతో వచ్చి విషయాన్ని విన్నవించి 'ఈమెని భిక్షగా స్వీకరించండి. తపస్సు చేసి చేసి అలసిపోయే మీ శరీరానికి సేవ చేసేందుకు స్వీకరించండి' అని ప్రార్థించాడు. (భిక్షాం ప్రతి గృహాణేమాం మహర్షే! స్వయముద్యతామ్ తపశ్చరణ యుక్తస్య శ్రామ్యమా ణేంద్రియస్య తే శుశ్రూషణపరా నిత్యం భవిష్యతి న సంశయః) స్వీకరించని పక్షంలో ఆ వంశమే అపకీర్తి పాలౌతుందని భావించిన పులస్త్యుడామెను భార్యగా స్వీకరించాడు. ఆమె సేవలకి సంతోషించి 'దేవీ! నా - మీ వంశాలకి వంశకర్త అయిన పుత్రుడు నీకు 'పౌలస్త్యుడు' అనే పేరు గలవాడు పుడతాడు. నిత్యం నేను వేదాధ్యయనాన్ని చేస్తూంటే వినడం చేత వాణ్ణి విశ్రవుడు (విశేషంగా వేదాన్ని విన్నవాడు) అని కూడా అంటారు అన్నాడు. (ఉభయోర్వంశ కర్తారం పౌలస్త్య ఇతి విశ్రుతమ్ - యస్మాత్తు విశ్రుతో వేదః త్వ యైషోఽధ్యయతో మమ- తస్మాత్ సవిశ్రవా నామ భవిష్యతి

న సంశయః) ఈ విశ్రవుడు ఊహ తెలిసిన దగ్గఱనుండీ తపస్సు చేస్తూ భరద్వాజ ముని కూతురు దేవవర్ణిని పెండ్లాడి వైశ్రవణుణ్ణి (కుబేరుడు) కన్నాడు. బ్రహ్మ ఇతణ్ణి ఉత్తర దిక్పాలకునిగా చేసాడు. ఒక దివ్య విమానాన్ని కూడ ఇచ్చాడు.

నిజానికి పులస్త్యుడు శపించినట్లు కాదు. లోకంలో రేతస్సు అధోముఖం అయితే సంతాన కారణం ఔతుంది. యోగులలో అది ఊర్ధ్వముఖంగా ప్రయాణించి కంటికి తేజశ్శక్తినిస్తుంది. ఆ కంటితో ఎవరిని చూస్తే వారికి సంతానప్రాప్తి ఔతుంది. ఇక్కడికి కన్యకలే వస్తున్న కారణంగా ఆయన అలా అన్నాడు. ఆ శాపం వంటిది - తనకు తపస్సు చేసికొనే అవకాశమిచ్చిన రాజర్షి కూతురికే ప్రాప్తమైనా - ఆ రాజర్షి పులస్త్యుణ్ణి నిందించడం గాని, శాపాన్ని ఉపసంహరించమని అడగడం గాని చేయలేదు. కారణం మహర్షుల శాపాలు వరంతో సమానాలు గదా! అని. శరీర సుఖం కంటె వంశకర్త అయిన పుత్రుణ్ణి కనడం ఎంత గొప్పదో అని నిరూపించడం ఈ కథా లక్ష్యం. రాముని తండ్రి దశరథుని విషయమూ ఇంతే కదా! పాయసం వలన రాముని పుట్టుక అయింది. (పుట్టడంలోని విచిత్రాలని గూర్చి నా బాలకాండ పుట 40 చూడగలరు).

గర్భిణిగా ఉండి ఆమె వేదాన్ని వినడం వలన ఉత్తమ పుత్రుణ్ణి కన్నదని అగస్త్యుడు చెప్పడానిక్కారణం రాముని భార్య సీతమ్మ కూడా ముందునాటికి గర్భవతి అయితే నిత్యం వేదాధ్యయనం జరిగే చోట ఉంచి ఉత్తమ సంతానాన్ని పొందవలసిందని రామునికి పరోక్షంగా సూచించడానికే. భవిష్యత్కాలంలో జరగబోయే సంఘటనని ముందుగా ఊహించి, లేదా రామునికి "ఇలా చేస్తే బాగుంటుందని సూచించి చెప్పడానికి తగినవాడు" అగస్త్యుడే. కారణం - ఆయన వాతాపి - ఇల్వలుడూ వంటి రాక్షసులని చంపిన వాడూ - రామునికి తపశ్శక్తిని ఇచ్చినవాడూ - రాక్షస సంహారానికై కత్తి - ఆయుధాలని అందిచ్చినవాడూ - విశేషించి రావణవధ కాలంలో ఏమీ తోచకుండా నిలబడ్డ రామునికి ఆదిత్యహృదయ మంత్రోపదేశాన్ని చేసి కర్తవ్య నిర్వహణలో తోడ్పడి విజయాన్ని అందించినవాడూ కాబట్టి. ఇంతకీ గర్భవతిని సీతమ్మని ఎక్కడికి పంపించాలి? అని రాముడు తనలో

అనుకుంటూన్న దశలో, నిత్యం వేదాధ్యయనం జరిగే చోటుకి (అంటే పరోక్షంగా వాల్మీకి ఆశ్రమానికి) పంపితే బాగుంటుందని అగస్త్యుడు పరోక్షంగా సూచించాడు ఈ పులస్త్యుని కథని చెప్పి. (అగస్త్యుని గొప్పదనం ఎంతదో ముద్రణ దాతకై ఎదురు చూస్తూన్న నా అరణ్యకాండ వ్యాఖ్యలో గమనించవచ్చు)

యక్ష - రాక్షసుల ఉత్పత్తి

"రాక్షసులు నివాసం ఉండేందుకని విశ్వకర్మ త్రికూట పర్వత శిఖరం మీద 'లంక' అనే పేరున్న పురాన్ని నిర్మించాడు. ఇంద్రుని అమరావతికి దాదాపు సమానంగా ఉండే ఈ లంకలో లేని సౌకర్యం లేదు. కాని విష్ణువుకి భయపడి రాక్షసులు పాతాళానికి వెళ్ళిపోయారు. ఆ లంక ప్రస్తుతం ఎవ్వరూ లేకుండా ఉంది కాబట్టి నువ్వు వెళ్ళి సుఖంగా ఉండు" అని విశ్రవుడు తన పుత్రుడు కుబేరునికి అజ్ఞనిచ్చాడు. కాబట్టి ఎప్పటి నుండో లంక రాక్షసులదే నిజానికి.

అగస్త్యుడు ఇలా చెప్తూనే ఉన్నాడు. 'రామా! బ్రహ్మ మొదటిగా నీళ్ళని సృష్టించాడు. వాటిని రక్షిస్తాం. (రక్షామః) అన్నవాళ్ళు రాక్షసులయ్యారు. వాటిని భక్షిస్తాం (జ(య)క్షామః) అన్నవాళ్ళు యక్షులయ్యారు. రాక్షసులలో అహేతి ప్రహేతి ఇద్దఱు పుట్టారు. రెండోవాడు తపస్సుకై పోగా అహేతి, యముని చెల్లెల్ని 'భయ' అనేదాన్ని పెళ్ళాడి విద్యుత్కేశుణ్ణి కన్నాడు. తనలాటి విప్లవ - దుర్మార్గ లక్షణాలున్న భార్య తనకి కావాలనుకున్నాడు. 'సాలకటంకట' అనే తన కూతుర్ని 'సంధ్య' అనే రాక్షసి భార్యగా వీనికిచ్చింది. సాలకటంకట ఇంకా నెలలు నిండక మునుపే తన గర్భంలో నుండి పిల్లవాణ్ణి కని మందర పర్వత సమీపంలో వాణ్ణి విడిచి భర్తతో సుఖించడం కోసం వెళ్ళిపోయింది. (సంతానాన్ని కని, వారి ఆలన పాలన చూడక భర్త తోడిదే లోకం అనుకున్నవారంతా రాక్షస జాతి వారన్నమాట) పార్వతీ దేవి విమానంలో వెడుతూ ఈ ఏడుస్తూన్న పిల్లవాణ్ణి గమనించి విషయం తెలిసికొని భర్తకి చెప్పింది. బోళాశంకరుడు వెంటనే ఆ పిల్లవానికి చావులేని వరం, వరంతోపాటు ఒక విమానాన్నీ (పిల్లవానికి ఇప్పుడు లేనివి రెండే రెండు ఒకటి ప్రాణరక్షణ రెండవది

అటవస్తువూ కదా! ఆ రెంటినీ ఇచ్చాడన్న మాట) ఇచ్చాడు. పార్వతి ఇంకా జాలిపడుతూ రాక్షస స్త్రీలందరికీ నెలలు నిండిన వెంటనే వయసు వచ్చిన పుత్రులే పుట్టాలని వరాలిచ్చింది. క్రమక్రమంగా సుకేతుడు వయసుకి మించిన దుష్ట లక్షణాలని పొందాడు. వీనికి గ్రామణి అనే గంధర్వుడు తన పుత్రి దేవవతిని భార్యగా ఇచ్చాడు.

రామచంద్రా! వానికి, మూడు రోగాలు పుట్టినట్లుగా మాల్యవంతుడూ - సుమాలీ - మాలీ పుట్టారు. చికిత్స చేయనప్పుడు వ్యాధి ముదిరినట్లుగా వాళ్లలో చెప్పరాని హింసాదృష్టి - ఆవేశ లక్షణాలూ - అతికామం పుట్టాయి. (నేటి కాలపు చిత్రాలూ నవలలూ ఈ ఇతివృత్తాలతోనే ఉంటూ ఈలక్షణాలనే నేర్పుతున్నాయంటే మనని రాక్షసులుగా తీర్చి దిద్దుతున్నాయనే గదా భావం!) వాళ్లు బ్రహ్మని గూర్చి తపస్సు చేసి 'అజేయత్వం - పరస్పరానురాగం - ఐకమత్యం' వరాలుగా పొందారు. ముగ్గురూ లంకని రాజధానిగా చేసికొన్నారు.

దేవతల మీదికి యుద్ధాలని ప్రారంభించారు. విష్ణువు మాలిని చంపాడు. ఆ కోపంతో మిగిలిన ఇద్దఱూ విష్ణువు మీదికి వచ్చారు. విష్ణువు చక్రాన్ని విడిచి వారి వెంట పడగా మాల్యవంతుడు 'పరిగెత్తే వారిపై ఆయుధాన్ని విడువడం ధర్మం కాదు' అని వాదం చేసాడు. 'మీ కంటె నన్ను నమ్మిన దేవతల రక్షణం మిన్న' అంటూ విష్ణువు మాల్యవంతుణ్ణి సంహరించాడు. (వీని తండ్రి సుకేశునికి ప్రాణదానం అలనాడు పార్వతి చేయకపోతే అసలు ఈ ముగ్గురు అన్నదమ్ముల జన్మేలేదు. ప్రాణదానం పొందిన సుకేశుడు మాత్రం కృతజ్ఞుడై పడి ఉన్నాడా? శివుడిచ్చిన విమానంతో దేవతల మీదికీ, ప్రాణదానం చేసిన శంకరుని మీదికీ కూడా యుద్ధానికి వెళ్లాడు. దీనినే కృతఘ్నుత అంటారు. ఈ లక్షణానికి మార్గదర్శకులు రాక్షసులన్నమాట). భయపడ్డ సుమాలి మాత్రం తన కూతురు 'కైకసి'ని తీసికొని భూలోకానికి వచ్చేసాడు. రామచంద్రా! ఇలా రాక్షసులని చంపిన విష్ణువెవరో వేఱుగాలేరు. 'భవాన్ నారాయణో దేవశ్చతుర్బాహుః సనాతనః - రాక్షసాన్ హంతు ముత్పన్నో హ్యజేయః ప్రభు రవ్యయః' నీవే రాక్షసులని చంపడానికి వచ్చావు. (ఇక్కడ రాముడు దేవుడే! అని స్పష్టంగా ఋషుల సమక్షంలో అగస్త్యుడు చెప్పనే చెప్పాడు. అయినా

ఏమీ తెలియని వానిలా రాబోయే రావణాదుల జన్మ వృత్తాంతాన్ని వినదలచడం కేవలం మనకి తెలియజేయడానికే అని గ్రహించాలి).

రావణాదుల పుట్టుక

ఏ తండ్రి అయినా తాను దుర్మార్గుడే అయినా సంతానం మాత్రం ఉత్తములు కావాలనే కోరుకుంటాడు. రామచంద్రా! అదే ఆలోచన కల సుమాలి కూడా తన పుత్రిక కైకసిని పిలిచి విశ్రవుణ్ణి (కుబేరుని తండ్రి) ప్రార్థించి సంతానాన్ని పొందవలసినదిగా చెప్పాడు. ఆమె అలాగే విశ్రవసుని వద్దకు వెళ్లి తల దించుకొని సిగ్గుపడుతూ నిలబడి తన అభిప్రాయాన్ని ఆయననే తెలిసికో వలసినదిగా పల్కింది.

దివ్యదృష్టితో విషయాన్ని గ్రహించిన ఆయన "కైకసీ! నీ ఆలోచన మంచిదే అయినా ఈ అడిగిన కాలం, నేను నిన్ను చూచిన కాలం సరైంది కాదు కాబట్టి పరమ క్రూరులూ, దారుణాకారులూ అయిన రాక్షసులు నీకు పుత్రులుగా జన్మిస్తారు" అన్నాడు. ఆమె భయపడి క్షమించమని ప్రార్థించింది. జాలిపడిన మహర్షి "కైకసీ! చిట్టచివరి వాడు మాత్రం ధర్మాత్ముడౌతాడు" అని అభయాన్నిచ్చాడు.

కొంతకాలం కాగానే పది తలలూ, ఇరవై చేతులూ, బలిష్ఠమైన కంఠంతో ఒకడు పుట్టాడు. మహర్షి వాణ్ణి చూచి దశకంఠుడు అని పేరు పెట్టాడు. వాడు పుట్టిన రోజున నెత్తురువానలూ, పంచభూతాలలో ఘోరమైన మార్పులూ, అమంగళకరధ్వనులూ విన్పించాయి. ఆ పిమ్మట కుంభకర్ణుడూ, ఆ వెంట అతి కుటిలాత్మురాలు శూర్పణఖ కూడ కలిగారు. తనకు సంతానం కల్గినందుకు ఆనందపడింది కాని పుట్టినవాళ్లు క్రూర నీచ స్వభావులు కావడంతో లోలోపల దుఃఖించింది కూడ.

ఆ మీదట పరమ ధర్మాత్ముడూ, తేజస్సుతో వెలుగుతూన్నవాడూ అయిన విభీషణుడు పుట్టాడు. వేఱెవరూ చెప్పనక్కఱ లేకుండా ఇతడు పుట్టగానే పూలవాన పడింది. జంతువులు ప్రదక్షిణాకారంగా గంతులు వేసాయి. మేఘాలు చక్కగా ధ్వనించాయి. ఆమె మహానంద పడింది.

లో రహస్యం

పూర్వమే అనుకున్నట్లుగా మహర్షి అయిన విశ్రవస్సు దృష్టి పడడంతోనే కైకసికి పుత్రులు కల్గారు. అంటే అంతటి తపశ్శక్తి సంపన్నుడాయన. కైకసికి వివాహం కాలేదు. విశ్రవస్సు ఈమెను భార్యగా గ్రహింపనూ లేదు. కాబట్టి రావణ - కుంభకర్ణ - శూర్పణఖా - విభీషణులు కన్యాపుత్రులే (కానీనులు).

వివాహంలో సుముహూర్తానికి ఎంతో ప్రాముఖ్యం ఉంది. మొదటి సారిగా వధువూ - వరుడూ పరస్పరమూ ఒకరి భ్రూమధ్యాన్ని (కనుబొమల మధ్య ప్రదేశాన్ని) వేరొకరు బంధుజన - మంగళవాద్య ఘోష - యోగ్యకాల - మంత్ర ఘోషల మధ్య చూచుకొనేందుకు ఏర్పాటు చేయడమే సుముహూర్తమంటే. ఆ కాలం దుష్కాలమైతే సంతానం ఆ కాలప్రభావాన్ని బట్టే ఉంటారు. (వివరంగా నా 'మాంగల్య తంతునానేన' పుట 81 చూడగలరు).

కైకసి ఇలాటి దుష్కాలంలో మహర్షిని యాచించడానికి రావడం ఆమెకు పుత్ర శోకం (పుత్రులు చనిపోతే కల్గే దుఃఖం) ముందు కాలంలో కలగవలసి ఉండడమే. వివాహాలకి ముహూర్తాలతో పాటు గర్భ + ఆధానపు ముహూర్తాన్ని కూడ నిర్ణయించడానికి కారణం సత్సంతానం కలగడానికే. దుష్టసంతానం, ప్రారంభంలో తమ కుటుంబానికీ, పిమ్మట కాలంలో రాజుకీ - రాజ్యానికీ, ఆపైదటి కాలంలో లోకానికీ దుఃఖాన్ని కల్గిస్తారు.

కైకసి, మహర్షిని యాచించిన కాలం దుష్టమైనదే అయినా ఆయన చివరివాడిని ఒక ధర్మాత్ముణ్ణి అనుగ్రహించాడు. ఇదెలా సాధ్యం? దుష్టమైనకాలంలో యాచించినా సుపుత్రుడు ఎలా కలిగాడు? అంటే ఆయన ఈమె మీది కరుణతో తన తపశ్శక్తిని ధారపోసి సుపుత్రుణ్ణి ఆమెకు అనుగ్రహించాడన్నమాట. కాబట్టి ఏదో కొంత దైవశక్తి మన వైపు ప్రసరిస్తే తప్ప (దైవం మెచ్చే కొన్ని పనులని మనం చేసి ఉంటే తప్ప) సత్సంతానం కలిగే అవకాశం లేదన్నమాట.

ఇందులో రహస్యమూ ఉంది. మహర్షులని ఎందరినో యాచించిన నాడు సుమాలి (కైకసి తండ్రి) ఆ మహర్షులంతా వి

దేవతలని ఆరాధిస్తారో, ఆ దేవతలతో యుద్ధాలు చేసిన వాడు సుమాలి. అయినా తన పుత్రికని సత్సంతానం కోసం మహర్షిని యాచించవలసినదిగా పంపాడు. ఎదుటి వారిపై దాడి చేస్తూనే, వారి ద్వారా మంచిని పొందదలచడం రాక్షస లక్షణమని దీని భావం. ఇన్ని దారుణాలు సుమాలి చేస్తున్నాడని గమనించి కూడ కైకసికి సంతానాన్ని విశ్రవసుడు ఎందుకనుగ్రహించాలి? "మహర్షులు - దేవతలు - విష్ణువు...... ఇలా ఇందరిని బాధిస్తున్నావు కదా!" అని అనలేదు.

ఉత్తముల లక్షణం ఉత్తమం గానే ఉంటుంది. ఆమె అడిగింది. తీర్చగలిగిన శక్తి తనకి ఉన్నప్పుడు కోర్కని తీర్చడమే. అయితే అడిగిన వేళ సరిలేదు. ఫలితం ఆమెదే కదా! - మహర్షులే కాదు దేవతలూ అంతే! తమ మీదికే యుద్ధానికి వచ్చి తమని పారద్రోలుతారని తెలిసినా, దేవతలు రాక్షసులకి వరాలు ఇస్తూనే ఉంటారు. ఆ రాక్షసులకే వరాలని అనుగ్రహించే శక్తి ఉంటే ఇస్తారా! ఈయనే ఈయరు. అందుకే వారికి ఆ శక్తి లేదు. తపశ్శక్తిని తగినంత చూపించినప్పుడు వరం ఈయవలసిన కర్తవ్యం - ధర్మం - దేవతలమీద ఉంది. అందుకే దేవతలు రాక్షసులకైనా ఇచ్చారే తప్ప వ్యతిరేకించలేదు.

సుకేశుని విషయంలో అతడు ప్రార్థించకపోయినా పార్వతీశంకరులు వరాలిచ్చారు. ఇక ఇచ్చిన వరాలని దుర్వినియోగ పఱచుకుని తమ మృత్యువుని తామే కొనితెచ్చుకున్నవాళ్లు రావణకుంభకర్ణులైతే, సద్వినియోగపఱచుకుని చిరస్థాయికీర్తిని సముపార్జించుకున్నవాడు విభీషణుడు. ఈ విషయాన్ని తెలియజేయడానికే ఈ ఇతిహాసాన్ని విన్పిస్తున్నాడు అగస్త్యుడు. ఆ విషయాన్ని వాల్మీకి మహర్షి మనకి అందిస్తున్నాడు.

దీన్నే మనకి అన్వయించుకుంటే ఏ జ్ఞానంలేని ఏ జంతువుగానో పక్షిగానో గాక మానవునిగా మనకు జన్మనిచ్చాడు భగవంతుడు. ఇదీ ఒక వరమే కదా! ఈ జన్మని సద్వినియోగపఱచుకుంటే విభీషణులం. భగవచ్చింతనా,ధార్మికబుద్ధీ లేకుండా దుర్వినియోగ పఱచుకుంటే రావణకుంభకర్ణులం.

రావణాదులకు వరాలు

కఠోరతపస్సు చేసిన రావణుడు బ్రహ్మతో 'స్వామి! ప్రాణులకి చావుకంటె మించిన భయంలేదు కాబట్టి ఎవరి చేతనూ చావులేని వరమియ్యి'అన్నాడు. (భగవాన్ ప్రాణినాం నిత్యం నాన్యత్ర మరణా ద్భయం నాస్తి మృత్యుసమశ్శత్రుః అమరత్వ మహం వృణే) ఆ వరం ఇయ్య వీలులేనిది. వేరే కోరుకొమ్మని అన్నాడు బ్రహ్మ. వెంటనే రావణుడన్నాడు. 'దేవా! గడ్డిపరకతో సమానులు మనుష్యులు. కాబట్టి నాకు వారొక లెక్క కావేకాదు. ఇక మిగిలిన ఏ ప్రాణివలనా నాకు మృత్యువు లేకుండా వర మియ్యి' అని. ఈ వరాన్ని ఇచ్చి 'రావణా! నువ్వు అడగనివి మరో రెండు వరాలు నేనిస్తా విను. నన్నుద్దేశించి నువ్వు నీ తలలను హోమం చేస్తే తిరిగి మళ్లీ ఆ తలలు నీకు లభిస్తాయి. నువ్వు ఏ రూపం కావాలనుకుంటే ఆ రూపం నీకు సాధ్యం అవుతుంది' అంటూండగానే రావణుడు తన తొమ్మిది తలలనీ ఎదురుగా ఉన్న అగ్నిలో హోమంచేసి తిరిగి పొందనే పొందాడు.

నమస్కరించిన విభీషణుడు 'బ్రహ్మదేవా! ప్రాణకష్టం వచ్చినా నా మనస్సు ధర్మాన్ని తప్పకూడదు. ఎవరూ ఉపదేశించకపోయినా బ్రహ్మాస్త్రం నాకు లభించాలి,' అని కోరాడు. ఎంతో సంతోషపడిన బ్రహ్మ, 'విభీషణా! రాక్షసకులంలో పుట్టినా ధర్మబుద్ధి ఉన్న నీకు నీవడిగిన వానితో పాటు బ్రహ్మత్వాన్నీ అడగని అమరత్వాన్నీ (చావు లేకపోవడం - దైవత్వం) కూడ ఇస్తున్నాను' అని అన్నాడు.

ఇక కుంభకర్ణుడు వరాలని అడుగబోయేటప్పుడు బ్రహ్మ కోరికపై వాని నాలుకమీదకి సరస్వతీదేవి చేరింది. అంతే! "అనేక సంవత్సరాలు నిద్రించే వరం కావాలి" అన్నాడు కుంభకర్ణుడు. ఇచ్చానని చెప్తూ మాయమయ్యాడు బ్రహ్మ.

ఇక్కడ ముగ్గురికీ మూడు విధాలుగా వరాలనిచ్చాడు బ్రహ్మ. మరణం, ప్రాణికి సహజధర్మం అయితే దాన్ని కాదంటూ చావులేని వరాన్ని అడిగిన రావణునికి "కుదురదని" సమాధానమిచ్చాడు. రావణుడడిగిన ఈ వరం వలన దేనికి అతడు భయపడుతున్నాడో బ్రహ్మకి అర్థమై, మరో వరం కోరుకొమ్మన్నాడు. రెండవమాటు కూడా చావు లేని వరాన్నే అడుగుతూ మనుష్యులని లెక్కపెట్టనన్నాడు. 'బుద్ధింతు

సారథిం విద్ధి' అని పరమాత్మ మాట. మనకి అడిగించే తెలివితేటలనిచ్చే బుద్ధి కూడా పరమాత్మే. ఆ పరమాత్మ సారథ్యంలోనే ఈ శరీరం అనే రథం వెడుతూ ఉంటుంది కదా! అందుకే మనుష్యునితో చావవలసిన యోగం ఉన్న రావణుడు, కావాలని మనుష్యజాతిని గూర్చి చెప్పి మిగిలిన జాతివారివలన మరణం లేకుండుగాక! అని కోరుకున్నాడు. ఆ మనుష్య జాతిగురించి మాటాడి ఉండకపోతే బ్రహ్మకి రావణుణ్ణి చంపే అవకాశం ఏమిటో బోధపడి ఉండేదేకాదు.

మొత్తంమీద రావణుడు వరం అడిగిన తీరులోనే తనని మనుష్య రూపంలో సంహరించవలసిందని రావణుడు కోరుకున్నట్లుగా బ్రహ్మ నిర్ణయించుకున్నాడు. తనకి ఆలోచించవలసిన అవసరం లేకుండా తన ముగింపుని తానే నిర్ణయించుకుని శాపం లాటి వరాన్ని రావణుడు కోరుకున్నాడని గమనించిన బ్రహ్మకి, మనవడి మీద (తనకి పుత్రుడు పులస్త్యుడు లేదా విశ్రవసుడు. అతని పుత్రుడే కదా! మరి) జాలి కలిగి రావణుడు అడగని వరాలని రెంటిని ఇచ్చాడు. రాక్షస జాతి పరమ దుర్మార్గమైనదని తెలిసి, అడిగిన వరాన్నే ఇయ్యడానికి కుదరదని పల్కిన బ్రహ్మ "అడగని రెంటిని కూడ ఎందుకిచ్చి ఉంటాడు?" అని రావణుడు ఆలోచించాలి నిజానికి. ఎదుటివాణ్ణి, ముఖ్యంగా శత్రువుని ఆలోచించేలా చేయకుండా ఉండాలంటే, తమకి ఇబ్బంది రాని విధంగా, వాడు అడగని మరోదాన్ని కూడ ఇయ్యడం మంచిదని బ్రహ్మ చెప్తున్నాడన్న మాట. ఆ ఆనందంలో రావణుడింక ఏమీ ఆలోచించలేకనే పోయాడు.

ఇక్కడొక పరమ రహస్యం ఉంది. ఏ రూపం కావసివస్తే ఆ రూపాన్ని ఎత్తగల వరాన్ని రావణునికి బ్రహ్మ ఇచ్చాడు. కాబట్టి అన్ని రూపాలలోనూ రావణుడుండే వీలుందని బ్రహ్మ వరం ద్వారా విష్ణువు గ్రహించాడు. అతి జాగ్రత్తగా ఉండాలని భావించాడు. అందుకనే మానవావతారం ఎత్తిన రాముడు సర్వజాతులతోనూ స్నేహ ధర్మాన్ని పాటించాడు. రావణుడు పక్షిరూపం గాని ఎత్తితే జటాయుసంపాతులూ, నిషాద రూపం ఎత్తితే గుహుడూ, భల్లూక రూపం ఎత్తితే జాంబవంతుడూ, మర్కట రూపం ఎత్తితే చెప్పనక్కఱ లేదు ఎందఱో

కోతులూ, రాక్షస రూపంలోనే ఉంటే విభీషణుడూ,.......... ఇలా అందఱూ తన పక్షం వాళ్లే తనకి వాని రహస్యాన్ని చెప్పేవాళ్లుగా చేసికొన్నాడు. రావణుడూ తక్కువ వాడేం కాదు గాబట్టే, రామునికి స్నేహం లేని లేడిజాతి రూపంలో మారీచుణ్ణి పంపాడు. సంన్యాస రూపంలో తాను వెళ్లి సీతని అపహరించాడు. రామునికి ఈ విషయం తెలియదా! ఇన్ని రూపాలలోనూ లేనివాడు తనకి అపకారం చేసాడంటే ఆ రూపమూ, ఆ రూపంలోని వ్యక్తి రావణుడేననీ - లేదా రావణుని ఆలోచన ప్రకారం జరిగి ఉంటుందనీని.

అతను అడగనిదీ - బ్రహ్మ ఇచ్చినదీ అయిన మఱోవరం హోమం చేసిన తలలు తిరిగి తనకి జీవంతో రావడం. ఆ బ్రహ్మ ఉండగానే, అందఱూ చూస్తూండగానే రావణుడు హోమం చేయడం - దేవతా పక్షానికి చెందిన బ్రహ్మ నిజంగా వరాలని ఇచ్చాడా? అని పరీక్షించడమూ కావచ్చు. లేదా తానింతటివాణ్ణి సుమా! అని లోకం అంతా చెప్పుకొనేలా ప్రదర్శించడమూ కావచ్చు. బ్రహ్మ ఆనందించడానికి కారణం రావణుని తలలకి హోమం ద్వారా అగ్ని సంస్కారం జరిగింది. అందుచేత మరణ ధర్మం వీనికి పడుతుంది. అదీకాక పదింటిలో తొమ్మిది తలలకి దేవతాబుద్ధి ఉంటుంది కాబట్టి.

రావణుడడిగినా అమరత్వాన్ని ఈయని బ్రహ్మ, విభీషణునికి తానై అమరత్వాన్ని ఇస్తున్నానన్నాడు. కారణం ధర్మబుద్ధి శాశ్వతం కావాలనీ - అధర్మానికి శాశ్వతత్వం ఉండరాదనీను. లోకంలో మంచికి ప్రతీక అయిన విభీషణ విధానమూ ఉంటుంది, దౌర్జన్య దుర్మార్గాలకి ప్రతీక అయిన రావణ విధానమూ (అధర్మం) ఉంటుంది. నిలకడపై విభీషణుని గెలుపుంటుంది. అంటే ధర్మం కొంత ఆలస్యంగా గెలుస్తుంది. విభీషణుడు, ధర్మమూర్తి అయిన రాముణ్ణి ఆశ్రయించినట్లు వ్యక్తి కూడా ధర్మాన్ని ఆశ్రయిస్తే ధర్మం గెలిచి తీరుతుందని లోభావం. 'ధర్మో రక్షతి రక్షితః' అంటే ఇదే.

ఇక విభీషణుడడిగిన వరాలు రెండూ ప్రవర్తనకి సంబంధించినవి. కీడు కలిగిన వేళ, కష్టం వచ్చిన వేళ అధర్మానికి పోవాలనే ఆలోచన దుర్బలులైన మనుష్యులకి సహజంగా కల్గుతూ ఉంటుంది. 'అతడు అధర్మాన్ని చేసి ఎంత సుఖంగా

ఉన్నాడు! ధర్మాన్ని ఆచరించిన నా జీవితం ఏమయింది?' అనే ఆలోచనల చుట్టూ తిరుగుతూ ఉంటాడు. ఈ దౌర్బల్యాన్ని గూర్చిన వరమే విభీషణునిది. ' ఎలాటి స్థితిలో కూడా నా మనసుని ధర్మదృష్టి నుండి మఱలనీయకు' అనేది. ఇలాటి వరాన్నే ప్రతి వ్యక్తీ కోరాలి. తన ఇంటికి రాదలచిన వ్యక్తికి ప్రయాణ మధ్యంలో ఎన్ని ఇబ్బందులు - అడ్డంకులు వచ్చినా ప్రయత్నంతో వాటిని దాటి గమ్యాన్ని చేరుకుంటున్నట్లే కష్టాలు - అవమానాలు ఎదురైనా ధర్మాన్ని తప్పకుండా ఉండే ధైర్యస్థితినీ - మనోనిశ్చలత్వాన్నీ విభీషణవిధానం' అని అనాలన్నమాట. ఇక రెండవది బ్రహ్మాస్త్రం లభించాలనేది. తాను రాక్షస జాతికి చెందినవాడు. బుద్ధి మాత్రం దేవతలది. ఏనాడైనా తన అన్నలతో, ఇతర రాక్షసులతో కష్టం రావచ్చు. అందుకని ఏ బ్రహ్మాస్త్రానికి అధినేత బ్రహ్మయో, ఆయన్నే అడిగాడు 'నీ పేరిట అస్త్రం నాకు ఎవరూ నేర్పకుండానే లభించాలి' అని. ఆయన కూడా ఇస్తానన్నాడు. కారణం ఆ బ్రహ్మాస్త్రం లోకాలని పాడుచేసేదే అయినా విభీషణుల వంటి ధర్మాత్ముల వద్ద ఉంటే ఏ కష్టమూ లోకాలకి రానీడని తెలిసి. నిజానికి అంతే జరిగింది కూడ.

రావణుడుగానీ, వాని అనుచరులు గానీ బ్రహ్మాస్త్రాన్ని తనమీద ప్రయోగించే రోజు రావచ్చు. అప్పుడు ఆత్మరక్షణార్థం బ్రహ్మాస్త్రం ఉండాలని తీసికొన్నాడు విభీషణుడు. ప్రయోగించాలని కానే కాదు. మొత్తంమీద విభీషణుడు అడిగిన రెండు వరాలూ - (ఒకటి ధర్మం తప్పకూడదు - రెండు - లోకోపద్రవాన్ని ఎదుర్కొనే బ్రహ్మాస్త్రం కావాలి అనేవి) - ఈ రెండూ లోక రక్షణం కోసం అడిగినవే తప్ప తనకోసం కాదుగదా! అలాటి లోకరక్షణ దృష్టి ఉన్న ఈ విభీషణుడు దైవతుల్యుడని భావించి అమరత్వాన్ని అడుగకుండా ఇచ్చాడు బ్రహ్మ. అయితే దేవలోకంలో ఉండడం వలన భూలోక ధర్మం నిలపడం కుదరదని భావించి, భూలోకంలో ఉండి అమరత్వాన్ని పాటిస్తూ జీవించేలా అ-మర ధర్మాన్ని (ధర్మ బుద్ధితో శాశ్వతంగా చావు లేకుండా ఉండే తనాన్ని) అనుగ్రహించాడు బ్రహ్మ.

శూర్పణఖ ఏ తపస్సూ చేయనూ లేదు - వరాలని పొందనూ లేదు. వాళ్ల అన్నల వరాలన్నీ తనవే కదా! అనే బుద్ధి ఆమెది.

ఈ వరాలూ - దానాలూ అన్నీ చూస్తున్న కుంభకర్ణునికి ఎలాటి బుద్ధి పుడుతుందోనని భావించిన బ్రహ్మ, అతని నాలుకపై సరస్వతిని ప్రవేశపెట్టాడు. 'స్వప్తుం వర్షా ణ్యనేకాని దేవదేవ మమేప్సితమ్'' అనేక సంవత్సరాలు నిద్రపోవాలనేది నా కోరిక' అన్నాడు కుంభకర్ణుడు. 'నిద్ర' అంటే అర్ధమృత్యువుతో సమానం. 'ఎప్పుడూ సగం చచ్చిపడి ఉండే వరాన్నియ్యి' అని కుంభకర్ణుడడిగాడన్నమాట. రావణుడు అడిగిన వరాలలో 'మనుష్యుని వలన మాత్రమే చావు రావాలనే అర్థం' దాగి ఉండగా, కుంభకర్ణుని వరంలో సగం చావు ఎప్పుడూ అంగీకరిస్తున్నాను, అనే అర్థం దాగి ఉంది. మరణాన్ని అంగీకరించనని వరం అడిగితే ఇంక చెప్పవలసినదేముంది? పోనీ! ఈ వరాన్ని కోరిన వెంటనే 'శాశ్వతంగా నిద్రలో ఉండిపోవాలి సుమా!' అని కోరినా బాగుండేది. కాని ఈ వరాన్ని ఇచ్చిన బ్రహ్మ, సరస్వతితో సహా మఱి ఏ అవకాశాన్నీ వానికి ఈయకుండా, అంతర్ధానమై పోనేపోయాడు. కాబట్టి పెద్దలంటారు. 'బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ' అని. మనం చేయబోయే పనికి అనుగుణంగానే - (భవిష్యత్కాలంలో జరుగబోయే దానికి అనుగుణంగానే) మన బుద్ధి ప్రవర్తిస్తుందని దీని భావం. వరాన్ని యాచించ వలసినది భగవంతుణ్ణి. కోరుకోవలసినది కూడ వాని ఆలోచనకి అనుగుణంగా. ఇక మనకి 'మన తనం' ఏమున్నది? అని ఆత్మ పరిశీలన చేసికొన్ననాడు భగవంతుణ్ణి శరణు వేడక ఏ ఒక్కడూ ఉండడు. ఉండలేడు. ఆ విషయాన్ని వివరించడానికే ఈ ఇన్ని ఇతిహాసాలూ - పురాణాలూను.

సంపూర్ణంగా భగవంతుణ్ణి శరణువేడుతూ ఉండేవాళ్లు మహర్షులు. భగవంతుని నుండి వరాలని పొంది కూడా అది తమ తపస్సు వలననే వచ్చిందనుకొని దేవతల మీదకే దండయాత్రకి పోయేవాళ్లు రాక్షసులు. కొంత ఇటూ, కొంత అటూ ఉంటూ మధ్యేమార్గంగా ఉండేవాళ్లు-మంచి జరిగితే తమ ప్రతాపం అనీ, కష్టం కలిగితే దైవం అనుకూలించలేదనీ అనేవాళ్లు - మనుష్యులు. అందుకే మర్త్యులు (మనం) మధ్యసోపానం మీద ఉన్నాం. ఒక మెట్టు పైకి వెడితే మహర్షులం కాగలం. క్రిందికి దిగితే రాక్షసులం ఔతాం. పైకే వెళ్లాలని సూచించి చెప్పేవే ఈ ఇతిహాస పురాణాలు. ఇక్కడి శ్లోకాలు ఇవిగో!

సుపర్ణనాగయక్షాణాం దైత్య దానవ రక్షసామ్ అవధ్యోహం ప్రజాధ్యక్ష దేవతానాం చ శాశ్వత! న హి చింతా మమాన్యేషు ప్రాణిష్వమర పూజిత! తృణ భూతా హి తే మన్యే ప్రాణినో మానుషాదయః|| శృణు చాపి వరో భూయః ప్రీత స్యేహ శుభోమమ - హుతాని యాని శీర్షాణి పూర్వ మగ్నౌ త్వయానఘ పున స్తాని భవిష్యంతి తథైవ తవ రాక్షస| ఛందస్తవ రూపం చ మనసా యద్యథేప్సితమ్ భవిష్యంతి న సందేహో మద్వరాత్తవ రాక్షస|| పరమాపద్గతస్యాపి ధర్మే మమ మతి ర్భవేత్ అశిక్షితం చ బ్రహ్మాస్త్రం భగవన్ ప్రతిభాతు మే| నా ధర్మే జాయతే బుద్ధి రమరత్వం దదామి తే| వాణి త్వం రాక్షసేంద్రాస్యే భవయా దేవతేప్సితా| ఈ దృశం కిమిదం వాక్యం మమాద్య వదనా చ్చ్యుతమ్!

రావణ దుశ్చేష్టితాలు

సుమాలి (రావణుని తాత - కైకస తండ్రి) కేతుమాలి అనే భార్య యందు అకంపనుడు - కాలకార్ముకుడు - భాసకర్ణుడు - సుపార్శ్వుడు - సంహ్రాది - ప్రఘసుడు - ప్రహస్తుడు - వికటుడు - ధూమ్రాక్షుడు - దండుడు అనే పదిమంది పుత్ర సంతానాన్నీ, పుష్పోత్కట - కైకసి - కుంభీనసి అనే ముగ్గురు పుత్రికా సంతానాన్నీ పొందాడు. 'మాలి' అనే వీని తమ్ముడు 'వసుధ' అనే భార్య యందు అనిలుడు అనలుడు సంపాతి హరుడు అనే నల్గురు పుత్రులని కన్నాడు. వీరే విభీషణుని మంత్రులు.

దుర్మార్గుడు ఒకడుంటే వానికి దురాలోచనలని ఇచ్చేవాడూ వెంట ఉంటాడు. ఇది లోకరీతి. ప్రహస్తుడు లంకానగర వృత్తాంతాన్ని రావణునికి చెప్పి రావణుణ్ణి ఒప్పించి, తానే కుబేరుని వద్దకు పోయి, లంకానగరం మొదటినుండీ సుమాలి మొదలైన రాక్షసులది కాబట్టి యక్షవంశపు వాడవైన నువ్వు దీనిని విడిచి పోవాలని కుబేరునితో చెప్పాడు. కుబేరుడు తన తండ్రి విశ్రవసుణ్ణి అడిగి ఆయన సూచనపై వెంటనే లంక విడిచి కైలాసానికి వెళ్ళిపోయాడు. లంకకి తన నివాసాన్ని మార్చాడు రావణుడు. కాలకుడనే వానికి పిల్లలయిన కాలకేయుల వంశంలో పుట్టిన విద్యుజ్జిహ్వునితో తన చెల్లెలు శూర్పణఖ వివాహాన్ని జరిపించాడు. అప్సరసలలో ఒకతె అయిన హేమ, తన భర్త అయిన మయుణ్ణి విడిచిపోగా వారిరువురికీ కల్గిన మండోదరిని తాను అగ్నిసాక్షిగా భార్యగా మయుని కోరికపై స్వీకరించాడు.

ఆనందపడిన మయుడు అల్లుడైన రావణునికి 'శక్తి' అనే అస్త్రాన్నిచ్చాడు. (యుద్ధంలో లక్ష్మణ మూర్ఛకి కారణం ఇదే.) ఇక కుంభకర్ణునికి వైరోచనుని మనుమరాలు వజ్రజ్వాలనీ, గంధర్వుడైన

శైలూషుని పుత్రిక సరమని విభీషణునికీ, ఇచ్చి రావణుడు పెళ్లిళ్ల జరిపించాడు. మానస సరోవరం వర్ష కాలంలో పెరిగి పోతూ ఉంటే శైలూషుని భార్య ప్రసవించింది. ఆ చిన్నపిల్ల వరదని చూచి భయపడుతూంటే, తల్లి 'సరః (ఓ సరస్సా) మా (పెద్దగా వృద్ధి చెందకు)' అనగానే నీరు తగ్గింది. అప్పటి నుండి ఆమె 'సరమ' అయింది. ఈమె ధర్మపరురాలు. విభీషణుని భార్య. వీరి పుత్రిక (అ)నల కూడ పరమ ధర్మపరురాలైంది. కొంత కాలానికి మండోదరి పుత్రుణ్ణి ప్రసవించింది. వాడు నేలన పడగానే మేఘం ఉఱిమినట్లు ధ్వని కావడంతో వానికి 'మేఘనాథుడు' (మేఘంలా నాదాన్ని చేసినవాడు - కల్గించిన వాడు) అని పేరు పెట్టారు.

ఇక సహజ మదంతో రావణుడు లోకాలన్నింటినీ బాధించడం - పతివ్రతా స్త్రీలని చెఱపట్టడం, మహర్షులని వధించడం చేస్తూంటే, కుబేరుడు "ఇది సరికాదని" రావణునికి తెలియ జెప్పడానికి దూతని పంపాడు. రావణుడు ఆ దూతని చంపడమే కాకుండా కుబేరుని మీదికే యుద్ధానికి వెళ్లి కుబేరుణ్ణి ఓడించి ఆయన పుష్పక విమానాన్ని హరించి లంకకి బయలుదేరాడు. (దూతని చంపడం రావణునికి అలవాటే. ఆంజనేయుణ్ణి కూడా చంపవలసినదని ఆజ్ఞని రావణుడీయగా విభీషణుడు సరికాదనడంతో ,ఆ శిక్ష అమలు కాలేదు.)

రావణునికి శాపపరంపర

పుష్పకాన్ని హరించి రావణుడు వెనుదిరిగి పోతూంటే పార్వతీ శంకరులు నృత్యం చేస్తున్న ప్రాంతంలో పుష్పకం కదులలేదు. నందీశ్వరుడు శివపార్వతీ నృత్యాన్ని కారణంగా చెప్పాడు. నందీశ్వరుని మాటలని విని వానిని కోతిముఖం వాడివని పలికి వెటకారంగా నవ్వాడు రావణుడు. (తం దృష్ట్వా వానరముఖ మవజ్ఞాయ స రాక్షసః ప్రహాసం ముముచే తత్ర) దానికి కోపించిన నంది 'బుద్ధిహీనుడా! నువ్వు చేసిన ఘోరకృత్యానికి ఇప్పటికే చచ్చావు. (చనిపోవడానికి తగినంత పాపం చేసి చావుని తెచ్చుకున్నావు). నేను చంపడం అనవసరం. అయితే కోతిముఖం వాడివని పరిహసించావు కాబట్టి నా బలమూ, ఆకారమూ కలిగి, గోళ్లూ, కోరలూ ఆయుధాలుగా కల ఎన్నో కోతులు నీ మిత్ర బంధు పుత్ర పరివారాన్ని చంపుతారని గమనించు' అని

శపించాడు. (న హంతవ్యో హతస్త్వం హి పూర్వమేవ స్వకర్మభిః కిం త్విదానీ మ్మయా శక్యం హంతుం త్వాం హే నిశాచర! యస్మా ద్వానర రూపం మా మవజ్ఞాయ దశానన! అశనీపాత సంకాశ ముపహాసం ప్రముక్తవాన్ తస్మాన్మద్రూపసంపన్నా మద్వీర్య సమతేజసః - ఉత్పత్స్యంతి వధార్థం హి కులస్య తవ వానరాః నఖ దంష్ట్రా యుధాః క్రూరాః మనస్సంపాత రంహసః||)

అహంకరించిన రావణుడు నందివాక్యాన్ని లెక్కచేయక నందీశ్వరుని యజమాని అయిన పరమేశ్వరుని కైలాసాన్నే ఎత్తడం ప్రారంభించాడు. పార్వతి భయపడి పరమేశ్వరుణ్ణి కౌగిలించుకోగా శంకరుడు తన కాలిబొటన వ్రేలుతో కైలాసాన్ని అణిచాడు. దానితో రావణుని చేతివ్రేళ్లు కైలాసానికీ భూమికీ మధ్యపడి నొప్పితో ముల్లోకాలూ - వనాలూ దద్దరిల్లేలా అఱిచాడు. (యస్మాల్లోకత్రయం చైతత్ రావితం భయమాగతమ్ - తస్మాత్త్వం రావణో నామ నామ్నా రాజన్ భవిష్యసి) రావణుని ప్రార్థన విని వచ్చిన శంకరుడు అతని రావాల కారణంగా అతనికి రావణుడనే పేరుపెట్టి 'ఇకపో!' అన్నాడు. రావణుడు మెల్లగా శంకరునితో 'స్వామీ! నాకు బ్రహ్మ దీర్ఘాయుష్యాన్ని ఇచ్చాడు. మనుష్యులని నేను లక్ష్యపెట్టను. ఇప్పటి వఱకూ నా వయస్సు కొంత అయిపోయింది. అయిపోయిన వయస్సు తిరిగి వచ్చేలానూ, నీ పేరిట శస్త్రాన్ని ఇస్తూనూ నన్ననుగ్రహించవలసినది' అని వేడుకున్నాడు. సరేనని శంకరుడు నూఱు సూర్యుల కాంతి గల చంద్రహాసమనే ఖడ్గాన్ని ఇస్తూ, 'నీ ఆయుష్యాన్ని కూడా పెంచాను -అయితే ఈ కత్తిని నిత్యం పూజింపక పోతే ఇది నా వద్దకే వస్తుంధి' అన్నాడు. అప్పటి నుండి నిత్య శివపూజ ప్రారంభించాడు రావణుడు.

తాడి ఎక్కేవాని తల దన్నేవాడు ఒకడుంటాడని సామెత. నందిని అవమానించడం ఎందుకు? శాపాన్ని పొందడం ఎందుకు? కేవలం శరీర మత్తత తప్ప వేఱులేదు. దశకంఠుడనేది అసలు పేరైతే కైలాసాన్ని ఎత్తలేక అఱచినవాడు' అనే అర్థంలో 'రావణ' శబ్దం రూఢమయ్యింది. దీనితో 'రావణ' అనే శబ్దం లేదా సంబోధన అతని చేతకానితనాన్నీ, శంకరుని గొప్పదనాన్నీ చాటుతుందన్న మాట. వేరే

మఱెవరూ తన అహంకారాన్నీ, చేతకానితనాన్నీ పనిగట్టుకుని ప్రచారం చేయనవసరం లేకుండా, తన అఱపుల ద్వారా తానే ఎందఱినో పరోక్షంగా ఆహ్వానించి, వారికి కనిపించి ప్రచారం చేసికొన్నాడన్నమాట. చంద్రహాసమనే పేరున్న కత్తిని ఇచ్చి రావణునిచే శివ పూజని ప్రారంభింప చేసాడు శివుడు. రావణుడు శివుని మీద ఇష్టం కంటె ఎక్కడ ఆ మారణాయుధం తనని విడిచిపోతుందోననే భయంతో శివారాధనని ప్రారంభించి క్రమంగా శివ భక్తి ధురంధరు డయ్యాడు. ఇక తఱిగిపోయిన ఆయుష్యాన్ని తిరిగి నింపడానికి కారణం రావణుడు తన తఱిగిపోయిన ఆయుష్య కాలంలో పొందవలసినన్ని శాపాలు పొందనూ లేదు - చేయవలసినన్ని తప్పుల్నీ చేయనూ లేదు. ఆ కారణంగానే బ్రహ్మ ఇచ్చిన దీర్ఘాయుష్యాన్ని తాను సరిచేసాడు. ఈ వెనుక ఇంత రహస్యం ఉందని తెలియని రావణుడు తనకు దీర్ఘాయుష్యం తిరిగి లభించిందనే ఆనందంతో తిరిగి దుర్మార్గపు పనులని యథాప్రకారం చేయసాగాడు. తన పాచిక పాఱిందని లోలోపల శంకరుడూ ఆనందపడ్డాడు. ఒక్క రావణుణ్ణి వధించడానికి ఇంత ప్రయత్నం అక్కఱలేదు. రావణుణ్ణి పుత్ర - మిత్ర - సైన్య - బంధుజనంతో సంహరించాలంటే ఇంతా అవసరమే.

ఇక నందీశ్వరుని శాపం మఱింత గొప్పది. ముల్లోకాలనీ జయించిన రావణుణ్ణి చంపవలసిన వాడు మఱింకెంతో గొప్పవాడు కావాలనేది అందఱి అభిప్రాయమూ అవుతుంది. కాని ఏ ఆయుధమూ ధరించే వీలులేని, ఎవరూ యుద్ధ విద్య నేర్ప వీలులేని, గోళ్లూ కోఱలూ మాత్రమే ఆయుధాలుగా ఉండేటటువంటి కోతులతో రావణుని చావు కల్గుతుందని శపించాడు నందీశ్వరుడు. రావణునికి చావే అవమానకర మయిన సంఘటన కాగా, రావణుని దృష్టిలో మనుష్యులు గడ్డిపఱకతో సమానులు కాగా, ఆ మనుష్యులు కూడా తేలిక దృష్టితో చూచే కోతుల సహాయంతో చావు కలిగే శాపాన్నియ్యడం 'అహంకరించడం తప్పు సుమా! అనీ 'సృష్టిలో ఏ ప్రాణీ తక్కువది కాదు సుమా!' అనీ తెలియ జెప్పడానికే.

ఇంతకీ తనచావు కోతుల సహాయం వలన కల్గుతుందని తెలిసింది. చంపేవాడెవరో తెలియలేదు. వానికోసం అన్వేషణ ప్రారంభించాడు రావణుడు.

వేదవతీ శాపం

ఇలా తిరుగుతూ హిమవత్పర్వతం ప్రాంతానికి వచ్చాడు రావణుడు. ఈ ప్రాంతంలోనే కుశధ్వజుడనే బ్రహ్మర్షి నిత్యం వేదాధ్యయనాన్ని చేస్తూంటే ఆ వేదధ్వని ఒక రూపాన్ని ధరిస్తే ఆమె 'వేద (రూప)వతి' అయింది. ఆ వేదం విష్ణువుకే చెందినది గదా! అందుకని ఆమె, పుట్టిననాడే విష్ణువుకి భార్యగా కావాలని కుశధ్వజుడు నిర్ణయించాడు. దంభుడనే పేరున్న రాజు ఈమెని పెళ్లిచేసికో దలచి ఈమె తండ్రిని అడిగి కాదనిపించుకున్నాడు. ఆ కోపంతో కుశధ్వజుణ్ణి రాత్రికి రాత్రే చంపాడు. ఆ దారుణానికి బాధపడ్డ ఆయన భార్య, ఆ చితిమీద అగ్నిలోకి దూకింది. అప్పటి నుండీ విష్ణువునే ధ్యానిస్తూ పరమ సౌందర్యవతిగా ఉన్న వేదవతిని రావణుడు చూచి తనని భర్తగా స్వీకరించ వలసిందని ప్రార్థించాడు. ఈ కథనంతా ఆమె చెప్పి కాదంది. ఆమె వివాహమాడ దలచిన విష్ణువుని నిందించి, తనని పొగడుకో ప్రారంభించాడు రావణుడు. ఆమె వెళ్లిపోబోతే ఆమె శిరోజాలని గట్టిగా పట్టుకున్నాడు. వాడు పట్టుకొన్నంత వఱకు ఆ శిరోజాలని తన చేతిని కత్తిగా చేసి నఱికి కోపంతో ఇలా అంది. "నా తపస్సు నిన్ను చంపగలదు. కాని శపిస్తే తపస్సు వ్యయమౌతుంది. ఆడుదానిని కాబట్టి చంపరాదు కూడ. అయినా ఇలాంటి దుష్కార్యం చేసిన నిన్ను విడువను. నిన్ను చంపించడానికై నిత్యం యజ్ఞ యాగాదులు ఆచరించే ధార్మికుని యింట పుడతాను" అని పలికి అగ్నిహోత్రంలో ప్రవేశించింది. రామచంద్రా! ఆ వేదవతియే జనకుని యింట నాగటి చాలులో పుట్టి 'సీత' అయింది. ఆమెయే నీ భార్యగా అయింది. నీవే శ్రీమహావిష్ణువువి' అని మఱోమాఱు అగస్త్యుడు చెప్పాడు.

తన చావు కోతుల సహాయంతో - చంపించేందుకు పుట్టేది ఈ వేదవతి - కాగా తనని చంపేది ఎవరో తెలియ లేదు రావణునికి. ఆ విషయం కోసం మళ్లీ అన్వేషణ ప్రారంభించాడు. ఇక్కడ మూడు ముఖ్య విషయాలున్నాయి.

1) ఎవతె జుట్టు పట్టుకొన్నప్పుడు ఆమె శపించిందో ఆమె వేదవతి. తిరిగి జన్మిస్తానని కూడా చెప్పింది. ఈ భావమే లోపల ఉన్న

రావణుడు, కన్పించిన ప్రతి స్త్రీ జుట్టుపట్టి లాగడం ప్రారంభించాడు. సీతమ్మని కూడ అలాగే జుట్టుపట్టి రథంలో పడవైచాడు. (వామేన సీతాం పద్మాక్షీం మూర్ధజేషు కరేణ చ - ఊర్వోస్తు దక్షిణేనైవ పాణిం జగ్రాహ పాణినా।।) ఎడమచేత్తో ఆమె జుట్టుని చేతికి చుట్టుకొని, కుడిచేతిని ఆమె మోకాళ్ల క్రిందుగా పెట్టి రోగి అయిన ఆమెని ఎత్తికొని వెళ్లినట్లు రథంలోనికి చేర్చాడు రావణుడు. (ఈ విషయం నా అరణ్యకాండ వ్యాఖ్యలో మఱింతగా వివరించడం జరిగింది). జుట్టు పట్టినప్పుడు ఎదిరించినా - లేదా ఆమె తన భర్తతో చంపిస్తానని పల్కినా ఆమె సీతయే ఔతుందని రావణుని నిశ్చితాభిప్రాయం.

2) వేదవతి అగ్నిలో ప్రవేశించి సీతగా జన్మించింది. తనకు తానే అగ్నిని రగుల్చుకొన్న ఆ సీతమ్మ యుద్ధం అయిపోయాక అగ్నిప్రవేశం చేయడానికి బెదురుతుందా? ఆ సంఘటనని గూర్చి వేఱు విధంగా ఆలోచించాలా?

3) చంపించడానికే పుడతానని వేదవతి రావణునితో స్పష్టంగా చెప్పింది కదా! చావు లేకుండా ఉండాలంటే అసలు దుర్మార్గ పద్ధతులనీ దేవతల మీదికి దండయాత్రలనీ చేయడం రావణుడు మానేసి ఉంటే, వేదవతి మాట అబద్ధమే అయ్యుండేది. నందీశ్వర శాపం వ్యర్థమయ్యుండేది కదా! రావణుడు ఎందుకలా మౌనంగా ఊరుకోలేక పోయాడు? 'బుద్ధిః కర్మాను సారిణీ' అనుకున్నాం కదా! స్వభావో దురతిక్రమః. స్వభావాన్ని ఎవరూ కాదని ప్రవర్తించలేరు. అలాటి స్వభావాన్ని రావణునికిచ్చాడు పరమాత్మ. అందుకే గీతలో పరమాత్మ మాట 'మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః' అని. 'జాగ్రత్త పడమని ముందుగా చెప్పినా, ఎలా వారు పతనం కావలసి ఉందో, ఆ మార్గంలోనే నా సూచన ప్రకారమే మనుష్యులంతా నడుస్తారు' అని దీని భావం. నిజమేగా మఱి!

యుద్ధం కంటే లోకక్షేమం ముఖ్యం

వేదవతీ శాపాన్ని పొంది రావణుడు ఉశీర బీజం అనే ప్రదేశానికి పుష్పకం మీద వెళ్లాడు. ఆ సమయానికి మరుత్తనే

పేరున్న రాజు యజ్ఞం చేస్తున్నాడు. యజ్ఞశాలలోనికి కుక్క ప్రవేశించినట్లు (రావణః ప్రావిశద్యజ్ఞం సారమేయ యివాశుచిః) చొరబడి మరుత్తుని యుద్ధానికి రమ్మనీ లేదా ఓడినట్లు ప్రకటించ వలసిందనీ అన్నాడు. (ప్రాహయుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి నిర్జితోస్మీతి వా వద)

మరుత్తు యుద్ధానికి సిద్ధమౌతుండగా యాగాన్ని చేయిస్తున్న బృహస్పతికి తమ్ముడు సంవర్తుడు 'రాజా! ఈశ్వరుణ్ణి ఆరాధిస్తూ యజ్ఞాన్ని చేస్తున్నావు. దీనికి విఘ్నం కల్గితే ప్రజానష్టంతో పాటు నీ వంశ నాశనమూ తప్పదు. యుద్ధం కంటె ప్రజాక్షేమం ముఖ్యం' అన్నాడు. మరుత్తు వెనక్కి తగ్గడంతో రావణుడు తాను గెలిచినట్లు ప్రకటించుకొని అక్కడి మహర్షులను చంపి నెత్తురు త్రాగి వెళ్లిపోయాడు. రావణ భయంతో దిక్పాలకులయిన ఇంద్ర - యమ - వరుణ - కుబేరులు క్రమంగా నెమలి - కాకి - హంస - తొండ రూపాల నుండి బయట పడి కొంత కాలం మీ రూపాలను మాకిచ్చి మా ప్రాణం కాపాడారు' అంటూ ఆ నాల్గింటికీ వరాలనిచ్చారు. అప్పటి నుండే నెమళ్లకి సర్పభయం లేదు. ఇంద్రుని శరీరంపై కన్నులున్నట్లు నెమలికీ పింఛం నిండా కన్నులుండడానికీ కారణం ఇదే. వర్షాన్ని కురిపించేది ఇంద్రుడు కాబట్టి నెమళ్లకి వర్షం రాబోతోందంటే సంతోషం కూడా ఇందుకే.

లోకంలో అందరికీ రోగాలని కల్గించి మృత్యువునిచ్చే యముడు కాకులకి రోగమూ మృత్యువూ అనే రెంటినీ, వాటికి దూరంగా చేసాడు. ఈ కారణంగానే కాకి చాలకాలం రోగం లేక జీవిస్తుంది. 'కాకిలా కలకాలం జీవించడం కంటె.........' అనే సామెత కూడా ఉంది గదా! అయితే కాకికి ప్రాణ శత్రువు మనుష్యుడేనట. నరకంలో ఉన్నవారిని తలుచుకొని ఎవరైనా ఏదైనా కాకులకి పెడితే పితృదేవతలు తృప్తి పడతారు సుమా!' అనికూడా చెప్పాడు యముడు.

అప్పటికి నల్లగా ఉండే హంసలన్నింటికీ తెల్లని రంగు వచ్చే వరమిచ్చాడు వరుణుడు. అంతే కాదు. నీళ్లలో ఎంత తిరిగితే అంతగా తెల్లబడే వరాన్ని అనుగ్రహించాడు. తొండల తలలు తళ తళలాడుతూ ఉండే వరాన్ని కుబేరుడిచ్చాడు.

'దాశరథి నిన్ను చంపుతాడు జాగ్రత్త!'

ఎదురులేక యుద్ధానికి తలపడుతూ రావణుడు అయోధ్యా నగరానికి కూడ వచ్చాడు. అప్పుడు రాజ్యం చేస్తున్న అనరణ్యునితో యుద్ధానికి తలపడి అనరణ్యుణ్ణి నేలమీద పడేసి రావణుడు నవ్వుతూ ఇక్ష్వాకు వంశ రాజులని పిఱికి పందలుగా నిందించ సాగాడు.

దానితో అనరణ్యునికి కోపం కట్టలు త్రెంచుకుంది. కళ్లు ఎర్రబడ్డాయి. 'రావణా! మా ఇక్ష్వాకు వంశంలో దశరథుడనే రాజుకి పుట్టబోయే రాముడనే వాడు యుద్ధంలో నిన్ను చంపుతాడు. దానం, హోమం, పుణ్యం నేను చేసి ఉండి ప్రజాపాలనని సక్రమంగా చేసిన వాణ్ణే అయితే ఈ నా వాక్కు ఫలించు గాక!' (యది దత్తం యది హుతం యది మే సుకృతం తపః యది గుప్తాః ప్రజాః సమ్యక్ తదా సత్యం వచోఽస్తుమే ఉత్పత్స్యతే కులే హ్యస్మి న్నిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం రామో దాశరథి ర్నామ యస్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి) అన్నాడు.

రావణుని అనుమానాలు అన్నీ తీరాయి. 'చంపించడానికి పుట్టే స్త్రీ వేదవతి. చంపేవాడు రాముడు. అతడు పుట్టేది ఇక్ష్వాకుకులంలో. దశరథుడు అతని తండ్రి. కోతులు అతడికి సహాయపడతారు.' అని అర్థమయింది.

ఉత్తరకాండం అనేది ఇందుకే!

దాశరథి తనని చంపుతాడని తెలియడం వలననే రావణుడు ఎంతో శ్రద్ధతో ఇక్ష్వాకుకులాన్ని గుఱించిన సమాచారాన్ని తెలిసికొంటూనే ఉన్నాడు. రావణుడు ఎంత జాగ్రత్త పడుతున్నాడో భగవంతుడూ అంతకు మించి అప్రమత్తంగానే ఉంటూ వచ్చాడు. దశరథునికి ఎవరు పుడతారో అతడే రాముడు. అతడే తనని చంపగలడని రావణుడు ఎదురు చూస్తూంటే, దశరథునికి ఎంత కాలానికీ సంతానమే కలుగలేదు. రావణునికి అన్పించింది "అనరణ్యుని మాట నిజమేనా?" అని.

'ఏమైనా అగుగాక! అనుకుంటూ తన బుద్ధికి తోచిన ఉపాయంతో దండకారణ్య ప్రారంభంలో తాటకని, దాని పుత్రుడు సుబాహునితోనూ, సుబాహుని స్నేహితుడు మారీచునితోనూ కలిపి ఒక రాక్షస దళాన్ని కావాలని ఏర్పాటు చేసాడు. ఎవరు దశరథుని పుత్రుడో కనుక్కొన వలసిందని వారికి ఆజ్ఞ. వారిలో తాటక - సుబాహులని రాముడు వధించగా మారీచుడు మాత్రం మిగిలాడు. రాముడెవడు? ఎలా ఉంటాడు? అని రావణుడడిగితే 'రాముడు ఒకడు కాడు. ఇద్దఋ.' (రామ లక్ష్మణులు). 'ఇద్దఠే కాదు నల్గురు' కూడాను అన్నాడు. దేవరహస్యాలంటే ఇవే. తెలిసినట్లుగా ఉండి ఏమీ తెలియనట్లుగా తెలిసేలా చేయడమే వీని భావమన్నమాట. కాబట్టి (రాముని పుట్టుక, రాముని వివాహంలోని అనేక రహస్య విశేషాలు నా బాలకాండ వ్యాఖ్యలో వివరించబడ్డాయి.) బాలకాండ అర్థం కావాలంటే ఉత్తరకాండలోని ఈ వేదవతీ శాపం....... అనరణ్య శాపం....... అన్నీ తెలిసి ఉండాలి. లేని పక్షంలో అనుమానాలు తలెత్తుతాయి. ఆ అనుమానాలకి సమాధానమే ఉత్తర (సమాధానం) కాండ అని మొదటే అనుకున్నాం కదా!

నారదుని (అ) హితబోధ!

రావణుని పరాక్రమ వార్తలనన్నింటినీ తెలిసి నారదుడు వచ్చాడు. 'రావణా! ఎందఋనో జయిస్తున్నావని విన్నాను. చాల సంతోషం. నీ దృష్టిలో గడ్డిపఋక కంటె హీనులూ, ఆ దేవతలనే నమ్ముకుని జీవించే వాళ్లూ, అల్పాయుష్యం కలవాళ్లూ, రోగాలతో జీవిస్తూండే వాళ్లూ అయిన మనుష్య జాతిని మాత్రం చంపకు. అయితే ఈ మనుష్య జాతితో పాటు సమస్త జాతినీ చంపే యముణ్ణి నువ్వు జయిస్తే ఇక మృత్యుంజయుడి వైనట్లే. అప్పుడు గాని సర్వ విజేతవీ కాలేవు. ఆలోచించు' అని చెప్పి వెళ్లిపోయాడు.

లో రహస్యం

లోకంలో మూర్ఖులు కొందఋంటారు. లేకపోతే ప్రపంచపు నడక సాగదు. వాడు ఎవరిమాటా వినడు. కాని లక్ష్యం ఎవరి మీదైనా కుదిరితే వాడు ఏమి చెప్పినా విని తీరతాడు. ఇదీ మూర్ఖత్వంలోని

భాగమే. రావణుడూ అంతే. నారదుడు రావణుని వద్దకి ఇప్పుడు వచ్చింది హితాన్ని ఉపదేశించడానికి కానే కాదు. పైకి మాత్రం హితాన్ని పలికినట్లుగా ఉంటుంది. ముందు నాటికి శ్రీరాముడుగా అవతరించ బోతున్నాడు శ్రీమహావిష్ణువు. (మనం చదువుతూన్న ఉత్తరకాండ కథ, బాలకాండ జరగడానికి ముందు జరిగినదనే మాటని మఱువకూడదు). అతడు మనుష్య జాతిలోనే పుట్టబోతున్నాడు. ఆ మనుష్య జాతిని కూడా రావణుడు వధించడం మొదలెడితే, రాముని చెంతకు రావడానికే మనుష్య జాతి భయపడిపోతుంది. అదీకాక రావణుడే ప్రత్యక్షంగా మనుష్యులని వధించడం ప్రారంభిస్తే, వాడే నేరుగా అయోధ్యకే వచ్చి రామ - లక్ష్మణ - భరత -శత్రుఘ్నులు పుట్టిన మఱునాడే దండయాత్రకి రావచ్చు. దాని వలన దేవతల ఊహలు తారుమారౌతాయి. అదీకాక రావణుడే రామునితో యుద్ధాన్ని ప్రారంభిస్తే తాటక - సుబాహు - ఖర - దూషణ - త్రిశిరాది రాక్షసులకి రామునితో యుద్ధాన్ని చేసి మరణించే అవకాశం ఏర్పడదు. రావణుని తపశ్శక్తి ఎంతదంటే, శ్రీమహావిష్ణువంతటి వాడు ఎందఱో మహర్షుల తపశ్శక్తిని స్వీకరించి రావణుణ్ణి చంపవలసి వచ్చినంతటిది కదా! ఆ విషయమూ లోకానికి తెలిసేది కాదు. అదీ కాక ముందు కాలంలో రావణుణ్ణి రామచంద్రుడు వధించినట్లయితే, రావణుని పక్షాన ఎవరూ పల్కకుండా ఉండాలంటే, ఇంక రావణుని దుశ్చేష్టలన్నీ - మరణించి స్వర్గ సుఖాలనందుతూన్న పుణ్య జీవులకీ, భూలోకంలో పాపాలని చేసి నరక యాతనలని అనుభవిస్తున్న పాపజీవులకీ కూడా తెలియాలి. అంతేకాదు. నరక యాతనలని చూసైనా ఇలాటి కష్టాలు కలుగుతాయి కాబట్టి 'ప్రవర్తనలో మార్పు తెచ్చుకుందాం' అనే ఆలోచనని రావణునికి కలిగే ఏర్పాటునీ చేసి చూడాలి. అతనిలో మార్పు రాకపోయిన పక్షంలో ఆ తప్పు వానిదే అవుతుంది. దిక్పాలకులలో ఒకరైన యముని నుండి కూడా రావణునికి వ్యతిరేకత ఎదురు రావాలి ...... అని, ఇన్ని ఆలోచనల గుంపుతో నారదుడు రావణునికి ఈ (అ) హితబోధని చేసాడు.

మఱో విశేషమూ ఉంది. రావణుడు ఎంతటి మూర్ఖుడో మనకి తెలుసు. ఒకే ఒక్క కోతి, ఆయుధాలు లేకుండా, రాక్షసులకి మహాబలం ఉండే రాత్రి భాగంలో, తమ లంకకి వచ్చి, తాను జీవించి ఉండగా,

ఎందఱో రాక్షసులని, తన పుత్రుడు అక్షుణ్ణి కూడా చంపినా తమ పక్షపు రాక్షసులు ఎందఱో, ఒక్కొక్కరూ కూడా అనేకాయుధాలని కలిగి ఉండి, మద్య మాంసాలని సేవించే రాత్రివేళలో కూడా, తామంతా ఒకేచోట ఉండే లంకా నగరంలోనే, తాను కూడా నగరంలో ఉండగానే, ఒక్క కోతిని, తన పుత్రుణ్ణి చంపినంతటి దారుణాన్ని చేసినా యుద్ధం వద్దని అనకుండా 'అయినా రామునితో యుద్ధమే చేస్తాను' అనేంతటి మూర్ఖుడు రావణుడు.

మూర్ఖునికి ఆలోచన తట్టదు. తడితే ఇక ఎవరు చెప్పినా ఏం చెప్పినా మార్చుకునే పద్ధతి వాడికి ఉండదు. అందుకే అన్నారు 'చేరి మూర్ఖుని మనసు రంజింప లేము' అని. అయితే రావణునిలో ఒక విశేషం ఉంది. ఒక నిర్ణయానికి కట్టుబడితే మంచో చెడో దానికే **కట్టుబడే లక్షణమున్న మూర్ఖుడు రావణుడు. నిర్ణయానికి కట్టుబడినట్లే ఉండి తప్పించుకొని పోయే కలియుగపు వారిని ఏమనాలో వాల్మీకికీ రావణునికీ కూడా తెలియదు.** 'మానవులని చంపను' అని అన్పించు కోవడానికే రావణుని వద్దకు వచ్చి నారదుడు ఈ హితబోధనంతటినీ చేసాడు. చంపకుండా ఉంటానని అంగీకరించాడు కాబట్టే యమునిపైకి దండయాత్రకి పోయాడు రావణుడు. 'మనుష్యులవల్ల ప్రమాదం లేదని నీవు భావించినా విష్ణువు మనుష్య రూపం ఎత్తి వధించవచ్చు' అని రావణునకు తన మంత్రులు చెప్తే, పూర్వపు అభిప్రాయాన్ని మార్చుకొనే వీలు అతనికి కలుగకుండా ఉండేందుకే నారదుని ఈ (అ) హితబోధ.

లోకంలో ఇద్దఱే మహామూర్ఖులట. ఒకడు దుర్యోధనుడు రెండవవాడు రావణుడూట. ఆంజనేయప్రతాపం (ఇందాక చెప్పుకున్నాం. వివరంగా నా సుందరకాండ వ్యాఖ్యలో చూడగలరు) తెలిసి కూడా యుద్ధాన్ని ప్రకటించిన రావణుడెలా మూర్ఖుడో, అలాగే ఉత్తర గోగ్రహణంలో తన మిత్రుడు కర్ణునితో కూడా తానూ పారిపోయినా, బృహన్నల (లేడి) రూపంలో ఉన్న పాండవులలో ఒకడైన అర్జునుని ధాటికి ఇందఱు కౌరవ నాయకులూ తట్టుకోలేక పోయినా, పాండవు లైదుగురుతోనూ, ఇదే కౌరవ సేవకులతో పోరాడడానికి దుర్యోధనుడు కురుక్షేత్రాన్ని ప్రకటించాలనే ప్రకటించాడు కదా! అందుకని అతడొక మూర్ఖుడు.

శ్రీమద్రామాయణంలోని మూర్ఖుడైన రావణుణ్ణి, నారదుడు మనుష్య వధని మానవలసిందని చెప్పి ముందు కార్యానికి దేవతలకి వీలు కల్గించాడు. ఇక్కడ భారతంలోని మూర్ఖుడైన దుర్యోధనుణ్ణి సంధి చేసికోవలసిందని చెప్పి, "కుదురదు" అనే మాటని వానిచేత అన్పించుకొని కురుక్షేత్రం జరిగేలా చేసాడు కృష్ణుడు. మూర్ఖుడు ఎవరి మాటా విననే వినడనుకున్నాం కదా! పైగా మాట తిరుగడు కూడా కదా! అందుకే కృష్ణుడు మొదట్లో "పూర్తి రాజ్యాన్ని పాండవులకే ఇయ్యడం న్యాయం. దీనికి కారణం పాండురాజుదే రాజ్యం కాబట్టి. అయినా అర్థరాజ్యం ఈయవలసింది" అన్నాడు. 'కుదురదు' అని దుర్యోధనుడనగానే ఆనందపడి ఇక వాడు మాట తిరగడనే నమ్మకంతో సంతోషం కలిగి పోనీ "ఐదూళ్లైనా ఇస్తే మంచిది" అన్నాడు. మాట తిరగని దుర్యోధనుడు 'కుదురదు' అని మామూలుగానే అన్నాడు. పోనీ వాళ్లు కోరుకున్న 4 ఊళ్లూ, నీకు ఇష్టమైన ఒక ఊరు ఇస్తే మంచిది" అన్నాడు. 'వాడిసూదిమొన మోపినంత భూమినైనా ఇవ్వను' అని దుర్యోధనుడనడం, నిజంగా మాట తిరగనియథార్థ మూర్ఖుని లక్షణమన్న మాట.

'ద్వా విమౌ పురుషౌ మూర్ఖౌ దుర్యోధన దశాననౌ।
గోగ్రహం వనభంగం చ దృష్ట్వా యుద్ధం పునఃపునః॥

ఇద్దరే మూర్ఖులు. ఉత్తర గోగ్రహణం జరిగినా కురుక్షేత్రాన్ని చేయదలచిన (చేసిన) దుర్యోధనుడూ, అశోకవనధ్వంసం జరిగినా ఆలోచన లేక యుద్ధాన్ని చేయదలచిన (చేసిన) రావణుడూను. ఈ శ్లోకం ఈ మహామూర్ఖుల గురించే పుట్టింది.

ఇలాటి వాటిని తెలిసికోవడం వలన కూడా అలాటి అనాలోచితపు పనులేవైనా చేయదలచి ఉంటే ఆ మహామూర్ఖుల కోవలో ప్రయాణిస్తున్నామని తెలిసి విరమించుకోవాలనే ఆలోచనా కల్గుతుంది శ్రేయస్సూ చేకూరుతుంది.

'రావణుణ్ణి చంపినా తప్పే! చంపకున్నా తప్పే!!'

నారదుని మాట ప్రకారం రావణుడు యమలోకానికి వెళ్లాడు. నరక యాతన పడుతున్న ఎందరో పాప జీవులని చూచాడు.

వేడి ఇసుకలో జీవులని దొర్లించడాలూ, మంగలి కత్తుల అంచుపై జీవులని లాగుతూండడాలూ, వందల వేల ప్రేతలు ఆర్తితో పరిగెత్తుతూ ఉండడాలూ చూచాడు. చాల బాధ కలిగి వారిపై కనికరం కల్గింది రావణునికి. ఒక ప్రక్క సంగీత వాద్య ఘోషలతో ఆనందపడుతున్న వారినీ చూచాడు. ద్వేషం కల్గింది. వీరికి దుఃఖమూ వారికి సంతోషమూనా? అనిపించింది రావణునికి. వెంటనే ఆ నరకంలో ఉన్న వారందఱినీ విడిపించి సుఖపడ వలసిందని చెప్పాడు.

యమలోకపు నిబంధనలు పోవడంతో యమభటులు రావణుని మీదికి వెళ్లారు. ఓడిపోయారు. పోరు భీకరమైంది. ఆయుధాలు విఱిగి పోతున్నాయి. సేన తఱిగి పోతోంది. ఇక ప్రయోజనం లేదని సాక్షాత్తు యముడే యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. శక్తి తఱిగి పోతోంది. సమయం గడిచిపోతోంది. క్షణక్షణానికీ రావణునికే విజయావకాశాలు కన్పిస్తున్నాయి. తన చేతిలో ఉన్న యమదండాన్ని విసిరి రావణుణ్ణి చంపాలని యముడు నిశ్చయించాడు.

వెంటనే బ్రహ్మ 'యమా! తొందరపడవద్దు. ఈ దండం విసరితే ఎదుటివాడు చావాల్సి వస్తుంది. ఆ శక్తిని నేనే ఈ దండానికి ఇచ్చాను. ఆ రావణునికి ఇప్పుడు మరణ సమయం కాదు. ఇప్పుడు నీ దండం కారణంగా రావణుడు చచ్చినా, నా మాట అబద్ధం అవుతుంది. అలాగని వాడిపై దండాన్ని ప్రయోగించినప్పుడు రావణుడు చావకపోయినా దండానికి నేనిచ్చిన ఆ శక్తి పనిచేయని కారణంగా, నా మాట అసత్యమై తీరుతుంది. ఎటు చూచినా వచ్చే ఈ ప్రమాదం నుండి నన్ను రక్షించి, నా మాట కాపాడి, నన్ను సత్యవాక్కు కలవానిగా చేయవలసిందని' అన్నాడు.

చేసేది లేక యముడు వెళ్లిపోయాడు. సంహరించ వలసిన ఆ మహావిష్ణువే ఆ పనిని చేయవలసి ఉన్నాడు కాబట్టే బ్రహ్మ, యముణ్ణి ఆపివేసాడు. అదీ కాక రావణుడు ఇంకా ఎందఱెందఱినో తనకు విరోధులుగా చేసికొనేలా చేయాలనీ వానికి కష్ట కాలం (లంకముట్టడి) వచ్చినప్పుడు ఏ ఒక్కరూ వానివైపు అండగా నిలబడకుండా అతడు చేసికొనే వఱకూ అతణ్ణి అడ్డుకోకూడదని బ్రహ్మ ఆలోచన.

'పాపీ చిరాయుః సుకృతీ గతాయుః' అంటే ఇదే. పాపకర్మలని చేసినవాడు పాపి. క్రిందటి జన్మలలో చేసిన పాపకర్మలకి అనుగుణంగానే ఈ లోకంలో ఈ జన్మ మనకు కలిగింది. ఆ విషయాన్ని గ్రహించి ఈ జన్మలో పాపాలని చేయకుండా ఉండగలిగితే పైనాటికి జన్మే కలిగే అవకాశం ఉండకపోవచ్చు. కాని చిత్రమైన అంశమేమంటే పాపకర్మలని ఎంత ఎక్కువగా చేసాడో, అంతా అనుభవించడానికి అంత కాలమూ ప్రాణి ఈ లోకంలో జీవించవలసి వస్తుంది. అందుచేత ఎంత ఎక్కువ కాలం వ్యక్తి జీవిస్తే అంతటి ప్రారబ్ధాన్నీ (పూర్వ జన్మలో చేసికొన్నది) అనుభవిస్తూ ఉంటున్నాడని అర్థం. ప్రారబ్ధం తక్కువ అయితే తొందరగా ఋణవిముక్తుడై పైకి వెళ్లే అవకాశం కల్గి ఉంటాడు.

అయితే ఇక్కడొక సందేహమూ కల్గవచ్చు. అతి తాపసాగ్రేసరులు కంచికామకోటి పీఠపరమాచార్యులు నూఱు సంవత్సరాలూ జీవించారు గదా! మఱి చిరాయువుగా జీవించిన వారి మాట ఏమిటి? అని. వారు సంన్యాసదీక్షని స్వీకరించారు. సంన్యాసం పునర్జన్మతో సమానం. ఆదిశంకరుల వారికి ఆయుష్యం తీరుతూన్నప్పుడు, తిరిగి కొంత కాలం జీవించ వలసిన శంకరులవారు సంన్యాస దీక్షకి తల్లి అనుజ్ఞని అడిగినట్లు వారి జీవిత చరిత్ర చెప్తుంది. సంన్యాసం అంటే పునర్జన్మని పొందడమన్న మాట. ఆ కారణంగానే వారు మళ్లీ తాము జీవించినంత కాలం తిరిగి జీవించ గలిగారు. ఇక రెండవది. వారికీ లోకానికీ సంబంధం లేకుండా వారు సంపూర్ణ వైరాగ్య ధర్మంతో జీవించిన పూజ్యులు. అందుకై లోకంతో సంబంధాన్ని పెట్టుకుని, గృహస్థ ధర్మంలో లౌకికంగా జీవించే మనకి సంబంధించిన ఈ వాక్యాలని అలాటి తాపసులకి అన్వయింప చేయడం సాహసం. సరికాదు కూడ!

మృత్యువుతో చేతులు కలుపుకోండి!!

రావణుడు యముణ్ణి గెలిచి ఆ మీదట నివాత కవచులనే పేరున్న రాక్షసుల మీదికి యుద్ధానికి వెళ్లాడు. చాల కాలం యుద్ధమైంది. కాని ఎవరికీ గెలుపూ - ఓటమీ లభించలేదు. బ్రహ్మ.

ప్రత్యక్షమై నివాతకవచులారా! రావణునికి ఏ వరమిచ్చినావో అదే వరం మీకూ ఈయడం వలన మీ యిద్దఱిలోనూ ఎవరూ మరణించే అవకాశం లేక 'గెలుపూ - ఓటమీ' అనేవి ఉండవు. అందుకని మీరిరువురూ సంధి చేసికోవడం శ్రేయస్కరం' అన్నాడు. ('రావణునికి ఎలా మృత్యువు రాబోతోందో మీకూ అదే విధంగా మృత్యువు రావలసి ఉంది కాబట్టీ, మిమ్ములని పుట్టించిన నాకు మీ ఆయుష్య కాలం తెలుసు కాబట్టీ, ఆ మృత్యువును పొందవలసిన రావణునితో చేతులు కలుపుకోండి' అని పరోక్షంగా బ్రహ్మ చెప్పినట్లే కదా!) దిక్పాలకులలో ఒకరైన వరుణుని మీదికి కూడా యుద్ధానికి వెళ్లిన రావణుడు వరుణుని పుత్రులని ఓడించాడు. ఆ సమయంలో వరుణుడు రాజధానిలో లేడు. (ఆ మాత్రపు రాజనీతి-ధర్మం కూడా పాటింపని వాడు రావణుడని గమనించడానికే ఈవృత్తాంతాన్ని అగస్త్యుడు రామునికి చెప్పాడు).

రావణుడు తన చెల్లెలైన శూర్పణఖని విద్యుజ్జిహ్వుడనే పేరున్న "కాలక" వంశానికి చెందిన (కాలకేయులు) రాక్షసులకి వివాహం చేసాడు. కాలకేయులతో యుద్ధాన్ని చేస్తూ రావణుడు అశ్మనగరంలో తన చెల్లెలి భర్త విద్యుజ్జిహ్వుణ్ణి కూడ వధించాడు.

ఈ విషయం తెలిసిన శూర్పణఖ రావణుణ్ణి బహు విధాల నిందించింది. రావణుడు మాయా యుద్ధాన్ని కూడ చేయడంలో నేర్పరి. తాను కన్పడకుండా చేసిన యుద్ధంలో అనేక ఆయుధాలని ప్రయోగిస్తే, ఆ శస్త్రాలలో ఒకటి తన చెల్లెలిని విధవరాలనిగా చేసింది. జరిగిన దానికి చెప్పలేని పశ్చాత్తాప పడ్డాడు. చెల్లెల్ని ఓదారుస్తూ 'శూర్పణఖా! తెలియక జరిగిన దానిని గూర్చి నీవు నిందించి ప్రయోజనం లేదు. తప్పైందని అంగీకరిస్తూన్న నాకు శిక్షని విధించీ లాభంలేదు. జరిగిన దానికి చింతించినందువలన కాలహరణం తప్ప సాధించగలిగినదీ ఉండదు. కాబట్టి ఒక్కమాట విను. నా ఆజ్ఞనే వేదమంత్రంగా భావించే ఖరుడూ, దూషణుడూ దండకారణ్యంలో ప్రస్తుతం ఉన్నారు. నేను యుద్ధ ప్రియుణ్ణి. అనేక శత్రువులున్న వాడిని. ఏ క్షణానికి ఎవరు నాపై దండెత్తుతారో, లేదా నేనెవరి మీద దండెత్త వలసి ఉంటుందో, ఆ కారణంగా ఏ క్షణంలో రాజధానిలో ఉంటానో ఆ విషయాన్ని నేనే ఎఱుగని వాడిని.

ఈ కారణంగా పదునాలుగు వేల రాక్షస సైన్యం ఎప్పుడూ వెంట ఉండే ఖరుడూ, మహా బలశాలురైన పధ్నాలుగుమంది రాక్షసులు నిత్యం తనని సేవిస్తూ ఉండే దూషణుడూ, నిన్ను రక్షిస్తూ ఉండే ఏర్పాటు చేస్తున్నాను. మనశ్శాంతితో జీవించు' అన్నాడు.

'బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి' అనేది పరమాత్మ మాట. రాముని చేతిలో ఖరదూషణ త్రిశిరుల వధ కావాల్సి ఉంది. అక్కడ ఉన్న శూర్పణఖ ద్వారా లంకా రహస్యం రామచంద్రునికి తెలియవలసీ ఉంది. 'విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షస చేష్టితః'- రాముడు కన్పించగానే అతని సౌందర్యానికి ముగ్ధురాలైన శూర్పణఖ లంకలోని రావణుని గొప్పదనాన్నీ, ఐశ్వర్యాన్నీ ముందు చెప్పింది. దానికి రాముడు వశుడై ఆమె పొందుని అపేక్షిస్తాడని ఆమె భావం. స్త్రీకి మనసు లగ్నమయితే, ఆమెకు హృదయంలో దా(గే)చేది ఏదీ ఉండదనడానికి శూర్పణఖ సాక్ష్యం. వెంటనే లంకా రహస్యం అతి ప్రధానమైనది (అని ఆమెకు తెలియదు) చెప్పనే చెప్పింది. (ఆరణ్యకాండ) ఏమని? మా లంకలో పరమ ధర్మాత్ముడూ రాక్షస లక్షణాలు ఏమాత్రమూ లేక మా వంశంలో తప్పబుట్టినవాడూ విభీషణుడు ఒకడున్నాడని. అంతే! రాముని ఆనందానికి హద్దు లేకపోయింది. శత్రు నగర రహస్యాలని చెప్పేవారుంటారా? అదీ ఎలా తెలిసికోవాలా? అనీ ఆలోచిస్తూన్న రామునికి ఈ వార్త పరమానంద కరమైంది. వీని ద్వారా కార్యాన్ని సాధించుకో గలమని. ఆ కారణం చేతనే ఎందఱో వద్దన్నా విభీషణునికి శరణునిచ్చాడు యుద్ధ ప్రారంభానికి ముందు సముద్ర తీరంలో.

దీనికి మఱో కారణమూ ఉంది. ఆంజనేయుణ్ణి (దూతని) వధించాలని రావణుడాజ్ఞ నిచ్చినప్పుడు (సుందరకాండ) అది సరికాదని ప్రతిఘటించిన వాడు విభీషణుడే. ఆ విషయాన్ని గమనించి రామునికి చెప్పినది ఆంజనేయుడు. విభీషణుని ధార్మికత్వాన్ని శూర్పణఖ చెప్పింది. ఆంజనేయుడు చెప్పాడు. యుద్ధ ప్రారంభంలో విభీషణుడు ఆకాశమార్గంలో శరణుకోసం ప్రార్థిస్తూ రాక్షస రూపంలోనే వస్తూ, రావణుని తమ్ముణ్ణని నిజాన్ని చెప్తూ ప్రార్థించాడు. ఈ విషయాన్ని ప్రత్యక్షంగా తాను గమనించాడు. 'ఇంటి గుట్టు లంకకి

చేటు' అనే సామెత పుట్టింది శూర్పణఖ వలననే. అలాటి శూర్పణఖకి రావణుడంటే ఎంత ఇష్టం ఉన్నా, తన భర్తని చంపినవాడనే కొంత అనిష్టం కూడ లేకపోలేదు. అయితే ఆ అనిష్టత రావణ నాశనాన్ని కోరేంతటిది కాదని గమనించాలి.

ఇంతకీ శూర్పణఖ వృత్తాంతం ద్వారా రావణుని సొంత చెల్లెలు కూడ రావణుని వలన పుంస్త్రీత్వాన్ని (పురుషుడు (భర్త) జీవించి ఉన్న స్త్రీ పుంస్త్రీ - 'పునిస్త్రీ' అనరాదు) కోల్పోయి, ఒక సందర్భంలో రావణ నాశనాన్ని మనసా కోరుకున్నదే అని అర్థమౌతుంది. ఒక వ్యక్తి (దెబ్బతగిలిన వ్యక్తి) వేఱొకని నాశనాన్ని మనఃపూర్వకంగా నిత్యమూ కోరుకోనక్కఱ లేదు. అతి దారుణమైన కష్టానికి ఒకరు కారణమైతే, ఆ కారణభూతుడైన వ్యక్తిని యథార్థమైన బాధతో తలుచుకొంటే అంతకు మించిన 'శాపం' మఱొక్కటి లేదు. ఈ శాపం కూడా రావణునికి తగులనే తగిలింది. ఇన్ని శాపాలు రావణునికి ఉన్నా అంతకాలం లంకకి ఏలుబడిని చేయగలిగాడంటే రావణునికున్న తపశ్శక్తి ఎంతటి అసాధారణమైనదో గమనించ గలగాలి.

కాబట్టి శూర్పణఖ భర్తని రావణుడు చంపడం ద్వారా మృత్యువుతో చేతులని మఱోమాఱు కలుపుకొన్నట్లే అయింది రావణునికి.

పతివ్రతా స్త్రీల శాపం

వేదవతీ శాపం పొందిన దగ్గఱ నుండి తనని చంపించడానికి పుట్టబోయే ఆమె రూపాన్ని తెలిసికోవాలనే తపన బాగా రావణునిలో పెరిగింది. అందుకని కన్పించిన ప్రతి స్త్రీ కేశపాశాన్నీ పట్టుకొని లంకలోని చెఱలో వేయడం ప్రారంభించాడు. .....(అహృతానా మితస్తతః) ఎవతె వ్యతిరేకిస్తే ఆమెనే "వేదవతీ జన్మకి అనంతర రూపాన్ని పొందిన లక్ష్మీదేవి" అని అర్థం చేసికోవాలని రావణాభిప్రాయం. అయితే ఇలా బంధింప బడిన స్త్రీలు రాక్షస జాతివారు కాదు. యక్ష - కింనర - కింపురుష - గంధర్వ - సిద్ధ - సాధ్య - నాగజాతి వారు. తమని నిష్కారణంగా రావణుడు బంధించిన

కారణంగా ఇందఱూ అనుక్షణం భర్తృ వియోగంతో జీవిస్తూ ఉన్నవాళ్లె అందఱూ కలసి మనఃపూర్వక బాధతో శాపాన్ని ఇచ్చారు. 'మేమంతా పతివ్రతలమే ఐనట్లయితే వీడు పరస్త్రీ కారణంగానే మృత్యువును పొందును గాక!' అని. ఇక్కడి స్త్రీలంతా పతివ్రతలు. వీరంతా రావణ నాశనాన్ని ఇలా శాప రూపంగా కోరారు. సీతమ్మకూడ (సుందరకాండ) రావణ నాశనాన్ని పలుమాఱులు కోరింది.

'యత్ర నార్యస్తు పూజ్యతే రమంతే తత్ర దేవతాః' 'ఎక్కడ స్త్రీలు పూజింపబడతారో అక్కడ దేవతలు ఆనందపడతారు. లేని పక్షంలో సర్వ కర్మలూ వ్యర్థప్రాయ మౌతాయి' అనే వ్యవహారం ఇక్కడి నుండి పుట్టినదే కావచ్చు. స్త్రీలకే ఇంతటి శక్తిని ప్రాచీనులిస్తే ఇక పతివ్రతా స్త్రీ గుఱించి చెప్పాలా!

పతివ్రతా స్త్రీ శక్తిని ఒక్క మాటలో కాళిదాసు మహాకవి చెప్పాడు మేఘసందేశ మహాకావ్యంలో 'జనకతనయా స్నాన పుణ్యోదకేషు' అన్నచోట. లోకంలో అందఱూ తమ తమ పాపాలని గంగలో మునిగి పోగొట్టుకుంటారుట. అంటే ఆ పాపాలని గంగమ్మ స్వీకరిస్తుందన్నమాట. మఱి గంగకు సంక్రమించిన పాపాలన్నీ ఎలా తొలగుతాయి? అందుకే గంగ కూడా అనుకుంటుందిట. 'అపి మాం పావయేత్ సాధ్వీ స్నాత్వేతీచ్ఛతి జాహ్నవీ' అని. లోకంలో ఎవరైనా ఒక పతివ్రతా స్త్రీ తన యందు స్నానం చేసి తన పాపాలనన్నింటినీ ధ్వంసం చేస్తే బాగుండునని ఎదురు చూస్తూ ఉంటుందట గంగ. అందుకే గోదావరి నీటిని 'జనక తనయ (సీత) స్నానం చేసిన పుణ్యోదకాలు' అన్నాడు కాళిదాస మహాకవి. పతివ్రతా స్త్రీ స్నానం చేస్తే మళ్లీ గంగమ్మ పాపాలు ఆమెకు సంక్రమించవు. సూర్యోదయం కాగానే చీకట్లు ధ్వంసమైనట్లు గంగ పాపాలన్నీ పటాపంచలౌతాయన్న మాట. అలాటి పతివ్రతా తిలకమైన సీతమ్మ కూడా రావణుని చెఱలో ఉండి ఎంత దుఃఖాన్నో అనుభవించిందంటే మానసికంగా శపించినట్లే కదా! ఆమె రావణుణ్ణి నోటితో శపించక పోవడానిక్కారణం రామాజ్ఞ లేకపోవడమని (సుందరకాండ-అసందేశాత్తు రామస్య....) చెప్పనే చెప్పింది కదా! శపించక పోతేనే లంక లంకంతా నాశనమైతే ఇక శపించి ఉంటే చెప్పాల్సిందేముంది? అయినా లంకా నాశనం రాముని పని గదా!

మొత్తం మీద ఒక వ్యక్తి పతనం కావడానికి కారణాలు ఎక్కడో ఉండవు - తన ప్రవర్తనలో ఒకరికి కల్గించిన కష్టం వలననే తన నాశనం ఉంటుందని రావణ చరిత్ర చెప్తోంది. చరిత్ర తెలిసి లేదా తెలిసిన వారి నుండి విని తగిన పరిష్కారాన్ని ఆలోచించుకొని ప్రవర్తించిన వేళ ఈ కష్టాన్ని దాటుకొని ఆత్మ నాశనం కాకుండా చేసికొనే అవకాశం ఉందని గమనించవచ్చునన్నమాట.

పూజించవద్దు! తపస్సు చెయ్యి!!

తండ్రి బలపరాక్రమాలని వింటూన్న - చూస్తూన్న మేఘనాథునికి (ఇంద్రుణ్ణి జయించాక 'ఇంద్రజిత్తు' అయ్యాడు) కూడా తండ్రికిగల శక్తులని తానూ సంపాదించాలనే బుద్ధి కలిగి రాక్షస గురువు శుక్రాచార్యుణ్ణి ఆశ్రయించాడు. గోమేధం - అగ్నిష్టోమం - రాజసూయం - అశ్వమేధం వంటి వాటినెన్నింటినో సశాస్త్రీయంగా చేయడమే కాక బ్రహ్మచర్యదీక్షలో ఉండి మహేశ్వరయాగాన్ని పూర్తి చేసాడు. పరమ సంతృప్తుడైన ఆ శంకరుడు ప్రత్యక్షమై రెండు వరాలని మేఘనాథుని కిచ్చాడు. ఒకటి తన యిష్టాన్ని బట్టి తిరుగాడే దృఢమైనరథమూ, రెండవది ఎవ్వరికీ కళ్లకి కనిపించకుండా ఆకాశంలో తిరుగుతూ యుద్ధాన్ని చేసే శక్తి నిచ్చే 'తామసి' అనే పేరున్న విద్యయున్నూ. ఇంతే చాలవన్నట్లు ఎప్పుడూ నిండుగా ఉండే అమ్ములపొదీ, ఏ బాణానికీ విఱిగిపోని విల్లూ, దాంట్లో సంధించడానికి ఒక అస్త్రాన్నీకూడా శంకరుడిచ్చాడు.

లంకా నగరానికి పశ్చిమదిశలో ఉండే వనం అయిన 'నికుంభిల'కి రావణుడు వెళ్లి రాక్షసగురువు శుక్రాచార్యుణ్ణి తనపుత్రుని యుద్ధవిద్యా విశేషాలని గూర్చి అడిగాడు. ఆయన యీ అనేక విశేషాలని ఆనందంతో చెప్పాడు. జరుగుతున్న యజ్ఞానికి సంబంధించిన యూపస్తంభాలనీ ఇతర వస్తుద్రవ్యాలనీ చూపాడు కూడ. అన్నిటినీ గమనించి రావణుడన్నాడు. "ఆచార్యా! ఇంద్ర - యమ - వరుణ - కుబేరులు దిక్పాలురు. మనకి వీరంతా శత్రువులు. వీరే అని ఏమిటి? దేవతలంతా శత్రుకోటిలోనివారే. వారిని పూజించి, సాష్టాంగపడి యజ్ఞాలనిచేసి సాధించడంకంటె, తపస్సుచేసి వరాలని పొందడ ఉచితమైనదని నాకు తోస్తోంది. ఎలాగైతేనేమి? ఫలితం వస్తుందిగా!" అని

ఒక కార్యాన్ని సాధించడానికి మంత్రం - యంత్రం - తంత్రం అనే మూడు ప్రయోజనపడతాయి. 'మననాత్ త్రాయత ఇతి మంత్రః' బీజాక్షరాలని కొన్నింటిని ఒకచోట చేర్చి ఆ బీజాక్షరసంపుటిని నిత్యం మననం చేయగా ఆ అక్షరానికి ఒక శక్తి వచ్చి అది మంత్రం అవుతుంది. తద్వారా ఇష్టాన్ని పొందవచ్చును.

కేవలం పనిముట్లని అన్నింటినీ ఒకచోట చేర్చి ఏమాత్రపు మంత్రశక్తీ లేక కార్యాన్ని చక్కబెట్టుకోవడం యంత్రశక్తి. ఇక సరైన ఆలోచన ద్వారా (కార్యసాధన) సఫలమయ్యేలా చేసికోగల్గడం తంత్రశక్తి. ఇక్కడ ఇంద్రజిత్తు యాగాలని చేస్తూ మంత్రశక్తిద్వారా యంత్రాన్ని ఆశ్రయిస్తున్నాడని అన్పించింది రావణునికి. (విఱుగని విల్లూ, ఇష్టాన్నిబట్టి నడిచే రథమూ మొదలైనవి). తంత్రం కంటె యంత్రం, యంత్రం కంటె మంత్రబలమూ గొప్పవైనవికాగా, అలాటి మంత్రబలశక్తి తనకు (రావణునికి) ఉండగా ఆ మంత్రాన్ని ఆశ్రయించి తపస్సు చేసి కార్యాన్ని నెరవేర్చుకోవీలుండగా మంత్రం ద్వారా - మంత్రం కంటె తక్కువదైన యంత్రాన్ని ఆశ్రయించడం తనకు నచ్చలేదు. 'తామసీ విద్యని ఆశ్రయించడం వఱకూ బాగున్నది సుమా!' అనేది రావణుని అభిప్రాయం.

తపశ్శక్తిద్వారా వచ్చినది, ఏది ఉందో అది హక్కువంటిదనీ, ప్రార్థించి సాధించుకొన్నది మధ్యమదశకి చెందినదనీ రావణుని అభిప్రాయం. ఈ సూత్రాన్ని అవలంబించదలచడం వలననే తపస్సుకే ప్రాధాన్యాన్నిచ్చేవాడు రావణుడు. అయితే తపస్సువల్ల ఆర్జించిన శక్తిని అధర్మకార్యాలకి వినియోగించి నష్టపోగొట్టుకొనేవాడు. తపశ్శక్తి పెరుగుతూన్నప్పుడు వ్యక్తికి మఱింతగా రావలసినది 'సాత్త్వికశక్తి'. ఆ 'సాత్త్వికత' లోపించినప్పుడు రాజస - తామస శక్తులు ఉద్భవిస్తాయి. విజృంభిస్తాయి కూడ. అహంకారం ఈ రెంటికీ సాక్ష్యం.

తపస్సు చేసికొంటూన్న మహర్షి వద్దకు ఇంద్రుడు ఏ అప్సరసనో పంపాడని తెలియగానే లోకం అంతా ఇంద్రుణ్ణి నిందిస్తారు కాని అది సరికాదు. సాత్త్వికశక్తి తన తపస్సుతో కూడా ఇతనిలో పెరుగుతోందా? లేదా? అనే పరీక్షని పెట్టవలసినవాడు ఇంద్రుడు. అందుకై కామ - క్రోధ - లోభ - మోహ - మద -

మాత్సర్యాలలో క్రమంగా పరీక్షని పెట్టవలసిన తాను, ముందుగా 'కామ పరీక్ష' చేయదలచి 'అప్సరస'ని పంపుతాడు. అక్కడే ఓడిపోతే అది ఓడిన మహర్షితప్పుగాని ఇంద్రునిది కానేకాదుగదా! ఈ విషయాన్ని గ్రహించగలిగాడు కాబట్టే రామచంద్రుని గురువైన విశ్వామిత్రుడు మేనక విషయంలో ఓడి, విషయాన్ని గ్రహించి, రంభని పంపినప్పుడు ఓడేందుక్కూడా వీలులేకుండా ఆమెని శిలగా శపించాడు. (చూ. బాలకాండ అంతరార్థం). ఇక్కడ రావణునికి ఇవే పరీక్షలు క్రమంగా కాకపోయినా, కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి. మదబుద్ధితో ఉన్న రావణుడు యుద్ధవిజయమే గొప్పదనుకుంటున్నాడు గాని తన స్థితి తగ్గుతోందనే విషయాన్ని అర్థం చేసికోలేకనేపోయాడు.

నా భర్తని చంపవద్దు

లంకలో పుష్పకం ఆగింది. ఎందఱెందఱో అపహరింపబడ్డ స్త్రీలు ఒకరి వెంట ఒకరు కన్నీళ్లతోనూ, ముందు ఏం జరుగుతుందోననే భయంతోనూ, కులస్త్రీలైన తమకిలాటి కష్టం కల్గిందనే సిగ్గుతోనూ, ముఖాలువంచి, లోపలా, పైపైనా కూడా రావణుణ్ణీ, లంకారాక్షస జనాన్నీ శపిస్తూ దిగారు. రావణునివద్దకు విభీషణుడు వచ్చాడు.

'అన్నా! అందఱూ నిన్ను నిందించే పని చేస్తున్నావు. వారివారి భర్తలకి కాకుండా ఇందఱినీ ఇక్కడకు తేవడం సజ్జనుడు చేయదగిన పనికాదు. ఇంతకీ అసలు విషయం విను. ఇంద్రజిత్తు యజ్ఞదీక్షలో ఉండగా, నేను నీళ్లలో మునిగి తపస్సు చేసికొంటూ ఉండగా, కుంభకర్ణుడు ఎప్పటిలాగానే నిద్రిస్తూనే ఉండగా నువ్వు వీరిని అపహరించినట్లే - మన చెల్లెలు (మన పిన్ని (పినతల్లి) కూతురు) 'కుంభీనసి' ని మధుడనే రాక్షసుడు బలవంతంగా ఎత్తుకొనిపోయాడు.

ఒక్క క్షణం ఆగు. నీకు కోపం వస్తుందని మాకుతెలుసు. 'మీరేం చేస్తున్నారని? మమ్మల్ని అడుగుతావనీ మాకు తెలుసు. కుంభీనసి ఒక స్త్రీ. మధుడు పురుషుడు. పైగా మన జాతికి చెందిన రాక్షసుడు. అతడితో యుద్ధాన్ని చేసి అతణ్ణి వధించాలనేది నీ అభిప్రాయం. కుంభీనసిని తిరిగి మనలంకలోనికే తెచ్చి ఉంచాలనేది నీ ఆలోచన. కాని అతడు యుద్ధం జరిగేలోగానే ఆమె కన్యాత్వాన్ని

అపహరించినట్లయితే, అతణ్ణి ఆ పిమ్మట మనం చంపినట్లయితే ఇట కుంభీనసి వైధవ్యాన్నీ - అటు మఱది మరణాన్నీ - రెంటికీ మిం కుంభీనసి కన్యాత్వపు అపహరణాన్నీ రోజూ తలచుకొని దుఃఖిస్తు ఉండిపోవాల్సి వస్తుంది.

ఇప్పటికే శూర్పణఖ భర్త విద్యుజ్జిహ్వుణ్ణి అనాలోచితంగా చంపావనే నింద నీమీద శూర్పణఖే వేసిఉంది కూడ. అయినా కన్య తగినవానికిచ్చి ఇంతకాలం వివాహం చేయకపోవడం, అ అందఱిచేతా ఆశింపబడేంత వయసు వచ్చేవఱకూ అ ఉంచివేయడం మనతప్పు కూడానేమో ఆలోచించు. స్వజాతిధర్మ అయిన యుద్ధం మీద ప్రీతి ఉండచ్చునేమోగాని, సంసార బాధ్యతలని మించి రాజ్యానికి ప్రాముఖ్యాన్ని ఈయడం కూడా ఒకిం దోషమే. ఇంతజరగడానికి మూలకారణం ఏదై ఉంటుందంటావా ఇదిగో! ఇందఱు స్త్రీలని ఇలా అపహరిస్తూ వారివారికి కాకుండా తెస్తూన్న ఈ స్త్రీల శాపాలే - మానసికమైన ఆర్తనాదాలే - కారణం అని స్పష్టంగా చెప్పాడు.

ఇంత ఉపదేశాన్ని విన్నా(క) కూడా రావణుని ఆలోచనలో మార్పు (రా)లేదు. కళ్లతో ఆజ్ఞలు వెళ్లిపోయాయి. రథాలు వేగంగా మధురాక్షసుడుండే మధు పట్టణంలో ఆగాయి. పరుగుపరుగున కుంభీనసి వచ్చి రావణుని పాదాలమీదపడి "అన్నా! నామీద ఏమాత్రం కనికరం ఉన్నా నా భర్తని చంపకు. నేను పుంస్త్రీ (భర్త జీవించి ఉన్న స్త్రీ)గా జీవించదలిచాను." అంది. రావణుడు చేసేదిలేక అంగీకరించాడు.

లో విశేషం

అగస్త్యమహర్షి కేవలం జరిగిన చరిత్రని మాత్రమే చెప్తున్నాడు. దీన్నే వాల్మీకిమహర్షి మనకు అందిస్తున్నాడు. కారణం 'శ్రీమద్రామాయణంలో భక్తి ఉన్నవానికి, లోభావం ఆ శ్రీరామచంద్రుని కృపచేత స్పష్టంగా తెలుస్తుంది గదా!' అని.

ధర్మం అనేది సర్వత్ర సమానంగా ఉండాలి - ఉంటుంది - గాని తనకొకటి, ఇతరుకి ఒకటిగా ఉండదు. ఎంతటో స్త్రీలని

రావణుడు రాత్రి - పగలు భేదం లేకుండా అపహరించి లంకకి తేవచ్చును గాని, తన చెల్లెల్ని ఇలాగే తీసికొనిపోతే 'తనలా అపహరించుకుపోయాడులే!' అనుకోకుండా దండయాత్రకి బయలుదేరాడు రావణుడు.

తనమీదికి దండయాత్ర చేస్తాడని తెలిసినా వరాలీయడానికి వెనుకాడనిది (బ్రహ్మ) దేవతాధర్మం. వరాలని ఎవరినుండి స్వీకరించాడో ఆ దేవతాజాతి భార్యనే అపహరించి తేవడం (రావణుడు) రాక్షసధర్మం. అనుక్షణం అధర్మాన్ని రావణునికి విప్పిచెప్తూ భయంలేకుండా వ్యవహరించే విభీషణునిది రాక్షసులమధ్య ఉంటూ పాటించే దేవతాధర్మమే.

కన్యని అపహరిస్తే ఆమె జీవితం ఎలా ఉంటుందనే ఆలోచనని ముందుచూపుతో చేసేవాడు విభీషణుడైతే, జరిగిన వేదవతీ వృత్తాంతాన్ని మనసులో ఉంచుకొని ఒక్కతెకోసం ఎందఱినో తెస్తూ, ఎందఱి సంసారాలనో కూల్చే దుర్దృష్టికలవాడు రావణుడు. 'ఎవరిసంసారమెలా అయినా, నా విషయం ముందుగా తేలాలి' అనే మూర్ఖత ఉన్నవాడే నిజమైన రావణుడు. రావణ - విభీషణ - కుంభకర్ణులు ఎక్కడో ఉంటారని భావించనక్కఱలేదు. మన యింట కూడా ఉండవచ్చు.

తనమాట నెగ్గడం కోసం ఎంత అకృత్యమైనా చేసే పెద్దవాడు రావణుడైతే, అది సరికాదని అనుక్షణం చెప్తూ విరోధించేవాడు విభీషణుడైతే, ఇంత జరుగుతున్నా పట్టకుండా మత్తుతో ఉండేవాడు నిజమైన కుంభకర్ణుడు. తమ యింట ఇంకా ఎందఱో ఉన్నా, ఎవ్వరూ కాక తమ ముగ్గురిమీదనే ఇల్లు పూర్తిగా ఎక్కడనడుస్తుందో, అదికూడా ఆదర్శమయమైతే అదే రాక్షసగృహం.

అయితే అంతటి రాక్షసగృహంలోనూ మూడింట ఒకవంతు ధర్మం ఉంటుంది. అయితే ధర్మాన్ని అధర్మం మించడంతో (1:2) తాత్కాలికంగా అధర్మమే విజయాన్ని పొందుతుంది. చివరికి అధర్మంమాత్రం సమూలంగా పెళ్లగింపబడి విత్తనంకూడా లేకుండా పోతుంది. దీన్ని గమనించైనా జాగ్రత్త పడాలి.

అన్నలుగా తాము ముగ్గురు ఉండికూడా కుంభీనసి వివాహాన్ని చేయ(లే)కపోవడానికి "రావణుని యుద్ధప్రియత్వం, యుద్ధాలలోనే తీరిక లేకపోవడం, కుంభకర్ణుడు ఉండీ లేనివాడయి పోవడం, విభీషణుడు ఉన్నాకూడా - రావణునివలన వచ్చే ఉపద్రవాలకి తగిన మార్గాలని ఎప్పటి కప్పుడు వేసికోవడంలో నిమగ్నుడై ఉండవలసి రావడం" - కారణాలు. కన్యా వివాహం ఇంతకాలం ఆలస్యమైతే వచ్చే కష్టాలు ఇలాటివే.

అయినా ఈమెని రాక్షసధర్మం ప్రకారం మధుడు ఎత్తికొనిపోవడంలో ఆశ్చర్యం ఏమీలేదు. అయితే రాక్షసుడైన మధువులో ఉన్న దేవతాధర్మం ఏమంటే 'ఆమెని ఎత్తుకొనిపోయినా, ఆమెకి కన్యాత్వభంగంచేసి, ఎవరికీ కాకుండా చేయడంకాక, వివాహాన్ని చేసికొన్నాడు.

రాక్షసుడంతటివాడు ఎత్తుకొని పోయినా వివాహాన్ని చేసికొన్నాడంటే, వట్టిగా ఎత్తికొనిపోయేవారు రాక్షసునికంటె నీచులు - అధర్మపరులనిగదా! భావం. రాక్షసుడైన రావణునికి సీతాపహరణ కారణంతో రాముడు మరణదండన విధించాడు. వేఱొకరి భార్యని అపహరించిన రావణుడు కూడ, పరకన్యని అపహరించిన మధువుకి మరణదండనని విధించాలనే నిర్ణయించి యుద్ధానికి వెళ్లాడంటే, పరస్త్రీని అపహరించినవానికి 'మరణదండన' విధించడమే 'సరైన శిక్ష' అని శ్రీమద్రామాయణంలో నాయకుడూ - ప్రతినాయకుడూ కూడా ఏకకంఠంతో చెప్తున్నారన్నమాటే గదా!

ఈ శిక్ష అమలులోనికి వచ్చిన రోజున గాని యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే..... స్త్రీలకు గౌరవం, దేవతలకు ఆనందం రానేరాదు. కలగనే కలగదు. (పూర్వపు ఇతిహాసాలు ఇలా స్త్రీ పూజా గౌరవాలని పరిరక్షిస్తూంటే, స్త్రీలని ఎత్తుకొనిపోవడమే ఇతివృత్తంగా ఉన్న కథ - నవలలని - చిత్రాలని స్త్రీలే వ్రాస్తూ - చూపుతూ ఉండడమూ - వాటికి స్త్రీలే నీరాజనాలిచ్చి ఆదరించడమూ పరమదురదృష్టకరమైన అంశం. కలియుగ నాశన సూచకమూను).

తానెందఱో స్త్రీలని అపహరించినా తన చెల్లెల్ని అపహరించిన గాణ్ణి చంపదలిచాడు రావణుడు. ఇంతకుముందు తనకు

పరిచయంలేని (సుగ్రీవుని) వాని భార్యని ఎవరో (వాలి) అపహరించినా తప్పక ఆ అపహర్తని (అపహరించిన) చంపుతానని చెప్పి చంపాడు రాముడు. తన భర్తని చంపవద్దని ప్రార్థించింది రావణుని చెల్లెలు కుంభీనసి. 'నా భర్త నిన్ను చంపగలడు సుమా! ఎచ్చరికతో ఉండు' అని హెచ్చరించి సూచించింది రాముని భార్య సీతమ్మ.

దుర్మార్గాలు - అకృత్యాలూ చేయవద్దని రావణునితో విభేదించాడు విభీషణుడు. సన్మార్గ విధానాలని ఆచరిస్తూనే ఉండవలసిందని రాముణ్ణి ప్రోత్సహించారు మహర్షులు. మధురాక్షసుణ్ణి చంపడం తప్పు అన్నాడు - విభీషణుడు. రావణుణ్ణి చంపడం ఒప్పే అన్నారు మహర్షులు. 'తమ భర్తతో తాము జీవించడమే జీవితం అంటే' అని ఒప్పుకున్నవారు 'కుంభీనసి - సీత' ఇద్దఱూను. **దేవతాస్త్రీ - రాక్షసజాతిస్త్రీ కూడా భర్తతో కలిసి జీవించడమే జీవితమని అంగీకరించారు. గమనించాలి!**

ఏదైనా దురదృష్టకర సంఘటనలవలన ఏ స్త్రీ అయినా భర్తనుండి విడివడవలసివస్తే, ఆ దంపతుల చరిత్రని ఇతివృత్తంగా చేయవద్దనీ, ప్రసిద్ధ పవిత్ర చరిత్రలే కథలకి ఇతివృత్తాలుగా ఉండాలనీ అన్నారు ప్రాచీనాలంకారికులు. వేఱైపోయిన ఇలాటి భార్యాభర్తల విడాకు చరిత్రలకి వాళ్లు 'కావ్యాలాపాలు' అనే పేరుపెట్టి 'కావ్యాలాపాంశ్చ వర్జయేత్' అలాటి చరిత్రలని గ్రంథస్థం చేయవద్దని శాసించారు. కారణం ఈ చరిత్రలని చదివి ఏ సుఖంగా ఉన్న కొందఱికో కూడా వేఱుకావాలనే ఆలోచన కల్గవచ్చు.

ఒక మహర్షి తపశ్శక్తిని చెఱుపదలచిన ఇంద్రుడు శ్రీమద్రామాయణం ఆరణ్యకాండలో జాగ్రత్తగా దాచవలసినదిగా ఒక 'కత్తి'ని ఆయన దగ్గఱ ఉంచాడు. మొదట్లో భయపడి - కొంతకాలానికి పూలుకోసికోవడానికి ఉపయోగించాడు. ఆ మీదట క్రమక్రమంగా భయంకర ఘాతకుడుగా మహర్షి మాఱిపోయాడు. అటువంటి కావ్యాలాపాలని చదవకపోయినా ఇంట ఉంచడం కూడా ఇంద్రుని కత్తికథలా ఎప్పటికో ఒకప్పటికి ఇంట్లో అందఱిని కాకపోయినా - ఎవరో ఒకరినైనా పాడుచేయవచ్చు. వంశంలో మచ్చ ఒకరివలన వచ్చినా, అది మచ్చగదా! ఆలోచించాలి!.

నలకూబర శాపం - అంతరార్థం

మధు రాక్షసుణ్ణి (తన భర్తని) చంపవద్దని కుంభీనసి ప్రార్థించడంతో మధువుతో స్నేహం చేసికొన్న రావణుడు తన సైన్యంతో ఒకరాత్రివేళ ఒకచోట విశ్రాంతి తీసికోదలిచాడు. ఆ వెన్నెలరాత్రివేళ, వెండికొండ సమీపంలో, పూలవాసనల మధ్య, సెలయేటి ప్రవాహాల తిన్నెల నడుమ రావణుని మనసు మన్మథవశం అయింది. అదే సమయంలో దేవవేశ్య రంభ తెల్లని వస్త్రాలతో నల్లని మేలిముసుగుని తలపై కప్పికొని వెళ్తూండడం రావణునికి కన్పించింది. వెంటనే ఏ సంకోచమూ లేకుండా చేయి పట్టుకున్నాడు. కొంతసేపు వాదోపవాదాలు జరిగాక ఆమె ఇలా అంది.

'రావణా! నువ్వు ఇంద్ర - ఉపేంద్రులూ, అశ్వనీదేవతలూ కంటె మహిమలోనూ సౌందర్యంలోనూ గొప్పవాడివి కావచ్చు. ఆ జంటల్లో ఉన్న గుణాలు నలకూబర మణిగ్రీవుల జంటలోనూ ఉంది. అయినా నాప్రేమ నా ఇష్టంలో ఉంటుంది కదా! నలకూబరుణ్ణి వరించి వెడుతున్నాను. ఇది మరియాద కాదు. పైగా నీ అన్న ుబేరుడు. అతని పుత్రుడు నలకూబరుడు. అతని భార్యనైన నేను, ుకు కోడలిని ఔతాను. విడువు' అని చేయిలాగుకోబోయింది.

'దేవతలకందరికీ వేశ్య అయిననీకు వావివరసలెక్కడివి? అంటూ ఆమె స్త్రీత్వాన్ని అపహరించి 'పొమ్మన్నాడు' రావణుడు. సిగ్గుతోనూ, తన నలకూబరుడు తనని ఆదరిస్తాడా? అనే దిగులుతోనూ, ఏమీ చెప్పుకోలేని తొట్రుపాటు మనసుతో ఆమె తన ప్రియుణ్ణి చేరి వివరించి చెప్పింది. రంభదోషం ఏమీ లేదని గ్రహించిన నలకూబరుడు ఆచమించి 'రావణా! నిన్ను ఒల్లని స్త్రీని నీవు అనుభవిస్తే నువ్వు ఏడు ముక్కలుగా అయి తిరిగి తకవీలులేకుండా అయిపోగలవు' అని శపించాడు. ఈ శాపాన్ని ుసికొన్న రావణుడు తన జీవితం మీద ఆసక్తి - అభిలాషా వాడు కాబట్టి పరస్త్రీ పేరుకూడా స్మరించకుండా ఉండిపోయాడు. బ్రహ్మాదిదేవతలంతా సంతోషించి నలకూబరునిపై పుష్పవర్షాన్ని కురిపించారు.

రావణుణ్ణి శపించగలిగిన తపశ్శక్తి ఎవరెవరికి ఉందో ఈ పరిశీలనలో తేలుతోంది. రావణునికి మించిన తపశ్శక్తి గలవారైతేనే వారు శపించగలరు. పైగా ఆ శాపమే అమలుకి వస్తుంది. అలాటి వారందరితోను ఏదో ఒక అవకాశాన్ని రావణునికి దేవతలు కల్పించడమూ - వారు రావణుని దుశ్చేష్టని గమనించి శపించడమూ జరుగుతూ వస్తోంది. (వేదవతీశాపం - అనరణ్యాశాపం......... అన్నీ ఇలాటివే కదా!) ఇప్పుడు నలకూబరుని వంతు వచ్చింది. ఇతని తండ్రి అయిన కుబేరుడు బ్రహ్మని మెప్పించి ఉత్తర దిక్పాలకపదవితోపాటు పుష్పకాన్ని కూడా పొందగలిగాడు. అంటే అంతటి తపశ్శక్తిమంతుడు. తెల్లని వెన్నెలలో తెల్లని వెండికొండ ప్రక్కనుండి వెళ్లే అభిసారిక రంభ. ఆమె ఎవరికీ తెలియకుండా జ్యోత్స్నాభిసారిక రూపంలో తెల్లని మేలిముసుగును ధరించి వెళ్లకుండా, నల్లని మేలిముసుగుతో వెళ్తోందిట. ఇలా వెళ్తూండడానిక్కారణం తాను రావణుని కంటపడేలా చేసికోవడమే.

ఆమెకి పరమదుర్మార్గుడైన రావణుడు, వెండికొండ సమీపంలో ఉన్నాడని తెలియడం ఆమెకి ఏమాత్రం కష్టం కానేకాదుగదా! ఆ సైన్యంతో విడిసినప్పుడే రాజెవరో ఉన్నాడనీ, వాడు వీడేననీ ఆమెకు తెలియదా? పైగా దేవవేశ్యకు కామరూపమూ - కామగమనమూ (ఏరూపంలో కావలిస్తే ఆరూపం - ఏచోటికి వెళ్లాలంటే అక్కడే వ్రాలే ఏర్పాటూ) ఉంటాయి గదా! ఒక్కమాఱుగా నలకూబరునివద్ద వ్రాలనూగలదుగదా! అలాకాక నల్లనిముసుగుతో, రావణుడున్న ప్రదేశం ప్రక్కనుండి అతని దృష్టిపథంలో పడేలా కూడా వెళ్తూండడానిక్కారణం రావణపతనాన్ని కోరి మాత్రమే.

ఏ మృగమైనా తనంతతానుగా నిద్రించే సింహాన్ని లేపి నోరు తెఱవమని అంటుందా? అనుకున్నట్టుగానే రావణుడు చూచాడు. చేయిపట్టుకున్నాడు. రావణుడన్నట్లు దేవవేశ్య అయిన ఆమెకూ రావణునికీ మామా కోడళ్ల వరసా? ఇదంతా నాటకమే. మామాకోడళ్లే కావలిసివస్తే నలకూబరునికి రంభ అగ్నిసాక్షిక భార్య కావాలి గదా! పైగా ఆమెలో రావణునికి భయపడి ఏం జరుగుతుందో నని, భయపడి పాఱిపోయే ప్రయత్నమూ ఏమీ కన్పించలేదు. అక్కడే ఉండి

ప్రతిప్రశ్నకీ సమాధానాన్ని ఇస్తూనే ఉండిపోయింది. రావణుడు శీలాపహరణాన్ని చేయనే చేసాడు.

ఎక్కడ ఎవరిచేత రంభ మొదలైన అప్సరసలు లేదా దేవవేశ్యలు భంగపడినా అది వారికి ఒక లెక్క కాదు. పైగా ఒక గర్వకారణం కూడా. అంతటి ఋషిపుంగవుణ్ణి ఓడించాననో, ఇంతటి సిద్ధుణ్ణి లొంగదీసికొన్నాననో వారు చెప్పుకొనేవీలుంది. అయితే రంభ ఈ స్థలంలో చాల బాధపడింది. పైగా ఆమెకోసం ఒక ప్రియుడున్నాడనీ చెప్తుంది. ఈ విధమైన ఇతివృత్తం అప్సరసలచరిత్రలో మరెక్కడా కన్పడదు. దీనిక్కారణం ఒకటే.

రావణునికి రంభ శాపం ఇప్పించాలంటే (దేవతలు రంభద్వారా నలకూబరునిచే శాపాన్ని ఇప్పించాలంటే) తనకి ఇష్టం లేనట్లే ప్రవర్తించాలి. అందుకే ఇన్ని వంకరమాటలని మాటాడింది. ఇదంతా రావణుని కామబుద్ధిని పెంచడానికే తప్ప త్రుంచడానికి కానే కాదు. నిజంగా రావణుడే గొప్పవాడైతే రంభని విడిచిపెట్టి ఉండాలి. అప్పుడు వానికి శాపమూ వచ్చేది కాదు - దేవతలపాచికా పారేది కాదు. రంభ అగౌరవాన్ని పొందీ ఉండేది.

ఈ జరిగిన కథద్వారా మరో విషయాన్నీ తెలిసికొనేవీలుంది. నలకూబరునిద్వారా ఈవిధమైన శాపాన్ని రావణునికి ఇప్పించనట్లయితే రావణుడు అపహరించిన ఎందఱుస్త్రీలకో ఎంతో దుర్గతి పట్టిఉండేది. పైగా వీరందఱి పిమ్మటా సీతమ్మ లంకకి చేరబోతోంది. ఎన్నో కట్టుదిట్టాలని చేసాక గాని సీతమ్మ రంగానికి రారాదు. రావణునికి అందఱూ ఇచ్చిన శాపాలే అతనికి విధించిన నియమనిబంధనలన్నమాట.

రసమూ - రసాభాసమూ అని రెండున్నాయి. పరస్పరమూ ప్రీతి కలిగి ఉన్నట్లైతే వారిరువురి మధ్యా ఉండేది శృంగారరసం. అనేక స్త్రీలకి ఒకరియందిష్టం ఉన్నా - పశుపక్ష్యాదుల దాంపత్య సౌఖ్యాన్ని చెప్పినా - అలాగే ఒకేస్త్రీకి అనేకులయందిష్టాన్ని చెప్పినా అక్కడ శృంగారరసం ఉన్నట్లుగా ఆభాసిస్తుంది. (పైకి కన్పిస్తుంది. తాడునే పాముగా ముందు అనుకున్నట్లు). ఈ రసం ఆభాసించడమే

రసాభాసం. ఇక్కడ రావణునిలో శృంగారం ఉన్నా రంభలో ఆ యిష్టం లేక అనిష్టం ఉండడం వలన ఇది రసవంతంకాదు రసాభాసఘట్టమే.

పైగా పట్టుపరుపులపైన, మేలి బంగరు మంచాలలో, సుఖమైన సముద్రపు గాలివీస్తూంటే పంచభూతాలనీ అదుపుచేసి భార్యాసుఖాన్ని పొందాల్సిన రావణుడు కఱకు బండరాతిమీద ఆచ్ఛాదనవస్త్రం కూడా లేకుండా, సైన్యం అంతా వెగటుగా చూస్తూంటే, పంచభూతాల సాక్షిగా తప్పుచేయడం చూస్తే 'ఇది ఒక నిర్బంధకర్మ' గానే అన్పిస్తుందిగాని మనసుతో ఇష్టంగా చేసికొన్నది కానేకాదని తోస్తుంది. మిథునము అంటే జంట. జంటలో ఇద్దఱూ ఒకరికొకరి ఇష్టంతో అనురాగపూర్వకంగా భావ - మనస్ - శరీర సమ్మేళనం 'మైథునం' అవుతుందిగాని ఇలా పశుప్రవృత్తిని ఆపేరుతో పిలవకూడదు.

ఇలాటి సమయాలలో గర్భధారణ జరిగితే కలిగే సంతానం ఆ సమయంలో తల్లికి కల్గిన భావాలకి అనుగుణంగా ఉంటారనేది సత్యం. పాండురాజు పాండురోగంతోనూ, ధృతరాష్ట్రుడు పుట్టుగ్రుడ్డిగానూ పుట్టడానికీ, విదురుడు బుద్ధిమంతుడై ఏ అంగవైకల్యమూ లేక పుట్టడానికీ కారణాన్ని భారతమే చెప్పిందిగదా! మిగిలిన అన్నీ (వెన్నెలరాత్రి - వనమూ - సెలయేటి ఒడ్డూ.....) కుదిరినా మనసు చాలా ముఖ్యం అని గమనించాలి. పగటిపూట గర్భధారణ జరిగితే అపమృత్యుదోషం (అకస్మాత్తు మరణం) కల సంతానం పుడుతుంది. ఘటోత్కచుడు హిడింబా, భీముల సంతానం. భీముణ్ణి రాత్రివేళ పంపనని ధర్మరాజు హిడింబతో చెప్పి ఆ మీదట భీముణ్ణి రోజూ పగటిపూట మాత్రమే హిడింబ వద్దకు పోనిచ్చాడు. ఫలితంగా ఘటోత్కచుడు కలిగాడు. అపమృత్యువు పాలయ్యాడు. అయితే లోకంలో ఇలా అపమృత్యుదోషం ఉన్న వాళ్లందఱూ ఇలాటి వారేనా? అనుకోరాదు. అపమృత్యుదోషం ఈ కారణం వలన కూడా రావచ్చు. ఘటోత్కచుని విషయంలో మాత్రం కారణం ఇదే.

ఇంతకీ రావణునికి ఈ సంఘటనలో శయ్యా మొదలైన సుఖాలూ లేకపోయాయి - అతిముఖ్యమైన ఆమె మనసూ తనమీద లేకపోయింది. అన్నిటికీ మించి సంఘటనానంతరం కలగాల్సిన ఆనందం కంటె జీవితాంతమూ పరస్త్రీని గూర్చిన భయం పట్టుకొంది.

వానికి అది భయాన్ని కల్గించేది అయితే, లోకాని కంతకీ నిర్భయాన్నీ, అభయాన్నీ ఇచ్చేది అయింది. అది వానిపాలిట శాపం అయితే, లోకానికి ఒక వరం. ఈ కారణాలనిబట్టి దాదాపు సంవత్సరకాలం లంకలో ఉన్నా సీతమ్మ నిర్దోషురాలని, రామునికి అందఱు మహర్షులూ వింటుండగా అగస్త్యుడు చెప్పాడు. ఇదే విషయాన్ని యుద్ధం అయిపోయాక అగ్నిహోత్రుడు చెప్పాడు. ఈ విషయాన్ని మఱచిపోకూడదు. మీదటికథలో సీతాపరిత్యాగం రాబోతోంది. అక్కడ దీన్ని గూర్చి మఱింత ఆలోచించాలి కాబట్టి అసలు మరువరాదు.

నలకూబరుడు ఇలా శాపాన్ని ఇచ్చినా రావణుడు 'పుంజికస్థల' అనే ఆమెను అనుభవించాడు ఆ తర్వాతి కాలంలో. ఇదెలా సాధ్యం? అంటే నలకూబరుని తపశ్శక్తికంటే మించి తపశ్శక్తి రావణునికి ఉన్నది కాబట్టి ఇతని శాపం రావణునిపై పని చేయలేదు. ఆ విషయాన్ని గ్రహించిన బ్రహ్మ పుంజికస్థలని రావణుడనుభవించాక మఱో శాపమిచ్చాడు. 'ఏ స్త్రీ నైనా ఆమె యిష్టంలేక బలాత్కార ప్రయత్నం చేసినా చనిపోతావు' అని. తపశ్శక్తి తక్కువ కారణంగా పనిచేయని నలకూబర శాపం బ్రహ్మ శాపం ఇచ్చిన పిమ్మట పనిచేయసాగింది. 'ఏ స్త్రీని ఆమె ఇష్టంలేనప్పుడు నువ్వు తాకుతావో అప్పుడు చస్తావు' అని బ్రహ్మ శపించినట్లుగా ఈ శాపాన్ని గూర్చి కొందఱు చెప్పా(ప్తా)రుగాని అదిసరికాదు. వాల్మీకి మహర్షి హృదయం అదికానేకాదు. పరస్త్రీని అనుభవిస్తే మరణశాపాన్ని నలకూబరుడు ఈయగా పరస్త్రీ విషయంలో బలాత్కరించినా మరణం తప్పదని బ్రహ్మ శపించాడు. ఈ కారణంగానే సీతా విషయంలో ఎంతో భయపడుతూ ఉండిపోయాడు రావణుడు.

రావణుని కంటే ఇంద్రజిత్తే గొప్పవాడు!

దేవతలని జయించడం కంటె దేవతలకి అధ్యక్షుడైన ఇంద్రుణ్ణే జయించాలనే ఆలోచన కల్గిన రావణుడు, నేరుగా అమరావతి మీదికే దండ యాత్రకి వెళ్లాడు. ఆ విషయం తెలిసిన ఇంద్రుడు ఇందఱు దేవతలనీ, సిద్ధుల్నీ, సాధుల్నీ, వసువులనీ, దిక్పాలకులనీ,... ఇలా అందఱినీ కూడిరావలసినదిగా కోరాడు. వచ్చేవాడు రావణుడని తెలిసి విష్ణువుని కూడ రావలసిందని ప్రార్థించాడు.

'ఇంద్రా! బ్రహ్మ వరం కారణంగా ఇప్పుడు నీకు జయం అసాధ్యం. రావణుడు మనుష్యునిచే తప్పక చావవలసిఉన్నాడు. అప్పుడెలాగూ నేనే సంహరించక తప్పదు. అదను చూచి నేనే సంహరిస్తాను. ప్రస్తుతానికి యుద్ధాన్ని ముగించు కొనిరా!' అని పంపించివేసాడు విష్ణువు.

అశ్వినీదేవతలూ, అష్టవసువులూ, ఏకాదశరుద్రులూ, ద్వాదశాదిత్యులూ ఇటునుండి బయలుదేరారు. సుమాలి, జంబుమాలి, ప్రకంపన, అకంపన, నరాంతక, ప్రహస్తాది రాక్షసులు ఎదురు వచ్చారు. క్షణాలలో యుద్ధం ప్రారంభమైంది. శిరస్సులు తెగిపడుతున్నాయి. విల్లు ధ్వనిస్తున్నాయి. ఆయుధాలు ముక్కలౌతున్నాయి. గుఱ్ఱాలు, నడుములు విఱిగి కూలుతున్నాయి. పోరులో ఎవరి బలం ఎంత పోతోందో లెక్కించుకునే వీలులేనంత వేగంగా తీక్షణంగా బాణాలతో యుద్ధం సాగింది.

ఇంద్రపుత్రుడైన జయంతుడు రావణపుత్రుడైన మేఘనాథునితో తలపడ్డాడు. రావణుడు ఇంద్రుణ్ణి ఎదుర్కొన్నాడు. ఎవరెవరికి దీటైనవారు ఎవరో గమనించి యుద్ధాన్ని నిర్విరామంగా సాగిస్తున్నాడు. ఆగని వర్షధారల్లా బాణాలు సైన్యాన్ని మట్టికరిపిస్తూంటే ముగింపులేని యుద్ధం ఇంద్రజిత్తుకి చీకాకు కల్గించింది. తన చరిత్రలో ఎప్పుడూ ఇంతసేపటి యుద్ధాన్ని ఎఱుగడు ఆ రావణ పుత్రుడు.

వెంటనే తనకున్న మాయావిద్యతో యుద్ధరంగాన్ని తమోమయం (చీకటి) చేసాడు. ఎవరికెవరూ కన్పించకపోయినా యుద్ధం ఆగలేదు. దేవతలలో దేవతలూ, రాక్షసులలో రాక్షసులూ ఎందఱో తమపక్షంవారి చేతిలోనే ప్రాణాలని కోల్పోయారు. యుద్ధం విషమించిందని గమనించిన ఇంద్రుని మామ పులోముడు తన మనుమడైన జయంతుణ్ణి ఆ చీకట్లోనే తీసికొని పోయాడు భద్రంగా - ఎవరికీ తెలియకుండా. దేవతలంతా హాహాకారాలు చేసారు. రాక్షసులు జయజయ నినాదాలు చేసారు. రావణునికి చెప్పలేని ఆనందం కల్గింది.

మడుగుమధ్యలోకి దిగిన ఏనుగులా దేవతల మధ్యలోనికి ప్రవేశించి రావణుడు భయంకర యుద్ధాన్ని ప్రారంభించాడు. తమ ఇంద్రపుత్రుణ్ణి దాచివేసారనే కోపంతో దేవతలు రావణుణ్ణి అన్నివైపులా

మఱింతగా చుట్టిముట్టి దిగ్బంధంచేసి దాదాపు నిరాయుధుణ్ణి చేయబోయారు. రావణుడు ఇక తన పని అయిపోయిందని హతాశుడయ్యాడు. సిగ్గూ, భయం ఒకేసారి కలిగాయి. పుత్రవియోగంతో తల్లడిల్లుతూన్న ఇంద్రుడు రావణుణ్ణి బంధించ బోయాడు. రాక్షసులకి రావణుడు కనిపించక పెట్టిన ఆర్తనాదాలకి మేఘనాథుడు ఇటు మళ్లాడు.

తండ్రి పరిస్థితి అధ్వాన్నంగా ఉండడాన్ని గమనించాడు. ఈశ్వరుడు తనకిచ్చిన మాయావిద్యతో అందఱికీ కన్పించకుండా యుద్ధరంగంలోనికిపోయి ఒక్క ఇంద్రుడిపైనే యుద్ధాన్ని చేయ ప్రారంభించాడు. బాణం వేయదలిచిన ఇంద్రునిక్కూడా ఈశ్వరశక్తి కారణంగా మేఘనాథుడు కన్పించలేదు. ఇదే సరైన అదునుగా భావించి ఇంద్రుణ్ణి యుద్ధంలో బడలిక పొందేలా చేసి క్షణాల్లో బంధించి, తనతో లంకకి ప్రయాణమయ్యాడు. మేఘనాథుడు కనపడకుండా చేసిన ఈ యుద్ధానికి దేవగణమంతా ఆశ్చర్యపడి నిట్టూరుస్తూ నిలబడిపోయారు.

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులకి ఇంద్రుడు లంకలో బద్ధుడై యున్నాడనే వార్త క్షణాలలో తెలిసింది. రావణుడు తన రాక్షసులనీ, విశేషించి మేఘనాథుణ్ణీ వేయివిధాలుగా పొగడుతూనే ఉన్నాడు. చేసేది లేక బ్రహ్మతన దేవతలతో కలిసి లంకకి వెళ్లి ఇంద్రుణ్ణి విడువవలసిందని ప్రార్థించాడు.

(ఇంద్రుణ్ణి జయించిన కారణంగా మేఘనాథుణ్ణి రావణుడు 'ఇంద్రజిత్' అని అన్నాడు. అప్పటినుండీ ఆ బిరుదం అతని పేరుగా అయిపోయింది. అతణ్ణి పిలిచిన ప్రతిక్షణమూ ఇంద్రుణ్ణి అవమానించినట్లే అయింది. రావణుడు దేవ సేనామధ్యంలో చిక్కుకుపోగా మేఘనాథుడు తండ్రిని రక్షించడమేగాక ఇంద్ర - జిత్తుకూడా అయ్యాడు. ఈ కారణంగా 'రావణుణ్ణి వధించడం కంటె ఇంద్రజిత్తుని వధించడం గొప్ప కదా మరి!

బ్రహ్మ ప్రార్థనని విన్నాడు ఇంద్రజిత్తు. ఇంద్రుణ్ణి విడిచినందుకు ప్రతిఫలంగా చావులేని వరాన్ని ఇమ్మన్నాడు

ఇంద్రజిత్తు. 'ప్రాణంతో ఉన్న ప్రతిజీవీ ప్రాణాన్ని కోల్పోవడం జీవధర్మం' అన్నాడు బ్రహ్మ. కొంత వాదోప వాదాలయ్యాక ఇద్దఱూ ఒక అంగీకారానికి వచ్చారు.

'శత్రువధకోసం ఇంద్రజిత్తు అగ్నిని పూజిస్తాడు. ఆ పూజముగియగానే అందులో నుండి రథం గుర్రాలతో వెలువడుతుంది. దాని మీద యుద్ధం ప్రారంభిస్తే ఇక ఇంద్రజిత్తు ఎన్నటికీ అ - మరుడే- అ- జేయుడే (చావూ - ఓటమీ లేనివాడే). ఏదైనా విఘ్నం వచ్చి రథాన్ని పొందలేకపోతే మరణధర్మం కలవాడే!, ఇదీ నిర్ణయం.

తప్పనిసరి పరిస్థితులలో ఈ నిర్ణయానికి కట్టుబడి, బ్రహ్మ అంగీకరించి వరమీయగా, ఇంద్రుణ్ణి విడిచాడు ఇంద్రజిత్తు. తనకి జరిగిన అవమానానినకి తట్టుకోలేకపోయాడు ఇంద్రుడు.

ఇంద్రుడే ఓడిపోవడమా? ఎందుకని?

ప్రాచీనమైన ఇతిహాసాలలో - పురాణాలలో అసత్యాలు ఉండనే ఉండవు. తప్పుచేస్తే దేవుడేకాదు - దేవతలకి అధ్యక్షుడైన ఇంద్రుడైనా శిక్షని అనుభవించక తప్పదు. అందుకే ఇంద్రునికి ఈ భంగపాటు. ఇంతకీ ఇంద్రుడు ఈ శిక్షని అనుభవించవలసి రావడానికి కారణం ఉండనే ఉంది' అంటూ బ్రహ్మ అవమాన భారంతో ఉన్న ఇంద్రునికే ఇలా ఓదార్పు కోసం చెప్పాడు.

'ఇంద్రా! ఒకప్పటి నా ఆలోచన ప్రకారం వ్యక్తుల నందఱినీ ఒకేరూపం, ఒకే కాంతీ, ఒకే కంఠస్వరం... ఇలా అంతా సమానంగా ఉండేలా సృష్టించాను. నాకే నచ్చలేదు ఆ సృష్టి. ఎవరిని చూచినా ఒకేలా ఉండడం, ఎవరెవరో తెలియకపోవడం కష్టమన్పించింది. ఆవిషయం అలా ఉంచి అన్ని విభాగాలలోనూ (దేహసౌందర్యం, కంఠస్వరం, శరీరకాంతి, నడక,...వంటివి) ఉత్తమమైన వాటినన్నింటినీ ఒకచోట చేర్చి ఒకరిని సృష్టిచేయాలని భావించాను. ఏవిధంగానూ ఏకోణంలోనూ ఏవిభాగంలోనూ ఏ సందర్భంలోనూ లోపం లేని విధంగా, నిందించే వీలులేకుండా (అ- హల్య - నిందింపవీలులేనిది) 'అ -హల్య' అనే ఆమెని సృష్టిచేసాను.

దేవాధ్యక్షుడివైన నువ్వు ఆమెని నీకుగా ఇమ్మని నన్ను అడిగినా కాదని నీ భయంతోనే, గౌతమమహర్షి వద్ద • ఆమెని చాల సంవత్సరాలపాటు న్యాసంగా (ఒక వస్తువుని భద్రంగా ఉంచవలసినదిగా ఒకరిని ప్రార్థించి వారివద్ద ఉంచడం - తిరిగి గడువు ముగిసాక తీసికొనడం) ఉంచాను. గడువు ముగిసాక ఏమార్పులేని ఆమెని గౌతముని నుండి తిరిగి గ్రహించాను. ఇంత సౌందర్యవతి తనవద్ద న్యాసంగా ఉన్నా, ఏమాత్రపు కోరికా లేని గౌతముణ్ణి మనసా ప్రశంసించి ఈ అహల్యకు భర్త గౌతముడే అని నిశ్చయించి ఆయనకే భార్యగా అహల్యని ఇచ్చివేసాను.

అయినా నీకు ఆ అహల్యామీద మనసుపోక గౌతముడు ఇంటలేని సందర్భంలో ఆమెని మభ్యపెట్టావు. ఆమె మనసా అంగీకరించింది. గౌతముడు ఆశ్రమానికి వస్తూనే నీకు శాపాలనిచ్చాడు - నీ శత్రువు చేతిలో నీవు బద్ధుడి వౌతావనీ - నీకే కాక ఇంద్రపదవిలో ఎవడున్నా వానికి పదభ్రష్టత్వం వస్తూంటుందనీను." ఆ కారణంగా నీకి కష్టం వచ్చింది. ఈ శాపాన్ని అనుభవించవలసి ఉన్నావు కాబట్టి విష్ణువు రానన్నాడు.

ఈ తప్పులో ఆమె మానసికాంగీకారం కారణంగా (ఆమెకీ భాగస్వామ్యం ఉన్నకారణంగా) ఆమెకీ ఇలా శాపాన్నిచ్చాడు గౌతముడు. "చక్కదనం, నీలో ఉందనే అహంకారం కారణంగా ఈ దోషానికి ఒడిగట్టావు కాబట్టి అహల్యా! చక్కని స్త్రీలు నీవేకాక మఱికొందఱు కూడా లోకంలో పుడతారు." అని. ఇక నీపుత్రుడు జయంతుణ్ణి నీ మామ తీసికొని వెళ్లాడు. ధైర్యంగా ఉండు' అన్నాడు బ్రహ్మ ఇంద్రునితో.

లో విశేషాలు

('అహల్య పతివ్రతయే' అని నా బాలకాండ వ్యాఖ్యలో చాల స్పష్టంగా ఎన్నో ఆధారాలు అన్నీ వివరించి చూపడం జరిగింది. గమనింపగలరు.) రావణాసురుని వధకోసం రాముడు మహర్షులవద్దా - పతివ్రతా స్త్రీలవద్దా తపఃఫలాన్ని ప్రోగుచేసికొనాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. ఆ రామునికి మొదటగా తన తపఃఫలాలని

అందజేసిన ఇల్లాలు అహల్య. భర్త తనచెంతనే ఉన్నా మానసికంగా ఇంద్రుని విషయంలో చలించినది అహల్య (బ్రహ్మ ఏరికోరి సృష్టిచేసిన స్త్రీ - గౌతమునంతటి జితేంద్రియుని భార్య) కాగా 'రామచంద్రా! నీకు ఏంతో దూరమైన లంకలో ఉండి కూడా - నిరంతరం రావణాసురుడు తనని భర్తగా స్వీకరింపవలసినదిగా పల్కుతూ ఉన్నా 'కుక్కా!' వంటి తిట్లతో కూడా నిందించి ఎడమకాలితోనైనా రావణుణ్ణి స్పృశించనని పల్కినది సీత!' అని వీరిరువురి భేదమూ చెప్పడమూ - సీత నిర్దోషిత్వాన్ని మునుల - ఋషుల సమక్షంలో దృఢపఱచడమూ ఈ కథ చెప్పడంలోని లక్ష్యాలు.

అహల్య నిజంగా మానసికంగా తప్పుచేసినా, చేసానని అంగీకరించినా గౌతమమహర్షి నీపాదస్పర్శ అయిన మఱుక్షణం బూడిద నుండి వచ్చిన ఆమెని భార్యగా పరిగ్రహించి పూర్వపు గౌరవంతోనే చూస్తున్నాడు రామచంద్రా! దూరంగా ఉన్న దంపతులని ఒక్కచో చేర్చేది నీ పాదస్పర్శ సుమా! అని తెలియజెప్పడం దీని'లో రహస్యం.' (అలాంటి నీవు ఇక మీద సీతమ్మను విడువబోతూ దాంపత్యధర్మాన్ని కాదనవలసి వస్తోంది. అందుకు మనసు బాధపడుతోందని పల్కడం కూడ అగస్త్యుని భావమే! దోషంఉన్నా అహల్యని గౌతమునితో కలిపిన నీవు, దోషంలేని సీతని వేఱుచేసికోవడం న్యాయమా? అని కూడ ప్రశ్న. అయితే అవతార పరిసమాప్తి కావాలి గదా! తప్పదని అగస్త్యుడు తనను తానే సమాధానపఱచుకుంటున్నాడు, అనేది లో భావం.)

ధర్షిత శ్చ కృత శ్చాపి భ్రాతా పావకసన్నిధౌ. స (34/4) శ్లో.
ధర్షయిత్వా పురీం లంకాం రావణాంతః పురం తదా. స (35/5) శ్లో.
ఏవం స రావణః ప్రాప్తః కార్యవీర్యాత్ ప్రధర్షణమ్. స (33/21) శ్లో.

('అజ్ఞానాత్ ధర్షితానాథ త్వ ద్రూపేణ దివౌకసా' అని ఉన్న శ్లోక పాదంలోని 'ధర్షితా' అన్న పదానికి దురర్థాన్ని ఆలోచించి ఇంద్రుడు అహల్యతోశారీరక సంగమంచేసాడని కొందఱంటారు. ధర్షితాఅనే పదానికి వారు ఆలోచించినది సరైన అర్థంకాదనడానికి వేదవతి మాటలు సాక్ష్యం. యస్మాత్తు ధర్షితా చాహం త్వయా పాపాత్మనా వనే. (17సర్గ 31శ్లో) కాబట్టి మానసికంగా చేసే తప్పుని 'ధర్షణం' అనాలి. అలాంటి తప్పుచేసిన ఆమె 'ధర్షిత' అవుతుంది.)

"వాడు నా పుత్రుడు. నా మీది గౌరవంతో విడిచిపెట్టు!"

'ఇంద్రుణ్ణి తన పుత్రుడు తన కళ్ళముందే బంధించడం, ఇంద్రుణ్ణి విడిచిపెట్టాలని దేవతలు వచ్చి ప్రార్థించడంతో రావణుని అహంకారానికి పట్టపగ్గాలు లేకపోయాయి.' అని అగస్త్యుడు చెప్పగానే రామచంద్రుడు ఆశ్చర్యపడి ! ఏ క్షత్రియులూ అతణ్ణి అదుపు చేయలేక పోయారా? అస్త్ర శక్తి ఏమైంది? అని అడిగాడు.

'రామా! రావణుడు మాహిష్మతీపురానికి వెళ్ళి కార్తవీర్యార్జునుణ్ణి గూర్చి అడిగాడు. ఆ రాజు రాజధానిలో లేడని తెలిసి దగ్గఱగా ఉన్న నర్మదానదిఒడ్డున సైన్యంతో విడిది చేసాడు రావణుడు. శివపూజా ధురంధరుడైన రావణుడు నర్మద ఒడ్డున శివలింగాన్ని ఉంచి పుష్పాలూ ఇతర పూజా ద్రవ్యాలతో పూజచేస్తూంటే నదీ ప్రవాహానికి దిగువగా (వాలుగా) కార్తవీర్యార్జునుడు తన అంతఃపుర స్త్రీలతో జలక్రీడలు ప్రారంభించి రావణునిమదాన్ని పరీక్షించాలనే ఊహతో తన వేయిచేతులనీ (అర్జునుడు) ప్రవాహానికి అడ్డంగా పెట్టాడు. దాంతో నీరు ఎగువకి ప్రవహించి రావణుని పూజాద్రవ్యాలనీ, పుష్పాలనీ ముంచివేసింది. కోపించిన రావణుడు కార్తవీర్యార్జునుని మీదికి యుద్ధానికి రానేవచ్చాడు.

హైహయవంశ ప్రభువైన కార్తవీర్యార్జునుడు తన శక్తికొద్దీ గదా యుద్ధాన్నిచేసి రావణుణ్ణి చాల తక్కువ కాలంలోనే బంధించి తన పురానికి తీసికొనిపోయి చెఱసాలలో పెట్టాడు. ఈ విషయం తెలిసిన రావణుని తండ్రి పులస్త్యుడు స్వయంగా అర్జునునివద్దకు వచ్చాడు. ఎంతో భక్తి శ్రద్ధాగౌరవాలతో అర్జునుడు పులస్త్యుణ్ణి పూజించి 'ఆజ్ఞనియ్యండి' అని అర్థించాడు.

రాజా! పంచభూతాలనీ అదుపుచేసే శక్తి ఉన్నవాడు మా రావణుడు. అలాటివాణ్ణి కట్టిపడవైచినందుకు ఎంతో సంతోషంగా ఉంది. ఇక మా పిల్లవానిమీద కోపంమానుకో! (మద్వాక్యాత్ యాచమానోఽద్య ముంచ వత్సం దశాననమ్) నిన్ను ప్రార్థిస్తూన్న నా కోరికను మన్నించి నా పిల్లవాణ్ణి విడిచిపెట్టవూ! 'అని ప్రార్థించాడు. పులస్త్యుడు. దానితో రావణుణ్ణి విడువడమేకాక రావణుడూ, అర్జునుడూ

మంచిస్నేహితులు కూడా అయి, ఒకరికొకరు అగ్నిసాక్షిక సఖ్యాన్ని కూడ చేసికొనే స్థితికి ఎదిగారు. రావణుడు ఈ సంఘటనతో సిగ్గుపడి లంకకి వెళ్లాడు.

ఇది లోకసహజమా?

గర్వించిన ప్రతివ్యక్తికీ ఏదో సందర్భంలో 'నీకు మించినవాడు లోకంలో ఉన్నాడుసుమా!' అని ఒక సంఘటన ద్వారా భగవంతుడు సూచిస్తూ ఉంటాడు. దాన్ని సరిగా అర్థం చేసికొంటే జీవితానికి అదొక చక్కని మలుపు ఔతుంది. లేనినాడు అది మనుగడకి ఒక ముగింపూ - ఔన్నత్యానికీ అభివృద్ధికీ ఒక విఱుపూ ఔతూంటుంది. సత్ - అసత్ వివేకం అంటే ఇదే. ఎందుకిలా జరిగి ఉంటుంది? ఎందుకిలా జరగాలి? ' అని మనని గూర్చి మనం ఆలోచించుకోవడమే 'వివేకం' అంటే. ఆ ఆలోచనలవల్ల తేలిన నిగ్గునిబట్టి మనం-మంచి చెడులలో ఏమార్గంలో ఉన్నామో గమనించడమే 'సత్ (మంచి) అసత్ (చెడు) వివేకం' అంటే.

దేవతలందఱితోనూ యుద్ధంలో బంధింపబడే స్థితికి వచ్చిన క్షణంలో రావణునకు ఉన్న పశ్చాత్తాపబుద్ధి ('తప్పుచేసాం' అనే ఆలోచన) ఇంద్రుణ్ణి విడిపించవలసిందిగా బ్రహ్మ లంకకి వచ్చి ప్రార్థించినప్పుడు గుర్తుకి రానేలేదు. (జ్వరపడి రోగంతో ఉన్నప్పుడు తానుపూర్వం చేసిన అకృత్యాలెన్నో గుర్తుకు వచ్చి - 'ఇక చేయరాదు' అనుకునే ఆలోచన ఆరోగ్యం వచ్చాక కల్గితే అతడే 'సన్మార్గుడు'). ఇతిహాసాలని వట్టిగా చదివినందువలన ప్రయోజనం శూన్యం. జీవితా(ని)లకి అన్వయించుకొని ఒంట(ఒంటిలో)పట్టించుకొంటే, వ్రాసిన మహర్షులు సంతోషించి 'చరితార్థులమయ్యాం' అని భావిస్తారు. ఆశీర్వచనాలని మనకిస్తారు.

రావణుడు కార్తవీర్యార్జునుని బలాన్ని కూడా లెక్కచేయలేదు. ముందుగా అతణ్ణి గూర్చిన ఒక అంచనాని కూడ వేయలేదు. 'ఇంద్రుణ్ణి బంధించడం' అనేది (తాను చేయ(లే)కపోయినా) కళ్లని కప్పివేసింది. ఇంద్రబంధనం వంటి ఈ విధంగా అవకాశాన్ని ఈయడం, ఒకవిధంగా రావణునికి గర్వభంగం చేసి జ్ఞానాన్ని ప్రసాదించడానికే

అని తెలిసికోవాలి. అర్జునునితో పోరాడడం, అర్జునుడు బంధించి పట్టుకుపోవడం, చెఱలో పెట్టడంతో రావణునికి జ్ఞానోదయం అయింది. అలనాటి దేవయుద్ధంలో బంధింపబడే దశలో చేసిన ఆలోచన కూడ గుర్తుకు వచ్చింది. తనది తప్పేనని రెండోమాఱు నిశ్చయించుకున్నాడు.

అర్జునుని చెఱసాలలో రావణుడు ఉన్నప్పుడు చెఱలో ఉన్నవారి పరిస్థితి ఎలా ఉంటుందో రావణునికి అర్థమైంది. పరిస్థితి హీనంగా ఉన్నప్పుడు ఆ వ్యక్తి ఎంతటి గొప్ప అధికారి అయితే, అంత అవమానకరంగానూ ఉంటుంది. అంటే పదవిని బట్టి అవమానపు స్థాయి ఉంటుందన్నమాట. లంకాధినేత, కోట్ల కోట్లరాక్షసులకి ప్రభువు, దేవతలని వణికింపచేసినవాడు, పంచభూతాలనీ అదుపుచేసినదిట్ట, ఈ క్షణంలో సామాన్య చోరునిలాగా (తాను) చెఱసాలలో ఉన్నాడు. అవమానపడేవానికి ఈ సంఘటన ఎంత నీచాతి నీచమో, ఇతణ్ణి చెఱలో పెట్టగల్గిన అర్జునినికి అంత ప్రతిష్ఠాకరం ఇది. ఎంతెంత గొప్పవాణ్ణి బంధిస్తే అంతంతగొప్పకదా! అంటే రావణుడు చెఱలోపడి అర్జునుని గొప్పదనాన్ని ఒకవిధంగా పెంచాడన్నమాట. ఇంత ఆలోచించాక 'ఇక ఎన్నడూ ఇలాంటిపని చేయరాదు' (గర్వించియుద్ధానికి పోవడం) అనే నిర్ణయానికి వచ్చేసాడు రావణుడు.

ఇంతలో రావణుని తండ్రి పులస్త్యుడు అర్జునుణ్ణి యాచించి విడువవలసిందన్నాడు. 'మద్వాక్యాత్' 'యాచమానః' నా మాటమీది గౌరవంతోనూ- నిన్ను ప్రార్థిస్తున్నాను కాబట్టి విడువు' అన్నాడు. అంతేకాదు. తన పుత్రుడు తప్పుచేసినట్లుగా ఆయన అంగీకరించాడు కూడా. పుత్రుడు తప్పుచేసిన ఈ సందర్భంలో తండ్రి పులస్త్యబ్రహ్మ వచ్చి విడిపించకపోతే రావణునికి బుద్ధి వచ్చిఉండేదే. కాని, మొదటిసారి తనపుత్రుడూ (ఇంద్రుణ్ణి బంధించడం ద్వారా) రెండోసారి తన తండ్రీ తనకి రాబోయే బుద్ధిని రానీయకుండా తోడ్పడ్డారు.

వేదవతీ - అనరణ్యుడూ - నందీశ్వరుడూ... మొదలైన వీరంతా బయటి వారు కదా! తనవాళ్లే తనని చెడగొట్టారు. ఇదికూడా దైవప్రేరణేతప్ప వేఱుకాదు. అందుకే పరమాత్మ 'బుద్ధిం తు సారథిం విద్ధి' బుద్ధిని నీ జీవితపు సన్మార్గప్రయాణానికీ - దుర్మార్గ ప్రయాణానికీ సారథిగా భావించు అన్నాడు గీతలో.

రావణుడు వంశంతో సహా నాశనం కావలసి ఉండడంవలననే అతనికి బుద్ధిరానీయకుండా ఒకసారి పుత్రుడూ వేరొకసారి తండ్రీ అడ్డుపడ్డారు. నిజానికి రావణునికి అభిమానం ఉన్నా బాగుపడి ఉండేవాడే. అది అతడికి ఎప్పటినుండో లేదుకదా! ఎంత తప్పుచేసినా విడిచిపెట్టించుకోగల పలుకుబడి నాకుందని దుర్మార్గుని భావన. తండ్రి విడిపించవలసినగతి వీనికి పట్టిందిగదా! అని సజ్జనుని ఆలోచన. కాబట్టి పుత్రుడు తప్పుచేసాడని తెలిసికూడా ఏ తండ్రి వానికి పశ్చాత్తాపం రానీయకుండా తమ అధికారాన్ని వినియోగించి రక్షిస్తారో, వారంతా తమపుత్రుల భవిష్యజ్జీవితాన్ని కావాలని పాడుచేస్తున్నట్లే. ఇంతదూరం ఆలోచించక ఆ పుత్రులు కూడా తండ్రి సహాయాన్ని పొందుతూ ఉంటే, తమ జీవితాన్ని తామే నాశనం చేసికొంటున్నట్లే.

తండ్రేకాదు. పశ్చాత్తాపబుద్ధి కల్గి తాను మారేవరకూ ఎవరూ అతణ్ణి రక్షించనిరోజున అతనికి సన్మార్గబుద్ధి అలవడి దేశానికి క్షేమం కల్గితీరుతుంది. రామాయణంలో కథ ఇలా ఉంటే, భారతంలో దుర్యోధనుణ్ణి పాడుచేసిన ఘనత ధృతరాష్ట్రునిదే!

మరో విశేషమూ ఉంది. తనకంటె ఎక్కువవాడని బలంద్వారా తెలియగానే అర్జునునితో సఖ్యంకూడ ఏర్పాటు చేసికొన్నాడు రావణుడు. అంటే ఇక ఎప్పుడూకూడా బాగుపడే అవకాశం రానీయకుండా ఈ సఖ్యం తోడ్పడుతుందన్నమాట. ఇలాంటి ప్రవర్తన ఉన్న వారికి సిగ్గు - బిడియమూ - భయమూ - అవమానమూ అనేవి ఉండనే ఉండవు. కాబట్టి దుర్మార్గుని లక్షణం 'ముందు ఎదుటి వాని మీదికి దూకడం - తనకంటే ఎక్కువవాడని తెలిసినప్పుడు కాళ్లమీద పడడం'. 'అందితే జుట్టు - అందకుంటే కాళ్లు' అంటే ఇదే.

ఈకథని అగస్త్యుడు చెప్పడంలోని అసలు రహస్యం ఒకటుంది. రావణుణ్ణి బంధించిన అర్జునుణ్ణి పరశురాముడు వధించాడు. ఆ పరశురాముని గర్వాన్ని రాముడు అణిచి వైష్ణవధనుస్సుని స్వీకరించి తపోలోకాలని కూడా తా[illegible]సేసికొన్నాడు. (చూ. బాలకాండ వ్యాఖ్య). అందుకని రాముడు రావ[illegible]కంటె ఎంతెంత గొప్పవాడో అగస్త్యుడు [illegible]డం ఇందులో కన్పిస్తుం[illegible]

ఉత్తరకాండలోని ఈ ఘట్టాలన్నింటిలోనూ ఒక మహావిశేషం అలా వెడుతూ ఉంటుంది. ఎక్కడైనా ఎవరైనా ఒకరాజు మఱొకరాజుని గెలుపొందితే, గెలిచిన రాజు ఓడినవాని గొప్పదనాలనివిని, 'అంతటి గొప్పరాజుని నేను గెలిచాను కదా!' అని గర్వపడతాడు గాని, ఇలా ప్రతినాయకుని తక్కువదనాలని వినవే వినడు. ఇలా ప్రతినాయకుని తక్కువదనాలని అందఱి సమక్షంలోనూ వినిపిస్తే 'శత్రువు మొదటి నుండీ ఎన్నో పర్యాయాలు అవమానపడ్డవాడే - ఓడినవాడే'అని అందఱూ పెదవి విఱిచే అవకాశం ఉంటుంది గదా! అయినా రాముడు రావణుని తక్కువదనాలని కూడ పెడచెవిన పెట్టక వినడం ఆశ్చర్యకరమైన అంశం - వినే మనందఱికీ అలా ఉండరాదని చేసే ఉపదేశమూ అన్నమాట.

పశువుని పట్టుకొన్నట్లు పట్టి తిప్పావుగదా! నీ బలం ఎంతది!!

తన తండ్రి విడిపించడంతో సిగ్గు (తగ్గినవాడు కాదు) లేని రావణుడు కిష్కింధాపురం మీదికి యుద్ధానికి వెళ్లాడు. నాలుగు సముద్రాలకీ సంధ్యావందనం పూర్తిచేసికోడానికి నగరాధినేత 'వాలి' వెళ్లాడని అక్కడివారు చెప్పారు. రావణుడు వాలిని దక్షిణసముద్రపు ఒడ్డున గమనించాడు. వెనుకవాటుగా వెళ్లి రావణుడు అటూఇటూ చాచిన వాలి రెండుచేతుల క్రిందా తన చేతులు వచ్చేలా, వాలి వీపుకి తన వక్షః స్థలాన్ని అన్ని చేతులతో చుట్టాడు. రావణునిరాక ఎప్పుడో గమనించి వీణ్ణి కుందేలులా తిప్పాలి' అని నిర్ణయించుకొన్న వాలి, అలాగే నాలుగు సముద్రాలకీ తిప్పుతూనే ఉన్నాడు. చివరికి తూర్పు సముద్రంలో కూడ సంధ్యవార్చాక రావణుణ్ణి విడిచి' కుతస్త్వమితి ప్రోవాచ ప్రహసన్ రావణం ముహుః' 'రావణా! ఎక్కణ్ణించి? ఏకారణం వలన? ఎప్పుడు వచ్చావని' వెటకారంగా మళ్లీమళ్లీ నవ్వువస్తుండగా నవ్వుతూ అడిగాడు.

రావణుడు సిగ్గుభయాలతో 'వానరరాజా! ఏం బలమయ్యా నీది! పశువుని పట్టుకొన్నట్లు నన్ను చంకలో పొదవికొని ఎలా నాల్గుసముద్రాలూ తిప్పావయ్యా? మనస్సుకీ - వాయువుకీ - గరుడునికీ తప్ప ఈబలాన్ని ఎవరివద్దా ఎఱుగను. (యేనాహం పశువద్గృహ్య

భ్రామిత శ్చతురోఽర్ణవాన్ - మనోఽనిల సుపర్ణానాం తవ చాత్ర న సంశయః త్రయాణా మేవ భూతానాం గతి రేష ప్లవంగమ!) నీతో అగ్నిసాక్షిక సఖ్యాన్ని కోరుతున్నాను. నేనే చెప్తున్నావిను. మన ఐకమత్యం ఎంతదంటే భార్య - పుత్ర - నగర - సంపద - రాష్ట్ర - భోగవస్త్రాలూ - ఇంకా ఏవైనా నీకూ నాకూ అనే భేదం లేదు మనిద్దఱిలో అన్నాడు.

అగ్నిసాక్షికసఖ్యాన్ని చేసికొన్నాక ఒకనెల కిష్కింధలో గడిపాడు రావణుడు. రామా! రావణుణ్ణి చతుసముద్రాలూ తిప్పిన వాలిని ఒక్క బాణంలో చంపిన నువ్వెంత బలవంతుడివో! ఎవరికి తెలియదు! అన్నాడు అగస్త్యుడు.

లో విశేషం

సంధ్యావందనాన్ని చేస్తూన్న వాలినే కాదు. ఎవరినీ ధ్యానభంగం అయ్యేలా చేయనే కూడదు. రావణుడు అలా చిలిపి తనంగా వాలిని పట్టాలని భావించడానికి కారణం అతని వెనుకనున్న మంత్రులు. 'ఇతడు చాల గొప్పవాడు' అని అనేక విధాలుగా అతణ్ణ అతని ఎదుటే అనుక్షణం ప్రశంసిస్తూ ఉండడమే కారణం తనగొప్పదనాన్ని ఉన్నదానికంటె ఎక్కువగా ఈ ప్రశంసలు చేసాయి. నిజమనుకొని వాలిమీదికి వెనుక వాటుగా వెళ్లాడు. ఉన్న మంత్రులలో ఏ ఒక్కరూ అలా వెనుకగా యోధునిపైకి వెళ్లడం పిఱికిపందల లక్షణమనిగాని, రాజనీతి కాదనిగాని చెప్పలేదు. చెప్పతేరుకూడ. కారణం - వారంతా అతని కృపపైన జీవిస్తున్న ఉద్యోగులు. పై **అధికారిని పొగడడమే ఉద్యోగవృత్తిగా భావిస్తూ జీవిస్తూ ఉండే ఎందఱో దురదృష్టవంతులందఱికీ ప్రతీక ఈ రాక్షసమంత్రులు.**

వీరి మాటలు నిజమనుకొని నడిచే అభాగ్యుడు రావణుడు. వాలి రావణునిరాకను గమనించి 'శశమాలక్ష్య సింహో వా పన్నగం గరుడో యథా - కక్షావలంబినం కృత్వా గమిష్యే త్రీన్ మహార్ణవాన్ ''కుందేటిని సింహంలాగా, పాముని గరుత్మంతునిలాగా వీణ్ణి పట్టి చంకలో ఇఱికించుకొని మూడు సముద్రాలూ త్రిప్పి తీరతాను' అనుకున్నాడు. దేశానికీ దేశానికీ మధ్యగాని, దేశాన్ని చుట్టిగాని సముద్రం ఉంటుంది. కాబట్టి మూడు సముద్రాలు త్రిప్పడం అంటే

ఎందఱినో గెలిచిన రావణుని దశచూడ వలసిందిగా ఆ సముద్రాల నానుకొని ఉన్న దేశాలవారికందఱికీ పరోక్షంగాకాక ప్రత్యక్షంగా చెప్పడమే కదా! వాలి నేలబారున వెళ్లేవాడు కాడు. అతడు కపిరాజు. అందుకని ఆకాశమార్గాన పోతూంటే చూడని దేశీయుడులేడు. ఎవడైనా కంటితో చూడకపోయినా చూచినవాని ద్వారా వింటే చాలుగదా! అలా పరువుతీయాలని వాలి రావణుణ్ణి చంకలో ఇఱికించాడు.

అన్ని అవమానాలకంటె తనవారి ముందు అవమానపడడం మఱింత కదా. తమరాజుని వాలి ఎత్తుకు పోతూంటే మంత్రులంతా వెంటబడ్డారు. చూస్తూన్నంతలోనే వాలి సూర్యమండలం దాకా ఎగిరాడు. దాంతో మంత్రులకి రావణశక్తి బాగా అర్థమయింది.

అన్ని సముద్రాలూ త్రిప్పి నేలను దింపి 'కుతస్త్వమ్?' ఎక్కణ్ణించి వచ్చావు?' అని వెటకారపు ప్రశ్నవేసాడు లంకాధినేతని. వాలి చలనవేగాన్నీ - వాలి శరీరబలాన్నీ - వాలి పట్టిన పట్టు బిగువునీ తన బలంతో పోల్చి చూచుకున్న రావణునికి తనబలం ఎంత అట్టడుగు స్థాయిలో ఉందో తెలిసి వావిడిచి (సిగ్గుమాని) ఉన్నదున్నట్టుగా మాటాడుతూ 'పశువుని పట్టి ఈడ్చినట్లు ఏం తిప్పావు నన్ను? - ఎంత బలం నీది?' అన్నాడు. తనని తాను పశువుగా వాలిముందు సిగ్గుమాలి పోల్చుకున్నాడు రావణుడు.

పూర్వమే అనుకున్న తీరుగా జుట్టుపడితే అంచలేదు కాబట్టీ - అందే నమ్మకం పోయి వ్యవహారం ఎదురుతిరిగింది. కాబట్టీ కాళ్లబేరానికి నచ్చిన రావణుడు అగ్నిసాక్షికసఖ్యాన్ని కోరాడు వాలితో. దెబ్బతిని ఉన్నాడు కాబట్టి చెప్పినది విని పడిఉంటాడనీ - అనేక కోట్ల రాక్షస సైన్యం వాడివద్ద ఉందిగదా అనీ - అగ్నిసాక్షికసఖ్యానికి వాలి అంగీకరించాడు. వారిద్దఱూ వాలిసుగ్రీవుల్లా ఒకనెలకలిసి ఒకేచోట ఉన్నారని వాల్మీకి చెప్పడంవలన, వాలిసుగ్రీవ విరోధం రానికాలంలోని వృత్తాంతం ఇది అని అర్థం చేసికోవాలన్న మాట.

ఇక్కడ ఈ కథని చెప్పడంలోని అసలు రహస్యం ఒకటుంది. రామా! సీతని రావణుడు ఎత్తుకు పోతే నువ్వు వాలితో మైత్రిని చేసికొని ఉంటే, అది చెప్పుకోదగ్గది కానే కాకపోయి ఉండేది. లోకంలో ఎవరైనా తమపనిని సాధించు కోవడానికి బలవంతులనే ఆశ్రయిస్తారు

కాబట్టి. కాని నువ్వు వాలి భయానికి భయపడుతూ ఎక్కడో ఋశ్యమూకం మీద దాగి ఆర్తుడైఉన్న సుగ్రీవుణ్ణి ఆశ్రయించావు. (నిజంగా అది శరణుకోరడం కానేకాదు. కిష్కింధాకాండ అముద్రిత వ్యాఖ్యలో వివరించాను.) బలహీనుడి పక్షాన భగవంతుడుండాలిగాని బలవంతుడి పక్షాన ఉంటే ఆయన భగవంతుడెలా ఔతాడు? ధర్మబలం, ఎటుంటే అటుండాలిగాని శారీరబలం ఉన్నవైపు భగవంతుడుండడం భగవల్లక్షణం కానేరదు.

(అందుకే పురాణం ఇలా అంది "రావణస్య సఖా వాలీ - రావణోపి వ్రజేత్తు మామ్ - రావణస్య వధాభావాత్ - అవతార ఫలం నహి" అని.) వాలినే రాముడివైన నువ్వూ ఆశ్రయిస్తే సుగ్రీవునికి భయంతొలగేది కాదు. సుగ్రీవుని భార్యని అపహరించిన వాలిని నువ్వాశ్రయించిన కారణంగా, వాలీ ధర్మాత్ముడే అయ్యుండేవాడు. లోకం అంతా తమ్ముని భార్యని ఎత్తికొని పోవడం దోషం కాదని భావించేవారు. పైగా వాలి రావణుణ్ణి బెదిరించి సీతమ్మని తెచ్చేసి ఉన్నా - లేదా వాలిభయానికి రావణుడే సీతని తెచ్చి ఇచ్చేసి వెళ్లినా రావణుని దుశ్చేష్టలకి శిక్ష వేసే అవకాశమే రామునికి ఉండేది కాదు. శ్రీమహావిష్ణువంతటివాడు భూలోకంలో వాలిని ఆశ్రయించి భార్యని తెచ్చుకోవలసివచ్చిందనే అపకీర్తి దేవతలకి వచ్చేది - అవతార ప్రయోజనం ఉండేదీకాదు. ఇలా ఆలోచించిన కొద్దీ అసహ్యాత్యసహ్యంగా కన్పించేది ఈ వృత్తాంతం.

వాలి స్నేహితుడైన రావణుడుగాని, వాలిగాని తనని సమీపించడం లేదా ఆశ్రయించడం అనేది చేసే వీలులేకుండా రాముడు సుగ్రీవునితోనే అగ్నిసాక్షికసఖ్యాన్ని చేసికొన్నాడు. (ఈ సుగ్రీవమైత్రిలో ఇంకా అనేక విశేషాలు ముద్రణదాతకై ఎదురుచూస్తూన్న కిష్కింధాకాండ వ్యాఖ్యలో వివరించాను).

"ఆంజనేయుడే లేకపోతే నేనే లేను"- రాముడు

వాలి వృత్తాంతం చెప్పగానే రాముడు వినయంతో అగస్త్యునితో అన్నాడు. 'స్వామీ! రావణుడూ, అతని కంటె వాలీ బలవంతులని చెప్తూ వచ్చారు గదా! ఆంజనేయునితో సమానులెవరూ

లేరని నా నిర్ణయం. శౌర్యం - రాజనీతి - బలం - ధైర్యం - పనిని నేర్పుగా ధర్మబద్ధంగా సాధించుకొని వచ్చే శక్తి- పరాక్రమం- అన్నీ తెలిసిన తనం- ప్రభావం ..... ఇవన్నీ హనుమంతునిలో పాతుకుపోయి స్థిరంగా ఉన్నాయి. ఒక్కదూకులో నూఱుయోజనాల సముద్రాన్ని దాటి వానరులకి ధైర్యం కల్గించడం, రావణాంతః పురంలోకి ప్రవేశించి, వెదికి, సీతనిచూచి, మాటలాడే తీరున మాటాడి, ఎందఱినో - వారితోపాటు అక్షకుమారుణ్ణీ చంపి, ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మాస్త్రాన్ని విడిపించుకొని, రావణునికి నీతిపాఠాన్ని చెప్పి, లంకని బూడిదచేసి, ఇవన్నీ చాలక యుద్ధంలో చేసిన మహాపరాక్రమ విన్యాసాలు యమ - ఇంద్ర - విష్ణు - కుబేరులకి కూడా సాధ్యం అని నేననుకోను.

ఈరోజున సీతాలక్ష్మణులతోనూ, మిత్రబాంధవులతోనూ నేను సుఖంగా ఉన్నానంటే అది హనుమంతుని చలవేకదా! సుగ్రీవ మిత్రుడైన ఆంజనేయుడే లేకుంటే సీతాహృదయంలోని అభిప్రాయాన్ని నాకు తేగలవారెవరు? ఆంజనేయుడు లేని పక్షంలో నేనేలేను. అయినా, అలాంటి ఆంజనేయుడు తన రాజైన సుగ్రీవుడు కష్టాలలో ఉండగా, వాలిని కూడా ఎదిరించగలిగి ఉండి కూడా, ఎందుకు మౌనంగానే ఉండిపోయాడు? (ఆంజనేయుని గూర్చి రాముడు పలికిన ఈ శ్లోకాలు ఎంతో పట్టైనవి. స్తోత్రంలా చదువుకోదగినవీను. శౌర్యం దాక్ష్యం బలం ధైర్యం ప్రాజ్ఞతా నయ సాధనం విక్రమ శ్చ ప్రభావ శ్చ హనూమతి కృతాలయాః। దృష్ట్వైవ సాగరం వీక్ష్య సీదంతీం కపివాహినీం సమాశ్వస్య మహాబాహుః యోజనానాం శతం ప్లుతః। ధర్షయిత్వా పురీం లంకాం రావణాంతః పురం తదా దృష్ట్వా సంభాషితా చాపి సీతాహ్యాశ్వాసితా తథా। సేనాగ్రగా మంత్రి సుతాః కింకరా రావణాత్మజః ఏతే హనుమతా తత్ర హ్యేకేన వినిపాతితాః భూయో బంధాద్విముక్తేన భీషయిత్వా దశాననం లంకా భస్మీకృతా యేన పావకే నేవ మేదినీ। న కాలస్య న శక్రస్య న విష్ణో ర్విత్తపస్య చ। కర్మాణి తాని శ్రూయంతే యాని యుద్ధే హనూమతః ఏతస్య బాహువీర్యేణ లంకా సీతా చలక్ష్మణః ప్రాప్తా మయా జయ శ్చైవ రాజ్యం మిత్రాణి బాంధవాః। హనూమాన్ యది నో న స్యాద్వానరాధిపతేః సఖా। ప్రవృత్తిమపి కో వేత్తుం జానక్యాః శక్తిమాన్ భవత్?

"న హి వేదితవాన్ మన్యే హనుమానాత్మనో బలమ్!" ఆంజనేయునికి తన బలం గూర్చి తనకి తెలిసి ఉండదని నేననుకుంటున్నాను' అని రాముడే అగస్త్యునితో అన్నాడు. ఈ అనడం బట్టి సమాధానం ఏదో దాన్ని మహర్షికి రాముడే అందించాడన్నమాట. పైగా అన్నిటికీ సమాధానాలు తెలిసినా లోకానికి ఉపదేశం చేయడంకోసమే నీచేత చెప్పిస్తున్నాను సుమా! అనికూడ ఈ ప్రశ్నించడం బట్టి తెలుస్తోంది.

ఆంజనేయుణ్ణి గూర్చి రామచంద్రునకున్న ఈ అభిప్రాయాన్ని మొత్తాన్ని వివరంగా దర్శించాలంటే సుందరకాండని చదివితీరాల్సిందే. (చూ. సుందరకాండ). ఇంతటి మహాభిప్రాయం ఆంజనేయుణ్ణి గూర్చి ఉండడంబట్టే ఈ ప్రశ్నని ఆంజనేయుడూ - ఇతర వానరాలూ వింటూండగానే అగస్త్యుణ్ణి రాముడడిగాడు. మరో విశేషమూ ఉంది. 'అహం స్మరామి మద్భక్తమ్' అని పరమాత్మ మాట. ఈ కారణంగానే రామునికి (తనకు) తనకంటె తనని నమ్మిన (భాగవతులు) భగవద్ భక్తులు సీతా - రామ - లక్ష్మణ - ఆంజనేయులంటే చెప్పలేని ఇష్టం. అందుకే తనకి దాసునిగా ఉన్న ఆంజనేయునికి కూడా పూజావకాశాన్నిచ్చాడు రాముడు. రామాలయాలలో కంటె ఆంజనేయాలయాలలో పూజాపురస్కారాలు ఎచ్చుగా ఉంటాయి. ఎంత ఎక్కువ సంఖ్యలో భక్తులు తన దాసునివద్దకు వస్తే అంతగా ఆనందిస్తాడు రాముడు. ఈ వచ్చిన ఇందరూ రామభక్తుణ్ణనే గౌరవంతో, రాముని మీద ప్రేమతో వస్తున్నారని తలుస్తాడు మారుతి. ఆ యిరువురి అనుబంధమూ అలాంటిది.

ఇన్నిమాటలెందుకు? సీతమ్మని దర్శించి వచ్చిన ఆంజనేయుడు లంకలో జరిగిన విశేషాలని రామునితో మొత్తం చెప్పాక రాముడు ('మనసాపి యదన్యేన న శక్యం ధరణీతలే')' ఆంజనేయా! ఈ భూమండలంలో ఇలా మరొకనిచేత ఈపని సాధ్యమయ్యేదే కాదు' అన్నాడు. ఆ అన్నవాడు రాముడు కాబట్టి అక్షరాక్షరంలో సత్యమూ - ధర్మమూ ఉన్నాయి. లోకంలోని వాళ్లు అన్న మాటలు కావేకావు గదా! ఒక్క రామునికే కాదు. ఆంజనేయుడంటే సీతమ్మకూ ఎంతో ఇష్టం.

అందుకే సీతమ్మకి రాముడు హారాన్ని ఇచ్చి 'యస్య తుష్టాసి భామిని! పౌరుషం విక్రమో బుద్ధిః యస్మిన్నేతాని సర్వశః' 'పౌరుష పరాక్రమ బుద్ధి బలాలు ఎవని కుండి, అవి సద్వినియోగమై నీకు సంతృప్తిని ఎవరు కలిగించారో వానికి ఈ హారాన్నియ్యి' అనగానే 'దదౌ సా వాయుపుత్రాయ' ఏ మాత్రం అనుమానం లేకుండా ఆమె ఆ హారాన్ని ఆంజనేయునకే ఇచ్చింది. ఎన్నెన్నో విశేషాలున్నాయి. (చూ. సుందరకాండ మఱియు యుద్ధకాండ).

హనుమంతుణ్ణి గూర్చి విను!

రామచంద్రా! సూర్యకాంతికి బంగారంలా ప్రకాశించే !మేరువు! అనే పర్వతం ఉంది. దానికి రాజు 'కేసరి'. అతని భార్య 'అంజన'. అంజనకు పుట్టడం వలన ఈతడు 'ఆంజనేయుడు' అయ్యాడు. అంజన పిల్లవానికి మధురఫలాలని తేవడం కోసం 'అంజన' వనానికి వెడితే ఆకలికి తాళలేని ఆంజనేయుడు తూర్పున ఉదయిస్తున్న సూర్యుణ్ణి చూచి, తినే ఫలం అనుకుని వేగంగా ఆకాశానికెగిరాడు.

ఆనాడు సూర్యగ్రహణంరోజు కావడంతో రాహువు సూర్యుణ్ణి పట్టుకోవడానికి వచ్చి, వేఱొకనికి (ఆంజనేయుడు) కూడా ఇంద్రుడు సూర్యుణ్ణి పట్టుకునే అవకాశమిచ్చాడని భావించి ఇంద్రుని వద్దకు వెళ్లి విషయం చెప్పాడు.

రాహువూ ఇంద్రుడూ కలిసిరాగా, ఇంద్రుని అండతో రాహువు సూర్యుణ్ణి పట్టుకోబోయాడు. రాహువును చూచి సూర్యుని కంటే మంచి పండు ఇతడే అని భావించి ఆంజనేయుడు రాహువుని వెంబడించాడు. భయపడకుమంటూ ఇంద్రుడు ఐరావతం మీద రాహువుని రక్షించడానికి రాబోతే ఐరావతాన్ని చూచి 'ఇదిఇంకా పెద్ద ఫలం' అనుకొని ఐరావతం మీదికి మారుతి దూకబోయాడు. ఇంద్రునికి కోపంవచ్చి వజ్రాయుధాన్ని ఆంజనేయునిమీదికి విసిరాడు. ఆదెబ్బకి స్పాధీవం తప్పి కొండ శిఖరంమీద పడ్డాడు ఆంజనేయుడు. అతని ఎడమ చెంపకి గాయమయ్యింది.

తన పుత్రుణ్ణి ఇలా గాయపఱచాడనే బాధతో వాయువు ప్రసరించడం మానేసాడు. దానితో సూర్యప్రకాశం విపరీతమైపోయింది.

లోకంలోని ప్రాణులలో ఉన్న వాయువు కూడ సంచరించడం మానివేయడంతో శరీరంలో అందఱికీ రక్తప్రసారం ఆగిపోయింది. అందఱి పొట్టాలూ ఉబ్బిపోసాగాయి. అగ్ని లేక యజ్ఞాలు విఘ్నాల పాలయ్యాయి.

దేవతలు, సిద్ధులు, సాధ్యులు, యక్షులు, సకలప్రాణిసమూహం బ్రహ్మవద్దకి కొన ఊపిరులతో చేరి విన్నవించుకోగా ఆయన అందఱితోనూ బయలుదేరి వచ్చి, ఆంజనేయుణ్ణి ఒడిలో పెట్టుకుని బాధపడుతూన్న వాయుదేవుణ్ణి ఓదార్చి అంజనేయుని తల నిమిరాడు. వెంటనే స్పృహ వచ్చింది. లోకం నిండా తిరిగి వాయుసంచారం ప్రారంభమైంది.

వాయువు తిరిగి సంచరించినందుకు ఆనందపడుతూ బ్రహ్మ సమక్షంలో ఇంద్రుడు ఇలా అన్నాడు. నా వజ్రాయుధం కారణంగా ఇతని హనువు (చెంప) గాయపడడం బట్టి హనుమంతుడుగా ప్రసిద్ధిపొందుతాడు. మరుతుని (వాయువు) పుత్రుడు కాబట్టి ఇతణ్ణి మారుతి అనీ పవనుని పత్రుడు కాబట్టి పావని అనీ లోకం వ్యవహరిస్తుంది. ఇతని మీద నా వజ్రాయుధం మఱెప్పుడూ పనిచేయదు. మరణమే ఇతని కుండదు. దీర్ఘాయువవుతాడు' అని.

'నా తేజస్సులో నూఱవ భాగాన్ని ఆంజనేయునికిస్తున్నాను. అకారణంగా చక్కగా మాట్లాడే నేర్పు - బుద్ధి కుశలత - స్పష్టమైన కంఠస్వరం - ఆరోగ్యమూ ఇతనికి కలుగడమే కాక, శాస్త్రజ్ఞానంలో ఇతనికి సాటి మఱెవరూ ఉండరు. ఇతనికి దీర్ఘాయుస్సాన్ని నేనూ ఇస్తున్నాను. వరుణుని నీళ్ళతోగాని, పాశాలతోగాని చావు వీనికి ఉండదు' అన్నాడు సూర్యుడు.

వ్యాధిలేని వరాన్నీ, యమదండం సమీపించలేని వరాన్నీ యముడీయగా, తన గదవలన మరణం ఉండదని కుబేరుడూ, తన ఆయుధాలేమీ ఇతనిపై పనిచేయని వరాలని శివుడూ, బ్రహ్మాస్త్రం వలన మరణంలేని వరాన్ని దీర్ఘాయుష్యంతోపాటు బ్రహ్మ ఇచ్చారు. ఏ అస్త్ర శస్త్రాలూ ఇతణ్ణి బాధించని వరాన్ని విశ్వకర్మ ఇస్తూ దీర్ఘాయుస్సాన్ని ప్రసాదించాడు కూడ.

ఇన్ని వరాలు ఒక్కమాఱుగా లభించిన ఆ పిల్లవానిని చూ బ్రహ్మ కామరూప, కామగమనాలనీ, (కావలసిన రూపం, కావలసి చోటుకి పోవడం) అజేయత్వాన్నీ (ఓడిపోవనితనాన్నీ) ఇచ్చాడు. బ్రహ్మ వెళ్లిపోతూ పోతూ రామునికి రాక్షస సంహారకాలంలో సహాయ భూతుడౌతాడని కూడ చెప్పాడు. ఈ వరాల బలంతో, మదంతో ఋషుల ఆశ్రమాలకిపోయి నారబట్టలని చించి, అగ్నిహోత్రాలని ఆర్పి పాత్రలని పగులగొట్టి, గంతులువేస్తూ ఆశ్రమాలని ధ్వంసం చేస్తూంటే మహర్షులంతా 'నీ బలాన్ని నువ్వు మఱచిపోతావు! ఎవరైనా నిన్ను పొగిడితే తిరిగి గుర్తువస్తుంది!' అని శాపంలాంటి వరాన్నిచ్చారు.

అప్పటినుండీ హనుమంతుడు సాధువర్తనుడై (నిదానమైన నడవడిక కలవాడై) ఉంటూ వచ్చాడు. ఒకప్పుడు వాలికి సుగ్రీవునితో విరోధం రాగా, వాలి, తన అఱచేతిని పంజాలా తెఱచి సుగ్రీవుణ్ణి వెంబడిస్తూ పరిగెత్తుకు వస్తూంటే, మునులశాపం కారణంగా తనశక్తి తనకి తెలియని ఆంజనేయుడు కూడా అలాగే శక్తిహీనుడిలా పరిగెత్తాడు.

నిజానికి పరాక్రమం - బుద్ధి - పట్టుదల - సౌశీల్యం (సత్ప్రవర్తన) – మధురసంభాషణం ..... వంటి విషయాలలో ఆంజనేయునికి మించిన వారు ఎవరైనా ఉన్నారా? "నిలుకడలేని కారణంగా విద్య చెప్ప వీలుపడదు"- అని చెప్పిన సూర్యుని వెంట విద్య నేర్చుకోగోరిన ఆంజనేయుడు తూర్పు - పడమరలకు తిరుగుతూనే అన్ని శాస్త్రాలూ - ఛందస్సూ - సూత్ర వివరణాలూ ఒకటేమిటి? అన్నింటినీ చదివాడు.

ఇన్ని మాటలెందుకు? ఈ కల్పాంతంలో హనుమంతుడే తిరిగి బ్రహ్మపదవికి వస్తాడు. లోకాలని ముంచే సముద్రుడుగా, లోకాలని దహించివేసే అగ్నిగా, ప్రళయకాలంలో విజృంభించి సర్వనాశనాన్ని చేసే యమునిగా వచ్చేది హనుమంతుడే. (సోఽయం నవవ్యాకరణార్థ వేత్తా బ్రహ్మా భవిష్య త్యపి తే ప్రసాదాత్ - సర్వాసు విద్యాసు తపోవిధానే ప్రస్పర్ధతే యో హి గురుం సురాణామ్) తొమ్మిది వ్యాకరణాలనీ భాష్యంతో సహా చదివినవాడూ, ముందుకాలంలో బ్రహ్మపదవిని అలంకరింప బోతున్నవాడూ, దేవగురువైన బృహస్పతితో చదువులో పోటీపడగలవాడూ అయిన హనుమంతుని బలం- విద్య-

పరాక్రమం- శీలం విన్నావు గదా! ఇక మమ్ములని వెళ్లేందుకు అనుమతించు" అని అగస్త్యాది మహర్షులన్నారు.

రాముడు వారందఱికీ నమస్కరించి 'ఆర్యులారా! నేడునిజంగా నా పితృదేవతలంతా తృప్తిచెందారు. మానాన్నగారు సంతోషపడతారు. కొంతకాలానికి యజ్ఞం ప్రారంభిస్తాను. అప్పుడు మీరిక్కడే ఉండి నన్ననుగ్రహించాలి యజ్ఞం అయ్యేవఱకూ"(తదాగంతవ్య మనిశం భవద్భిరిహ సంగతైః) అని ప్రార్థించి సాగనంపాడు.

లో విశేషాలు

హనుమంతుడు, ఆంజనేయుడు అని ఇతని పేర్లు. 'ప్రశస్తౌ హనూ అస్య స్తః ఇతి హనుమాన్, అంజనాయాః అపత్యం పుమాన్ ఆంజనేయః' అని ఈ రెండు పదాలకీ వివరణం (విగ్రహవాక్యాలు). చక్కని దౌడలు కలిగినవాడు ఆంజనేయుడని అర్థం. దౌడ ఉచ్చారణానికీ, తనలో దాగిన పళ్లతో ఆహారాన్ని సరిగా నమిలేలా చేసి జీర్ణక్రియతో ఆరోగ్యపరిరక్షణకీ కారణం అవుతుంది. కాబట్టి హనుమంతుని ఉచ్చారణం అతిస్పష్టంగా వినేందుకు వీలుగానూ, వినాలని అన్పించేదిగానూ ఉంటుందని పేరును బట్టి తెలుస్తోంది. ఇది నిజం కాబట్టే ఆంజనేయుణ్ణి చూచిన ప్రథమ పరిచయంలోనే రాముడు లక్ష్మణునితో '. కస్య నారాధ్యతే చిత్త ముద్యతాసే రరేరపి?' లక్ష్మణా! ఇలా మాట్లాడే ఈ కంఠస్వరం - స్పష్టత - వినయం మొదలైన గుణాలని బట్టి ఎలాంటి శత్రువైనా ఇతనిమీదికి ఎత్తిన కత్తిని కూడా దించి నమస్కరించడూ! ' అన్నాడు. (అలాగే ఆంజనేయుడనే పేరికున్న అర్థం-లోభావం కూడ సుందరకాండ వ్యాఖ్యలో వివరింపబడింది.)

హనుమంతుణ్ణి హనుమంతుని సమక్షంలోనే ఎంతగానో రామచంద్రుడు ఇక్కడ ప్రశంసించాడు. అసలు ఆంజనేయుణ్ణి చూచిన మఱుక్షణంలోనే అతిగంభీరుడైన రాముడు, అచితూచి మాట్లాడే రాముడు ఎంతగానో ప్రశంసించాడు. ఎవరికైనా ఎంత వయస్సు వానికైనా తనని గూర్చి పరోక్షంగానో ప్రశంసించినా కొంతలో కొంత గొప్పదనం వచ్చినట్లనిపిస్తుంది. ఆంజనేయుణ్ణి, ఋషుల సమక్షంలో రామునికే ఉపదేశం చేసిన అగస్త్యుడంతటివాడు ప్రశంసించినా, రాముడే

ఎంతగానో అతణ్ణి స్తుతించినా, ఏ మార్పూ లేకుండా నిలబడిన ఆంజనేయుడు ఎంతెంత గొప్పవాడు!!! తాను చేసిన సహాయం కూడా పరమాత్మానుగ్రహం వలననే జరిగిందని చెప్పుకొనే పరమ భాగవతోత్తముడాయన. ఇక విజృంభిస్తే లంకనే గడగడలాడించిన వాడాయన.

ఆత్మస్తుతి కొంచెం గాని, ఏమాత్రమో గాని కాదు! అసలు ఆత్మస్తుతే ఎఱుగని ప్రవర్తన కలవాడు ఆంజనేయుడు. ఈ గుణం అరుదుకే అరుదు.

సముద్రం మీదుగా ఎగురబోయేప్పుడు ఆంజనేయుడు సూర్య- ఇంద్ర - వాయు - బ్రహ్మదేవతలకి నమస్కరించాడు. కారణం తాను సూర్యుణ్ణి మ్రింగబోతే, **ఇంద్రుడు** వజ్రాయుధం వేస్తే, **వాయువు** బిగదీస్తే, ***బ్రహ్మ*** వరాలనిచ్చాడు. గనుక తాను స్పృహవచ్చి చూచే సరికి ఈ నల్గురూ తన ఎదురుగా కన్పించారు. కాబట్టీను. (వివరంగా ఎంతో వ్రాయబడింది. చూ. సుందరకాండ వ్యాఖ్య).

వాయువు బిగదీయడం వలన ఎంత నష్టం కల్గుతుందో ఆ విషయం వివరంగా వ్రాసింది ఉత్తరకాండ. ప్రపంచమే (బ్రహ్మాండం) కాక శరీరంలో (పిండాండం) కూడ వాయుసంచారం లేని పక్షంలో శరీరం రోగగ్రస్తం కావడమే కాక, ఉండవలసిన ఉష్ణోగ్రత లేని పరిస్థితి ప్రకారం కాళ్లూచేతూలూ చల్లబడవచ్చును.

'ఆకాశాద్వాయుః- వాయోరగ్నిః- అగ్నేరాపః - అబ్భ్యః పృథివీ- పృథివ్యా ఓషధయః- ఓషధీభ్యోఽన్నమ్- అన్నాద్భవంతిభూతాని' అనేది క్రమం. ఆకాశంనుండి ముందు పుట్టిందే వాయువు. వాయువు నుండి రాకపోకల కారణంగా పుట్టింది అగ్ని. వాయువు నుండే అగ్ని- అగ్నినుండి నీరూ,- నీటినుండి భూమి, భూమినుండి ఓషధులు, ఓషధుల నుండి అన్నం, అన్నంనుండి భూతాలయిన మనమూ వస్తున్నా మంటే, కనిపించని వాయువు ఎన్నిటికి మూలమో గ్రహించాలి.

ఈ కథద్వారా గమనించదగిన ముఖ్యాంశం ఒకటుంది. రావణునికీ బలం ఉంది. ఆంజనేయునికీ బలం ఉంది. రావణుడు ఎలా మదంతో దేవలోకాలమీదికి యుద్ధానికి వెళ్ళాడో అలా

ఆంజనేయుడు కూడా ఋష్యాశ్రమాలని ధ్వంసం చేయసాగాడు. రావణుణ్ణి పతనం చేయదలచిన దేవతలు అతనికి ఓడుతూ మదాన్ని పెంచారు. ఆంజనేయుణ్ణి చిరంజీవిగా, యశోవంతునిగా చేయదలచిన ఋషులు ఆంజనేయునికి 'తనశక్తిని తానుమఱచిపోయే వరాన్ని' ఇచ్చారు. అనుక్షణం తన శక్తిని తాను గుర్తుతెచ్చుకొనేవాడు చేసే దుర్మార్గాలు ఇన్ని- అన్నిగా ఉండవనీ అవి పతనానికే త్రోవతీస్తాయనీ, తనశక్తిని తాను మఱచి గౌరవంగా ఉండేవాడు (అహంకారం లేనివాడు) గొప్పవాడు కాగలుగుతాడనీ సారాంశం.

రావణునికీ ఆంజనేయునికీ కూడా బ్రహ్మాది దేవతలు వరాలిచ్చారు. అయితే రావణుడు అడిగిన వరాలకి 'అలా కుదరదు- ఇలా అడుగరాదు' వంటివి చెప్తూ వరాలనీయాల్సిన పరిస్థితి వచ్చింది. అంటే ఆలాంటి వరాలని అడిగాడు రావణుడు. ఆంజనేయుడు వరాలని అసలు అడుగనే లేదు. వాళ్లంతటవాళ్లే సూర్య - ఇంద్ర - బ్రహ్మలు ఒకరివెంట ఒకరు ఒకటిపై మఱొకవరాన్ని ఇవ్వాలని ఇచ్చేసారు. రావణుని విషయంలో అలా ఉండడానికీ, ఆంజనేయునికి ఇలా ఇయ్యడానికీ ప్రవర్తన మాత్రమే కారణం. రావణుని మదం కారణంగా అతని వరాలు అతని పాలిటి శాపాలయ్యాయి. ఆంజనేయుని సౌశీల్యం కారణంగా అతని వరాలు అతనికి గుడి కట్టించాయి.

వాలి చంకలో ఇఱికి మూడుసముద్రాలూ త్రిరిగి నేలదిగినా నువ్వెవరివి?' అనగానే' 'రాక్షసేంద్రోఽహమ్' రాక్షసులకి ప్రభువుని అని చెప్పుకొనే సిగ్గులేనితనం -రావణునిది. రామచంద్రునికి జీవితమైన సీతమ్మని సమకూర్చడమనేంతటి అతిముఖ్యకార్యాన్ని చేసినా 'నావల్ల సీతమ్మ నీకు దక్కింది' లాటి స్వోల్లుంఠనం (దెప్పిపొడుపు) గాని, వెక్కిరింతగాని ఆంజనేయుడననే అనడు: అని ఉండలేదు. ఆంజనేయుణ్ణి చూచి నేర్చవలసిన వానిలో అతిముఖ్యమైనది 'సహాయాన్ని చేసి మఱచిపోవడం'. సుగ్రీవునితో రామునికి సఖ్యం ఉన్నా, రామునికి ప్రీతిపాత్రుడు సుగ్రీవుని కంటె దాసుడైన ఆంజనేయుడే. కారణం- 'తనకి చేసిన సహాయాన్ని మఱచేవాడు' సుగ్రీవుడైతే, ఇంతకు ముందు అనుకున్నట్లు 'తాను సహాయంచేసి మఱచిపోయేవాడు' ఆంజనేయుడు.

సుందరకాండలో ఆంజనేయుడు తన పుట్టుకని గూర్చి తాను మూడే మాటల్లో చెప్పుకుని ముగించాడు. అదికూడా సీతమ్మ సమక్షంలో. ఇంతటి మహనీయ చరిత్ర ఉన్నవాడెవడైనా అంత క్లుప్తంగా ముగించగలడా? పోనీ! అక్కడ చెప్పుకొనకపోయినా అగస్త్యుడు తన చరిత్రనే రామునికి చెప్తూన్నప్పుడు మఱోనాలుగు వాక్యాలని తానూ కలిపి చెప్పుకోవచ్చు. అగస్త్యుడు చెప్పేది తన చరిత్రనేకదా! మాఱుపల్కక 'రామచంద్రుని తోడిదే లోకం- ఆయన ముందు నాపరాక్రమమా?' అని భావించే ఉత్తముడాంజనేయుడు.

ఇక ఆంజనేయుని సూర్యశిష్యత్వం చెప్పుకోదగిందే. ఉపాధ్యాయ శబ్దానికి 'ఉప - సమీపమేత్య, అధ్యాయః- అధ్యాపయతి' 'తన వద్దకు శిష్యుణ్ణి రప్పించుకొని చదువు చెప్పేవాడు' అని అర్థం. రోజూ తూర్పు-పడమరల మధ్య ప్రయాణం చేసేవాణ్ణి' అనగానే 'నిజమేకదా!' అనుకోకుండా అలాగే ఆంజనేయుడు సూర్యునితోపాటు ప్రయాణం చేస్తూ విద్యాభ్యాసం చేయడంవల్ల సూర్యసేవాభాగ్యం (ఆరోగ్యప్రదం) బుద్ధిమత్త్వం (మంచి ఆలోచన శక్తి) సర్వభౌగోళిక విశేషాలూ.....ఇలా ఎన్నెన్నో లభించాయి- తెలిసాయి కూడ.

మర్కటకిశోర న్యాయం- మార్జాలకిశోరన్యాయం అని రెండు. కపిల్లని తల్లికోతి ఏ మాత్రమూ పట్టుకోదు. పిల్లి మాత్రం తన పిల్లని నోట కరచుకుని తీసికొని వెళుతుంది. మొదటిదైన మర్కటకిశోరం న్యాయంలో పడిపోకుండా పట్టుకొనవలసిన బాధ్యత పిల్లదైతే, రెండవ మార్జాలకిశోర న్యాయంలో బాధ్యత తల్లిది. ఇలాగే శిష్య ఉపాధ్యాయుల సంబంధం మర్కటకిశోర న్యాయంగా ఉండాలి. అంటే శిష్యుడే గురువుని అంటిపెట్టుకుని చదువు చెప్పించుకోగలగాలి.

గురువుమనస్సులోని విద్యారహస్యాలని తనంత తానుగా చేదుకోగలిగే వినయాన్ని చూపించగలగాలి శిష్యుడు. దూడ దగ్గఱకు రాగానే తల్లిఆవుకి పాలు చేపులు వచ్చినట్లు శిష్యుణ్ణి- చూడగానేకాదు- తలచుకోగానే ఈ క్రొత్త విషయం వీనికి చెప్దామనుకొనే ఆనందం- ఆలోచన - గురువుకి కలిగే తీరులో శిష్యుని ప్రవర్తనం ఉండాలి. అప్పుడే 'పుత్రాదిచ్ఛేత్ పరాజయమ్' పుత్రుని వంటి శిష్యుడు తనని

మించాలని భావించగలడు గురువు. 'మా విద్విషావహై' గురువు శిష్యుల మధ్య ద్వేషభావం ఉండనే కూడదు.

ద్రోణాచార్యుడు తన పుత్రుడు అశ్వత్థామకీ- అర్జునునికీ కూడా గురువే అయినా అర్జునుడు మెప్పించినంతగా అశ్వత్థామ ఆనందపఱచ లేకపోయేసరికి ద్రోణుని శిష్యవాత్సల్యం పుత్రునికంటె అర్జునునిపైనే ఎక్కువయింది. ద్రోణుని గురుకటాక్షం వలన అర్జునునికే కీర్తి దక్కింది. **అశ్వత్థామ**కి అవకాశం ఉండి కూడా సరిగా వినియోగించుకో(లే)ని కారణంగానూ, దుష్టసాంగత్య కారణంగానూ, పరమ కరుణామూర్తి అయిన భగవంతుడు కూడా (కృష్ణుడు) శపించవలసిన స్థితి కల్గింది. గురువును ఒప్పించి, మెప్పించి చదువు చెప్పించుకోవాలిగాని గురువును నొప్పించితే చదువురానే రాదు. ఒక్క మాటలో చెబితే శిష్యుడు ఉన్నతికి వస్తున్నాడంటే గురువుకీర్తి రోజురోజుకీ వృద్ధిపొందుతూన్నట్లే కదా!

'గురుపూర్ణిమ' వంటి వానిని పండుగ రోజులుగా **చేర్చడంలోని ఔచిత్యం** ఇదే. ఇలాంటి వాటిని చెప్పి గురుశిష్య సంబంధాన్ని **దృఢపఱచుకోవాలని**. ఆరోజుని పట్టి సెలవుగా ప్రకటించుకొని గాలికి **తిరిగితే** రెండుకాళ్ల ప్రాణికీ నాలుగుకాళ్ల ప్రాణికీ భేదం **లేనట్లే**. ఏ మాత్రపు తీరికాలేని సూర్యుని నుండి చదువుని పొందిన ఆంజనేయుని నుండి నేర్చుకొనవలసినది ఇంత ఉందన్నమాట.

కృతజ్ఞతలూ - బహుమానాలూ

పట్టాభిషేకపు వేడుక చూసాక, కొంతకాలం ఉన్న పిమ్మట క్రమక్రమంగా తమతమ దేశాలకి రాజులు బయలుదేర ప్రారంభించారు. ఎవరెవరికి ఏయే బహుమానాలని ఇచ్చి ఏయే విధంగా పల్కరించాలో తెలిసిన రామచంద్రమూర్తి అందఱినీ అలా ఆదరించి సాగనంపదలిచాడు.

ముందుగా తన మామ జనకులవారే ఉన్నారు. 'ఆర్యా! విదేహ దేశానికీ ఇక్ష్వాకు దేశానికీ ఉన్న సంబంధ బాంధవ్యాలు చెప్పుకోదగినవి. ప్రజార[illegible] విషయంలో అనుక్షణం నిమగ్నులై ఉండే మిమ్మల్ని చాలాకాలం [illegible]డే ఉంచాం. మీరు ఉన్నందుకు [illegible]ందపడుతున్నాను. మీ[illegible] భరతుడు సాగనంపవస్తాడు'. అంటూ [illegible] గలరత్నాలని బహూ[illegible]డు. ఆయన చిఱునవ్వు నవ్వి

'నాయనా! పరాక్రమం ఉండి కూడా నీకున్న వినయం, అనేక కార్యభారాలు ఉన్నా నీవిచ్చిన దర్శనం నాకు ఎంతో ఆనందాన్నిచ్చాయి. ఈ రత్నాలని నా కూతుళ్లకిస్తున్నాను' అని బయలుదేరాడు జనకుడు.

అలనాడు తన కూతురైన సీతకీ, అల్లుడైన రామచంద్రునికీ వనవాసం సంప్రాప్తించి అయోధ్య మొత్తం అతలకుతలమైన రోజున గానీ, సీతమ్మ వెళ్లిన పిమ్మట పదునాలుగేండ్లపాటు ఏం జరిగిందనికానీ వారిజాడనే అడుగని జనకుడు, పట్టాభిషేకానికి వచ్చి ఇంతకాలం ఎందుకున్నాడు? 'కర్మణైవ హి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః' నిత్యం జపధ్యానాలలో మునిగే కర్మిష్ఠి జనకుడు. ఆ కారణంచేతనే వేదవతీ రూపంలో ఉన్న లక్ష్మీదేవి జనకుని యింట పుత్రికగా పుట్టడానికి నిశ్చయించుకుంది. ఆయనకి తపస్సమాధిలో ఉంటే చాలు భూత భవిష్యద్వర్తమానాలు అలా తెలుస్తాయి. అందుకే ఆయన రాలేదు.

రామచంద్రమూర్తి ఇక వైకుంఠానికి వెళ్లవలసిన కాలం సమీపిస్తోంది కాబట్టీ, ఆయనదర్శనానికి వస్తే ఎందరో మహర్షులని దర్శించవచ్చును గాబట్టీ ఆయన వచ్చాడు. చుట్టరికాన్ని గమనిస్తే ఆయన గర్భవాసాన సీతమ్మ పుట్టలేదు కాబట్టీ నిజంగా తాను మామగారౌతాడా? తపశ్శక్తి కావలసిన తనకి రత్నాల బహుమతులతో పని ఏముంది? అందుకే వాటిని తన పుత్రికలకే ఇమ్మని ఇచ్చి వెళ్లిపోయాడు జనకుడు. ఇక లౌకిక విధానంతో ఆలోచిస్తే సీతమ్మ తనవద్ద పెరిగిన తీరు గమనించి ఆమె కార్యాన్ని ఆమె చక్క దిద్దుకోగల ఇల్లాలే, పైగా అయోనిజ అని నిశ్చయించి అయోధ్యలో ఆనాడు అంత క్లిష్టపరిస్థితి కల్గినా ఆయన రాలేదు. అత్తింట ఏదైనా చిక్కుపరిస్థితి వచ్చినా దానికి సరైన తీరులో పరిష్కారాన్ని చేసికోగల సమర్థత ఉండేలా తల్లిదండ్రులు పెంచాలి. అత్తింటికి వెళ్లాక భార్యగా, కోడలిగానూ కూడ 'వీలయినంతవఱకూ' సమస్యల పరిష్కారానికి తలి దండ్రులని రమ్మనే పరిస్థితిని తెచ్చుకోకూడదని రామాయణం చెప్తుంది.

మీదట ఉన్నది కేకయమహారాజు. 'ఆర్యా! లక్ష్మణుడు మీవెంట సాగనంప వస్తాడు. ఇవిగో వెలగల రత్నాలని స్వీకరించండి' అంటూ నమస్కరించి రాముడు బహూకరించాడు. రామునికి

ప్రతినమస్కారాన్ని చేసి 'రామా! నీకు నిరంతరం రత్నాలు అభివృద్ధి యగుగాక!' అని ఆశీర్వదించి కేకయరాజు వెళ్లిపోయాడు.

ఈయన ఎంతెంత గొప్పవాడనే విషయం అయోధ్యాకాండ చెప్తుంది. ఎక్కడ కైకమ్మ వలన ఇబ్బంది కలుగుతుందోనని రామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నుల వివాహానికి పూర్వమే తన పుత్రుణ్ణి మిథిలకి పంపాడు కేకయ. అంతా పెళ్లికి మిథిలకి వెళ్లారని తెలిసీ, తమకు భరతుని పెళ్లికి ఆహ్వానంకూడా లేదని గమనించికూడా, మిథిలకి పెళ్లికి వెళ్లిన కైకమ్మ సోదరుడు యుధాజిత్తుకి ఉన్న మంచితనం తండ్రి కేకయ మంచితనం నుండి కల్గిన సంస్కారవిశేషమే కదా!

భరతుని వలన కాక, భరతుణ్ణి అనుసరించే శత్రుఘ్నుని వలననైనా కష్టం దశరథునికీ, రామునికీ రాగలదని భావించి ఆ యిద్దఱినీ తనపురానికి తీసికొనిపోయిన యుధాజిత్తులో కేకయరాజు గొప్పదనాన్ని గమనించవచ్చు. (ఇంకా విశేషంగా వివరంగా నా అయోధ్యాకాండవ్యాఖ్యలో చూడవచ్చు). జనకుడు భూతభవిష్య ద్వర్తమానాలు తెలిసి అయోధ్యలోని విషయాన్ని పట్టించుకోకుండా ఉంటే, కేకయ-ముందుకాలపు అనర్థాన్ని ముందుగానే మఱింత జటిలం కానీయకుండా చేసాడు. ఈలోగా భరతశత్రుఘ్నులకి మంచి శిక్షణ నిస్తున్నట్లు వాళ్లతో చెప్పకుండానే, రామునియెడ భ్రాతృగౌరవం, భక్తీ ఉండేలా వారిని తీర్చిదిద్దాడు. రామునికి రాజ్యంవస్తే వాని పక్షమే మాట్లాడి రాజ్యాన్ని పొరపాటున కూడా స్వీకరించవద్దు సుమా!' అని నడుచుకొనేలా రాజ్యప్రాప్తి ఉన్న తన మనుమనికి శిక్షణ నిచ్చి పంపిన తాత కేకయ.

ఇలాంటి మహనీయుల చరిత్రని విన్నా, చదివినా, వ్రాసినా లౌకికంగా చూస్తే ప్రవర్తనలో ఎంత చక్కని మార్పు ఉంటుంది! ఆధ్యాత్మికంగా ఆలోచిస్తే ఎంతపుణ్యం లభిస్తుంది! ఆముష్మికంగా భావిస్తే రామునికృపకి ఎంత దగ్గఱితనం సిద్ధిస్తుంది!! రాజ్యాలకోసం కొట్లాడుకున్న చరిత్ర (Social Studies) లని చదివితే భౌగోళిక విశేషాలు తెలియవచ్చు [illegible] గాని ప్రవర్తనలో దురాలోచన కలిగే ప్రమాదం వస్తుంది. [illegible] అణ్వస్త్రాలని తయారుచేసే విధానాలని [illegible] పెడితే లోకంలో [illegible] ప్ప విజ్ఞానశాస్త్రవేత్తగా గౌరవం

లభించవచ్చునేమోగాని ప్రజలలో మారణాయుధ ప్రయోగం చేయాలనే బుద్ధి వస్తుంది. (వచ్చేసింది). ఇలాంటి ఇతిహాసాలని చదివితే వచ్ఛీలవిధానం అలవడుతుంది. ఇది బుద్ధిని వక్రమార్గం పట్టనీయకుండా చేస్తుంది.

ఒక ఔషధం సరిగా తయారుచేయబడని పక్షంలో ఎందఱినో చంపవచ్చు. అలాగే ఒక రచన సరిగా చేయబడని పక్షంలో ఎందఱికో దుర్బుద్ధిని పుట్టించవచ్చు. అందుకే మహర్షులు ఇతిహాసాలని వ్రాయడానికి ముందు, తాము వ్రాసే గ్రంథం సద్బుద్ధిని కలుగజేసేది కావాలనీ, ఎందఱికో దురాలోచనని పుట్టించి ఆ కారణంగా వారు చేయబోయే దారుణకృత్యాల పాపం తమకు చుట్టుకొనేలా చేసేది కారాదనీ భావించి, తపస్సుచేసి ఆ తపశక్తితో గ్రంథాన్ని వ్రాసేవారు. భారత రామాయణ భాగవతాలు ఇలాంటివే. వ్యాసవాల్మీక్యాదులు తపస్సుచేసినా, తెనుగులో నన్నయ యజ్ఞం చేసినా, తిక్కన "సోమయాజి" అయినా, మిాదికవులంతా పురాణాలని ఆపోశనంపట్టి నిత్యదైవారాధననిచేసినా తమ తమ ఆలోచన ఈ పైన చెప్పుకొన్నదే తప్ప వేఱుకాదు.

నేటి కాలంలో వందన సమర్పణ అని లాంఛనంగా (మనసులో అనిష్టం గూడు కట్టికొని ఉన్నా-శ్రోతలకికూడా కూచుని చూడాలని లేకున్నా) జరిపించే కార్యక్రమం, జ్ఞాపిక (Momento) ప్రదానం అనేది ఏది ఉందో అది శ్రీమద్రామాయణకాలం నాటిదన్న మాట. అయితే అప్పటి కాలంలో ఔచిత్యాన్ని గమనించి, శ్రద్ధాభక్తులతో త్రికరణశుద్ధిగా సాగేదని ఈ ఉత్తర కాండలో ఈఘట్టం సాక్ష్యమిస్తోందికదా!

తరువాత రామచంద్రునికి కన్పడినవాడు ప్రతర్దనుడు. సీతాపహరణం జరిగిందని తెలిసి పెద్దసేనతో లంకమిాదికి దండెత్తాలని నిశ్చయించి భరతుని వద్దకి వచ్చి రాజులని పిలిపించవలసిందిగా చెప్పిన కాశీరాజు ఈయన. ఆయనను రాముడు కౌగిలించుకున్నాడు. రాముని కౌగిలిభాగ్యం ఈ ఘట్టంలో ప్రతర్దనునికే లభించింది. ఆజ్ఞాపిక ఎన్నటికీ మఱువలేనిది కదా!

ఇక ఎందరెందరో రాజులు వరుసలలో ఉంటే వారందరినీ స్నేహపూర్వకంగా పల్కరించాడు. రావణుని మీదికి దండెత్తడానికి ఇందరినీ రావలసిందిగా భరతుడు వీరిని ఒకప్పుడు పిలిచాడు. అందరికీ తగిన బహుమానాలని ఇప్పించాడు.

సుగ్రీవ విభీషణులకి వెలకట్టలేని హారాలనిచ్చాడు. సుగ్రీవుణ్ణి పిలిచి 'సుగ్రీవా! ఈ నా ఎడమ వైపునున్న అంగదుణ్ణి నీకు కొడుకుగా భావించు. ఈ కుడివైపున ఉన్న ఆంజనేయుణ్ణి నీకు మంత్రీ-సహాయుడుగా గమనించు.' అంటూ హారాలని తానే వారికి అలంకరించాడు.

అగస్త్యుడు చెప్పిన మాటలని స్మరిస్తూ దేవతలవలన జన్మని పొంది ఆంజనేయునికి సహాయపడిన సుగ్రీవుడు-మైందద్వివిదులు- రంభుడు-నీలుడు-తారుడు-అంగదులని మరొక్కమారు మనసులోనే ఆశీర్వదించాడు. ఇక నల-నీల-పనస-కేసరి-గంధమాదన-కుముద-జాంబవంత-దరీముఖ-దధిముఖ-వలీ ముఖ-సన్నాద-వినత-సుషేణ-(సుగ్రీవుని మామ) ధూమ్ర-దధిముఖ-ప్రజంఘ-గవాక్షాది వానరనాయకులని అందరినీ, తన తమ్ముళ్లతోనూ, తన దేహంతోనూ సమానం అని పలికి మణులు-రత్నాలు ఎన్నింటినో ఇచ్చాడు. 'మీ సహాయం వలన నాకష్టం తీరింది. ఇలాంటి మిమ్మల్ని స్నేహితులుగా పొందిన సుగ్రీవు డెంతటి అదృష్టవంతుడు!' అన్నాడు. (యుష్మాభి రుద్ధృతశ్చాహం వ్యసనాత్ కాననౌకసః - ధన్యో రాజా స సుగ్రీవః భవద్భిఃసుహృదాం వరైః - సుహృదో మే భవంతశ్చ శరీరం భ్రాతర స్తథా.)

చిన్నవారిని కూడా విడువకుండా పేరుపేరునా పల్కరిస్తూ వినయంతో మాట్లాడడం రాముని సౌశీల్యానికి తార్కాణం. మహాపురుషుల ఎంతెంత ఎత్తు ఎదుగుతూ ఉంటారో దీన జనులకి అంతంత క్రింద దిగివచ్చి సహాయపడతారు. మహాపర్వతాల్లా కఠినశరీరం కలవా అయినా మనసు విషయంలో చెప్పలేనంత మృదుత్వంతో ఉంటారనడాని రామచంద్రుడు ప్రత్యక్ష నిదర్శనం.

విభీషణా! లంకలో చక్కగా పరిపాలించు. బుద్ధిమంతులై రాజులు చాలకాలం రాజ్యాన్ని ఏలగలరు. నన్నూ సుగ్రీవుణ్ణి మరచిపో సుమా!' అంటూ సాగనంపాడు. (బుద్ధిమంతో హి రాజానో మశ్నంతి మేదినీం-స్మర్త వ్యః పరయా ప్రీత్యా సుగ్రీవసహిత స్త్వయా)

హనుమంతుని చివరి కోరిక

రాముణ్ణి విడిచి వెళ్లవలసి వస్తోందని అందఱి కళ్లూ చెమ్మగిల్లిపోయాయి. ఏ ఒక్కరి అడుగూ ముందుకు పడడంలేదు. ఏ ఒక్కరి కన్నూ రాముని మీది నుండి చూపుని త్రిప్పడం లేదు. ప్రతి జిహ్వ(నాలుక) ఆయన పేరుని పల్కడం మానడం లేదు. నిండుగా ఉన్న కన్నీళ్లమధ్య రాముని రూపం సరిగా కన్పించడమే లేదు. అందఱూ తప్పనిసరిగా బయలుదేరుతూంటే ఆంజనేయుడు మఱింతగా దుఃఖపడుతూ సాష్టాంగ పడి, పైకి తలనెత్తి చూస్తూ 'స్వామి! లోకంలో రామకథ ఉన్నంత కాలం నాశరీరంలో ప్రాణాలు ఉంటాయనేది నిశ్చయం. అయితే ఈ శరీరంలోని రామభక్తి తొలగి పోకుండా అనుగ్రహించు. నామనస్సు ఎల్లప్పుడూ నీ చుట్టూనే తిరిగేలా వరం ఇయ్యి' అంటూ కంఠం దుఃఖంతో జీరపోగా ఇక మాట్లాడలేక పోయాడు.

రాముడు ఆంజనేయుణ్ణి పైకెత్తి కౌగిలించుకుని 'మారుతీ! లోకాలు ఎంతకాలం ప్రపంచంలో నిలబడి ఉంటాయో అంతకాలమూ రామకథ ఉంటుంది. నీకోరిక స్పష్టంగా అంగీకరిస్తున్నాను. కపిరాజా! నాఒక్కొక్క ప్రాణాన్నీ నువ్వు నాకు చేసిన ఒక్కొక్క ఉపకారానికిగా ఈయవలసివస్తే నేను ఋణపడి తీరతానని నీకు తెలియదా? అయితే లోకంలో ఏవ్యక్తీ ఋణపడ్డానని అనరాదు. భావింపరాదు. ఎందుకంటావా? ఋణం తీర్చుకోవాలనే ఆలోచనతో, సహాయపడి ఋణాన్ని చెల్లగొట్టుకోవాలనే అభిప్రాయంతో, ఎదుటి వ్యక్తికి (తనకు తెలియకుండానే) ఆపద రావాలని కోరుతాడు గాబట్టి. ఆపద వస్తేనే కదా! తాను ఋణాన్ని చెల్లించుకో గలిగేది! కాబట్టి నీ సహాయాన్ని మొత్తాన్ని నాలో భద్రపఱచుకుంటున్నాను. తిరిగి నీకు ఉపకారం చేయవలసిన దశ రాకుండా ఉండాలని కోరుకుంటున్నాను' అంటూ తానే ... వైడూర్యపతకాన్ని ఆంజనేయుని మెడలో అలంకరించాడు.

అందఱూ ఒక్కొక్కరుగా ఆ మందిరం నుండి నిష్క్రమించారు వెనుక వెనుకకు చూస్తూ. పుష్పకం కూడ కుబేరుని నుండివచ్చి, కుబేరుడు కూడా రామసేవనే చేసికోవలసిందని చెప్పాడు' అని

చెప్పింది. పుష్పకాన్ని పూజించి 'అవసరమైనప్పుడు పిలిచినప్పుడు రావలసిందనీ అప్పటివఱకూ ఆకాశంలో తిరుగాడుతూ ఉండవలసిందనీ' చెప్పాడు రాముడు. (నిర్జీవమైన పుష్పకం మాట్లాడడం రాముడు భగవంతుడే! అని స్పష్టంచేయడమే. ఆయన బదులు చెప్పడంలోకూడా ఈ భావమే ఉంది).

ఆంజనేయుని చివరికోరిక చాల అర్థవంతమైనది. ఒక వ్యక్తితో మఱొకవ్యక్తి కలిసి ఉన్నంతకాలం ఉండే స్నేహం-సౌహార్దం-పరస్పర సంబంధం కొద్ది దూరమయ్యాక క్రమక్రమంగా సన్నగిల్లే అవకాశం ఎక్కడైనా తప్పదు. 'పునర్విశ్లేషభీరుత్వం పరమాభక్తి రుచ్యతే' ఎక్కడ ఎడబాటు వస్తుందో, ఆ నడిమిదూరం ఎక్కడ పెద్దదై పోతుందో అని భయపడడాన్ని పరమభక్తి అన్నారు ప్రాచీనులు.

పుట్టిన బిడ్డ తన తల్లితో ప్రారంభంలో క్షణకాలపు ఎడబాటుని కూడా సహింపలేదు. కొంతకాలమయ్యాక కొద్దిసేపు తల్లిని విడిచి ఉండే ధైర్యం బిడ్డకి వస్తుంది. అక్కడ ఆటబొమ్మలు తల్లినుండి బిడ్డణ్ణి విడదీసాయి. మఱికొంత కాలమయ్యాక కొన్ని గంటలు తల్లిని విడిచి ఉండగలడు. తోడి సావాసగాళ్లు తల్లీబిడ్డలమధ్య దూరం పెంపుదలకి ఇక్కడ కారణం. మఱికొంత కాలానికి కొన్ని రోజులు తల్లిని విడిచి ఉండగల స్థితికి వస్తాడు. అధ్యయనానికి దూరప్రాంతం వెళ్లడం అక్కడి హేతువు. ఇక ఆపై కాలంలో భార్య-పరప్రాంతనివాసం అనేవి బాగా దూరాన్ని పెంచేందుకు తోడ్పడుతాయి. క్షణకాలంపాటు తల్లిని చూడనిదే జీవితమే కోల్పోయినట్లు ఏడ్చిన ఆ బిడ్డ, తల్లి జబ్బుగా ఉందని తెలిసినా రాలేనని బదులు వ్రాసే స్థితికి వస్తాడు. ఇక్కడ కారణం, దూరం పెరగడం-భక్తి తగ్గడం.

అలాగని దగ్గఱగా ఉంటే భక్తి ఎక్కువగా ఉంటుందా అంటే? మనకి సామెత ఉండనే ఉంది. 'గుడి దగ్గఱయితే భక్తి దూరం' అని. అత్తవారిల్లు ఉన్న ఊర్లోనే అయితే అల్లునికుండే గౌరవం, లేదా ప్రక్క వాకిలే అయితే అల్లునికుండే గౌరవం, అదే యింట్లో ఉంటే అల్లునికుండే గౌరవం పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది. నిత్యం దేవుని దగ్గఱ ఉండే అర్చకుని కంటె, భక్తునికి దేవునిపై భక్తి వేయిరెట్లుంటుంది. ఇది నిశ్చయం. కాబట్టి భక్తి భక్తివలననే ఉంటుంది తప్ప దగ్గఱదాపుల వలన కాదన్నమాట.

బుద్ధిబలం కలిగినవాడూ, సూక్ష్మదృష్టి ఉన్నవాడూ కాబట్టి ఆంజనేయుడు భవిష్యత్కాలంలో తమయిరువురికీ ఎడబాటు పెరుగుతుందని గ్రహించి భక్తి తఱుగడానికి 'దూరం కూడా' ఒక కారణమని భావించి, ఎప్పుడూ రామవిరహం (రామునితో ఎడబాటు) లేకుండా ఉండే ఉపాయాన్ని ఆలోచించి తానే అడిగాడు రాముణ్ణి. 'రామకథ లోకంలో ఉండే వఱకూ నా ప్రాణాలు నా దేహంలో ఉండే వరాన్నిప్పించు. నా బుద్ధి మనసులు రామమయం కావలసిందిగా అనుగ్రహించు' అని. ఇంద్రియాలు (శరీరం, కళ్లు, చెవులు, నాలుక, ముక్కు-మాట, చేతులు, కాళ్లు ... ఇలా జ్ఞాన కర్మేంద్రియాలు) న్నాయి. భగవంతుణ్ణి ఆరాధిస్తూ ఉన్నా-అంటే కళ్లు దేవుణ్ణి చూస్తున్నా-చెవులు నామాన్ని వింటున్నా-నాలుక నామాన్ని పలుకుతున్నా-... బుద్ధి వేఱేచోట ఉన్నా మనసు లగ్నం కాకపోయినా ఆ పూజ మొత్తం ఎంతో ప్రేమానురాగాలతో పిల్లవానికి ఉత్తరాన్ని వ్రాసి, తప్పు చిరునామాని వ్రాసిన ఉత్తరం వంటిదే అవుతుంది. పూజాసామగ్రివ్యయం తప్ప అక్కడ సాధించ గలిగింది లేదు. అందుకని ఆంజనేయుడు - ఇంద్రియాలపై అధికారాన్ని కలిగి ఉన్న బుద్ధి-మనసులని రామమయం చేయవలసినదిగా - ప్రార్థించాడు. మనకిష్టమైన పనిని చేస్తూ బుద్ధినీ మనసునీ లగ్నం చేసినప్పుడు ఇంద్రియాలు కూడా తప్పనిసరిగా ఏకాగ్రం చేసి తీరుతాయి.

లీలాజగన్నాటకాన్ని ఆడించేవాడు పరమాత్మ కాబట్టి ఏక్షణానికి ఏ ఆలోచన కలిగి తనని ఎలా తీర్చిదిద్దుతాడోననే భయంతో ఆంజనేయుడు నిరంతరం రామకథాలాపనాన్ని చేసే బుద్ధిని ఇమ్మని ప్రార్థించాడు. రాముడు కూడా ఈ ప్రార్థనని విని ఆంజనేయుని ప్రార్థన హృదయంలోని లోపలి పొరలనుండి బయటికి వచ్చినదని ఎఱుగున్నవాడు కాబట్టి, లోకాలుండేంత వఱకూ రామకథా-అంతకాలమూ నీ ప్రాణాలూ ఉంటాయని ఆంజనేయుణ్ణి అనుగ్రహించాడు. కాబట్టే యత్రయత్ర రఘునాథ కీర్తనమ్ ... అనే శ్లోకం వచ్చింది.

ఎక్కడ రామకథ జరుగుతూ ఉన్నా కళ్లనిండుగా నీళ్లతో ఆనందిస్తూ అనుభవిస్తూ తలవంచుకొని రామకథని ఆస్వాదిస్తూ చెప్పేవానికి ఎదురుగా ఆంజనేయుడు ఉంటాడని పెద్దలనేది ఇందుకే. అంతటి రాక్షసనాశకుడూ ఈ రామభక్తికి ఇంతగా కఱిగిపోతాడట.

ఇక్కడ మఱోరహస్యమూ ఉంది. రామునితో అగస్త్యమహర్షి రెండు మూడు పర్యాయాలు 'ఆ విష్ణువువి నీవే!' అంటూ స్పష్టంగా చెప్పాడు. రాముడు మాత్రం ఔనన్నట్లు బదులుపల్కలేదు. కాని, ఆంజనేయునితో మాట్లాడుతూ 'లోకాలన్నీ ఉండేవఱకూ నాకథ ఉంటుంది' అంటూ తానే విష్ణువుననే విషయాన్ని చెప్పేసాడు. శ్రీమద్రామాయణాన్ని వ్రాయవలసిందిగా వాల్మీకిని ఆదేశించడానికి బ్రహ్మవచ్చి బాలకాండలో (శ్రీ మద్రామాయణం ఇంకా వాల్మీకి వ్రాయకుండానే) "పర్వతాలూ, నదులూ లోకంలో నిల్చినంత కాలం రామకథ ఉంటుందని" చెప్పిన ఆ మాట, ఈ రామచంద్రుని ఆనాటి విష్ణు రూపంలో చెప్పిన మాటకి అనువాదమే.

ఒకసారి రామ(నామ)బాణం తగిలితే ఇక ఆహృదయం రామమయమే. మారీచుణ్ణి రాముడు బాణంతో కొట్టాడు. (విశేషాలెన్నింటికో చూ. బాలకాండ వ్యాఖ్య) ఆ మఱుక్షణం నుండి రాక్షసుడైన మారీచునిలో శ్రీమన్నారాయణ భక్తి అంకురించి, పల్లవించి పుష్పించి, రాముని చేతిలో మరణించి రావణుని కంటె ముందుగా వైకుంఠానికిపోయే విధంగా ఫలించింది. రాముని నోటితోనే ఆంజనేయుణ్ణి గూర్చి రాముడన్న మాటలు ఎప్పుడూ స్మరించుకో దగినవి. అలాగే ఆంజనేయుని మాటలూను.

అవి ఇవిగో! "స్నేహో మే పరమో రాజన్! త్వయి తిష్ఠతి నిత్యదా। భక్తిశ్చ నియతా వీర భావో నాన్యత్ర గచ్ఛతు।। యావద్రామకథా వీర! చరిష్యతి మహీతలే। తావచ్ఛరీరే వత్స్యంతి ప్రాణా మమ న సంశయః।। లోకా హి యావత్ స్థాస్యంతి తావత్ స్థాస్యతి మే కథా। ఏకైకస్యోపకారస్య ప్రాణాన్ దాస్యామి తే కపే। శేష స్యేహోపకారాణాం భవామ ఋణినో వయమ్।। మదంగే జీర్ణతాం యాతు యత్త్వయోపకృతం కపే।నరః ప్రత్యుపకారాణా మాపత్స్వాయాతి పాత్రతామ్।।" అనేవి.

రేపే పంపిస్తాను! నిశ్చింతగా ఉండు!!

పట్టాభిషిక్తుడైన రాముడు సీతతో సుఖంగా ఉద్యానవనా విహరిస్తూ, ప్రజలని ధర్మబద్ధంగా పాలిస్తూ ఉన్నాడు. ఏ ఉపద్రవా ఎక్కడా లేవనే వార్తలని వింటూ వస్తున్నాడు. గర్భం ధరిం సీతమ్మని రాముడు ఏదైనా కోరుకొమ్మనగానే ఆమె రాముణ్ణి అడిగిం 'రామచంద్రా! గంగానదీ తీరంలో ఉన్న ఋష్యాశ్రమాలలో ఒక్క ర అయినా ఉండాలని కోరుకుంటున్నాను' అని. గర్భిణీ అయిన భా

కోరికని లోనున్న పుత్రుని కోరికగానే భావించాలి కాబట్టి రాముడు ఎంతో ఆనందంతో 'సీతా! రేపటిరోజునే పంపిస్తాను. నిశ్చింతగా ఉండు' అని ప్రతిజ్ఞ చేసారు.

పూర్వమే అనుకున్నట్లుగా ఇది నాటకంలోని ఒక భాగమే. వైకుంఠానికి వెళ్లేందుకు పన్నిన ఉపాయం. సీతమ్మ శ్రీమద్ రామాయణంలో రెండే కోరికలడిగింది. లేడి తనకు కావాలనే మొదటి కోరిక తనకు తాను అడిగింది కాగా, రాముడు కోరమనిన మీదట కోరిన ఈ వరం రెండవది. ఆ మొదటి కోరికకీ రెండవ కోరికకీ కూడా ఫలితం ఆమెకు రామవియోగమే. తనకు తానుగా అడిగిన కోరికద్వారా లంకకిపోయి తిరిగి ఈ లోకంలో కలిసికోగలిగింది. ఈ రెండవదైన రాముడు అడుగమన్న మీదట అడిగిన కోరికద్వారా, ఇక ఈ లోకంలో ఆమె రామునితో కలిసి ఉండే అవకాశమే లేకుండా చేసికొంది. రావణవధ కోసమే అవతారాన్ని ఎత్తిన సీతారాములు ఆ పని అయ్యాక వైకుంఠానికి వెళ్లేందుకే ఈ ఉపాయాన్ని దైవబుద్ధితో ఆలోచించారు. ఇది నిజం అనడానికి సాక్ష్యం ఈ ముఖక్షణంలోనే సీతమ్మపై నిందని భద్రుడు చెప్పడం.. (అ ప్యేకరాత్రం కాకుత్స్థ నివసేయం తపోవనే - ప్రసన్నా భవ వైదేహి! శ్వో గమిష్య స్యసంశయమ్॥)

భద్రుడు చెప్పిన నిందలు

రాజకార్యాలతో వ్యగ్రుడై ఉన్న రాజుని సంతోషపఱచేందుకూ, హాస్యాలని వెదజల్లి ఆయనను తేలికపఱచేందుకూ ఆస్థానంలో విజయ-మధుమత్త - కాశ్యప - పింగల - కుట - సురాజ - కాలియ - భద్ర - దంతవక్త్ర - సుమాగధులనే పదిమంది ఉండేవారు. అంతా ఒకేచోట కాక రాముడు ఎక్కడెక్కడ సంచరిస్తాడో అలాటి ముఖ్యమైన పద్మప్రదేశాలలోనూ వీరు ఉంటూ ఆనందాన్ని కల్గిస్తూ ఉండేవారు. వీరు కాక గూఢచారులూ ఉండేవారు. ఏ రోజూలాగానే వార్తలని వినిపించమనగానే రాముని ఒత్తిడిపై భద్రుడు ఇలా చెప్పాడు.

యథా రాజా తథాప్రజాః

రామచంద్రా! రాజమార్గాలలో, అంగడులలో, నాలుగుమార్గాల కూడళ్లలో, తమతమ యిండ్లలోనూ ఇలా అనుకుంటున్నారు. 'ఎవరూ

చేయలేని సముద్రబంధనం, రాక్షసవధా ఎన్నిచేసినా ఏం లాభం? తనతొడమీద కూర్చుండబెట్టుకొని రావణుడు ఎత్తికొనిపోయిన సీతని, లంకలో అంతకాలం భర్త లేక ఒంటరిగా ఉన్న సీతని, రాక్షసులమధ్య ఉన్న సీతని ఏ మాత్రపు అభిమానమూ, క్రోధమూ (అమర్షం) లేక మనసులో కూడ రోత లేకుండా తెచ్చుకుని రాముడు సుఖిస్తున్నాడే! రాజు ఎలాఉంటే ప్రజలూ అలాగే ఉండాలి. ఉంటారు కూడా కదా! మన భార్యలని ఎవరైనా ఎత్తుకుపోయినా మనమూ తెచ్చుకోవచ్చునా? తెచ్చుకోవాలా? తప్పులేదన్నమాట!" అని చెప్పి కన్నీళ్లతో తలవంచుకు నిలబడి పోయాడు.

రామునిముఖం గంభీరమైంది. భద్రుడు వెడలిపోయాక రాముడు ముగ్గురు తమ్ములకీ వార్తనంపాడు. వారు మాటలోనే అన్న వద్దకు వచ్చారు. కన్నీళ్లు నిండిన, గంభీరతతో ఉండిన రామముఖాన్ని దర్శించలేకపోయారు. రాముడిలా చెప్ప ప్రారంభించాడు. 'సోదరులారా! ఇక్ష్వాకు వంశంలో నేను పుట్టాను. ఈ సీత జనకవంశం నుండి వచ్చింది. లంకకి అపహరింప బడి వెడితే కదా రావణవధ జరిగింది! అపకీర్తి భయంతో అగ్నిపునీతవి కమ్మని ఆదేశిస్తే నాకోసం ఆమె అగ్నిలోనికి ప్రవేశించి పరిశుద్ధురాలని నిరూపించుకొని నన్ను చేరింది.

అగ్ని చెప్పిన ఈవాక్యం ఏమైంది? సూర్య-చంద్ర- వాయుదేవులూ ఋషీశ్వరుల సమక్షంలో సీతాపవిత్రతని గూర్చి చెపితే ఆ మాటలు ఏమయ్యాయి? బ్రహ్మ స్వయంగా సీతని నాచేతిలో లంకలో తెచ్చి ఉంచలేదా? అది అసత్యమా? ఇక నా అంతరాత్మకి నిజంతెలియదా? ఇంతచేసినా ఆమెని గూర్చి అలా మాటాడితే ఇక ఏం చేస్తే జనపవాదం నాకు ఉండదు? అంటూ మధ్యమధ్య ఆగుతూ నిట్టూర్పులు విడుస్తూ దుఃఖంతో, సీతావియోగ భయంతో, కష్టాలు ప్రారంభమయ్యాయనే విచారంతో, మళ్లీ ఇలా అన్నాడు. తమ్ములారా! ఇంత జరిగింది. అయినా సీత పతివ్రతే సుమా! అని ప్రచారం చేయడం మనం చేయవలసినపని కాదు. ఎంతకాలం మనమీద అపవాదు ఉంటుందో అంతకాలం క్షత్రియునికి ఉత్తమ లోకాలు ప్రాప్తించవు. నా ప్రాణాలనైనా విడిచి అపవాదు తొలగించుకోదలిచాను. ఇక సీత మాటని చెప్పాలా? లక్ష్మణా! నీవు గాని నా మిగిలిన తమ్ములుగాని నా ఆజ్ఞకి ఎదురు చెప్పవద్దు. ఇది రాజశాసనం.

గంగానదికి అవతలి ఒడ్డున వాల్మీకి మహర్షి ఆశ్రమ ప్రాంతంలో తమసానదీ తీరంలో ఎవ్వరూలేని చోటున ఆమెని విడిచి శీఘ్రంగా తిరిగిరా!' అని తన మందిరంలోనికి వెళ్లి దీర్ఘంగా దుఃఖించి నిట్టూర్పులు విడుస్తూ ఉండి పోయాడు.

లో విశేషం

శ్రీ మద్రామాయణం అనేపేరు దీనికే రావడానికి కారణం ఈ కథని రామచంద్రమూర్తి విని 'ఇది నిజమే!' అని ఆమోద ముద్రవేసి ఉండడమే! (ఆ విశేషం మీదికథలో రాబోతోంది). మిగిలినవన్నీ ఊహాపోహలతో సిద్ధపఱచిన రామాయణాలు. అందుకే ఈ వాల్మీకి వ్రాసిన దానికే శ్రీ మద్రామాయణం (శ్రీమత్) అనే పేరు వచ్చింది. లోకంలో సీతాపరిత్యాగానికి కారణం ఎవరో ఒక 'చాకలి' అని చెప్పడం ప్రచారంలో ఉంది. ఆ విషయం వాల్మీకికి తెలియదు పాపం. అయోధ్యా ప్రజలే సీతాపరిత్యాగానికి కారణం.

ఇక్కడ కొంత ఆలోచించాల్సినది ఉంది. లౌకికంగానూ-ఆధ్యాత్మికం గానూ కూడా చూద్దాం. లౌకికంగా చూస్తే రాముడు పట్టాభిషిక్తుడయ్యాక వర్షాలు సకాలంలో కురుస్తున్నాయి. ప్రజలు అందఱూ సొంత బంధువుల్లా కలిసి మెలిసి ఉంటున్నారు.....ఇలా చెప్పలేని మార్పు కొంతకాలంలోనే కన్పించింది. అదీకాక అయోధ్యా జనం అంతా ఆయనకోసం 14సంవత్సరాలపాటు ఎదురుచూచారంటే ఆయనమీది అభిప్రాయం ఎంతటిది? దశరథమరణానంతరం భరతుడు రమ్మనగానే రాముణ్ణి రాజుగా పిలవడానికి అయోధ్యనుండి వెళ్లనివాడు లేడు. ఇంతకథకీ కారణమైన కైకమ్మకూడా వెళ్లింది. వచ్చాక అయినా కైకమ్మని ఎవరూ నిందించలేదు. అంతటి ఇష్టం రామునిమీద 14 ఏండ్ల క్రితం ఉంది. వచ్చేవఱకూ ఎదురుచూస్తూ ఉండడంబట్టి ఇప్పటివఱకూ ఉంది. పట్టాభిషేక కాలంలోనూ ఉంది గదా! ఇంతటి గొప్పదనమూ పట్టాభిషేకం అయిన కొంతకాలంలోనే ఎగిరిపోయిందా? అంతటి తప్పని రాముడేం చేసాడుగనుక? పోనీ! ప్రజలు కఱవు కాటకాల్లో మునిగి ఉండడం వలన ఇలాంటి సీతావిషయికమైన అపోహ కల్గిందా? అనుకొనే వీలూలేదు. కారణం వర్షాలు కురుస్తున్నాయి.

స్త్రీలకు సంతాన నష్టం లేనే లేదు...వంటి శుభలక్షణాలే. శత్రురాజుల సంతానమూ ఇక్కడ లేదు. కాగా అపనిందని ఎవరు వేసి ఉంటారు?

'దురాలోచనలు పుట్టేవ్యక్తులు అయోధ్యలో పుట్టనే పుట్టరు' అనేది 'వాల్మీకి మాట. 'జ్ఞాతిదాసీ యతో జాతా కైకేయ్యాస్తు సహోషితా' 'కైకేయికి చెలికత్తెగా ఉంటూన్న మంథర అయోధ్యలో పుట్టినది కాదు సుమా!' అని స్పష్టంగా రుజువు చేసాడు మహర్షి అయోధ్య కాండలో. ఒక్కతె కూడా దురాలోచన కల్గినది అయోధ్యలో పుట్టను కూడా పుట్టదని బ్రహ్మ అనుగ్రహాన్ని పొంది, రామకృపకు పాత్రుడైన వాల్మీకి అంటూంటే, అయోధ్యాజనం అందఱికీ ఇలాంటి దురాలోచన రావడమే కాక, బహిరంగంగా అందునా రాజగూఢచారి అయిన భద్రుడు వస్తాడేమో, వింటాడేమోననే భయం కూడా ఏమాత్రమూ లేక అన్నిచోట్లా ఇలా సీతని గూర్చి అనుకుంటున్నారా! ఆ నిందని రామునికి కట్టబెట్టారా! అసలు ఇది అయోధ్య కాదా మరి!

దీనికంతకీ కారణం ఒకటే. పూర్వం అనుకున్నదే. 'బుద్ధిం తు సారథిం విద్ధి' పరమాత్మయే సారథి. జగత్తు కథని నడిపించడానికీ, వ్యక్తి జీవిత కథని నడిపించడానికీను. సీతారాములు వైకుంఠానికి వెళ్లవలసి ఉంది కాబట్టి చూచాయగా మహర్షుల సమక్షంలో సాక్షాత్తు ఈ రాముడు ఆవిష్ణువే అని అగస్త్యుడు నిరూపించాడు. ఇక మీదట వారు వైకుంఠానికి వెళ్లవలసి ఉందనే అభిప్రాయాన్ని సంఘటన రూపంగా నిరూపించదలచుకున్నాడు శ్రీమహావిష్ణువు. ఆ వైకుంఠప్రయాణం కార్య రూపాన్ని దాల్చడానికి ఏర్పాటుచేసికొన్న పూర్వరంగమే ఈనిందలు.

దీన్ని మఱో తీరున రాముని మాటపై కూడా నిరూపించవచ్చు. రాముడు అరణ్యాలకి అయోధ్యాకాండలో వెళ్లడంటే కారణం, దానికి కైకమ్మ వరాలేనని ఎవరికి తెలియదు? ఆమెని సిద్ధార్థుని దగ్గఱనుండి సుమంత్రుని వఱకూ అంతా బహిరంగంగా ఆడిపోసారు కదా ఆనాడు. అదే విషయాన్ని ఒకనాటి తెలవారుజామున గోదావరికి హేమంతఋతువులో చలికొఱకి వేస్తూన్నవేళ రామునికి ముందు నడుస్తూ లక్ష్మణస్వామి। 'ఖ్యాతో లోకప్రవాదోఽయం భరతే నాన్యథాకృతః - అన్నయ్యా! భరతునికి తల్లి బుద్ధులు రాలేదు సుమా!' అన్నాడు. వెంటనే రాముడు కైకమ్మని నిందించవద్దని పలికాడు.

సాక్షాత్తు భరతుడే తన తల్లిని నిందించి పలికినప్పుడు కూడా 'నాత్మనః కామకారోఽస్తి పురుషోఽయ మనీశ్వరః' ఎవ్వరూ తాము అనుకున్నట్లుగా చేసికోగలవారు లేరు. అంతా భగవదాజ్ఞానుసారం జరుగుతూ ఉంటుంది. దైవనిర్ణయం ప్రకారం 'దశరథ మరణమూ, నేను అరణ్యాలకి పోవడమూ' అనే రెండూ కైకమ్మ ద్వారా జరగాల్సి ఉందని భగవంతుని నిర్ణయమై ఉండిఉంటుంది. లేనిపక్షంలో 'కౌసల్యాతో తిరిక్తంను సోఽను ' శుశ్రూషతే హి మామ్' కౌసల్యామాత ఒడికంటె ఎక్కువగా కైకమ్మ ఒడిలోనే పెరిగి ఆమెకే నాతల్లికంటె ఎక్కువ సేవని చేసిన (ఈమాట కైకమ్మే అంది) నామీద, ఆమెకు ఏకారణం వలన ద్వేషం ఉంటుంది?

ఒక శత్రువుని ఒక ఆయుధంతో మోదినప్పుడు శక్తి మోదినవ్యక్తిదే గాని ఆయుధానిది కాదు. కాకపోతే ఆయుధం నిమిత్తమాత్రం. అలాగే కైకమ్మద్వారా భగవంతుడు తన ఆలోచనని అమలు చేసాడు' అని అన్నాడు. భరద్వాజ మహర్షికూడ 'రామప్రవ్రాజనం హ్యేతత్ సుఖోదర్కం భవిష్యతి' - రాముణ్ణి పంపించి వేయడమనేది మంచికోసమే జరిగింది. ఇది శుభాన్నే కలుగజేస్తుంది - అన్నాడు. ఇంతా ఎందుకు చెప్పవలసి వచ్చిందంటే అయోధ్య నుండి రాముణ్ణి కైకమ్మ పంపితే, మళ్లీ అయోధ్యనుండి సీతమ్మను అయోధ్యా జనులు పంపించ బోతున్నారు కాబట్టి. రెంటికీ పోలికలని చూస్తే దైవమే కారణమని చెప్పకనే తెలుస్తుంది.

అయోధ్యాకాండ కథ	ఉత్తరకాండ కథ
1.దశరథుడిచ్చిన వరాల ప్రకారం కైకమ్మ అరణ్యాలకి పంపింది.	1.సీత అడిగిన వరం ప్రకారం రాముడు వాల్మీకి ఆశ్రమ ప్రాంతానికి పంపాడు.
2.దశరథుడిచ్చిన వరాలు రెండు.	2.రాముడిచ్చిన వరం ఒకటే.
3.అరణ్యాలకి వెళ్లవలసి వచ్చింది రామునికి.	3.ఆశ్రమాలకి వెళ్లవలసి వచ్చింది సీతకి.

4. అరణ్యాలకి పంపించడానికి ప్రధాన కారణమైన వ్యక్తి రామునికి ఇష్టురాలు కైకమ్మ.	4. సీతకి వెళ్లడానికి కారణమైన వారు రామునికి ఇష్టులయిన అయోధ్యా ప్రజలు.
5. దింపినవాడు సుమంత్రుడు.	5. దింపినవాడు సుమంత్రుడు.
6. వెంటవెళ్లినవారు సీతాలక్ష్మణులు.	6. వెంటవెళ్లినవాడు లక్ష్మణుడు.
7. ఎక్కడికి ఎందుకు వెడుతున్నదీ ముందే తెలుసు.	7. ఎక్కడికి వెళ్తున్నామో తెలిసినా, ఎందుకో పిమ్మటగాని తెలియలేదు.
8. సీతమ్మ అపహరింపబడింది.	8. సీత చక్కని కవలలని ప్రసవించింది.
9. తల్లివంటి కైకమ్మ అరణ్యాలకి పంపింది.	9. పుత్రులవంటి ప్రజలు వనాశ్రమాలకి పంపించారు.
10. సీతమ్మని తిరిగి తెచ్చుకున్నాడు రాముడు.	10. తిరిగి తెచ్చుకోలేని రాముడు తానూ వైకుంఠానికి వెళ్లిపోయాడు.
11. కైకని నిందించవద్దని రాముడు అన్నాడు. దైవమే కారణమని పలికాడు.	11. అయోధ్యా జనులని నిందింపవద్దని సీత అంది. దైవమే కారణమని పలికింది. అయోధ్యా జనోనైవాత్ర కారణమ్.

కాబట్టి వైకుంఠ ప్రయాణమే సీతా పరిత్యాగంలోని ప్రధాన రహస్యం కాగా, దీనిపై తర్జన భర్జనలు చేస్తే దేవరహస్యం బయట పడుతుందనే కారణంతోనే 'ఈవిషయాన్ని పాటించి తీరవలసినదే (న చాస్మిన్ ప్రతివక్తవ్యః) అని నిర్దాక్షిణ్యంగా పల్కాడు రాముడు. దీనికి భృగుమహర్షి శాపం (భార్యావియోగం) కూడా తనకు అంతగా నిలిచింది.

ఇది నిజంకాక అయోధ్యా జనులాడిన అపనిందలే నిజం అయ్యుంటే అగ్ని-వాయు-సూర్య-చంద్ర-బ్రహ్మాదేవతలు కూడా అసత్య మాడినట్లే కదా!

ఇక రాముడు సీతమ్మని అడవులలో విడిచేసాడనీ, ఆమె ఎంతో శోకించిందనీ, భర్తలంతా ఇలాగే భార్యలయెడ కనికరం లేకుండా ఉంటారనీ నేటివారు కొందఱు ఎన్నెన్నో రామునిపై దుమ్మెత్తిపోసారు. వారంతా వాల్మీకి శ్రీమద్రామాయణాన్ని అలా వాసనకూడా చూడని మహాపాపాత్ములే. అనుమానం లేదు. స్పష్టంగా రాముడాజ్ఞాపించిన తీరుని శ్లోకాలలో చూద్దాం. 'ఆరుహ్యా సీతామారోప్య విషయాంతే సముత్సృజ- గంగాయా స్తు పరే పారే వాల్మీకే స్తు మహాత్మనః ఆశ్రమో దివ్యసంకాశః తమసాతీర మాశ్రితః - తత్త్రైనాం విజనే దేశే విసృజ్య రఘునందన -శీఘ్రు మాగచ్ఛ భద్రం తే కురుష్వ వచనమ్మమ' (46వసర్గ శ్లో. 17 నుండి19) .

ముందు నాటికి వాల్మీకి మహర్షి ఆశ్రమప్రాంతాలలో విడువదలచి ఉన్నాడు కాబట్టే, రాముడూ వాల్మీకీ కూడబలుకుకున్నారనే అభిప్రాయం రాకుండానూ, రక్షించవలసిందని తాను చెప్పడానికి వీలులేకుండానూ రాముడు (శ్రీమహావిష్ణువు) వాల్మీకి మహర్షికి అయోధ్యకు వచ్చే ఆలోచనని కల్గించలేదు. మిగిలిన మహర్షులంతా సీతారామ దివ్యసందర్శనాన్ని చేసికొంటే, వాల్మీకికి సీతాసేవాభాగ్యాన్నీ సీతారామ సంతానాన్ని పెంచే అదృష్టాన్నీ ప్రసాదించాడు శ్రీమహావిష్ణువు. దీనికి కారణం ఆంజనేయునితో సమానంగా నిత్యనిరంతర శ్రీరామ మంత్ర పంస్మరణం చేసిన ధన్యుడు వాల్మీకి మహర్షి కావడమే.

ముందే అనుకున్నట్లుగా (అయోధ్యాకాండలో) ఈయనక్కు రెండు ఆశ్రమాలున్నాయి. ఒకటి చిత్రకూటంలో మఱొకటి తమసా తీరంలోనూ. గంగానదికి ఆవలి ఒడ్డున ఉన్న తమసానదీ ప్రాంతంలోనే ఈయన క్రౌంచ పక్షుల జంటని చూచి అందులో ఒకదాన్ని మహావిష్ణువే బోయవాని రూపంలో వచ్చి కొట్టగా శ్రీమద్రామాయణ రచనానికి పూనుకొన్నాడు. (చూ. బాలకాండ వ్యాఖ్య). ఈ రామాయణ రచనానికి [illegible] తపశ్శక్తిని చిత్రకూటానికి వెళ్లి తపస్సుచేసి సమార్జించాడు. ఆ తపస్సు చేసే కాలంలో సీతారామలక్ష్మణులు ఆయనను దర్శించారు కూడ.

ఎవరికోసం తపస్సు చేస్తున్నాడో ఆ రామచంద్రుడే వీరిద్దఱితోనూ సాక్షాత్కరిస్తే ఆ వాల్మీకి 'ఆస్యతా మితి చోవాచ స్వాగతం తు నివేద్య చ' 'స్వాగతాన్ని చెప్పి ఇక్కడే ఉ[illegible]' అన్నాడు.

అందుకే ఆ ప్రాంతంలోనే రాముడు పర్ణశాలని వేసికొన్నాడు (చూ. బాలకాండ వ్యాఖ్య). రామునికథ యథార్థంగా సాగుతూన్న కాలంలో వాల్మీకి తపస్సు చేసికొంటూనే ఉన్నాడు. యుద్ధంలో రావణవధ అయ్యాక ఈ తమసానది ఒడ్డునే క్రౌంచపక్షులలో మగపక్షి నేలకూలగా ఆ దృశ్యంతో కవిత్వం పుట్టగా శ్రీమద్రామాయణాన్ని వ్రాసాడు.

మఱో రహస్యమేమంటే ఆయన శ్రీమద్రామాయణ రచనం అయ్యాక దాన్ని లోకంలో తన భావానికీ, రామచంద్రుని అభిప్రాయానికీ తగినట్టు ప్రచారాన్ని ఎవరు చేయగలరా? అని ఆలోచిస్తూ ఉన్నాడు. ఆ సందర్భంలో శ్రీమహావిష్ణువే ఆ గ్రంథప్రచారానికి తన పుత్రులనే వినియోగించదలచీ, తనకథని అత్యంతమూ ఇష్టపాత్రంగా వినే సీతమ్మకు వినిపించదలచీ సీతమ్మని ఆశ్రమప్రాంతానికి పంపాడు.

గర్భందాల్చిన స్త్రీ ఏదికోరితే అది గర్భంలోని సంతానం కోరినట్లే. దాన్ని తీర్చకపోవడం ఒకవిధమైన అపచారం కూడా. ప్రశాంతమైన వాతావరణం ఆమెకు కల్పిస్తే సంతానం కూడ పరమశాంతులుగా పుట్టే అవకాశం ఉంటుంది. ఒక మంచి పొలాన్ని దున్ని, నీరుపెట్టి, పదునుచేసి చక్కని విత్తనం వేసాక మెల్లగా అంకురం (మొలక) వచ్చిందనుకుందాం. అక్కడినుండీ ఆ మొలక క్షేమంగా ఎదిగే విధంగా, ఏపుగా పెరిగే విధంగా, సత్ఫలాలని అందించే విధంగా మంచిమంచి ఎరువులనే దానికి వేస్తాంగాని దానికి హితం గానివి వేస్తామా?

ఒకవేళ మఱోవిధమైన ఎరువులని వేస్తే వాటివలన మొక్కకి తెగులు పట్టదా? కాపులో భేదం కలుగదా? అలాగే పచ్చిగా ఉన్న స్త్రీ గర్భంలో సంతానం ఉన్నప్పుడు ప్రశాంతమైన విష్ణుకథలనీ, పవిత్రమైన ఇతిహాసాలనీ విన్పిస్తే వాటి ప్రభావం పుట్టబోయే వారిమీద ఉండి తీరుతుంది. హింసాత్మక దృశ్యాలని **(Today Movies)** చూపిస్తే వాటి ప్రభావం ఉండి తీరుతుంది. అభిమన్యుడు గర్భంలో ఉండగా శ్రీకృష్ణుడు పద్మవ్యూహ విశేషాన్ని చెపితే అంతటినీ ఎంతో శ్రద్ధతో గర్భస్థపిండం విని ఉండలేదా? అలాగే రాక్షసుడైన హిరణ్యకశిపుని భార్య లీలావతిగర్భంలో ప్రహ్లాదుడు ఉన్నప్పుడు నారదుడు నారాయణమంత్రాన్ని లీలావతికి చెప్తే, అది ప్రహ్లాదునిపై శాశ్వతకాలం

పనిచేయలేదా? భారతీయుల చదువు పుట్టిన పిమ్మట నేర్చేది-నేర్పేదీ కాదు. గర్భంలో ఉండగానే నేర్చేదీ-నేర్పేదీను.

లోకదృష్టిలో సీతమ్మ రామచంద్రునిచేత విడువబడినట్లే. అదికూడా ప్రజల మాటలని బట్టి కదా! ఏ కోణంలోనూ సీతమ్మకి రామచంద్రునిపై లౌకికమైన ద్వేషం కలగకుండా ఉండాలంటే, ఆమెకు అనుక్షణం రామచంద్రుని గొప్పదనాన్ని చెప్పాలి. నిజంగా రామచంద్రునిలో గొప్పదనం లేనప్పుడు సీతమ్మముందు అలా పనిగట్టుకొని లేనిపోనివి చెప్తే అది దోషం ఔతుందిగాని, రామచంద్రుడు పరమపూజ్యుడూ-యోగ్యుడూ ఐనప్పుడు అతని విశేషాలని చెప్తే తప్పెలా ఔతుంది? సహసా విదధీత న క్రియామ్-అవివేకః పరమాపదాం పదమ్మని భారవి మహాకవి మాట. తొందరగా ఒక నిర్ణయానికి వచ్చి ఏపనిని చేసినా ఆ తొందరపాటుపని అనేక ఆపదలని తెచ్చిపెడుతుందిట.

'సహజ కాతరా హి స్త్రియః'. స్త్రీ పురుషులు సమానమనే మాట వినడానికి ఎంతో చక్కగా ఉన్నా మానసికమైన బలం-ధైర్యం తక్కువగా ఉండే వాళ్లు స్త్రీలు కాబట్టి వారిని 'అ-బల'లు అన్నారు. స్త్రీలకి తమసంతానంపై ఉన్న ఇష్టం మఱి లోకంలో ఎవరిమీదా ఉండదు. అందుచేత స్త్రీలు (అ-బలలు) సంతానం విషయంలో మఱింత అ-బలలన్నమాట. తన భర్తే తనని విడిచిపెట్టాడుగదా! ఇక తన జీవితం సంతానంతో కూడ ఎలా గడుపవలసి వస్తుందో అనే భయంతో రామచంద్రుడు ఆమెకు సరియైన ఊహని ఈయగల, ఆలోచనని చెప్పగల వాల్మీకి ఆశ్రమప్రాంతానికి పంపాడు. వాల్మీకి కూడ ఆమెకు ఆమెభర్త విశేషాలనే శ్రీమద్రామాయణం పేరిట విన్పిస్తూ సీతమ్మకీ, పరోక్షంగా లోపలనున్న సంతానానికీ కూడా రామచంద్రునియెడ భక్తిప్రపత్తులనే కల్గించబోతున్నాడు.

సీతమ్మని ఇంతకు ముందు వర్షాన్ని కోరుకొమ్మని అనకుండా ఆమె గర్భాన్ని దాల్చిన పిమ్మటనే వరాన్ని కోరుకోవలసినదిగా రాముడు కోరడానికి కారణం ఆ సంతానం కోసమైనా సీతమ్మ స్త్రీసహజమైన దౌర్బల్యానికీ తొందరపాటుకు లోనై ఏవిధమైన అఘాయిత్యానికీ పాల్పడకుండా ఉండేందుకు. 'ఆమె

లక్ష్మీస్వరూపిణిగదా! ఆమె కూడా మానవసహజమైన అఘాయిత్యాలకు పాల్పడుతుందని మహావిష్ణువంతటివాడు భావించాడా?' అనే ఆలోచనకూడ మనకి కల్గవచ్చు. సీతారాములు మానవజాతిలో జన్మించారు. మనుష్యసహజమైన ఆలోచనలతోనే నటించాలి ఇక్కడ. ఒక వ్యక్తి గొప్ప సంపన్నుడే అయినా ఒక నాటకంలో బీదవాని వేషాన్ని వేస్తుంటే అలా నటించడమే సరిఔతుందిగదా! సీతారాముల పరిస్థితికూడా ఇంతే! ఆ కారణంగానే సీతమ్మ అశోక వనంలో తన జడని శింశుపావృక్షపు కొమ్మకి ఉరివేసికోదలిచింది. రాముడు కూడా సీతా వియోగాన్ని భరించలేక పంపానదిలో ఆత్మహత్యకు పాల్పడుతానని లక్ష్మణునితో అన్నాడు. అయితే ఇద్దఱూ అలాంటి అకృత్యానికి పాల్పడకుండా సీతమ్మ విషయంలో ఆంజనేయుడూ, రాముని విషయంలో లక్ష్మణస్వామీ తోడ్పడ్డారు. ఇక్కడ కూడా సీతకు అలాంటి ఆలోచన రాముని పరోక్షప్రదేశంలో రాకుండా ఉండేందుకూ, ఇక్ష్వాకు కులం వంశోద్ధారకులతో అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగేందుకూ రాముడు సీతమ్మని వాల్మీకి ఆశ్రమ ప్రాంతంలో విడిచిరావలసిందిగా లక్ష్మణుణ్ణి ఆజ్ఞాపించాడు.

దండకారణ్యానికి సీతారామలక్ష్మణులు వెళ్లేప్పుడూ, ఇప్పుడూ కూడా రథాన్ని నడిపేవాడు సుమంత్రుడే కావడంలోనూ ఔచిత్యం ఉంది. నిజానికి సుమంత్రుడు గుఱ్ఱాలని తోలేవాడు కాడు. సుమంత్ర శ్చాష్టమోఽభవత్ - సుమంత్రుడు మంత్రులలో ఒకడు. పైగా రాజుగారి ప్రధానమందిరానికీ, అంతఃపురానికీ కూడా వెళ్లడానికి అనుమతిని వేరే పొందనవసరం లేనివాడు. ఎప్పుడూ ప్రధానమందిరంలో ఉండేవాడు కాబట్టి, రాముని ముగ్గుఱు తమ్ములనీ ఇప్పుడు పిలిచినా, అలనాడు అయోధ్యలో దశరథుని ఆజ్ఞకి అనుగుణంగా రామచంద్రుణ్ణి రెండుమాఱులు పిలిచినా అంతా సుమంత్రుడే చేసాడు.

అతనిపేరు సు-మంత్రుడు కూడా. చక్కని రహస్యాలని చెప్పగల వాడన్నమాట. అందుకనే దశరథునికి పిల్లలు లేక ఎంతో దిగులుపడుతున్న వేళ దేవలోకంలోని వారిమాటలని నేరుగా దశరథునికి చెప్పి అశ్వమేధ-పుత్రకామేష్టి యాగాలని చేయవలసిందిగా ప్రోత్సహించింది సుమంత్రుడే. అంటే జరుగబోయేది స్పష్టంగా

తెలిసినవాడన్నమాట. ఇక్కడ కూడా ఆ సుమంత్రుడే వెళ్తూండడానికి కారణం జాగ్రత్తయైన ప్రదేశంలో ఆమెను విడిచి రాబోయే కథకి ఏవిధమైన కష్టమూ కలుగకుండా కథ సుఖంగా ప్రశాంతంగా నడిచేవిధంగా చేయదలచినవాడు కావడమే. (సీతా పరిత్యాగం కూడా తనకి తెలుసునని ముందు చెప్పబోతున్నాడు కూడ. సుమంత్రునికి తెలుసు కాబట్టే రాముడు సుమంత్రుణ్ణి పంపాడు).

ఇక్కడ మఱొక సందేహం కూడ తలెత్తుతుంది. రాముని పెమ్మటివాడు భరతుడు కదా! సీతాపరిత్యాగం చేయవలసిందనే ఆజ్ఞని భరతునకు చెప్పక లక్ష్మణునికే ఎందుకు చెప్పాలి? అని. దీనివలన భరతుడు నొచ్చుకోడా? అనీను. ముందుగా 'నొచ్చుకోవాలి' అనే ఆలోచన భరతునకు లేకపోయినా 'నొచ్చుకోవాలి సుమా!' అనే దురాలోచనని కల్గించే నేటివారి ప్రశ్నయిది. 'నియుజ్యమానోఽపిచ యౌవరాజ్యే తతోఽభ్యషించత్ భరతం మహాత్మా' రాముడు పట్టాభిషేకాన్ని చేసికొంటూ యువరాజు పట్టం ఎవరికి కట్టాలని ఆలోచించి లక్ష్మణుణ్ణి పిలిచాడు. 'సర్వాత్మనా పర్యనునీయమానో యథా న సౌమిత్రి రుపైతి యోగమ్' ఎంత బ్రతిమలాడి ఒప్పింపబోయినా లక్ష్మణుడు అంగీకరింపకపోతే యౌవరాజ్య పట్టాభిషేకాన్ని భరతునికి చేసాడు రాముడు. కాబట్టి ఆజ్ఞని భరతునకు ఈయకూడదు. అందుకనే లక్ష్మణునికి ఆజ్ఞచేసాడు.

మఱో విశేషమూ ఉంది. నచ్చని ఏ విషయాన్నైనా వ్యతిరేకించి పైకి అనేస్తాడు లక్ష్మణుడు. 'అదితప్పు' అని రాముడనగానే చప్పచల్లారే కోపం లక్ష్మణస్వామిది. ఏం తప్పుచేసావని అయోధ్య విడవాలి? నాన్నని చంపేస్తాను'... అంటూ ఇలా ఉన్నదంతా అనేసిన లక్ష్మణస్వామి రాముడు మాట్లాడగానే మౌనంగా అనుసరించి వెళ్లిపోయాడు. భరతునిలో లక్ష్మణునిలా వాగ్ధోరణి కంటె క్రియాత్మక వ్యవహారం హెచ్చు. అయోధ్యలో ఉన్న అందఱినీ పోగుచేసికొని భయంకర సంఖ్యాసైన్యంతో చివరికి కైకమ్మతో సహా చిత్రకూటం దాకా వెళ్లి ప్రార్థించి, రాముడు రాననగానే ప్రాయోపవేశ దీక్షని ప్రారంభించాడు కూడ.

ఇలాంటి వాణ్ణి సీతాపరిత్యాగానికి పంపిస్తే కొంత ఆలోచించవలసిన పరిస్థితి ఎదురు కావచ్చు. లక్ష్మణుడైతే ఏది అతనికి చేయవీలుపడదో దానిని పైకి అనేస్తాడు. సమస్య పరిష్కారమై పోతుంది. అందుకే లక్ష్మణుణ్ణి నియోగించాడు ఈపనికి. ఇవన్నీ ఒక ఎత్తు. సీతమ్మతో భరతునికంటె కొంత ఎక్కువ సాన్నిహిత్యం పరిచయం ఉన్నవాడు లక్ష్మణుడు కాబట్టి తమసాతీర ప్రాంతంలో ఆమెని విడిచినప్పుడు ఆమె పరిస్థితిని ఆమె మనోభావంతో సహా అంచనావేసి లక్ష్మణుడైతే సరైన పరిస్థితిని వివరించగలడు కూడా.

'యథా హి కురుతే రాజా ప్రజా తమనువర్తతే' 'రాజు ఎలాచేస్తే ప్రజలంతా అతణ్ణి అనుసరిస్తారు గదా! మనంకూడా భార్యలని పోగొట్టుకొన్నట్లైతే కొంతకాలమయ్యాక తెచ్చి ఏలుకోవచ్చు నన్నమాట' అని ఆ జనులనుకొన్నట్లుగా భద్రుడు చెప్పాడు. లోకరీతి ఇలాగే ఉంటుంది. రాజులాగా ప్రజలూ ఉండాలి - ఉంటారుగదా!', అన్న అయోధ్యా ప్రజలు రామునిలానే ఉండదలిస్తే అపనింద కారణంగా భార్యని రాముడు విడువదలిచాడు. వీరంతా కూడా నిందవచ్చిన పక్షంలో విడువసిద్ధంగా ఉన్నారా? అంతదాకా ఎందుకు? తనకి స్పష్టమైన అపకారం చేసిన కైకమ్మని రాముడేమీ అనలేదు సరికదా! అనబోయిన భరతలక్ష్మణులని మందలించాడు కూడ. 'యథా రాజా తథా ప్రజాః' అనేది అయోధ్యా ప్రజల మాటే అయితే రాముడు కైకమ్మంతటి అపకారిణినే నిందించని వాడైతే ఈ ప్రజలు కూడా రాముణ్ణి నిందించేవారు కారాదు గదా! 'యథా రాజా తథా ప్రజాః' వంటి నీతులు చెడ్డపనుల వఱకే పరిమిత మౌతూంటాయి - అని సారాంశం.

తల్లీ ! అదిగో వాల్మీకి ఆశ్రమం! వెళ్లివస్తాను.

ఆశ్రమాలకి పోయి ఋషిభార్యలని దర్శించాలని భావించిన సీత, వారికి సమర్పించదలచిన ఆభరణాలనీ వస్త్రాలనీ సిద్ధంచేసికొని సుమంత్రుని రథంపై బయలుదేరింది, 'లక్ష్మణా! ఎందుకో అపశకునాలెన్నెన్నో ఆకాశంలో, భూమిపైనా కన్పిస్తున్నాయి. ఇది నిజమే అనుకొనేందుకు వీలుగా నా కుడి కన్ను అదరుతోంది. దేహం

వణుకుతోంది. మనసు కీడుని ఆలోచిస్తోంది. ఏ అశుభమూ ఎక్కడా లేదు కదా!' అంటూ ఆమె కారణం తెలియకపోయినా దీనంగా అంది. రథం గంగఒడ్డు చేరగానే లక్ష్మణునికి దుఃఖం ఆగలేదు. అయితే రహస్యం బయటికి రానూలేదు. రామవియోగం ఈరాత్రికి మాత్రమేననీ, మఱునాడే బయలుదేరి అయోధ్యకు వేగంగా వెళదామనీ ఆమె అంటూంటే లక్ష్మణునికి దుఃఖం పైకివినబడేంత ధ్వనితో వచ్చింది. గంగానది దాటగానే లక్ష్మణుడు తలవంచాడు. కన్నీరు కారుస్తూనే ఇలా చెప్పాడు.

'శ్రుత్వా పరిషదో మధ్యే హ్యపవాదం సుదారుణం-పురే జనపదేచైవ త్వత్కృతే జనకాత్మజే-న తాని వచనీయాని మయాదేవి తవాగ్రతః- పౌరాపవాదభీతేన గ్రాహ్యం దేవి న తేఽన్యథా ఆశ్రమాంతేషు చ మయా త్యక్తవ్యా త్వం భవిష్యసి - రాజా దశరథ స్యేష్టః పితు ర్మే మునిపుంగవః సఖా పరమకో విప్రో వాల్మీకి స్సుమహాయశాః- పాదచ్ఛాయా ముపాగమ్య సుఖమస్య మహాత్మనః - ఉపవాసపరైకాగ్రా వస త్వం జనకాత్మజే- పతివ్రతాత్వ మాస్థాయ రామం కృత్వా సదా హృది- శ్రేయ స్తే పరమం దేవి! తథా కృత్వా భవిష్యతి (47/11-18)

తల్లీ ! నీ గుఱించిన అపవాదాన్ని కొలువులోనూ, ఊళ్లో పల్లెల్లోనూ రామభద్రుడు విన్నాడు. అవన్నీ అసత్యాలే అని స్పష్టంగా తెలిసిన నేను కూడా చెప్పకూడనివి ఆ అపనిందలు. కాని జనుల అపవాదం వలన భయంతో ఈ ప్రాంతంలోనే విడువ వలసిందని ఆదేశించాడు రాముడు. మాతండ్రి దశరథునికి స్నేహితుడూ, మహా విప్రుడూ, కీర్తిమంతుడూ అయిన వాల్మీకి ఆశ్రమం అదిగో అదే! ఆయన నీడలో క్షేమంగా ఉండు. పాతివ్రత్యంతో జీవిస్తూ, రాముణ్ణే ధ్యానిస్తూ, ఉత్తమ పదవిని (స్వర్గసౌఖ్యం) పొందు తల్లీ! అని బోరుమని దుఃఖించాడు.

లక్ష్మణా! గర్భవతినని గమనించి చెప్పు సుమా!

'లక్ష్మణా! దుఃఖాన్ని అనుభవిస్తూ ఉండవలసిందని నాకు ఈ దేహాన్ని బ్రహ్మ ఇచ్చి ఉంటాడు. ఇది రామునితప్పూ నీ తప్పూ కానే కాదు. పూర్వజన్మంలో ఏ భార్యభర్తలను విడదీసానో! ఆ పాపం

కారణంగా ఈ నట్టడవి నాకు ఈరోజున ప్రాప్తమైంది. ఇంతకు పూర్వమూ ఉన్నాను గదా! ఋషుల ఆశ్రమాలలో ఉండడం నాకు క్రొత్తేమీ కాదు. అయితే భర్తలేకుండా ఉండడం! అదీ లంకలో అయింది గదా! సౌమిత్రీ! కష్టాలు నాకు తోడునీడగా ఉన్నంతకాలం నాలోని ధైర్యానికి భయంలేదు. కాని ఒక్కటేనయ్యా నన్ను మరింత బాధపెడుతోంది! అంటూ చెప్పలేక చెప్పలేక సీతమ్మ 'లక్ష్మణా! నిష్కారణంగా ఎవరినీ శిక్షించనివాడు రాముడుగదా! ఈ సీతమ్మని ఇలా శిక్షించాడంటే ఈమె ఏదోషం చేసి ఉంటుంది?' అని ఎవరు ఆలోచించినా, ఋషీశ్వరులే కారణం నన్నడిగినా ఏం చెప్పాలో తోచకుండా ఉన్నాను - అంటూ నేలమీద నిస్సహాయంగా కూచుండిపోయింది.

కన్నీళ్లు ముఖంలో నిండి, కంఠం నుండి మాటలు పెగలకుండాఉన్న సీతమ్మముఖాన్ని చూడలేక, మాటలు వినలేక మంత్రంతో కట్టుబడ్డ పాములా లక్ష్మణుడు మౌనంగా నిట్టూర్పులూ కన్నీళ్లూ కలబోసి విడుస్తూ అలాగే నిలబడిపోతే ఆమె మెలమెల్లగా తెచ్చుకున్న ధైర్యంతో ఒక్కమారు తనచుట్టూ ఉన్న భయంకర అటవిని చూస్తూ ఇలాఅంది. 'రామానుజా! ప్రజాపవాద భయంతో శరీరాన్ని విడిచానే అనుకో! నింద నిజమనుకుంటారు. జీవించే ఉన్నాననుకో! అనుక్షణ దుఃఖాన్ని తట్టుకోలేకుండా ఉన్నాను. ఇక తప్పదని మరణించానే అనుకో! భార్యని అడవులకి పంపి సీతని నిర్దయగా చంపాడని రామునిమీద నిందవేస్తారు ప్రజలు. నామీద నిందని తొలగించుకోబోయి రామునిక్కూడా నిందని వేయించినదాన్ని అవుతాను. ఇక నావల్ల రఘువంశానికి అపకీర్తి కల్గుతుంది. ఇంత అయినా ప్రజానింద పోదు - అపకీర్తి పెరుగుతుంది తప్ప.

సౌమిత్రీ! రాజాజ్ఞ కఠినమే అయినా ఆజ్ఞని పాలిస్తున్న నిన్ను అభినందిస్తున్నాను. మా అత్తలకు నమస్కారాలని తెలియచెయ్యి. రామునికి పాదాభివందనాన్ని చేస్తూ క్షేమాన్ని అడిగానని మనవిచెయ్యి. సోదరులని జాగ్రత్తగా చూచుకోమను. లక్ష్మణా! చివరిగా చెప్తున్నాను. నేను గర్భాన్ని ధరించాను. నువ్వు గమనించి మీ అన్నతో చెప్పుసుమా! అని అలా నేలమీద పడిపోయింది సీతమ్మ.

లో విశేషం

పూర్వపు ఇతిహాస పురాణాలు ఏవీ సమస్యకి పరిష్కారం 'ఆత్మహత్య' అని చెప్పనే చెప్పవు. 'జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి' బ్రతికుండి సుఖాలనీ శుభాలనీ పొందవలసిందని ఉపదేశిస్తాయి. క్రొత్తకాలపు రచనలూ, పిచ్చి సినిమాలూ మాత్రం చిన్నచిన్న సమస్యలకి కూడా పరిష్కారం 'మరణం' అనే ధోరణిలో కథని చిత్రీకరించుతాయి. ఆకథలని వ్రాసినవారూ, చిత్రాలని సినిమాలుగా తీసినవారూ మాత్రం ఎంతటి కష్టం వచ్చినా ఆత్మహత్య కాదు సరికదా! ఒక్కపూట ఉపవాసంకూడా చేయకుండా బ్రతుకుతూ అలా వ్రాస్తూన్నా - చిత్రీకరిస్తూన్నా కూడా ఆరచనలనీ, సినిమాలనీ ఆదర్శంగా తీసికొని అలా ఆచరించే పాఠక ప్రేక్షకులు ఎంత అవివేకులో అర్థం చేసికోగలగాలి.

అలా ఆత్మహత్యని చేసికొన్నవారియెడ సానుభూతిని చూపడం కూడా అనవసరమే. అది ఒక తొందరపాటు చర్య కూడా దురదృష్టవశాత్తూ అలాటి చావులకి కారణమైన వారిపై చర్యతీసికొనే అవకాశం మనకి లేదు. అందుకే ఒక సామెత ఉంది. 'నీకు ఎవరంటే ఇష్టం లేదో వానికి ఇంత విషాన్ని బలవంతానానైనాఇవ్వు. కాని చెఱువులో విషాన్ని కలపకు' అని.

ఆత్మహత్య చేసికోవడమే సమస్యకి పరిష్కారమని వ్రాసే రచయిత(త్రి) (నవల/లేదా సినిమా) తన ఇంట తన పిల్లలకి అలా బోధించుకోవచ్చు. కాని ఎందఱో ఎన్నివిధాల మనస్తత్వాలో (పిఱికితనం - భయం - ఆవేశం - గుండెవ్యాధులు మానసికరోగులు) కలవారంతా చదివే వాటిలో, ఇలాంటి విధంగా వ్రాయడం తప్పే. అలాటి వాటికి విస్తృతప్రచారం కల్గించడం మఱింత తప్పు. వీటివలననే ఇలా జరుగుతున్నాయని న్యాయస్థానాలలో సాక్ష్యాలు చెప్పిన సందర్భాలున్నా కూడా విరివిగా ప్రచురణ - ప్రచారం సాగనీయడం మఱింత తప్పు. అలాటి వాటిని ఆదరించడమంటే విషాన్ని కొద్దికొద్దిగా చొప్పున 'పాయసం' అనుకొంటూ త్రాగడమే.

తన భర్తల ఎదుటే వస్త్రాపహరణం జరిగిన దారుణమైన ద్రౌపది కష్టమూ, వనాలలో ఒంటరిగా ఒక కారణం వలన నలుడు

విడువవలసి విడిచిపోగా దిక్కుతోచనంతటి దారుణమైన దమయంతి కష్టమూ, ఎందఱో దేవతలూ ఋషులూ చెప్పినా కూడా ప్రజాపవాద కారణంగా భర్తని వీడిన దారుణమైన ఈ సీతాకష్టమూ కంటె మించిన కష్టాలు లోకంలో ఆత్మహత్యలని చేసికొనే ఎవరికో వచ్చి ఉంటాయంటే నమ్మ శక్యమా! అంతటి కష్టం వచ్చినా బ్రదికి సాధించవలసిందని పురాణాలు చెప్తాయి. ఇలాంటి సమస్యలకి ముగింపు పరిష్కారమిదేసుమా! అని 'చచ్చి' తెలియచేస్తాయి నేటి రచనలలోని పాత్రలు. 'మంగలాదీని మంగలమధ్యాని మంగలాంతాని చ' పూర్వపు ఇతిహాసపురాణాలకి ఒక నిర్బంధ నిబంధన ఉంది! 'ప్రారంభంలో - మధ్యలో - ముగింపులో మంగలకర సంఘటన ఉండాలి' అని. కాబట్టి సుఖంగా ఉన్న జీవితాన్ని పిచ్చిరచనలని చదివి పాడుచేసికోవద్దనీ, ఇతిహాసపురాణాలని చదివి సంతోషపఱచుకోవాలనీ దీని భావం.

సీతమ్మ నిజంగా మరణించదలచి ఇంత ఆలోచన చేయడం లేదు. తాను మానవస్త్రీగా నటిస్తోంది కాబట్టి మానవసహజమైన ఆలోచనలని చేసి పరిష్కారాన్ని ఆమె సూచిస్తూ, మనకి ముగింపుని ఉపదేశిస్తోందన్నమాట.

ఆమె బాధపడుతున్నది ఒకందుకే. 'కిన్ను వక్ష్యామి మునిషు కర్మ వాऽసత్కృతం చ కిమ్? కస్మింశ్చిత్ కారణే త్యక్తా రాఘవేణ మహాత్మనా? 'రాముడు ధర్మాత్ముడు కాబట్టి ఈమెని విడిచినందువలన ఈమెది ఏదోషం అయ్యుంటుందని అందఱూ ఆలోచిస్తారనీ - మునులకి ఏ కారణాన్ని చెప్పాలి?' అనిన్నీ! ఆ కారణం మఱేదో కాదు - 'వైకుంఠానికి సీతమ్మని పంపించడానికి సుమా!' అనే దైవరహస్యమే. దాన్ని ఆమె చెప్పలేదుగదా! అందుకని బాధపడుతోంది.

గర్భవతిని తనని అడవిలో విడిచి లక్ష్మణుడు వెడుతూన్నా - ఆజ్ఞచేసిన రాముణ్ణి స్త్రీ సహజమైన దుఃఖంతో, భయంతో, కంగారుతోనైనా తిట్టాలిగదా! (ఆ పనేదో శ్రీమద్రామాయణం సరిగా అర్థంకాని వాళ్లు ఎలాగూ తిడతారని విడిచి ఉండవచ్చు.) ఎందుకు తిట్టలేదు? - అసలెందుకు తిట్టాలి? వైకుంఠంనుండి రావడం తన ఇష్టం మీదే చేసింది. వెళ్లాల్సినపనికూడా తన ఇష్టం మీదనే చేస్తోంది. పైగా రాముడు నట్టడవిలో విడిచెయ్యమని చెప్పనేలేదు.

స్పష్టంగా 'గంగకి ఆవలి ఒడ్డున తమసానది ఒడ్డున వాల్మీకి ఆశ్రమ ప్రాంతంలో' ...అని ఇంత వివరంగా తనని గూర్చి శ్రద్ధతీసికొని లక్ష్మణుణ్ణి పంపించి విడిస్తే దుఃఖాన్ని పొందవలసిన అవసరం ఏమిటి? మానసికమైన అపరాధాన్ని చేసిన అహల్యని గౌతమునితో కలిపి తనని పరిణయమాడిన రాముడు, తనని వివాహమాడాక ఏ భర్త అయినా, తన భార్యని విడిచేయవచ్చునని లోకానికి తన ద్వారా అర్థమయ్యేలా ప్రవర్తిస్తాడా? ఒకప్రక్క "సీత అగ్నిపునీత - నాకూ ఆమె నిర్దోషురాలని తెలుసు" అని అంటూ కూడా విడుస్తాడా? - విడువడు. ఈ మాత్రం రామతత్త్వాన్ని తెలిసినవారు అర్థం చేసికోలేకపోతారా? అనీకూడా సీతమ్మభావం. అందుకే తీరుబడిగా అత్తలకి నమస్కారాలనీ, రామునికి సాష్టాంగప్రణామాలనీ, మఱదులకి ఆశీస్సులనీ, అయోధ్య ప్రజలకి సుస్థిరపాలననీ లక్ష్మణునితో ఆమె చెప్పి, రామునికి చెప్పమంది.

మఱి ఇదే నిజమైతే ఆమె కన్నీళ్లతో అంతగా ఎందుకు విలపిస్తూ చెప్పాలి? ఒకటి - మనుష్యస్త్రీ నటన కాబట్టీ - రెండవది - 'మానసం మనసైవాయ ముపభుంక్తే శుభాశుభమ్ - వాచా వాచాకృతం కర్మ కాయేనైవ చ కాయికమ్' అని ప్రాయశ్చిత్త ప్రకరణం చెప్తోంది కాబట్టీను. మనస్సుతో చేసిన పాపాన్ని మనోబాధతోనూ, వాక్కుతోచేసిన పాపం తనమీద మఱెవరో వేసే నిందారూపమైన బాధతోనూ, శరీరంతో చేసిన పాపాన్ని శరీరవ్యాధి బాధతోనూ అనుభవించి తీరాలట.

సీతమ్మ మానసిక-శారీరకదోషాలని చేయలేదుగాని 'వాచాదోషం' మాత్రం చేసింది. అలనాడు మారీచుణ్ణి చంపడానికి రాముడు వెళ్లినప్పుడు మారీచుడు 'సీతా! లక్ష్మణా!' అని అఱిచాడు. రావణుడు తనని అపహరించేలా చేసికొని తన భర్తకి రావణునితో విరోధాన్ని ఏర్పాటుచేసి, అవతార ప్రయోజనమైన రావణవధ చేయించాలనే భావం కల సీత రావణుణ్ణి చూచింది. అతడు భిక్షుకవేషంలో ఉండి కూడా లక్ష్మణుని చూచి భయంతో రాలేక ఆగిపోతున్నాడు. బోనుదగ్గఱికి వచ్చిన ఎలుకని బెదిరిస్తే పిల్లికి పని చెడిపోతుందిగదా! అందుకని లక్ష్మణుణ్ణి ఆ ప్రాంతంనుండి పంపించివేయాలని భావించిన ఆమె, లక్ష్మణుడు ఏమంటేగాని వెళ్లడో అలాంటి మాటలని అని పంపించివేసింది.

'లక్ష్మణా! నా భర్త రామచంద్రునికి ఏదైనా అపాయంకలిగితే మరణిస్తానుగాని నిన్నుకలనైనా భర్తగా తలవను సుమా! మారీచుని వెనుక వెళ్లిన నా రాముడు 'సీతా! లక్ష్మణా!' అంటూ అఱచి నేలగూలినా నువ్విక్కడే ఉండడానికి కారణం నన్ను పెళ్లాడడం తప్ప ఏమయ్యుంటుంది?'... అంటూ వాచాదోషాన్ని ఆమె కావాలని చేసింది. ఆ వాగ్దోషాన్ని లక్ష్మణుని విషయంలో చేసింది కాబట్టి ఈనాడు తనమొఱని లక్ష్మణునికే వినిపించుకోవలసిన పరిస్థితి కల్గింది. లోకంలో చాల సంఘటనలలో ఇది నిజమౌతూంటుంది.

ఎవరు ఎవరిని బాగా బాధపెట్టారో చివరికి ఒకదశలో వారి కాళ్లనే పట్టుకోవలసి వస్తూంటుంది. పాండవులని ఎంతగానో మానసికక్షోభకి గుఱిచేసిన ధృతరాష్ట్రుడు కురుక్షేత్రం పిమ్మట తన పుత్రులందఱూ గతించగా, ఆపాండవుల పంచనే ఉండి రోజూ అన్నాన్ని భీముని దెప్పిపొడుపులతో తింటూ ఉండవలసి వచ్చింది. ఎక్కడో భీమధృతరాష్ట్రులే ఈగతికి పోతారనుకో కూడదు. అత్తాకోడళ్ల దగ్గఱనుండి అలుమగలవఱకూ కూడా పరిస్థితి ఇంతే ఔతుంది. గమనించుకోవాలి!

లక్ష్మణుడు వెళ్లిపోబోతున్నప్పుడు తన గర్భాన్ని చూడవలసినదిగా ఆమె చూపింది. (నిరీక్ష మా ద్య గచ్ఛ త్వ మృతుకాలాను వర్తినీమ్) ఇది అనౌచిత్యం కాదా? అన్పిస్తుంది. కానేకాదు. ప్రజలందఱికీ ఇప్పుడే తెలియాలనేది సీతమ్మ అభిప్రాయం. అంటే ఈ గర్భం ఎవరివలననో కలిగిందని ముందునాటికి నిందరాకుండా ఉండాలనే తుచ్ఛమైన ఆలోచనతో ఆమె అలాచూపలేదు.

లక్ష్మణా! అయోధ్య నగరం నుండి అలనాడు లక్ష్మివంటి నేను వెళ్లగానే దశరథ మరణం సాగింది. తఱువాత అరాజకంగా (రాజఱికం దాదాపు లేకుండా ఉన్నా అయోధ్యలో ఉండకుండా రాజుగా నందిగ్రామం నుండి భరతపాలనం) అయోధ్యా పరిపాలన సాగింది. ఇప్పుడూ సీతనైన నేను అయోధ్యా లక్ష్మిగా వైకుంఠానికి ఇటునుండి ఇటేవెడుతున్నాను. ఇక పరిపాలన ఎవరిది? అనుకో నక్కఱలేదు. అయోధ్యాజనాన్ని అనాథలని చేయడంలేదు. చూడు గర్భాన్ని

ధరించాను. ఈ క్షత్రియఫలాలని అందించి మరీ వైకుంఠానికి వెడతాను సుమా! లోకదృష్టిలో రాముడు నన్ను విడిచినా ఆ రామునికే నేను ఈ గర్భఫలాలని అందించి మఱీ వెడతాను సుమా! అని అర్థం. 'అందుకే నా గర్భాన్ని చూచివెళ్లు' అని అంది గాని 'ఈ విషయాన్ని అయోధ్యలో చాటింపు వేయించు' వంటి పిచ్చిమాటలని (నేటి కాలపు నవలానాయికల వలె) పలుకలేదు. పలుకదు కూడ.

గర్భాన్ని చూడవలసిందిగా సీతమ్మ చెప్పగానే, 'ఇది మంచి ఆలోచన సుమా!' అని సీతమ్మని ప్రశంసించకుండా, ఆమె గర్భాన్ని లక్ష్మణుడు పరిశీలించకుండా ఆమె పాదాలవద్ద తలమోపి నమస్కరించి ఆమె చుట్టూ దీనంగా రోదిస్తూ ప్రదక్షిణం చేసాడు. దీనికి కారణం సీతమ్మ శక్తి ఏమిటో లక్ష్మణునకు బాగాతెలుసు కాబట్టి. ఆమె 'అయోనిజ' అనే మాటనీ, ఆంజనేయుని తోకకి నిప్పంటుకుంటే కూడా చల్లార్పగలిగిన అద్భుత తపశ్శక్తిశీలిని అనీ, మఱచిపోకూడదు. ఈలాట విషయాలని మఱచిపోవడం వలననే ఆ సీతమ్మ తల్లిని ఈ కొత్తకాలపు కథానాయికలతో పోల్చి విమర్శించడం జరుగుతోంది.

లక్ష్మణా! దుఃఖపడకు!! ఈ రహస్యం నాకు తెలుసు!!!

సీతమ్మని దించి గంగదాటి రథాన్ని ఎక్కికూడా గంగకి ఆ ఒడ్డున ఉన్న సీతమ్మవైపే చూస్తూ ఉండిపోయాడు లక్ష్మణుడు. కొంతసేపటిలోనే వాల్మీకి మహర్షి శిష్యులు రావడం, మఱికొంతసేపటికి మహర్షుల భార్యలతో వాల్మీకి రావడం, సీతమ్మ వాల్మీకి ఆశ్రమంలో ప్రవేశించడం... అన్నిటినీ కళ్లారచూచాడు. సీతమ్మ విషయంలో కుదుటపడవలసిన లక్ష్మణుని మనస్సు తీవ్రంగా బాధపడసాగింది.

వెంటనే సుమంత్రుణ్ణి చూచి 'సుమంత్రా! ఎంత ఆశ్చర్యం ఇది!. వదిలినవాడు రాముడా? విడిచినది సీతమ్మనా? ఈ పనికి నేను దూతనా? వీరిమధ్య అనురాగమే ఉన్నా- రామునికి సీతా పవిత్రత స్పష్టంగా తెలిసినా - ఇది ఎలా సంభవించింది? ఒకటే కారణం. దైవాన్ని దాటి ఎవరూ ఏమీ చేయలేరు, అని నిశ్చేష్టుడై కొంతసేపటికి ఏమేమో దుఃఖంతో పల్కుతున్న లక్ష్మణుణ్ణి ఓదార్చదలచి సుమంత్రుడు "సౌమిత్రీ! దుఃఖపడకు. ఈ రహస్యం నాకు తెలుసు.

నిజానికి నీకు చెప్పకూడదు. అయినా చెప్తున్నా. నువ్వు సీతమ్మకీ రామునిక్కూడా చెప్పనంటే చెప్తాను. (ఇదం త్వయి న వక్తవ్యం సౌమిత్రే భరతేఽపి వా - న త్వయా భరతే వాచ్యం శత్రుఘ్నస్యాపి సన్నిధౌ)' అన్నాడు.

ఎవ్వరికీ చెప్పనని లక్ష్మణుడనగానే సుమంత్రుడు చెప్పప్రారంభించాడు. 'లక్ష్మణా! ఒకప్పుడు వర్షాకాలం జరుగుతోంది. వర్షాకాలం 4 నెలలనీ సంన్యాసులు 'చాతుర్మాస్య దీక్ష' అనే పేరిట ఎక్కడికీ వెళ్లకుండా ఒకేచోట గడుపుతారు. ఆ కాలంలో అత్రిమహర్షి పుత్రుడైన దుర్వాసుడు మీ కులగురువైన వశిష్ఠుని ఇంట్లో చాతుర్మాస్యదీక్షని ప్రారంభించాడు. దాదాపు ప్రతిదినమూ వశిష్ఠుణ్ణి చూచే అలవాటున్న మీ తండ్రి దశరథుడు వశిష్ఠాశ్రమానికి ఆకాలంలో వచ్చి అగ్నిహోత్రంలా వెలుగుతూన్న దుర్వాసుణ్ణి చూచి నమస్కరించాడు.

ఆమాటా ఈమాటా అయ్యాక దశరథునికి తన భవిష్యజ్జీవితాన్ని గూర్చి తెలిసికోవాలనే ఉత్సాహం కలిగి దుర్వాసుణ్ణి అడిగాడు. ముఖ్యంగా 'సంతానం - వారి పాలన - ఇక్ష్వాకువంశం ఎంతకాలం ఉండేదీ' చెప్పవలసిందని అడిగాడు. దుర్వాసుడు మహాకోపిష్ఠి అయినా శాంతచిత్తంతో ఇలా చెప్పాడు.

లక్ష్మణా! శ్రద్ధగా వింటున్నావు కదా! అంటూ ఇలా చెప్పసాగాడు దుర్వాసుడు చెప్పిన విషయాన్ని సుమంత్రుడు.

'దశరథా! ఒకప్పుడు రాక్షసులు ఎన్నో అకృత్యాలు చేస్తూంటే శ్రీమహావిష్ణువు రాక్షసులని వెదికివెదికి వధించసాగాడు. ఇది గమనించిన రాక్షసులు అకృత్యాలనిచేసి భృగుమహర్షిభార్య సహాయంతో ఆయన ఆశ్రమంలో ఎవరికీ కన్పడకుండా దాక్కుంటూ ఉండేవారు. తన తపశ్శక్తితో ఆమె సముద్రంలో కూడ దాచివేసి రాక్షసనాశనం కాకుండా చేసేది. కొన్నాళ్ళు గమనించిన మీదట శ్రీమహావిష్ణువు -'ఇది సరికాదని' భావించి భృగుమహర్షిభార్యని చంపివైచాడు. కళ్ళ ఎదుట భార్య మరణాన్ని చూచి తట్టుకోలేని భృగువు తన భార్య అకృత్యమే చేస్తోందని తెలిసీ కూడా మహావిష్ణువుని శపించాడు. "మనుష్యలోకంలో జన్మ నీకు కలుగుతుంది. నాకు ఎలాగ భార్యావియోగం అయిందో అలాగే నీకు చాలకాలం భార్యావియోగం (మరణం వలన కాదు) అవుతుంది" అని.

విన్నావా? లక్ష్మణా! ఆ విష్ణువే మీ తండ్రికి పెద్దకొడుకు రాముడు. ఆయనని గూర్చి చెప్పినది కూడావిను. అయోధ్యకు 11.వేల సంవత్సరాలపాటు రాజరికాన్ని చేస్తాడు. సీతయందు ఇద్దరు కవలలని కని వారికి రాజ్యాన్ని అప్పజెప్పుతాడు. సీతావియోగంతోపాటు, నిన్నూ భరతశత్రుఘ్నులనీ కూడా విడిచి వెళ్లిపోతాడు. దుఃఖపడకు. ధైర్యం తెచ్చుకో! ఎవరికీ చెప్పనని చెప్పినమీదట చెప్పాను. ఇదంతా నేను వింటుండగా జరిగిన చరిత్ర. ఇంతకీ నా నమ్మకాన్ని వమ్ము చేయకు సుమా!" అని సుమంత్రుడు ముగించి రథాన్ని వేగంగా అయోధ్యకు మరలించి మరునాటికే రామునివద్దకు చేర్చాడు.

లో విశేషాలు

'దైవం హి దురతిక్రమమ్' (దైవశక్తిని దాటడం అసాధ్యం) అని అన్నది ఎవరో కాదు లక్ష్మణుడే. అయోధ్యాపట్టాభిషేకం భంగమైనప్పుడు రాముడు లక్ష్మణునితో ఈమాటే అంటే, అప్పటి ఈ లక్ష్మణస్వామి దైవం కారణం కానే కాదనీ, వ్యక్తి పౌరుషం ముఖ్యమనీ వాదించాడు. అనుభవం వచ్చాక, వయసు కొద్దిగా పెరిగాక, దైవశక్తి అనిర్వచనీయమని నిర్వేదంతో ఇప్పుడు పలికాడు. ఉపదేశాన్ని చేయడానికి సరైన సమయం ఇది తప్ప అప్పుడు కానే కాదు. లక్ష్మణుడంతటివాడు తన అభిప్రాయాన్ని మార్చుకున్నాడు. (బుద్ధిమంతుడు కాబట్టి). రచయితలు కూడా అప్పటి లక్ష్మణస్వామి వయసుతోకాక ఇప్పటి లక్ష్మణుని వయసూ - మేధలతో రచనలని చేయడం సరైనదన్నమాట. (చిత్రమైన విషయమేమంటే రచన చేసిన రచయిత, కాలగమనంలో "తనది తప్పే!" అని తెలిసికొని మారుతున్నాడు గాని, పాఠకుడు మాత్రం జీవితంలో దెబ్బతిని కూడా ఆ అంధరచయితనే పట్టుకొని వ్రేలాడుతున్నాడు. వాతావరణ కాలుష్యం లాగా పిచ్చిరచనలు బుద్ధికాలుష్యాన్ని కలుగచేస్తాయి. తస్మాత్ జాగ్రత!)

సు-మంత్రుని పేరు గురించి లోగడ అనుకున్నది నిజమని సుమంత్రుడు చెప్పిన కథ ద్వారా తెలుస్తుంది! సీతమ్మ ఆశ్రమంలోకి చేరేంతవరకూ లక్ష్మణుడు గమనించి ఆమీదట అయోధ్యకి బయలుదేరాడని అతిస్పష్టంగా వాల్మీకి శ్రీమద్రామాయణం చెప్తుంటే

'అడవులకి భార్యని పంపివేసిన రాముడు' అని కొందఱూ, పిల్లలని కూడ లెక్కించని రాముడని కొందఱూ...ఇలా ఎవరెవరి అజ్ఞానం ఎంతెంతో దానిదానికి తగ్గట్టు పాపం రాముణ్ణి ఆడిపోసుకున్నారు. దీనికంతకీ కారణం వాల్మీకి రామాయణంలోని ఈ ఘట్టాన్ని వారు చదువకపోవడమే. చదువకపోయినా 'బాగా తెలిసినట్లు' వాదించడమే.

ఎవరికీ చెప్పవద్దని లక్ష్మణునికి మాత్రం రహస్యాన్ని సుమంత్రుడు చెప్పడం ఏ తీరు రాజధర్మం? పైగా రామచంద్రునిక్కూడా చెప్పనంటేనే చెప్తానని పల్కడం అదెంత సముచితం? అని అన్పించవచ్చు. సు-మంత్రుడు అంటే మంచి ఆలోచనా-ఉపాయమూ కలవాడు అనికూడ అర్థం. సీతారాములిద్దఱూ వైకుంఠానికి వెడతారని తనకి తెలుసు. అందులో భాగంగా ముందుగా సీతమ్మ వెడుతుందని కూడా తెలుసు. భరత-లక్ష్మణ-శత్రుఘ్నులు ఉండగానే రాముడు వెళ్లిపోతాడనీ తెలుసు. అలా అన్నీ తెలిసినవాడు లక్ష్మణుని దుఃఖాన్ని గమనిస్తూనే ఉన్నాడు. సీతాపరిత్యాగం అతణ్ణి తీవ్రంగా కలచివేసింది.

ఒకప్పుడు సీతారాములిలాగే చిత్రకూటానికి వెళ్లారని తెలిసిన భరతస్వామి, అయోధ్యా జనం అందఱినీ అక్కడికి తీసికొనివెళ్లి రాముణ్ణి రమ్మని ప్రార్థించాడు. ఇప్పుడు భరతుడుకూడ అయోధ్యలోనే ఉన్నాడు. లక్ష్మణుడు అయోధ్యకి వెళ్లాక భరతునితో కలిసి మళ్లీ ఇలాంటి ఆలోచనచేసి రాముణ్ణి దిగ్బంధం చేసినా, లేదా సీతమ్మ ఎక్కడుందో తెలిసిపోయింది కాబట్టి, మా సీతమ్మని పంపించవలసిందని అయోధ్యాజనం అందఱితోనూ వెళ్లి ప్రార్థించినా, అయోధ్యా జనానికి 'ఇలా నిందవేయడం ఈ కారణాల ప్రకారం తప్పు సుమా!' అని ఒప్పించి వారినే సీతమ్మ పాదాలమీద పడేలా చేసినా, దైవనాటకం జరుగకపోదేమోకాని కొంత 'అడ్డు'-'గడ్డు' పరిస్థితి వస్తుంది. అన్నిటికీమించి రాముడంటే తన సర్వప్రాణాలుగా భావించే లక్ష్మణునికి కూడా 'దైవనాటకం' ముగింపుకి వచ్చిందనీ, తనని కూడా విడిచి రాముడు వెళ్లిపోతాడని వీలయినంత ముందుగా తెలియజేయడం మంచిదనీ సు-మంత్రునికి అన్పించింది. ఇదంతా లక్ష్మణ దుఃఖాన్ని గమనించాక సుమంత్రునికి కల్గిన ఆలోచనం.

అందుకే చెప్పవలసిన రహస్యాన్ని చెప్పదలచి మరీ చెప్పాడు ఈ విషయం. రామునికి కూడా తెలియదని కాదు -"లక్ష్మణస్వామి నేరుగా రాముణ్ణి ఈ విషయం అడిగి రామునికి ఇబ్బందిని కల్గించకూడదని". లక్ష్మణుడు కూడా తాను చూస్తుండగానే - వాల్మీకి మహర్షి పాదుకలు కూడా లేకుండా సీతమ్మవద్దకు తొందరగా రావడం, ముని బాలకులు ఎవరో ఒకామె అక్కడ దుఃఖిస్తూ ఉన్నదని వాల్మీకికి చెప్పగా, ఆయన రాగా వారు వింతగా ఆమెను గమనిస్తూ ఉండడం, ఋషిపత్నులు విచ్చేయడం, సీత యథార్థమైన వృత్తాంతాన్ని వాల్మీకి దివ్యదృష్టితో గమనించడం వంటివెన్నింటితోపాటు ఆమె ఆశ్రమానికి సుఖంగా చేరడం - కూడా జరిగిపోయాయి. లక్ష్మణునికి దిగులెందుకు?

ఇలా తాను చూచిన వృత్తాంతం ద్వారా తాను ఊరటపడేలా లక్ష్మణుణ్ణీ చేయాలనీ, తాను (సుమంత్రుడు) ఈకథని చెప్పి మఱింత శాంతిని లక్ష్మణునికి కల్గించి, ఒకతీరు నిర్వేదాన్ని (సీత ఉండదు. రాముడు వెళ్లిపోతాడు. ఇద్దఱు పిల్లలకీ రాజ్యభారం ఒప్పగిస్తారు. అయోధ్యకూ మనకూ సంబంధం దాదాపు అయిపోయినట్లే) అనుభవింప చేయడానికీ, తద్వారా కథ ముగింపులో ఇబ్బకాటాలు ఉండకుండా చేసేందుకూ సుమంత్రుడు ఈ విషయాలని కావాలనే చెప్పాడు. కాబట్టి 'రహస్యం' అనేది ఎంతవఱకూ? అంటే ప్రాణాపాయాన్ని కల్గించనంతవఱకూ అని అర్థమన్నమాట.

మరణం తప్పక ప్రాప్తించే రోగికి మరణాన్ని గుఱించి ఎప్పుడు చెప్పాలో చరకమహర్షి చెప్పాడు. రోగికి రోగం రహస్యమే అయినా, దాన్ని బయటకి చెప్పే రోజు ఏదో అది వైద్యునికే తెలుసు. తెలిస్తేనే వైద్యుడు కూడా. ఆ వైద్యుడు ఇక్కడ సుమంత్రుడు. అందుకే ఆనాడు సుమంత్రుణ్ణి రథసారథిగా సీతారాముల్ని విడిచిరమ్మని దశరథుడు పంపాడు. నేడు సీతమ్మని విడిచి రమ్మని రాముడు పంపాడు. సుమంత్రుడూ ఔనని ఈ పనికి అంగీకరించి వెళ్లాడు. కారణం దైవకథ సరిగా నడుస్తున్నదా? లేదా? అని గమనించడానికీ, పాత్రలని సరిగా నటింపజేయడానికీను.

ఇక స్త్రీని వధించరాదని (న స్త్రీ వధ్యా) శాస్త్రం చెప్తుంటే విష్ణువే భృగు(మహర్షి)భార్యని వధించడం ధర్మమా? అని

భావింపనక్కఱలేదు. 'నా తతాయివధే దోషో హంతు ర్భవతి కశ్చన'. ఆతతాయి అయిన స్త్రీ/పురుషులని వధించినా దోషం ఉండదని, తాటకా వధ చేయడానికి తటపటాయిస్తున్న రాముణ్ణి విశ్వామిత్రుడు ప్రోత్సహించి మరీ చంపించాడు. అక్కడ భృగుభార్యని విష్ణువు చంపాడనే విషయాన్ని కూడ చెప్పి అలాంటివారు స్త్రీత్వధర్మం క్రిందికిరారనీ చంపడం ఒప్పేననీ కూడ విశ్వామిత్రుడన్నాడు. (స్త్రీని చంపవచ్చా? తాటకా వధ ధర్మమే' అనే విషయాలని వివరంగా నా బాలకాండ వ్యాఖ్యలో చూడవచ్చు).

ఇక దీనిద్వారా నేటి లోకమూ గమనించాల్సిన అంశం ఒకటుంది. నేరం చేసిన మఱుక్షణం స్త్రీ అయినా పురుషుడైనా దోషస్థులు (నేరస్థులు అనేమాట సరికాదు) అవుతారు. అలాంటి దశలో ఆదోషస్థుణ్ణి/దోషస్థురాలిని పట్టుకొని తీసికొనిపోయే అర్హత రక్షకభటశాఖకి వస్తుంది. అలాంటప్పుడు స్త్రీ - పురుష భేదాన్ని పాటించవలసిన అవసరంలేదన్నమాట. (స్త్రీ అయిన తాటకని పురుషుడైన రాముడూ - భృగుభార్యని విష్ణువూ చంపడంబట్టి) మహిళా రక్షకభటులే స్త్రీలని తీసికొనిపోవడానికి రావాలనే నియమం సరైనదేనా? అంటే శ్రీమద్రామాయణం మాత్రం 'కాదు సుమా!' అని చెప్తుంది.

భృగు మహర్షి విష్ణువును శపించి, వెంటనే ఎందుకు ప్రాధేయపడ్డాడు? నీళ్లు పల్లానికి ప్రవహిస్తాయిగాని ఎగువకి పోలేవు. అలాగే తపశ్శక్తి తక్కువ ఉన్నవారు తమకంటె అధికులైనవారిని శపిస్తే, అది వారిమీద పనిచేయదు. లోగడ నలకూబరుని శాపం రావణునిమీద పనిచేయని కారణం అదే. అటు మీదట బ్రహ్మ శాపాన్ని ఈయగా, అప్పుడు ఇది కూడా పనిచేసింది. అలాగే ఇక్కడకూడా విష్ణువుమీద భృగుమహర్షిశాపం అమలుకి రాదు. అంతతోనూ పోదు. ఎగువకి బలవంతానా పంపిన నీరు, ఎక్కువవేగంతో పల్లానికి వచ్చేటట్లు విష్ణువు మీద ప్రయోగించిన శాపాన్ని విష్ణువు తిరస్కరిస్తే, అది భృగువునే బాధిస్తుంది.

ఈ ఆలోచన అంతా శపించే సమయంలో భృగువుకి కల్గలేదు. భార్యని చంపాడన్న కోపంలో శపించేసాడు. కోపం తగ్గాక ఆలోచించి

ప్రాధేయపడ్డాడు తనకి హాని తలపెట్టవద్దని. విష్ణువు కూడా రాబోయే కథకి అనుగుణంగా మహర్షి శపించాడనీ, ఇలా శపించడంలో మహర్షిదోషం ఏమాత్రమూ లేదనీ తెలిసి 'పైజన్మలో అనుభవించదలిచానని' చెప్పి, పైకి భృగువుని అనుగ్రహించినట్లుగా పల్కాడు. నిజానికి సీతారాముల వైకుంఠ ప్రయాణానికి వీలుకల్గించిన మహనీయుడు భృగువు.

సీతమ్మ ఇద్దఱు పిల్లలనే ఎందుకు కనాలి? దశరథునిలా నల్గురినో, లేక ఇక్ష్వాకు రాజుల్లా ఒక్కరినో కనవచ్చుగదా! సీత వేదజనని. మొదట్లో ఆమెపేరు వేదవతి కదా! ఇంపైన స్వరమూ - సాహిత్యమూ (అక్షరాలూ) అని వేదానికి రెండుంటాయి. వేదంలో వాక్యాలని 'మంత్రాలు' అంటారు. కాబట్టి ఈ అక్షరాలు మంత్రాక్షరాలే. ఈ రెండూ - అంటే ఆ వేదాక్షరాలూ, అక్షరాన్ని పలుకవలసిన విధానమూ (స్వరమూ-మంత్రాక్షరమూ) ఒకే కాలంలో కలిసిమెలిసి వినిపిస్తూంటాయి. ఇలా ఒకే కాలంలో రావడమే 'అమళం' (కవలలు) అంటే. ఒకే పోలికలో, ఒకే వయస్సులో పుట్టి, ఎప్పుడూ అలాగే కలిసిమెలిసి ఉండడం వీరిలక్షణం. [వేదః ప్రాచేతసా దాసీత్ సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా!] వేదమే శ్రీమద్రామాయణ రూపంలో లోకానికి వచ్చిందిగదా! ఆ వేదాన్ని అందించేవారు ఇద్దఱు. ఆ ఇద్దఱే కుశీలవులు. వారే స్వర-మంత్రాక్షరాలు.

వేదం (సామ) నుండి సంగీతం పుట్టడంతో ఆ లక్షణం అతిస్పష్టంగా సంగీతంలో కన్పిస్తుంది. మపదససరిరిస ... అని ఈ తీరుగా కన్పించే పిళ్లారిగీతంలోని అక్షరాలు స్వరాలు. 'శ్రీ గణనాథ సిందూరవన్న' అని ఈతీరుగా విన్పించేది సాహిత్యం. ఈరెండూ వేటికి అవిగానే కన్పిస్తాయి సంగీతంలో. సంగీతపు పుట్టుకకి స్థానమైన వేదంలో మాత్రం ఒకటిగానే ఉంటాయి. అందుకే సంగీతంలోని అక్షరాలకి సాహిత్యం అనిపేరు. వేదంలోని అక్షరాలకి మంత్రాక్షరాలని పేరు. మననం చేసినకొద్దీ ఆపాతమధురమైన ఆనందాన్ని కల్గించేది సంగీతమైతే, మననం చేసినకొద్దీ భవబాధలని తొలగించి పరలోకస్థానాన్ని కల్గించి సుఖాన్ని చేసేది వేదమంత్రాక్షరం. సంగీతగానానికి శ్రుతికావాలి. వేదానికి వేరే 'శ్రుతి' అవసరంలేదు. దీనిపేరే 'శ్రుతి'

కాబట్టి. కుశీలవులు అనే ఈ కవలలు వేదమాత అయిన సీతమ్మకు వేదవేద్యుడైన మహావిష్ణువు ద్వారా లభించిన స్వర - మంత్రాక్షరాలేనన్నమాట. (లోకంలో వీరికి లవకుశులని వాడుక. కానీ వాల్మీకి కుశీలవులు అనే వ్యవహరించాడు).

'చత్వార ఇవ బాహవః'. శ్రీమహావిష్ణువే రామ-భరత-లక్ష్మణ - శత్రుఘ్నులుగా అవతరించాడు కాబట్టి అందరిలోనూ ప్రధానుడైన రాముని వివాహం - రాజ్యం - వియోగం - సంతానం గురించి చెప్తే మిగిలిన అందరివిషయమూ చెప్పబడినట్లే. అయితే ఈ కథ మనుష్య (మర్త్య) లోకంలో జరుగుతూండడం బట్టి మిగిలిన తమ్ముళ్ల భార్యలూ - వారిపేర్లూ మాత్రం కన్పిస్తాయి. మెడలో పూలమాలవేస్తే శరీరాన్నంతటినీ గౌరవించినట్లే కదా! అలాగే సాష్టాంగ ప్రణామంచేస్తే కూడా పాదాలకి మాత్రమే నమస్కరించినట్లు కాదు గదా! ఇదీ అంతే!

రాముడు విష్ణువే సుమా! అని చెప్పిన సుమంత్రుడు మిగిలిన ముగ్గురు తమ్ములనీ కూడా విష్ణుభాగాలే అని చెప్పలేదు. కారణం సాక్షాత్తు విష్ణువే అయిన రాముడే మనుష్యునిగా తనని తాన భావించుకుంటూ ఉన్నాడు కాబట్టీ, ఆ గాంభీర్యం వీరికి ఉండక పోవచ్చునేమో అనీ, లేదా సుమంత్రుడినైన నాకే విష్ణువు రాముడని తెలిసాక మీరు కూడా విష్ణ్వంశలే (విష్ణువు అంశాలే) అని తెలుసునని వేరే చెప్పాల్సిన పని ఉందా? అనే ఆలోచనతోనూ సుమంత్రుడు చెప్పలేదు.

వెంటనే ఫలించిన సుమంత్రుని వైద్యం

లక్ష్మణుడు రాముని వద్దకు వెళ్లి సాష్టాంగపడ్డాడు. 'అన్నా! నువ్వు చెప్పినట్లు గంగాతీరంలో వాల్మీకి ఆశ్రమంలో సీతమ్మని విడిచివచ్చాను. (గంగాతీరే యథోద్దిష్టే వాల్మీకే రాశ్రమే శుచౌ - ఆర్య స్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య విసృజ్య జనకాత్మజాం - పున రప్యాగతో వీర! పాదమూల ముపాసితుమ్) దుఃఖపడకు! యోగ్యుడైనవాడు పుత్ర-మిత్ర-ధనవిషయాలలో ఇలా బాధపడకూడదు. (సంయోగా విప్రయోగాంతా మరణాంతం చ జీవితమ్ - త్యజైనాం దుర్బలాం బుద్ధిం సంతాపం మా కురుష్వ హ - మా శుచః పురుషవ్యాఘ్ర కాలస్య గతి రీదృశీ.)

ఒకచోట కలిసికోవడం - కొంతకాలం కలిసి ప్రయాణించడం - మళ్లీ శాశ్వతంగా విడిపోవడం - ఇదే జీవితమంటే. సంతాపపడకు కాలగతి ఇలాగే ఉంటుంది' అంటూ అన్నని ఓదార్చాడు లక్ష్మణుడు.

సుమంత్రుడు చేసిన వైద్యం ఫలించింది. వెంటనే లక్ష్మణునిలో నిర్వేదం కలిగింది. తానూ - వదినా - అన్నా - సోదరులూ అంతా ఇంతకు పూర్వం తండ్రి దూరమైనట్లు దూరమైపోతారనే నిజమైన బాధ మనసు పొరకి తగిలింది. "ఎలా విడిచివచ్చావు? సీత ఏమంది? ఏమైంది?" అంటూ రాముడు అడుగలేదు. అడుగడు. లక్ష్మణుడు నిజానికి చెప్పేవాడే. కాని సుమంత్రుని వైద్యం వలన చెప్పాలనిపించలేదు. చెప్పలేదు. రాముని వద్దకు వచ్చాక అవసరమని అసలు అన్పించ (డం) లేదు. అందుకే ఓదార్పుమాటలని పలికాడు. (ఈ ఓదార్పు మాటలలో వ్యాసుని భగవద్గీతా రచనకి మూలమైన శ్లోకాలూ - శ్లోకాలపట్టుబడీ కన్పిస్తుంది. చాల సందర్భాలలో వ్యాసుడు వాల్మీకిని అనుకరించాడనిపిస్తుంది). ఒకప్పుడు చిత్రకూటంలో రాముడు భరతునికి చెప్తూండగా విన్న మాటలు ఈనాడు లక్ష్మణునికి అన్నని ఓదార్చడానికి అక్కఱకి వచ్చాయి. అలాగే జాబాలి నాస్తిక వాదాన్ని ఖండిస్తూ చెప్పిన రాముని సిద్ధాంతాలూ లక్ష్మణునికి పని చేసాయి. కాబట్టి లక్ష్మణునిలో చెప్పలేని మార్పు వచ్చిందని అర్థమౌతుంది.

ఊసరవెల్లి రాజు కథ మఱువకు!

'లక్ష్మణా! నువ్వు చెప్పాక నాకూ ధైర్యం కల్గింది. రాజు తన దుఃఖాన్ని విడిచి ప్రజల బాగోగులని చూస్తూ ఉండకపోతే నృగుమహారాజులా ఊసరవెల్లిలా జీవించవలసి వస్తాడు. ఈకథ నెఱుగుదువా? విను.

ఒకప్పుడు నృగుడనేరాజు పుష్కరతీర్థంలో కోట్ల ఆవులని దానంచేసాడు. పొరపాటున ఒక బ్రాహ్మణునికి దానంగా ఎప్పుడో ఈయబడిన ఆవుకూడా వీటిలో కలిసిపోయింది. ఆ బ్రాహ్మణుడు చాలకాలం తన పోయినఆవుకోసం గాలించి (దాని మీదే జీవనాన్ని సాగించేవాడు కాబట్టి) కనఖల గ్రామంలో తన ఆవుని చూచి

పిలిచాడు. ఆవు ఒక్క పిలుపుతో రానే వచ్చింది. ప్రస్తుతపు బ్రాహ్మణ యజమానికీ, ఆ బ్రాహ్మణునికీ వాదోపవాదాలు జరిగినా విషయం తేలక నృగమహారాజు వద్దకి వచ్చారు. ఎంతకాలమైనా వారిరువురికీ రాజదర్శనం లభించలేదు.

'దుర్మార్గుడా! ప్రజలకి ఎంతకాలమైనా దర్శనం ఈయకుండా ఉన్నావు కాబట్టి ఎవరికీ కన్పించకుండా ఊసరవెల్లి రూపంతో పడిఉండు. యదువనే రాజవంశంలో వాసుదేవుడు పుట్టి నీకు శాపమోక్షాన్ని కల్గచేస్తాడు' (అర్థినాం కార్యసిద్ధ్యర్థం యస్మాత్త్వం నైషి దర్శనమ్ అదృశ్యః సర్వభూతానాం కృకలాసో భవిష్యసి) అని ఆ రాజుని శపించి ఆ ఆవుని అక్కడికక్కడే వేఱొక బ్రాహ్మణునికి దానంచేసి వారిద్దఱూ వెళ్లిపోయారు.

దత్తమైన (ఒక మాఱు దానం చేయబడిన ద్రవ్యం (కన్యతో సహా ఎవరైనా) ఒక వస్తువుని తిరిగి ఈయడం దోషమని గ్రహించాలి. సకాలంలో దర్శనమీయకపోతే శాపగ్రస్తుడౌతాడనీ గ్రహించాలి. ఆ యిద్దఱూ ఆవుని వేఱొకరికి ఇచ్చి వెళ్లడంలో ఉన్న గొప్పదనాన్నీ గ్రహించాలి. ప్రజల దర్శనం ఈయనివానికి అసలు ప్రజా దర్శనభాగ్యం - అవసరం లేకుండానే చేయాలని ఈ శాపం తెల్పుతుంది.

నృగుడు తన పుత్రుడు వసువుకి రాజ్యాన్ని కట్టబెట్టి మంత్రులు నిర్మించిన పెద్దబిలంలో ఊసరవెల్లిగా ఎంతకాలం ఉన్నాడో! కాబట్టి 'లక్ష్మణా! ప్రజల బాగోగులని నిత్యమూ విచారించాలి'. అని రాముడన్నాడు.

భార్యని విడిచి, ఏమాత్రపు దుఃఖమూ లేక తమ్మునికి కథలని శ్రవణానందకరంగా రాముడు చెప్తున్నాడా? ఏమిటిది? పోనీ తమ్ముడైనా 'ఈ సమయంలో ఇది తగదు' అనడేమి? అన్నయ్య దుఃఖపడడానికి వీలులేకుండా రాజచరిత్రలని చెప్తున్నాడుగదా! వీటిలో బాధని మఱచిపోతాడు గదా! అనీ, కొంతకాలంలో తనని విడిచిపోయే అన్న చెప్పేదంతా విందామనీకూడా తమ్మునిభావన. అవతారం, చాలింపుకి రాబోతోంది కాబట్టి 'రాజు అనగానే 'భార్యపోగా

దుఃఖించువాడు ' అనే అభిప్రాయం కలుగకుండా, రాజతికం ఎలా ఉండాలి? రాజపరిపాలన ఏతీరుగా ఉండాలి? వ్యక్తిగత దుఃఖం రాజుకి వచ్చినా రాజకార్యాలయెడ ఎలా అప్రమత్తంగా ఉండాలి? అలా లేని రాజులు ఎవరెవరు? వంటి చరిత్రని చెప్పి రాజపరిపాలనా విధానాన్ని మనకి ఉపదేశించడం రాముని అభిప్రాయం.

లక్ష్మణా! జ్ఞానం గొప్పదే అయినా కర్మ ముఖ్యం సుమా!

లక్ష్మణా! నృగుడు తన విధ్యుక్తకర్మని మాని శాపానికి గురి అయ్యాడు. కర్మముఖ్యం సుమా! మనవంశంలో ఇక్ష్వాకుని పండ్రెండవవాడైన 'నిమి' అనే ఆయన వైజయంతం అనే పురంలో యాగం తలపెట్టి కులపురోహితుణ్ణి వశిష్ఠుణ్ణి బ్రహ్మగా (యాగం చేయించేవాడు) ఆహ్వానించాడు. ఇంద్రునియాగం అయ్యాక వచ్చిచేస్తానని వశిష్ఠుడు వెళ్లిపోతే, 'నిమి'కి అంతవఱకూ ఆగడం ఇష్టం లేక అత్రి-గౌతమ-అంగిరసులతో యాగం ప్రారంభించేసాడు.

ఇంద్రయాగం అయిన పిమ్మట వసిష్ఠుడు వచ్చి విషయాన్ని గమనించి రాజదర్శనంకోసం వేచి ఉన్నాడు. పగటిభాగంలోనే నిద్రపోతున్న రాజు వద్దకి వశిష్ఠుణ్ణి పోనీయలేదు ద్వారపాలకులు. 'నిమీ! నేను వచ్చినా దర్శనాన్ని ఈయనందుకూ - పగటి భాగంలో చైతన్యహీనుడివై నిద్రిస్తున్నందుకూ - యాగంలో మాట తప్పినందుకూ నీకు శరీరం ఉండీ ప్రాణం లేకుండుగాక!' (చేతనేన వినాభూతో దేహ స్తవ భవిష్యతి) అని వశిష్ఠుడు శపించాడు. నిమి నిద్రలేచి విషయాన్ని తెలిసికొని, నిద్రిస్తున్న నన్ను నా తప్పులేకున్నా శపించావు కాబట్టి నీకూ ఇదేశాపం వర్తించుగాక!' (తస్మాత్త్వాపి బ్రహ్మర్షే! చేతనేన వినాకృతః దేహః సురుచిరప్రఖ్యో భవిష్యతి న సంశయః) అని ఎదురు శాపమిచ్చాడు.

వశిష్ఠుడు తన తండ్రి బ్రహ్మవద్దకు వెళ్లి ప్రార్థించి మిత్రావరుణుల ద్వారా (ఒక తీరు దేవతలు) తిరిగి జన్మనంది మైత్రావరుణుడయ్యాడు. ఇక్ష్వాకువు ఇతణ్ణి పురోహితునిగా స్వీకరించాడు. ఇక 'నిమి'కి యాగాన్ని చేయిస్తున్న ఋషులూ - ఋషుల మంత్రాలకీ హవిస్సులకీ సంతోషపడిన దేవతలూ నిమినే

వరాన్ని కోరుకోమన్నారు. నిమి అన్నాడు' అన్ని ప్రాణుల నేత్రాలలోనూ ఉండదలిచాను' అని. (నేత్రేషు సర్వభూతానాం వసేయం సురసత్తమాః!) 'అనేక పర్యాయాలు ఱెప్పలని ఆర్పినా ఏ మాత్రపు బడలికా - అలసటా రాకుండా నీ కారణంగా ఈ జనులు ఇక మీద సంతోషిస్తారు' అని దేవతలు వరమిచ్చి వెళ్లిపోయారు. 'నిమి' నాగవాయురూపంతో ఇక్కడ ఉండడం కారణంగానే ఆ ఱెప్పలు ఆడుతూ ఉన్నా అలసట ఉండదు. అందుకే మనని 'నిమిషులు' (ఱెప్పలువేసే అలవాటు ఉన్నవారు) అంటారు. దేవతలకి ఈ అలవాటు లేదు. కాబట్టి వారు 'అనిమిషులు'.

ఆ నిమి శరీరాన్ని మథించడం వలన 'మిథి' అనే పేరునీ, మథించగా జనించడం వలన 'జనకుడు' అనే పేరునీ, ఇలా రెండుపేర్లని ధరించాడు మా మామగారు జనకుడు. 'మిథి' పేరిట నిర్మించిన నగరమే 'మిథిల' అయింది. ఆ భూమిలో పుట్టినదే సీత.

లోకంలో కర్మముఖ్యమా? జ్ఞానం ముఖ్యమా? అని ఒక ప్రశ్న. 'జ్ఞానాదేవ హి కైవల్యమ్' వంటి వాక్యాలనిబట్టి కర్మకంటె జ్ఞానమే ముఖ్యమనే విషయం బాగా తెలిసిపోతోంది. అలాగే అయితే ఇక ఈ పూజలూ - పురస్కారాలూ అభిషేకాలూ వంటి వన్నీ అబద్ధం అయిపోతాయా? అంటే 'నియతం కురు కర్మ త్వమ్' అంటాడు గీతలో పరమాత్మ. జ్ఞానాన్ని సాధించడానికి కర్మని చేయడం అనేది ఒకటే సరైన మార్గం. అకస్మాత్తుగా జ్ఞానం ఎక్కడినుండో వచ్చి పడిపోదు. లోకంలో కర్మ (duty) చేస్తూంటే అనుభవం పెరుగుతూండేటట్లు, ఈ మార్గంలో కర్మనాచరిస్తూంటే తద్వారా జ్ఞానాభివృద్ధి కలుగుతుంది. కర్మ అనేది అంతటి అనేది ప్రధానమైనది గాబట్టే యజ్ఞోపవీతాన్ని (కర్మ చేయడానికి అనుజ్ఞనిచ్చేది) త్రెంచివేసికొన్న యతులు - సన్యాసులు - యోగిపుంగవులు కూడా కర్మని ఆచరిస్తూనే ఉంటారు. కర్మజ్ఞానాల విషయాన్ని గూర్చి భాగవతం మఱింతగా నిరూపించి చెప్పింది. ఆ కర్మని ఆచరించడానికి శరీరం ముఖ్యం. శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధనమ్మని కాలిదాసు మాట.

కాబట్టే శరీరాన్ని బాగా ఇబ్బందిపెట్టి ఏ కర్మనీ ఆచరించరాదు. ఈ శరీరమే లేకుంటే కర్మని ఆచరించేందుకు, సాధనం

లేదు. తద్ద్వారా జ్ఞానం రాదు. ఆమీదట ఉత్తరలోక ప్రాప్తి లభించదు కదా! సరిగా ఇదే జరిగింది నిమి - వశిష్ఠుల కలహంలో. ఇద్దఱికీ శరీరాలు లేవు. కర్మభ్రష్టులయ్యే పరిస్థితి కల్గింది. ఒకరు బ్రహ్మద్వారా మఱొకరు దేవ-ఋషుల ద్వారా శరీరాలని సంపాదించుకోగలిగారు. మఱోరహస్యమూ ఉంది. గాలిలో గాలిరూపంలో కలిసి తిరిగే వశిష్ఠుని శరీరం, బ్రహ్మాజ్ఞపై, మిత్రావరుణులకి పుత్రునిగా మఱో రూపాన్ని పొందింది. అంటే పుట్టడానికి ముందు ఎవరి పుత్రులైనా అలా వాయు రూపాల్లోనే ఉంటారన్నమాట. బ్రహ్మనియోగంపై ఎవరెవరికి ఎవరెవరు ఋణగ్రస్తులై పుత్రరూపాన్ని పొందాల్సి ఉందో, ఆయావారికి ఆయావారు అలాఅలా పుట్టి వారివారి పూర్వకర్మానుసారం ఆయా విధమైన ప్రవర్తన కలవారై జీవిస్తారు.

లక్ష్మణునికి రామునిమాట వినడమె ప్రధాన కర్మ. రామునికి రావణవధచేసి వైకుంఠానికి తిరిగి రావడమే ప్రధాన కర్మ. వాల్మీకికి సీతా - కుశీలవుల పెంపకమే ప్రధాన కర్మ. ఇలా బ్రహ్మాజ్ఞపై ఎవరెవరు ఏయే కాలానికి ఏయే పద్ధతిలో జీవించాలో అదంతా బ్రహ్మనిర్ణయంపై జరుగుతూంటుంది. తన తండ్రి పోయినప్పుడు 'ఇలాంటి తండ్రికి కర్మని ఆచరించడం కూడానా? ఎందుకు?' అనుకున్నాడు లక్ష్మణుడు. **'అలా అనుకోవడం తప్పు'** అని ఈ కథ నిరూపిస్తోంది. ఇక **'తాను చెప్పేదంతా వింటూన్న లక్ష్మణునిలో మార్పు మఱింత కొట్టివచ్చినట్లు కన్పిస్తోంది'** అనుకున్నాడు రాముడు.

లక్ష్మణా! రాజుకి కోపం తగదు!!

యాగవేదికవద్ద వశిష్ఠుడూ, నిమీ శపించుకోడానిక్కారణం క్రోధం కదా! కోపం ఎవ్వరికీ తగదు. ముఖ్యంగా క్షత్రియునికి పరిపాలనచేసే వానికి అసలు తగదు. (లక్ష్మణుడు ఆశ్లేషా నక్షత్రంలో పుట్టినవాడు గదా! మహాకోపి. లక్ష్మణునికి చెప్పాలనే రాముడు చెప్తున్నాడు. నక్షత్రంబట్టి వ్యక్తి ప్రవర్తన తెలియాలంటే చూ. నా బాలకాండవ్యాఖ్య).

లక్ష్మణా! మనవంశంలోనే నృగుడనే రాజుడున్నాడు. ఆయనకొడుకు యయాతి. రాక్షసరాజు వృషపర్వుని కూతురు శర్మిష్ఠా -

రాక్షసమంత్రి శుక్రాచార్యుని కూతురు దేవయానీ కూడ అతనికి భార్యలు. యయాతికి శర్మిష్ఠ ఇష్టురాలు. ఆయన ఆమెయందు పూరుణ్ణీ - దేవయానియందు 'యదువు' నీ కన్నాడు. పూరుణ్ణిబాగా చూస్తూండడంతో సహించలేని యదువూ - దేవయానీ తమబాధని శుక్రాచార్యునితో చెప్పుకున్నారు. పుత్రిక - మనుమని ఆవేదన భరించలేని శుక్రుడు కోపంతో ఊగిపోతూ తన అల్లుడైన యయాతిని 'దుర్మార్గుడా! యౌవనమదంతో నా పుత్రికని ఆదరించకుండా ఉన్నావు కాబట్టి నీ యౌవనం పూర్తిగాపోయి ముసలితనం వచ్చుగాక' (జరయా పరయా జీర్ణః శైథిల్య ముపయాస్యసి) అని శాపమిచ్చాడు.

ఇంతశాపాన్ని పొందినా యయాతి మాఱు పలకలేదు. దుఃఖపడ్డాడు. పెద్దకొడుకు యదువుని పిల్చి అతని యౌవనాన్నిమ్మని ప్రార్థించాడు. దేవయానీ పుత్రుడు కావడంతో 'భోగాలు పూరునికీ - నీ ముసలితనం నాకూనా?' అంటూ యదువు తిరస్కరించాడు. శర్మిష్ఠా పుత్రుడు మాత్రం 'తండ్రీ! నీకంత ఇష్టమైనది యౌవనమే అయితే ఇదిగో! అంటూ తన యౌవనాన్ని తండ్రికిచ్చి ముసలితనాన్ని స్వీకరించాడు.

ఇయం జరా మహాబాహో! మదర్థం ప్రతి గృహ్యతామ్। తస్మాత్
ప్రతిగ్రహీష్యామి తాం జరాం మా వ్యథాం కృథాః॥)

కొంతకాలమయ్యాక పుత్రుని వార్ధక్యాన్ని తాను తీసికొని యౌవనాన్ని తిరిగి పూరునికిచ్చివేస్తూ, అదేకాలంలో యదువునీ చూస్తూ, 'దుర్మార్గుడా! తండ్రిమాటని గౌరవించని నువ్వు రాక్షసులకి తండ్రి వౌతావు. సోమరసాన్ని పానంచేసే ప్రతిష్ఠ ఉన్న ఈవంశానికి చెందిన వాడివి కాకుండా పోతావు. నీ వంశం కూడా కీర్తిని పొందకుండుగాక!' ('రాక్షసాన్ యాతుధానాం స్త్వం జనయిష్యసి దారుణాన్ - నతు సోమకులోత్పన్నే వంశే స్థాస్యతి దుర్మతే! వంశోకపి భవత స్తుల్యో దుర్వినీతో భవిష్యతి') అని శపించాడు.

పూరుడు ప్రతిష్ఠానదేశరాజుగా కీర్తిమంతు డయ్యాడు. యదువు క్రౌంచవనంలో అటవీ ప్రాంతమైన దుర్గభూముల్లో ఉంటూ క్రూరరాక్షసులకి తండ్రి అయి కీర్తిప్రతిష్ఠలని కోల్పోయాడు.

తండ్రి అయిన దశరథుణ్ణి చంపివేస్తానని కూడ బెదిరించాడు అయోధ్యలో లక్ష్మణుడు. అనేకపర్యాయాలు తండ్రిని గూర్చి విపరీతంగా మాట్లాడాడు లక్ష్మణుడు. అలా మాట్లాడరాదని లక్ష్మణునకు ఉత్తరం చెప్తుంది, ఈ 'ఉత్తరకాండ' లోని ఈ కథ. అక్కడ యయాతి కోరిక ఎలా యౌవనానికీ, విషయసుఖానికీ సంబంధించినదో ఒకప్పటి దశరథుని కోరిక కూడా యౌవనంలో కైకమ్మకి ఇచ్చినట్టిదే కదా! నీకే ఈ కథని, నీలోని తప్పు దిద్దుకోవలసినదిగా చెప్తున్నానని లోలోపలగా చెప్తూ రాముడు పైకి చెప్పనే చెప్పడు. చెప్పినది వినగా 'అర్థమైన దాన్ని బట్టి తనకే చెప్పబడింది సుమా!' అని తెలిసేలా మనసు నొచ్చుకోకుండా మాట్లాడతాడు రాముడు. గాయపు మందుని బాణానికే పూసి కొట్టడం రామచంద్రునికే తెలుసు.

అన్న ఉండగా తమ్మునికి పట్టాభిషేకం

ఇలా కొంతకాలం జరిగింది. చ్యవనమహర్షి నేతృత్వంలో ఎందఱో రామచంద్రునివద్దకు వచ్చి లవణాసురుని బాధలని ఇలా చెప్పసాగారు. 'రామా! కృతయుగం చివర్లో 'లోల' అనే రాక్షసి 'మధువు' అనే రాక్షసుణ్ణి కన్నది. వాడు శివుణ్ణి గూర్చి తపస్సుచేస్తే, ఆయన తన శూలంలోనుండి మఱోశూలాన్ని తీసి ఇస్తూ 'మధూ! ఇప్పటి వఱకూ ఎలా బ్రాహ్మణులంటే గౌరవబుద్ధితోనూ, రక్షించాలనే ఆసక్తితోనూ ఉన్నావో అలాగే ఉంటే ఈ శూలంనీకు పనిచేస్తుంది. కాని పక్షంలో తిరిగి నావద్దకు వస్తుంది. నీ దగ్గఱ ఉండి పనిచేయదుకూడా. ఇది నీ పుత్రుని వఱకు మాత్రమే మీ యింట ఉంటుంది. ఎవరినైనా సరే చంపి తిరిగి నీ వద్దకే వస్తుంది. (యావత్ సురైశ్చ విప్రైశ్చ న విరుధ్యే ర్మహాసుర! తావచ్ఛూలం తవేదం స్యా దన్యథా నాశ మేష్యతి।)' అని హామీనిచ్చాడు.

వాడు ఆ శూలాన్ని గ్రహించి శివునివరంలో ఇచ్చిన హెచ్చరికకి భయపడి, విప్రులకీ దేవతలకీ గౌరవాన్నిస్తూనే జీవించాడు. అయితే వీడు అనలకూతురైన కుంభీనసిని పెండ్లాడి 'లవణుడు' అనే రాక్షసుణ్ణి కన్నాడు. తమోగుణం పూర్తిగా మూర్తీభవించిన లవణుణ్ణి చంపి మా బాధలని తీర్చు. రావణవధకి ఆనందపడి, నీవే దిక్కనే అభిప్రాయంతో వచ్చాం' అని మహర్షులంతా అన్నారు.

రాముడాలోచించి లవణుని ఆహారవిహారా లేమిటి? అన్నాడు. 'ఆహార్వ స్సర్వ సత్వాని విశేషణ చ తాపసాః। ఆచారో రౌద్రతా నిత్యం వాసో మధువనే తథా।।)' నిత్యం శివపూజ చేస్తాడు. మృగాలని తింటాడు. ఋషులని తినడం వానికి మహాప్రీతికరమైన విషయం' అన్నారు ఋషులు. తప్పక చంపుతానని వారికి అభయాన్నిచ్చాడు రాముడు.

రుద్రశక్తితో వాడు పోరాడుతున్నాడు. వానికంటె రుద్రశక్తి తమ వద్ద (తమ్ముళ్లతో కూడ) ఉండనే ఉంది. ఇక రాజపరిపాలన సక్రమంగా సాగేందుకు ఏమహర్షులు తమ 6వ వంతు తపఃఫలాన్ని రాజుకి దానం చేస్తారో, ఆ తాపసులని వాడు చంపుతున్నాడంటే పరోక్షంగా యజ్ఞాలని ధ్వంసంచేస్తున్నవాడేగా! రావణ - ఇంద్రజిత్ - కుంభకర్ణుల వఱకూ లంకలో నేడు లేరు. రావణుణ్ణి తానూ, ఇంద్రజిత్తుని లక్ష్మణుడూ, కుంభకర్ణుణ్ణి భరతుడూ చంపగా మిగిలిన ఒకే ఒక్క రాక్షసుడు లవణుడు. ఏ రాక్షసుణ్ణీ చంపకుండా మిగిలిన తమ్ముడు శత్రుఘ్నుడూను. అందుకని ఆ లవణుణ్ణి ఈ శత్రుఘ్నునితో సంహరింప చేయాలని ఆలోచించి మహర్షులకి అభయాన్నిచ్చాడు.

పెద్దవాణ్ణి నేనుండగా పసివాణ్ణి లవణుని మీదికి పంపడం 'న్యాయమా?' అని భరతుడన్నాడు. శత్రుఘ్నుడు సమాధానమిస్తూ 'రామచంద్రా! నువ్వు అరణ్యాలలో ఉన్నప్పుడు జటాధారియై నారబట్టలతో 14 సంవత్సరాలు కఠోరదీక్షని భరతుడు పాటించాడు. గదా! అందుకని ఈ అవకాశాన్ని నాకే ఇయ్యండి' అని.

వెంటనే శత్రుఘ్నుణ్ణి పట్టాభిషిక్తుణ్ణి చేయడానికి అన్ని ఏర్పాట్లనీ సిద్ధం చేయవలసిందని ఆజ్ఞాపించాడు రాముడు. మధువనే రాక్షసుడు విచ్చలవిడిగా సంచరిస్తూన్న మధురాపురినే శత్రుఘ్నునికి శాస్త్రోక్తంగా పట్టాభిషేకం చేసాడు. 'అన్నఉండగా తమ్ముడనైన నాకు ఇలా పట్టాభిషేకం చేయడం దోషమే!' (కథం తిష్ఠత్సు జ్యేష్ఠేషు కనీయా నభిషిచ్యతే?) అంటూఉన్నా రాముడు వినకుండా 'ఉత్తరం హి న వక్తవ్యం జ్యేష్ఠే నాభిహితే పునః - నేను పెద్దవాణ్ణి గదా! నేను చెప్పాక ఇకమఱోమాట పల్కకూడదు' అంటూ మధురకి పట్టాభిషిక్తుణ్ణి చేసాడు.

పెద్దవాడైన రాముడుండగా చిన్నవాడైన భరతునికి పట్టాభిషేకం జరుగరాదనే విషయం మీదనే కదా అలనాడు అయోధ్యలో చెప్పలేనంత చర్చ జరిగింది! మఱి ఈరోజున ఇలా తమ్మునికి పట్టాభిషేకం న్యాయమేనా? అన్పిస్తుంది. ఇది న్యాయబద్ధమే. రావణవధ అయిన పిమ్మట అయోధ్యా రాజ్యానికి తానురాజు. యువరాజుగా లక్ష్మణుణ్ణి ఎంత బ్రతిమాలినా ఒప్పుకోకపోతే భరతుణ్ణి యువరాజుగా చేసాడు రాముడు. ఆ భరతుడే ముందునాటికి అయోధ్య రాజైతే తనకి పుట్టబోయేవారు యువరాజులౌతారు. లక్ష్మణుడు 'అప్పుడూ రాజ్యంవద్దు. ఇప్పుడూ రాజ్యంవద్దు. మఱెప్పుడూ కూడా రాజ్యం వద్దే వద్దు' అన్నాడు. అంటాడు కూడ. భరతునికి రాజ్యం ఉండనే ఉంది. యువరాజుకూడ. ఇక లేనిది శత్రుఘ్నునికే కదా! అందుకని పట్టాభిషేకాన్ని చేసాడు. దోషమేముంది? అయోధ్యా పట్టాభిషేక చర్చకీ దీనికీ పోలిక లేదు.

శత్రుఘ్నునికి పట్టాభిషేకం కాగానే రాముడు నారాయణాస్త్రాన్ని ఇచ్చాడు. (తాను మహావిష్ణువే అని చెప్పడం). శత్రుఘ్నా! లవణునికి ఒక శూలం ఉంది. దానికి ఒక ఆలయం కట్టించి వాడు పూజిస్తూ ఉంటాడు. ప్రొద్దునే శూలాన్ని ఇంట్లో ఉంచి జంతువులకోసం పోయి వస్తూంటాడు. ఎవరైనా శత్రువులు పిలిస్తే ఊళ్ళోకి వెళ్ళి శూలంతెచ్చి పోరాడుతాడు. శూలం ఉంటే వాడు అజేయుడే. కాబట్టి శూలం వాడు కలిగి ఉండని విధంగా పొలిమేరలోనే వాణ్ణి యుద్ధానికి పిలిచి కార్యం సాధించుకో! నేనిచ్చిన నారాయణాస్త్రాన్ని మధుకైటభులని చంపడానికి విష్ణువు సృష్టించాడు. అనవసరంగా దీన్ని ప్రయోగించకు. వాడు శూలాన్ని ప్రయోగిస్తే అది రుద్రశక్తి నిండినది కాబట్టి ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మాస్త్రంలాగా గౌరవించాలేతప్ప ఎదురు బాణాన్ని వేసి అవమానించి, దాని శక్తిని పెంచుకోకూడదు సుమా!

ఇంతకీ సేనలతో మహర్షులంతా ముందుగా మధుర దగ్గఱ వనాలకి వెళ్ళనీ. పిమ్మట నువ్వువెళ్ళు. ఎవరికీ తెలియకూడదు. వాడికి ఏమాత్రం నీ జాడ తెలిసినా ప్రమాదమే. గంగ దగ్గఱ సేన ఆగాక నువ్వు ముందువెళ్ళు. ఆ మీదట మహర్షులు సేనలతో వస్తారు. తరువాత చేయవలసినది నీకు తెలుస్తుందిగదా! అన్నాడు. అందఱకూ

నమస్కరించి ఆశీస్సులని పొంది, శత్రుఘ్నుడు గంగ దాటి వాల్మీకి ఆశ్రమానికి వచ్చాడు. శత్రుఘ్నుడు అడుగగా అక్కడి ఒక ప్రదేశంలోని విశేషాన్ని వాల్మీకి ఇలా చెప్పాడు.

కల్మాషపాదుడు

సుదాసుడనే రాజు మృగాలు దొఱుకక రాక్షసుణ్ణి చంపితిన్నాడు. ప్రతీకారం తీర్చుకోదలచిన మఱొక రాక్షసుడు వశిష్ఠుని వేషంలోవచ్చి ఇతణ్ణే మాంసభోజనాన్ని అడిగాడు. వంటవాని రూపంలో ఉన్న దొంగరాక్షసుడు మనుష్యమాంసాన్ని వడ్డిస్తే, వశిష్ఠరూపంలో దొంగరాక్షసుడు సుదాసుని పుత్రుడు మిత్రసహుణ్ణి (అప్పటికతడు రాజుగా ఉన్నాడు) 'మానవ మాంసభక్షకుడివి కమ్ము!' అని శపించాడు. దానికి కోపించిన సౌదాసుడు (మిత్ర సహుడు) నీటిని తీసి శపించబోగా అతని భార్య మదయంతి వశిష్ఠునిమీదికి శాపం వద్దంది. ఆశాపజలాన్ని నేలమీద విడిస్తే దేశానికి అరిష్టమని భావించి తనపాదాలమీదే పోసికొన్నాడు సౌదాసుడు. ఆ మంత్ర ప్రభావానికి కాళ్లు మాడి నల్లబడితే అంతా అతణ్ణి కల్మాషపాదుడని పిలిచారు. పన్నెండేళ్లు ఈ శాపంతో బాధపడి శాపం తీరాక అతడు యజ్ఞం చేసినచోటుని ఆశ్రమంలో చూపించి వాల్మీకి ఈకథని శత్రుఘ్నునికి చెప్పాడు.

కుశీలవ జననం

ఏ రాత్రి శత్రుఘ్నుడు వాల్మీకి ఆశ్రమానికి వెళ్లాడో సరిగా ఆ రాత్రే సీతమ్మ కవలలని కన్నది. వృద్ధతాపసులని పిలిచి వాల్మీకి భూతనాశన మంత్రాలని చదివి దర్భకొనలతో ఒకణ్ణి తుడిచి (కుశుడు) వేఱొకనిని దర్భలమొదళ్లతో తుడిచి ఆవిధానానికి అనుగుణంగా కుశీలవులని పేరుపెట్టాడు. ఆ యిద్దఱూ కవలలు (యామేవ రాత్రిం శత్రుఘ్నః పర్ణశాలా ముపావిశత్ - తామేవ రాత్రిం సీతాపి ప్రసూతా దారకద్వయమ్ - య స్తయోః పూర్వజో జాతః స కుశై ర్మంత్ర సత్కృతైః - నిర్మార్జనీయస్తు తదా కుశ ఇత్యస్య నామ తత్ నిర్మార్జనీయో వృద్ధాభి ర్లవ ఇత్యేవ నామతః)

పరమానందంతో శత్రుఘ్నుడు లవణుని మీదికి యుద్ధానికి పోయి జయించాడు. దాని కానందపడిన దేవతలతో తనకి మధురాపురం

రాజధానిగా ఉండే వరాన్ని పొందాడు శత్రుఘ్నుడు. శూరులైన సేనతో లవణుణ్ణి గెల్చిన కారణంగా ఆ దేశం పేరు 'శూరసేనం' అయింది. మధురని బాగా అభివృద్ధి చేసాక 12 ఏండ్లయ్యాక రాముణ్ణి చూడాలనిపించి శత్రుఘ్నుడు అయోధ్యకి బయలుదేరి మళ్లీ వాల్మీకి ఆశ్రమానికి వచ్చాడు.

శ్రీమద్రామాయణంలో 12కి ఒక విశిష్ట స్థానం ఉందనిపిస్తుంది. శ్రీమద్రామాణరచనానికై వాల్మీకి పారాయణం చేసిన రామమంత్ర సంఖ్య 12లక్షలు. రాముడు పుట్టిన 12 ఏండ్లకి విశ్వామిత్రుడు వచ్చాడు. ఆయన వివాహం వఱకూ సాగిన విశ్వామిత్రశిష్యత్వ కాలం 12 నెలలు. పెళ్లయిన పిమ్మట సీతారాములు సుఖంగా అయోధ్యలో ఉన్నది 12 ఏండ్లు. భరతశత్రుఘ్నులు కేకయరాజు ఇంట్లో ఉన్నది 12 ఏళ్లు. అరణ్యానికి బయలుదేరాక శూర్పణఖతో పరిచయం సరిగా 12 ఏళ్లకి. లంకలో సీతమ్మ ఉన్నది 12 నెలలు. శత్రుఘ్నుడు మధురని రాజధానిగా చేసికొని పరిపాలించిన కాలం 12 ఏళ్లు. కుశీలవులు శ్రీమద్రామాయణగానాన్ని మొదటగా విన్పించిన వయస్సు 12వ సంవత్సరం. శ్రీమద్రామాయణ శ్లోకాలసంఖ్య 2 x 12 వేలు. శ్రీమద్రామాయణంలోని ప్రధానపాత్రధారులు నాయకుని వైపున చూస్తే 12 మంది (రామ - లక్ష్మణ - భరత - శత్రుఘ్న - దశరథ - కౌసల్య - సుమిత్ర - కైకమ్మ- మంథర - ఆంజనేయుడు - సీతమ్మ- సుమంత్రుడు) సీతారాములకి పుత్రులు పుట్టిన సర్గ సంఖ్యకూడా 66 (6 + 6 = 12). శ్రీమద్రామాయణాన్ని పారాయణం చేయడానికి చేసే అంగన్యాస కరన్యాసాల సంఖ్య కలిపితే 6+6 = 12.

శత్రుఘ్నుడు ఆశ్రమంలో ఉన్నప్పుడు కుశీలవులిద్దఱూ రామకథని పాడి విన్పించారు. వీణెలమీద పాడడానికి అనువుగా, తాళానికి సరిపోతూ, వ్యాకరణ దోషాలులేక, సరిగా రామకథ ఎలా జరిగిందో అదేప్రకారంగా ఎక్కువ తక్కువలు లేక, ఆ సందర్భంలో రామకథ జరుగుతోందా? అన్నంత ఆనందంతో వారు పాడి విన్పింపగా కన్నీళ్లతో నిట్టూర్పులతో శత్రుఘ్నుడు మొదటిసారిగా వాల్మీకి వ్రాసిన రామకథని విన్నాడు. (తంత్రీలయసమాయుక్తం త్రిస్థాన కరణాన్వితం - సంస్కృతం లక్షణోపేతం సమతాల సమన్వితం - శుశ్రావ రామచరితం తస్మిన్కాలే పురాకృతం - తస్మిన్గీతే యథావృత్తం వర్తమాన మివా శృణోత్||)

శ్రీమద్రామాయణాన్ని విన్నపిమ్మట శత్రుఘ్నుడు అన్నని చూడకుండా ఉండలేక పోయాడు. అయోధ్యకు వెళ్లి రాముణ్ణి దర్శించి ఎక్కువకాలం ఉండబోతే 'శత్రుఘ్నా! ముందు రాజ్యపాలనం ఆపిమ్మట అన్నదమ్ముల బాంధవ్యం. 7 రాత్రులు మాత్రం ఉండివెళ్లు' అన్నాడు రాముడు. (అవశ్యం కరణీయం చ రాజ్యస్య పరిపాలనం-తస్మా త్త్వం వత్స కాకుత్స్థ సప్తరాత్ర మిహావస।।) వీలయినంత బంధాలని ఛేదించుకుని వైకుంఠ ప్రయాణానికి వీలు కల్పించుకొంటున్నాడని భావం గదా!

శంబుకవధ - పైకథ

రామరాజ్యం సుఖంగా సాగుతోంది. ఒకనాడు ఒక బ్రాహ్మణుడు తనభార్యతో దీనాతి దీనంగా విలపిస్తూ రాజమందిరానికి వచ్చాడు. చనిపోయిన తన పుత్రుణ్ణి అక్కడే పరుండబెట్టాడు. 'పుత్రకా! నీ మరణం వల్ల నీ తల్లి చావుకి సిద్ధంగా ఉంది. మా పిమ్మట నేనూ మరణిస్తాను. హింసా, అసత్యం అనేవి రేండే అపమృత్యువుని (అకస్మాత్తుగా మరణం) తెస్తాయి. ఏనాడూ ఆ రెంటిజోలికీ నేను పోలేదు. పూర్వజన్మలో చేసానేమో అంటే, ఈజన్మలో ఏకష్టాన్నీ నేనింతవఱకూ ఎఱుగను గదామఱి! రామ రాజ్యంలో ఈకష్టం వచ్చిందంటే అది రాజదోషమే అయ్యుంటుంది. ఇది నిశ్చయమే. ఇతర దేశాలలో ఇలా హఠాన్మరణాలు - అందునా తండ్రి జీవించి ఉండగా పుత్రుని మరణాలు ఎఱుగను. రాజా! తప్పిదం నీదైన కారణంగా వీణ్ణి బ్రతికించకపోతే మాదంపతులం నీసమక్షంలోనే ప్రాణాలని విడుస్తాం. బ్రహ్మహత్యా దోషాన్ని మూటగట్టుకో! రామచంద్రా! ఏ పాపాన్ని చేసావో ఆలోచించుకో!' అంటూ కన్నీరుమున్నీరుగా విలపిస్తూన్న బ్రాహ్మణ దంపతులనీ మృత పుత్రుణ్ణీ చూచాడు రాముడు. (రామస్య దుష్కృతం కించి న్మహ దస్తి న సంశయః। యథా హి విషయస్థానాం బాలానాం మృత్యు రాగతః। న హ్యస్య విషయస్థానాం బాలానాం మృత్యుతో భయమ్। త్వం రాజన్ ! జీవయస్వైనం బాలం మృత్యు వశం గతం రాజద్వారి మరిష్యామి పత్న్యా సార్ధ మనాథవత్ బ్రహ్మహత్యాం తతో రామ సముపేత్య సుఖీభవ!)

రామునిముఖం గంభీరమైంది. క్షణాలలో కాత్యాయన మార్కండేయ - మౌద్గల్య - గౌతమ - జాబాలి - కాశ్యప - వామదేవ మంత్రులూ - పౌరులూ వచ్చారు. వారందఱి సమక్షంలో ఏమీ తోచకయున్న పరిస్థితిలో నారదుడువచ్చి ఇలా చెప్పసాగాడు.

"ఒకప్పుడు అంటే కృతయుగంలో బ్రాహ్మణులు మాత్రమే తపస్సు చేస్తుండేవారు. క్షత్రియులు ప్రజాపాలనం చేస్తుండేవారు. హింస - అసత్యం - ఈర్ష్య మొదలైనవి లేని కారణంగా ఎక్కడకోరితే అక్కడ ఏం కావాలంటే అది దున్నకుండానే లభిస్తూ ఉండేది. బ్రహ్మజ్ఞానం గూర్చిన చింత మాత్రమే ఉన్నకారణంగా ప్రజలకి ఆహార భోగభాగ్యాల మీద చింత ఉండేదేకాదు. ధర్మవృషభం 4 కాళ్లమీదా నిలబడేది.

ఇక త్రేతాయుగం వచ్చింది. 'బ్రాహ్మణులు చేసే తపస్సుని మేమూ చేయగలం' అనే రాజసవృత్తి క్షత్రియులలో బయలుదేరి వారూ తపస్సు ప్రారంభించారు. ఇటు తపస్సూ, అటు ప్రజాపాలనమూ రెండూ క్షత్రియునివంతయ్యాయి. ఇలా తమంత తాము చేసికొన్నదే. దీనివలన ప్రజాపాలనకీ, తపస్సుకీ సంపూర్ణన్యాయం చేకూఱలేదు. దానితో ధర్మలోపం కల్గింది. తద్వారా తండ్రి జీవించి ఉండగానే పుత్రులు పోవడం, అల్పాయుష్య విధానం ప్రబలింది. అయితే పరిస్థితుల తారుమారుకి భయపడిన ప్రజలు పుణ్యకార్యాలని ఆచరించడం ప్రారంభించారు. ధర్మవృషభానికి ఒక కాలు పోయింది.

ఒకరి వృత్తిని వేఱొకరు చేస్తూన్నందువలన (బ్రాహ్మణుల తపస్సుని క్షత్రియులు చేస్తున్నందువలన) వర్ణాశ్రమధర్మాలని ఈ యుగంలో నెలకొల్పారు. ఫలితంగా బ్రాహ్మణక్షత్రియులు తపస్సు చేస్తే వైశ్య శూద్రులు కృషి (సేద్యం) చేయాలని నిర్ణయించారు. ధర్మవృషభానికి ఈయుగంలో ఒకకాలు తగ్గి 3 అయ్యాయి.

ఆ మీదట ద్వాపరం ప్రవేశించింది. బ్రాహ్మణక్షత్రియులు చేయగలిగిన తపస్సు మాకూ కష్టమేమీ కాదని వైశ్యులూ తపస్సే ప్రారంభించారు. ఇక ద్వాపరంలో ధర్మవృషభానికి రెండే కాళ్లుండి చతికిలపడింది. హింస ప్రధానంగా ఉండే సేద్యం అధికమైంది. త్రేతకంటే ద్వాపరం వారికి అల్పాయుష్యం కల్గింది.

రామచంద్రా! ఇక కలియుగంలో శూద్రులు తపస్సు చేస్తారు. ద్వాపరంలోనే శూద్రుడు తపస్సు చేయడం నిషిద్ధమౌతూంటే త్రేతాయుగంలో, అంటే ఇప్పుడు ఎవడో శూద్రుడు తపస్సుచేస్తూ ఉండి ఉంటాడు. లేనిపక్షంలో ఈ చిత్రం ఉండదు. అదే కానినాడు ఈ బ్రాహ్మణ పుత్రమరణమూ ఉండదు. వెళ్లి అధర్మాన్ని శిక్షించి ధర్మరక్షణం చేసికో! అనగానే పుష్పకాన్ని ప్రార్థించాడు రాముడు. పుష్పకంలో 4 దిక్కులూ భ్రమించి దక్షిణదిక్కున శైవలపర్వతానికి చేరువలో తలక్రిందుగా వ్రేలాడుతూ తపస్సు చేస్తున్న ఒకనిని చూచాడు.

రాముడు తన వివరాలు చెప్పుకుని 'ఏ కారణంచేత తపస్సు చేస్తున్నావు? నీ గమ్యం ఏమిటి?' అని అడిగాడు. 'శంబుకుడనే నేను శూద్రుణ్ణి. సశరీర స్వర్గాన్నికోరి ఈతపస్సు చేస్తున్నాను' అన్నాడు. వెంటనే రాముడు వాని తలనఱికాడు. దేవతలు పొగడి పూలవాన కురిపించారు. అక్కడ బ్రాహ్మణ బాలుడు బ్రదికి బంధువులతో చేరాడు. ఇది పైకథ. ఇంత మాత్రమే తెలికొనేవాళ్లు ఎందఱెందఱో. లో విశేషాన్ని గమనించని కారణంగానే అనవసర ద్వేషాలు వస్తున్నాయి. ఎందఱు ఈవిషయమై వాదిస్తున్నారో, ఏకంగా శ్రీమద్రామాయణాన్నే నిరసిస్తున్నారో (ఇక్కడి పై కథ తెలియదనేది నిస్సంశయం - మిగిలిన భాగం తెలియదనేది ఎలాగూ యథార్థమేకదా!) వారంతా దాదాపు అనువాదాలని చదివి వాదించేవారే తప్ప సంస్కృత శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణాన్ని చదివి శ్లోకశ్లోకానా భావాన్ని గ్రహించి యథార్థాన్ని అవగతం చేసికొన్నవారు కానేకారు. లోవిశేషాన్ని గమనిద్దాం.

లో విశేషం

రాముడు రావణవధకోసం ఈలోకానికి అవతరించాడు. వట్టిగా రావణుణ్ణి వధించి అలా వెళ్లిపోతే అందులో పస లేనేలేదు. సామాన్యుడైన ఒక మంత్రిపుంగవుడు వస్తూంటేనే, ఎన్నెన్నో కార్యక్రమాలని ఒకదానికి మఱొకటి అడ్డురాకుండా ఉండేలా ఏర్పాటుచేసి 'ఈ ప్రయాణంలో ఇన్నింటిని సాధించుకొని వచ్చాం' అని ఆయన భావించే తీరున ఏర్పాటు చేస్తాం. ఇదంతా ఆయన సూచనపైనగాని మనకు తోచిగాని ఎలాగైనా సరే చేస్తాం.

లోకంలోని సామాన్యునికే ఇన్ని ఏర్పాటులని ఒక్క ప్రయాణంలోనే మర్త్యులమైన మనం (మానవులం) చేస్తే ఇక సాక్షాత్తు శ్రీమహావిష్ణువు వస్తూంటే అందునా లక్ష్మీదేవితో వస్తూంటే ఎన్నింటిని ఆయన వీలుచేసికొని, వీలు చూచుకొనీ వస్తాడో! ఆలోచించాలి గదా! భూలోకానికి వచ్చి రావణవధని చేయాలనే ఆలోచనని కృతయుగంలో భృగుభార్యని చంపి 'భార్యావియోగం - మనుష్యలోకజన్మ' అనే వరంలాటి శాపం ద్వారా, నిశ్చయం చేసికొన్నాడు. తనకు తానే పై జన్మలో అంటే పైయుగంలో (త్రేత) వస్తానని కూడా భృగుమహర్షితో అన్నాడు.

ఈ కృతయుగం అయి త్రేతాయుగంలో రాముడు రావణవధని చేసి, తిరిగి వైకుంఠానికి వచ్చేలోగా ఎందఱెందరికి మోక్షాన్నీ, స్వర్గసుఖాన్నీ అనుగ్రహించాలో అందఱికీ అనుగ్రహించవలసిన బాధ్యత ఉందికదా! వస్తూనే కౌసల్యామాత గర్భంలో జన్మించి ఆమెకూ - దశరథుని ఇంట పుట్టి, ఆకులంలో దశరథుని వఱకూ ఉన్న వంశ రాజులకీ - తాటకని చంపి ఆమెకూ - సుబాహుణ్ణి చంపి వానికీ - శాపమోక్షాన్ని అనుగ్రహించి స్వర్గఫలాన్ని అహల్యకూ - తనకి రావణవధకు అవకాశాన్ని వరాలడగడం ద్వారా కల్పించిన మంథర, కైకమ్మలకూ - దర్శనంచేత అత్రి అనసూయలకీ - కౌగిలినిచ్చి గుహునికీ - వచ్చేవఱకూ వేచి ఉండి భరద్వాజునికీ - అరణ్యంలో తాను వధించిన విరాధునికీ - తన ఎదురుగా అగ్నిదగ్ధుడైన శరభంగునికీ - ఇంకా ఎందఱో మహర్షులకీ - కబంధునికీ - సీతాపహరణానికి అవకాశాన్నిచ్చిన మారీచునికీ - సీతజాడచెప్పిన జటాయువుకీ - తన చేతిలో వధనందిన ఖర దూషణ త్రిశిరులకీ - సుగ్రీవునితో యుద్ధంచేస్తూ తన వలన వధింపబడిన వాలికీ - ఫలాలని స్వీకరించి శబరికీ యుద్ధంలో హతుడైన రావణునికీ - తనకోసం యుద్ధంలో హతుడైన వానరవీరు లందఱికీ స్వర్గసుఖాన్నీ ఆ మీదట మోక్షాన్నీ అనుగ్రహించాడు రాముడు. యుద్ధం జరుగక పూర్వపు చరిత్ర ఇది.

యుద్ధం జరిగాక అంటే రావణవధ అయ్యాక వైకుంఠం వెళ్లేలోగా అనుగ్రహింపబడవలసిన వారిలో ఉన్నవాడు శంబుకుడు. పరమాత్మ చేతిలో వధింపబడడం, మరణకాలంలో శ్రీమన్నారాయణుణ్ణి స్మరించడం అనే రెంటిలో ఏ ఒక్కటి జరిగినా స్వర్గం లభిస్తుందనేది

నిస్సంశయం కదా! ఇందులో పరమాత్మచేతిలో వధపొంది స్వర్గానికి అర్హతను పొందుతూ నారాయణస్మరణాన్ని చేయని వారు విరాధ - కబంధ - ఖరదూషణ త్రిశిర- రావణాదులు. తాము వధింపబడకపోయినా మరణకాలంలో నారాయణ స్మరణాన్నిచేసి స్వర్గానికి అర్హతను పొందిన పుణ్యాత్ములు దశరథుడు - జటాయువు మొదలైనవారు. (ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రింపిస్తున్న కందికుప్ప (బుర్రా) సీతమ్మగారు కూడ మరణకాలంలో నారాయణ స్మరణని చేసారు. స్వర్గసిద్ధి వారికి లభించడంలో సందేహం లేదు). ఇక నారాయణుని చేతిలో వధని పొందుతూ నారాయణస్మరణని కూడా చేసిన విశేష పుణ్యాత్ములు విరాధుడు మారీచుడు - వాలి - మొదలైనవారు.

స్వర్గానికీ మోక్షానికీ కొద్ది భేదాన్ని కూడ చెప్పవలసి ఉంగి శాస్త్రం చెప్పిన ప్రకారం నడుచుకుంటూ స్వధర్మాన్ని ఆశ్రయి మెలిగేవారికి లభించేది స్వర్గం. పరధర్మం (క్షత్రియుడు పరిపా చేయడం స్వధర్మం) ఆచరించి పట్టుదలతో భగవంతుని చేతిలో వధ పొందడం మోక్షానికి మార్గం. ఈ రెండవమార్గాన్ని ఎంచుకున్నవాడు శంబుకుడు. మొదటి మార్గాన ప్రయాణించేవారు మహర్షులూను.

అందుకే శంబుకుణ్ణి చంపిన వెంటనే దేవతలు "సర్వభు జ్ఞా హి శూద్రోఽయం త్వత్కృతే రఘునందన" రామా! నువ్వు ఇతణ్ణి చంపినందువలన వీనికి స్వర్గం లభించదు - (మోక్షమే సిద్ధిస్తుంది) అని అన్నారు. రాముడు శంబుకుణ్ణి ఎందుకు వధించాలి? అని వాదం చేయడం అంటే, 'పరమాత్మ చేతిలో వధనిపొందిన వానికి మోక్షం ఎందుకు రావాలి? భూలోకంలోనే ఎందుకు పడి ఉండ కూడదు?' అని అడగడమే. శ్రీమద్రామాయణంలో రాముని ఎదుట పడి కూడా వధింపబడతానేమో అనే భయంతో ఆడువేషం వేసికొని కూడా పారిపోతూ వెన్నుచూపి మోక్షాన్ని కావాలని (తెలియక) దూరం చేసికొన్నవాడు అకంపనుడు. రాముణ్ణి నిరంతరం ధ్యానిస్తూ మోక్షాన్ని పొందినది ఆంజనేయుడైతే - భక్తితో సేవించి మోక్షాన్ని పొందినవాడు విభీషణుడు. ఇలా ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క తీరుగా రాముని నుండి మోక్షాన్ని పొందినవారు కాగా శంబుకుణ్ణి గురించిన అపోహకి కారణం శ్రీమద్రామాయణ గ్రంథ మౌలిక లక్ష్యం (Concept) తెలియక పోవడమే..

ఇక్కడ శ్లోకాలని బట్టి కూడా సమన్వయం చేసికొని చూద్దాం. బ్రాహ్మణ బాలకుని మరణానికి కారణం గూర్చి చెప్తూ శంబుకుని పేరు చెప్పకుండా కారణం మాత్రం చెప్పాడు నారదుడు. ఆ శంబుకుణ్ణి వధిస్తే ఈ బ్రాహ్మణ బాలకుడు బ్రతుకుతాడనేది నారదుడు చెప్పిన వాక్యాల సారాంశం. చిత్రమైన అంశ మేమంటే శంబుకవధ ఘట్టంమీద హేతువాదులు కూడ చర్చించారు. 'వీనిని చంపితే వాడు బ్రతకడ మేమిటి? హేతుమద్భావం లేదని వారు కొట్టిపాఱవేసి ఉంటే నిజమైన హేతువాదులే అనుకొనే వాళ్లం, కాని, వారుకూడ చర్చించడం విడ్డూరమే. ఎవరైతేనేం ? - సమాధానం మనం చెప్పగలిగినప్పుడు, దోషం వారిలో ఉంటే మననేం చేస్తుంది గనుక! వాళ్ల సిద్ధాంతం మీద వారికే అవగాహన లేదనేది ఈ వాదం వలన మనకి తెలిసింది గదా! అస్తు!

యుగాలలో ఆచరించిన తపోవిధానాలని గూర్చి చెప్పాడు నారదుడు. 17, 28,000 ఉన్న కృతయుగంలో బ్రాహ్మణులే తపస్సు చేసేవారనీ, 12,96,000 ఉండే త్రేతాయుగంలో మెల్లగా క్షత్రియులూ తపస్సు ప్రారంభించారనీ, ద్వాపరానికి వైశ్యులూ, కలియుగానికి శూద్రులకి కూడా తపస్సుచేసే స్థితి వస్తుందనీ నారదుడు చెప్పి, త్రేతాయుగంనాటికి క్షత్రియులకి మాత్రమేఉన్న తపోవిధానాన్ని శంబుకుడు ఆచరించడంవల్ల 'దోషం' అని అన్నాడు. అసలు శూద్రులు మాత్రం కృతయుగం లోనే ఎందుకు తపస్సు చేయరాదు? అని వాదిస్తే ఆ వాదం కృతయుగంలోని వారితో చేయవలసి ఉంటుందిగాని కలియుగంలోని మనతో కాదుగదా! ఇక త్రేతలో శంబుకుడు తపస్సు చేస్తే తప్పా? అని వాదిస్తే ఆ విషయం శంబుకుడే ఎందుకు రాముణ్ణి అడగలేదనేదాన్ని ఆలోచించాలి. ఒకప్పుడు బ్రాహ్మణులకే ఉన్న తపస్సుని మెలమెల్లగా యుగయుగాలమార్పులో ఒకరిపిమ్మట మఱొకరూ ప్రారంభించారంటే అందఱూ బ్రాహ్మణత్వానికి పోవాలని ఆలోచిస్తున్నారనే భావించాలి కదా! అందుకే దీన్ని 'అగ్రకులం' అన్నారు. నిష్కారణ ద్వేషమూ ఈ కులం మీదే-అయితే చాలామంది, తాము ఎంచుకున్న లక్ష్యమూ ఈ కులమే.

తపస్సులో మంత్రమననం ఉంటుంది. మంత్రాలలోని వర్ణాలు ఉదాత్తానుదాత్తస్వరితభేదాలకి అనుగుణంగా స్పష్టంగా ఉచ్చరించవలసిన

నియమం మంత్రాలకి ఉంది. లేనిపక్షంలో ఆ మంత్రాలు పట్టునీయవు సరికదా! వ్యతిరేకఫలాన్నిస్తాయనేది మంత్రాన్ని ఉపదేశించిన, మంత్రాలని ఏర్పాటుచేసిన మహర్షులు చెప్పినమాట. ఇక్కడ కూడా ఒక చిత్రమైన వాదం ఉంది. మంత్రాలు పనిచేస్తాయా? అని ఒకరు, మంత్రం పనిచేస్తే చేయవచ్చుగాని తప్పుగాచేస్తే వ్యతిరేకఫలం ఈయడమేమిటిని కొందఱు, మంత్రాలకి నియమాలెందుకు? అని మఱికొందఱూ. . .ఇలా అంతా వాదిస్తారు గాని అసలు దీని విషయాన్ని కూలంకషంగా తెలిసికోవాలని ఏ ఒక్కరూరారు.

ఖాళీదొరికినప్పుడు కాలక్షేపానికిచేసే ఈ ఉబుసుపోక వాదాలకి ప్రయోజనం కాలహరణమే. ఇంతకీ ఈ మంత్రమననం ఎవరుచేస్తే బాగుంటుంది? ఫలితాన్ని తొందరగా పొందే అవకాశముంటుంది?' అని ఆలోచించిన దేవతలు స్పష్టమైన ఉచ్చారణమూ, వేదాధ్యయనమూ ఉన్న బ్రాహ్మణులకి అవకాశం ఉంటుందని భావించి వారికి ఈ విధిని అప్పగించారు. అందుకే మాంసభోజనమూ వీరికి నిషిద్ధం అన్నారు. శ్రాద్ధంరోజున మాంసభోజనం అనేది ఒకయుగంలో బ్రాహ్మణులకి ఉండేది. దీనిని 'పలపైతృక విధానం' అంటారు. ఉగాదినాడు వేపపూవుని తిన్నట్లు శాస్త్రంకోసం ఆరోజున అగస్త్యాదిమహర్షులు స్వీకరించినట్లు ఉందిగా: ఆరోజు మాంసప్రాశనమైంది కదా! . . .అని ఇక అదేభోజనంగా ఏర్పాటుచేసికొన్న వారెవరూ కన్పడనే కన్పడరు. ఫలపవనాంబు భోజనశుభవ్రతవృత్తయః - పళ్ళూ, గాలీ, నీరూ, ఎండుటాకులూ ఆహారంగా స్వీకరించి వారు తపస్సు చేసారనే మాటని - మాంసభోజనం చేసేవారుగదా! . . .అని వాదించేప్పుడు గుర్తుంచుకోవాలి.

కాబట్టి తపస్సు బ్రాహ్మణవృత్తిగా చేసారు. ఇలా తపస్సు చేసికొంటూంటే జీవనం ఎలాగ? అందుకని వారి తపస్సులో వంతు రాజుకి జమచేసే ఒక నియమం చేసారు. (తప : మక్షయ్యం దదం త్యారణ్యకా హి నః.) ఈ కారణంగా వీరికి కష్టమూ రాకుండా రక్షించాల్సిన బాధ్యత రాజుపై ఉంటుందన్నమాట. వీరికి భిక్షాటనం వృత్తిగా కూడ పెట్టారు. అంతేకాదు. ఎవరికైనా ఏవైనా

గ్రహాలదోషాలుగాని కలిగితే వారినుండి దానాలని స్వీకరించవలసిన బాధ్యత - కర్తవ్యాలని కూడ వీరిపైనే పెట్టారు. 'మేం మాత్రం బ్రాహ్మణులకి ఏం తక్కువ?' అనే వారెవరైనా, లేదా బ్రాహ్మణ ధర్మాన్ని మేమూ పాటిస్తాం - పాటించగలం అనేవారెవరైనా, ఈ దానాలని పట్టడం, భిక్షాటనం మొదలైనవాటి వద్దకి వచ్చేసరికి అదృశ్యమైపోతూంటారు. దానాన్ని పట్టి ఆనందపడడం కాదు చేయవలసినది. ఆదానం పట్టినందుకు ఆ దోషం తొలగేంత గాయత్రీ మంత్రాన్ని పురశ్చరణ చేయాలి.

పోనీ! ఇంత తపస్సు చేస్తున్నాడు గదా! అని ఈ పుణ్యమంతా బ్రాహ్మణునికే చెందుతుందా? అని ఆలోచిస్తే 'గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం - లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు - కాలే వర్షతు పర్జన్యః - పృథివీ సస్యశాలినీ - అధనా స్సధనా స్సంతు. అపుత్రాః పుత్రిణ స్సంతు పుత్రిణస్సంతు పౌత్రిణః - దేశోఽయం క్షోభరహితః బ్రాహ్మణా స్సంతు నిర్భయాః' ఈలోకం సుఖంగా ఉండుగాక! సకాలంలో వర్షాలు కురిసి, పంటలు పండి, ధనంలేని వారికి ధనంకలిగి, పుత్రులులేనివారికి పుత్రులూ, పుత్రులున్న వారికి మనుమలూ కలిగి దేశంలో అల్లకల్లోలాలు లేక బ్రాహ్మణులు భయంలేనివారై సుఖంగా తపస్సుచేసికొందురుగాక! అని ఈ తపస్సుకి ఫలం చెప్పారు. ఈ మొత్తం తపస్సంతా దేశ - ప్రజా రక్షకోసమే.

అంతటి నిస్స్వార్థపరుడూ - అంతటి ఓపిక కలవాడూ - (ఘాతు ర్న ఘాతకో విప్రః) తన మీదికి ఎవరైనా దౌర్జన్యానికి వచ్చినా ఎదురు తిరగనివాడూ - గోమాతలా సాధులైనవాడూ - ఎవరికైనా గ్రహదోషం కల్గితే వారిదోషాన్ని తానుస్వీకరించే లక్షణం కలవాడూ బ్రాహ్మణుడు. ఇన్ని లక్షణాలున్నవాడు కాబట్టే, అతడికే తపస్సుని వృత్తిగా చేసారు. భీష్ముడు మరణించబోతూ బ్రాహ్మణావమానాన్ని చేయవద్దు - పూజించమని చెప్పాడు. ఇతరుడు దేవాలయ ధ్వజస్తంభం నుండి దైవాన్ని చూస్తే వచ్చే ఫలాన్ని, బ్రాహ్మణుడు గర్భాలయంలోని దైవదర్శనాన్నిచేసి కనీసం ఒక్కమాటైనా వేదమంత్రాన్ని చదివితేగాని రాదన్నారు. ఇదంతా ఎందుకంటే, కష్టం మొత్తం బ్రాహ్మణుని నెత్తిపైనే వేసారు. అదికూడా ఎవరోకాదు. తమకితామే. ఇలా

ధర్మశాస్త్రాన్ని రచించుకునేంతటి అమాయికులూ - నిస్స్వార్థ పరులూను బ్రాహ్మణులు. ప్రస్తుతానికి ఇంతచాలు.

అలాటి బ్రాహ్మణుని పుత్రుని మరణం కదా! అని రాముడు మఱింత కలతపడ్డాడు. తన గురువైన విశ్వామిత్రుడు వశిష్ఠునితో ఎంత పోరాడి పోరాడి బ్రహ్మర్షి కావడానికి ఎంత పట్టుదల పట్టి సాధించాడో ఆ విషయం రామునిముందు కదలాడింది. ఇక శంబుకుని వద్దకు ఏవిధమైన వివరాలూ తెలియకుండానే వెళ్లాడు. యుగంలో మార్పు వచ్చాక ద్వాపరానికి వైశ్యులూ - కలియుగానికి శూద్రులూ తపస్సు చేస్తారని నారదుడన్నాడు. కాబట్టి పూర్వం అనుకున్నట్లుగా అప్పటి నియమాల ప్రకారం, అంటే త్రేతాయుగంలో శంబుకుడు తపస్సు చేయడం ఆనాటి పాలకవిధానాలకి విరుద్ధమైనదే కదా! లోకంలోకూడా, అద్భుత మేధావంతుడే అయినా ఒక పరీక్షకి వెళ్లడానికి తగిన వయో నియమం ఉంటుంది. ఆవయస్సు లేకపోయినా, అతడు పరీక్షలో తప్పక గెలవగలిగినవాడే అయినా కూడా అతనిని పరీక్షకు రానీయకపోవడం నేటినియమాల ప్రకారం ధర్మమే. ఒక వ్యక్తి మఱొకని నుండి అప్పుగా కొంత ద్రవ్యాన్ని స్వీకరించి మూడు సంవత్సరాలకాలం చెల్లించకపోతే అతడు అప్పుని తీర్చనక్కఱలేదనేది నేటి ధర్మశాస్త్రం ప్రకారం సరైందే కదా! మఱి ఇలాంటివన్నీ చూడడానికీ వినడానికీ ఏదోలా అన్పించినా పాలనావిధానంలో చట్టాలైనప్పుడు ఎలా అంగీకరిస్తున్నామో, వాటికి వ్యతిరేకంగా నడిచినప్పుడు ఎలా శిక్షకి అర్హులమౌతున్నామో ఈ శంబుకవధకూడా అలాంటి పాలకవర్గ నిర్ణయానికి వ్యతిరేకంగా చేసిన పనికి తగిన శిక్షయే అనుకోవాలి. **అయితే శంబుకునికి 'శిక్ష' కాకుండా మోక్షాన్ని అనుగ్రహించి రాముడు 'రక్ష' చేసినందుకానందపడ వలసినదిపోయి ఎదురువాదం చేయడం అవగాహనలేని తనమే తప్ప వేఱుకాదు.**

రాముడు శంబుకుణ్ణి చూసిన సందర్భంలో శ్లోకాలని చూడండి.
"రాఘవ స్త ముపాగమ్య తప్యంతం తప ఉత్తమమ్- ఉవాచ స తదా వాక్యం ధన్య స్త్వ మసి సువ్రత! కోఽర్థో మనీషిత స్తుభ్యం స్వర్గలాభః పరోఽథ వా? బ్రాహ్మణోవాఽసి భద్రం తే క్షత్రియో వాసి దుర్జయః వైశ్య స్తృతీయవర్ణో వా శూద్రో వా సత్య వాగ్భవ"

ఉత్తమమైన తపస్సుని చేస్తున్న శంబుకుణ్ణి రాముడు చూచాడు. "ఉత్తమ దీక్షాపరుడా! నువ్వు ధన్యుడివి - ఇంతకీ నువ్వు స్వర్గాన్ని కోరుతున్నావా? లేక మోక్షాన్నే యాచిస్తున్నావా? నీకు శుభం జరుగుతుంది. ఇంతకీ నువ్వు బ్రాహ్మణ - క్షత్రియ - వైశ్య - శూద్రులలో ఎవరివో యథార్థంగా చెప్పు" అని రాముడన్నాడని పై శ్లోకాలభావం.

రాముడంతటివాడు శంబుకుణ్ణి చూచి 'ఉత్తమ తపస్సు చేస్తున్నవాడు' అని భావించాడంటే శంబుకునికి అంత కంటె ఏం కావాలి జీవితంలో. సమాధానపత్రాన్ని దిద్దాక ప్రథమశ్రేణి లేదా ద్వితీయశ్రేణి ... అని ఇలా నిర్ణయిస్తారు. కాని సమాధాన పత్రాన్ని చూస్తూనే 'నీకు ఎన్ని అంకాలు (Marks) ఇమ్మంటావు?' అని ఉపాధ్యాయుడు అడిగాడంటే వ్రాసిన అభ్యర్థి ఎంత చక్కగా వ్రాసిఉండి ఉండాలి? మఱో విశేషమూ ఉంది. తపస్సు పూర్తి అయ్యాక నీకు స్వర్గం కావాలా? అని రాముడడిగితే, అదో పద్ధతిగా ఉండేదేమో! కానీ తపస్సు ఇంకా చేస్తూన్నప్పుడే రాముడు ఇలా అడుగుతున్నాడంటే శంబుకుడు రాముణ్ణి అంతగా మెప్పించాడని వేరే చెప్పాలా?

త్రేతాయుగంలో శూద్రుడు తపస్సు చేయరాదనే విషయం తెలిసీ, నారదుడు చెప్తుగా విని, శంబుకుణ్ణి చూడడానికివచ్చి చూచి 'ఎందుకిలా తపస్సు చేస్తున్నావు! నీకు శిక్ష ఇదిగో!' అంటూ పల్కకుండా, 'నువ్వు ధన్యుడివి!' అంటూ రాముడు పల్కడం ఎంత అదృష్టం! దీనితో శంబుకుడు, గుహుడు - జటాయువు - మొదలైనవారి పంక్తిలోకి వెళ్లిపోయాడు గదా! 'నీ తపశ్శక్తికి స్వర్గంగాని అంతకు మించిన మోక్షంగాని ఈయవచ్చని నిర్ణయించాను. సుఖాలని కోరుకో దలిస్తే స్వర్గాన్ని అడుగు!. పునర్జన్మ వద్దనుకుంటే మోక్షాన్నే కోరుకో!' అని రాముడే శంబుకునికి అవకాశమిచ్చాడు గదా! ఈ అవకాశాన్ని పొందడంలో శంబుకుడు, ఎంతోకాలం రామునిరాకకి ఎదురు చూచిన శబరిని మించిపోతే సంతోషపడవలసిందిపోయి దుఃఖపడడమా?

తనకి అన్యాయం రాముడు చేస్తున్నాడనే ఆలోచన ఏమాత్రమైనా (నేటి మనకి కల్గిన ఆలోచన ప్రకారం) ఆ శంబుకునికే

ఉండి ఉంటే రామునికత్తి తనమీద పడేలోగా 'ఇది అన్యాయం' అని ఒక్కమాట అయినా శంబుకుడు అని ఉండాలిగదా! శంబుకునికి ఆనందంగా ఉంది. దేవతలకి సంతోషమైంది. పుత్రుడు బ్రతికినందుకు బ్రాహ్మణునికి ముదం కల్గింది. 'కందకి లేని దురద కత్తిపీటకి' అన్నట్లు శంబుకునికి ఎందుకు దుఃఖంలేదా? అని మనకి ఈ బాధ పట్టుకుంది.

మఱో విషయమూ ఆలోచించాలి. 'శూద్రయోన్యాం ప్రసూతోఽస్మి శంబుకో నామ నామతః - దేవత్వం ప్రార్థయే రామ! స శరీరో మహాయశః' అన్నాడు శంబుకుడు. ('రామా! శూద్రుణ్ణి నేను. శంబుకుడు నాపేరు. ఈ దేహంతోనే స్వర్గానికి పోదలిచాను') బాలకాండలో త్రిశంకుడనే రాజుకీ ఇలాంటి ఆలోచనే కల్గింది. వశిష్ఠుణ్ణి అడిగితే ఆపని కుదరదన్నాడు. వశిష్ఠపుత్రులు శపించారు కూడ. వశిష్ఠునిమీది కోపంతో విశ్వామిత్రుడు త్రిశంకుని కోరికని చేపట్టి చివరికి నవ్వులపాలై త్రిశంకుణ్ణి భూమికీ స్వర్గానికీ మధ్యనే ఉంచివేసాడు. కాబట్టి ఒకప్పుడు, క్షత్రియుడు కోరితేనే, రాముని గురువైన - స్వర్గాన్ని సృష్టించ గలిగిన విశ్వామిత్రుడంతటివాడు తీర్చలేకపోతే, విశ్వామిత్రుని శిష్యుడు శంబుకుణ్ణి ఎలా సశరీరంగా స్వర్గానికి పంపించగలడు? అన్నింటికంటే మించి ఇంద్రుడు ఈ విధానానికి వ్యతిరేకి గదా! అసలు సశరీర స్వర్గానికి పోయినవాడు ఎవడూ లేడు గదా! అందుకే రాముడు అతని కోర్కెని గమనించి శరీరాన్ని ఇక్కడే ఉంచివైచి మోక్షసుఖాన్ని కల్గించాడు. దేవతలంతా అదే అన్నారు. 'శంబుకుడు స్వర్గానికి పోక ఇంకా ఉత్తమలోకానికే వెళ్లాడు' అని.

వైశ్యునికి శూద్ర స్త్రీ యందు పుట్టినవానిని 'కరణుడు' అంటారని మనువు చెప్పాడు. దశరథుడు ఒకనాటి అర్థరాత్రంలో బాణంతో తెలియక వధించినది ఈ కరణజాతికి చెందిన మునిబాలకుణ్ణే. శంబుకునిలానే ఇతడూ తపస్సు చేయదగని కులం, వంశానికి చెందినవాడు కాబట్టి నిజానికి దశరథుడు ఈ బాలకుణ్ణి తెలిసి వధించినా రాజపరిపాలన నియమాల ప్రకారం దోషం కాకపోతోంది. అయినా దశరథుడు చాల విచారించాడు. ఆ మునిబాలకుని తలిదండ్రులు శాపం ఇచ్చారుకూడ. 'ఏవం త్వం పుత్రశోకేన రాజన్ కాలం గమిష్యసి'- (నాలాగే పుత్రశోకంతో

మరణించుదువు గాక!) అని. అప్పటికి పుత్రులు లేని దశరథునికి ఆ శాపం వరంలాటిది అయింది. అంటే ఆ కాలంలో బ్రాహ్మణులే కాక మఱికొందఱూ తపస్సు చేస్తూనే ఉండేవారని అర్థమౌతోంది. నిషాదస్త్రీ శబరికూడా సాక్ష్యమే కదా! అయితే దశరథుడు కేవలం రాజుగానూ, ఈమునిబాలకుణ్ణి శిక్షించాలనీను శిక్షించి చంపలేదు. అయితే రాముని పుట్టుకకి అవకాశమిచ్చిన ఆ మునిబాలకుడు మోక్షాన్ని పొందకుండా ఉంటాడా? రాజు మాత్రమే అయిన దశరరథుని చేతిలో వధింపబడి దశరథునికి సంతానాన్ని కల్గించి, తనకి మోక్షాన్ని తెచ్చుకొన్నవాడు ముని బాలకుడైతే, రాజూ - భగవంతుడూ అయిన రాముని చేతిలో వధింపబడి తనకు మోక్షాన్ని మాత్రం తెచ్చుకున్నవాడు శంబుకుడు. మోక్షాన్ని తెచ్చుకున్న శంబుకుడు, అందుకు ప్రతిఫలంగా రామునికి మాత్రం, తనని వధించాడనే అపకీర్తిని కట్టబెట్టడం చేస్తాడా? కాబట్టి శంబుకవధ న్యాయమే!

చివరగా ఒక్కమాట. భూతభవిష్యద్వర్తమానాలు మూడూ తెలిసినవాడు వాల్మీకి మహర్షి గదా! ఈ శంబుకవృత్తాంతం మీద ఇంత దుమారం చెలరేగుతుందని ఆయనకు తెలియదా? 'అనవసరమైన ఈ వివాదం రేపే ఈ ఘట్టాన్ని శ్రీమద్రామాయణంలో వ్రాయకపోతే సరిగదా!' అని ఆయన ఎందుకనుకోకుండా వ్రాసి ఉంటారు? కారణం ఒకటే - దానిలో ఎవరినీ కించపఱిచే సంఘటనలేక శూద్రునికి కూడా మోక్షం ఇచ్చిన సంఘటన ఉందని సంతోషిస్తారని. ఈ విషయం అవగాహనకాక దుఃఖపడితే మన తెలివితక్కువతనానికి నిజంగా దుఃఖిస్తాడు మహర్షి. కంచికామకోటి పరమాచార్యులవారు ఒకసారి సెలవిచ్చారు. 'రాముడు, క్షత్రియధర్మం ప్రకారం రాజుగా అతని తలని నఱికాడు. శ్రీమహావిష్ణువుగా అతనికి మోక్షాన్నిచ్చాడు. తన భార్యని ఎత్తుకుపోయిన రావణునికి కూడా తనని తాను రక్షించుకొనేందుకు ఎన్నో అవకాశాలనీ - గడువులనీ ఇచ్చిన దయామూర్తి అయిన రాముడు, నిరాయుధుణ్ణి చంపడం రాజధర్మం కాదని తెలిసిన రాముడు, శంబుకుణ్ణి చంపినట్లెందుకౌతుంది? మోక్షానికి పంపించడానికే అలా చేసాడు' రాజైన తాను మఱొకరిచేత చంపించక తానే చంపడంలోని రహస్యమూ ఇదే' అని.

ఎప్పుడూ దానం చేయలేదు గదా! నీ గతి యింతే!!

శంబుకవధచేసిన పిమ్మట రాముడు, త్రోవలో ఉన్న అగస్త్యుని ఆశ్రమాన్ని సందర్శించాడు. ఆయన ఎంతో ఆనందపడి తనవద్ద ఉన్న ఒక దివ్యాభరణాన్ని రాముని కీయబోయాడు. క్షత్రియుడు ప్రతిగ్రహణ యోగ్యుడు (దానం తీసికొనేవాడు) కాదని రాముడు వలదన్నాడు. అగస్త్యుడు రామునితో 'రామా! క్షత్రియోచితమైన మాటే మాట్లాడావు. ఒకప్పుడు రాజులేని కాలంలో బ్రహ్మ దిక్పాలురు నలుగురినీ తమతమ ఒక్కొక్క అంశాన్ని ఈయవలసిందిగా ప్రార్థించి వాటితో రాజుని సృష్టించాడు. కాబట్టి నీలో ఇంద్ర- యమ- వరుణ- కుబేరాంశలున్నాయి. ఇంద్రాంశతో' నన్ను తరింపజేయడానికి దీన్ని స్వీకరించు' అనగానే న (ప్రతిగృహ్ణీష్వ భద్రం తే తారణార్థం మమ ప్రభో! తద్రామః ప్రతిజగ్రాహ మునే రాభరణం వరమ్) రాముడు స్వీకరించాడు.

రాముడు తీసికొన్నాక అగస్త్యుడు ఆ ఆభరణం తనకు లభించిన విధాన్ని ఇలా చెప్పాడు. 'ఒకప్పుడు సుదేవుడనే పేరున్న రాజు విదర్భని పాలిస్తూ ఉండేవాడు. ఆయనకి శ్వేతుడు పుట్టాడు. ఆ శ్వేతుడు తన తమ్ముడు సురథునికి రాజ్యాన్నిచ్చి బహుకాలం తపస్సు చేసి బ్రహ్మలోకాన్ని పొందాడు. అయితే బ్రహ్మలోకానికి పోయినా అతనికి ఆకలి దప్పులబాధ పోలేదు. బ్రహ్మను కారణం అడిగితే 'శ్వేతా! చక్కగా సంపాదించుకొని, నీ కడుపు నిండేలా తృప్తిగా తిన్నావు తప్ప 'దానం' అనే మాట జోలికి కూడా నువ్వు పోయి ఉండలేదు. నీ దేహంమీదే నీకు మంచి అభిమానం ఉంది కాబట్టి నీ శరీరాన్నే నీకు నువ్వు తింటే తప్ప ఆ ఆకలి తొలగదు. (స త్వం సుపుష్ట మాహారైః స్వశరీర మనుత్తమం। భక్షయిత్వా మృతరసం తేన తృప్తి ర్భవిష్యతి॥)' అన్నాడు.

అప్పటినుండీ శ్వేతుడు ఒక కొలని దగ్గఱ ఆశ్రమంలోని ఉంటూ ఆకలివేసిన ప్రతిపర్యాయమూ బాగా వాచిన పీనుగుని (తన శరీరాన్నే) తాను తింటూ ఉండిపోయాడు. ఏ రోజూ తిని ఆ మఱునాటికి చూచేసరికి మళ్లీ అంతకు ఎక్కువ శరీరం పెరుగుతూ

ఉంటుంది! ఈ బాధపడలేని శ్వేతుడు ఈ దివ్యాభరణాన్ని నాకిచ్చి తన బాధ తొలగించమనగా నేనా ఆభరణాన్ని స్వీకరించాను. నేను తరించడం కోసం నీకిచ్చాను' అన్నాడు అగస్త్యుడు.

రాముడు చేయవలసిన పనులలో ఈ శ్వేతుణ్ణి అనుగ్రహించడం కూడ ఉండడంబట్టే రాముడు ఈ త్రోవన వచ్చాడని భావించాలి. మహర్షులు తమ తపఃఫలాన్ని ధారపోస్తా మనగానే 'అహమేవాహరిష్యామి స్వయం లోకాన్ మహామునే! ' 'ఓ మునీ! ఆలోకాలని నేనే ధనుస్సుతో తెచ్చుకుంటాను గదా!' అని అన్న అప్పటి రాముడు, నేడు దివ్యాభరణాన్ని గ్రహించడం శ్వేతుణ్ణి తరింపజేయడానికే. సందేహం లేదు. దానం చేయకపోవడం బట్టి శ్వేతునికి ఈ పీనుగు (శవం) రూపం లభించడం ఎంత నికృష్టమో గమనించగలగాలి.

దానవిషయంలో ఇక్ష్వాకు రాజులని చెప్పుకోక తప్పదు. ఎవరి కడుపుకి వారూ, ఇక కన్నవారు ఎవరో వారూ, సుఖంగా భుజిస్తారు. కాని దానం చేయవచ్చేసరికి ఎవరికీ ప్రాణం ఒప్పదు. ధనానికి అనుభవించడం, నాశనంకావడం, దొంగలపాలు చేయడం అనే మూడు దశలున్నాయి. సత్పురుషుడు 'పైజన్మలో ఎక్కడ దరిద్రునిగా పుడతానో' అనే భయంతో దానం చేస్తాడుట. మూర్ఖుడు తానెక్కడ దానాలనిచేసి చేసి దరిద్రుడినైపోతానో అని దానం చేయడుట. (మూర్ఖో న హి దదా త్యర్థం నరో దారిద్ర్యశంకయా - ప్రాజ్ఞ స్తు వితర త్యర్థం నరో దారిద్ర్య శంకయా॥) అశ్వమేధయాగాన్ని చేసి అనేక దానాలనీ చేసి దానాలన్నీ అయిపోయాయన్నాక కూడా ఎవరోవచ్చి దశరథుణ్ణి దానం అడిగారుట. (కస్మైచి ద్యాచమానాయ హస్త మాభరణం దదౌ) 'ఇప్పుడెలాగ?' అని విసుగుకోకుండా చేతినున్న దివ్యాభరణాన్ని తీసి ఇచ్చాడుట దశరథుడు.

విశ్వజిత్తనే పేరున్న యాగాన్ని చేసి మట్టికుండతో రఘుమహారాజు మిగిలినప్పుడు, కౌత్సుడనే ఒక వరతంతు మహర్షిగారి శిష్యుడు 14 కోట్ల నాణాలని రఘువు నుండి దానంగా తీసికొని తన గురుదక్షిణని చెల్లించుకోగలిగాడు. అరణ్యాలకి పోబోతూన్న రాముడెన్ని యెన్ని దానాలని చేసాడో లెక్కలేదు. చాలు చాలంటూ, తీసికోడానికి

వ్యక్తులే ఇక లేకపోయారట! అంతటి దానపరుడు రాముడు. ఎవరి పోషణని వారు చేసికోవడమే, దానికోసం అహర్నిశలూ శ్రమపడుతూండడమే ఈ 'శరీర కర్తవ్యం' అని భావిస్తే, ఆపనిని కుక్క- ఇంకా అంతకంటె హీనజాతులూ ఎన్నో చేస్తూనే ఉన్నాయి. అవన్నీ కూడ తమతమ శరీరాలని గూర్చిన ఆత్మరక్షణలో అతి జాగ్రత్తగానే ఉంటాయి గదా! అయితే వాటికీ మఱి మనుష్యులకీ భేదం ఏముంది? ఉండితీరాలి సుమా!

తాను (అగస్త్యుడు) శ్వేతుని ప్రార్థనపై ఆ ఆభరణాన్ని గ్రహిస్తూ న్నంతలోనే శ్వేతుడు రోజూ తింటూండే పీనుగు పూర్తిగా కన్పించకుండా పోయిందని రామునితో చెప్పాడు అగస్త్యుడు. కాబట్టి దానం చేయడం వలన పూర్వజన్మకి విష్కృతి కూడా కల్గవచ్చన్న మాట. ఈ సందర్భంలోనే అగస్త్యుడు దండకారణ్యం ఏర్పడిన విధంకూడ చెప్పాడు.

మనువుకి పుత్రుడైన ఇక్ష్వాకు మహారాజుకి పుట్టిన నూఱుగురు పిల్లల లోనూ చివరివాడు దండుడు. మిగిలిన వారంతా ధర్మపరులైతే ఇతడొక్కడే నీతిలేక ఉన్నాడు. ఇలాంటి గర్విష్ఠి ఎవరి వలనో దండితుడౌతాడని గమనించి వానికి 'దండుడు' అనే పేరుని తండ్రి పెట్టాడు. దుర్మార్గుడైన దండుడు శుక్రాచార్యుని కూతురు 'అరజ' కన్యాత్వాన్ని భంగం చేసిన కారణంగా శుక్రుడు దండుణ్ణీ అతని దేశాన్నీ శపించాడు. ఫలితంగా దండుడు తనవారితో మాడి మసి అయిపోయాడు. అతని దేశంలో 7 రోజులపాటు దుమ్ము వానగా కురిసి (మట్టివాన) దేశం ఎందుకూ ప్రయోజనం లేకుండా పోయింది. ఆ నాటి నుండే 'దండక' అనే పేరు వాడుకలోకి వచ్చింది. ఎవరూరాని ఆ చోటు తపస్సుకి అనుకూలం కదా! అనే భావనతో మహర్షులు వచ్చి తపస్సులు ప్రారంభిస్తే ఇది 'జనస్థానం' (మహర్షి జన నివాసస్థానం) అయింది. (సమంతా ద్యోజనశతం విషయం చాస్య దుర్మతేః। ధక్ష్యతే పాంసువర్షేణ మహతా పాకశాసనః ।।)

అయోధ్య నుండి బయలుదేరి సీతారామలక్ష్మణులు చేరినది ఇక్కడికే. ఆ దండక పూర్వకథ ఎక్కడ దొరుకుతుంది? అంటే దానికి ఉత్తరం (సమాధానం) ఈ కాండలో ఉంటుంది. ఇక్కడ మహర్షులు

ఎక్కువగా ఉండడంతో ఇక్కడే రాక్షసుల బలగాలని ఎక్కువచేసి ఎందఱో మహర్షులని వధించి 'జనస్థానం' రాక్షసులకి ఆటపట్టు (రాక్షస జనస్థానం) అనే వాడుక వచ్చేలా రావణుడు చేసాడు. ఆ జనస్థానానికే రాముడు వచ్చి ఖరదూషణ త్రిశిరవధని చేసాడు. ఒక దృష్టితో ఆలోచిస్తే ఒక గ్రంథం వెనుక వేయబడిన టిప్పణి (Glossary) వంటిది శ్రీమద్రామాయణానికి ఉత్తరకాండం.

అగస్త్యునివద్ద సెలవుతీసికొని అయోధ్యకు వచ్చి రాజసూయం చేద్దామనే కోరికని వెలిబుచ్చాడు రాముడు. అవతారం ముగింపుకి రాబోతోంది కాబట్టీ, ముందు నాటికి భరతుని రాజఱికంలో కుశీలవుల యౌవరాజ్యం సాగబోతోంది కాబట్టీ, రాజ్యాన్ని నిష్కంటకం (దుర్మార్గ రాజులు లేకుండా చేయడం చేయాలి కాబట్టి, 'రాజసూయాన్ని చేద్దాం' అన్నాడు. విషయాన్ని గ్రహించిన భరతుడు 'రాజులవధ మాత్రమే ప్రధాన లక్ష్యంగా ఉండే రాజసూయం వలదు' అని సూచించాడు. రామచంద్రుడు సరేనని అంగీకరించాడు. అన్న చెప్పినది వినడమే లక్ష్యంగా ఉన్న భరతుడు 'వద్దని' సూచించడానికీ, రాముడు కూడా భరతునిగూర్చి అన్యథా ఆలోచించక పోవడానికీ కారణం ఒకటే. ముందునాటికి రాజఱికం భరతునిదే. అతడే చూచుకోవాలి రాజ్యపు బాగోగులని.

ఎంతకాలమూ తాను మాత్రమే సూచిస్తూంటే అతని పరిపాలనం ఇక ఎప్పుడు? అతనికతడు నిర్ణయాన్ని తీసికొనే అవకాశాన్నీయాలనీ, తిరిగి అతని రాజఱికపు ముగింపులో అతడు (భరతుడే) కుశీలవులకి కూడా ఈ విధానాన్నినేర్పి వారిద్దఱినీ ప్రయోజకులని చేయాలని కూడా రాముని భావమన్న మాట. 'భరతా! లోకానికి కష్టాన్ని కల్గించే ఏ పనినైనా రాజు చేయరాదు కదా! మంచిమాట అయినట్లైతే బాలుడు చెప్పినదానినైనా (వయసు-అనుభవం చేత చిన్నవాడు) వినాలి కాబట్టి నీ మాట తప్పక ంటున్నాను' అని రాముడు అనిన మాటలని గమనించాలి.
ోకపీడాకరం కర్మ న కర్తవ్యం విచక్షణైః। బాలానాం తు శుభం లాక్యం గ్రాహ్యం లక్ష్మణపూర్వజ! తస్మా చ్ఛృణోమి తే వాక్యం సాధు యుక్తం మహామతే!)

అశ్వమేధాన్ని చేస్తే బాగుంటుందేమో!

రాజసూయం వద్దని భరతుడు ప్రతిపాదించగానే అంగీకరించిన రాముడు, అశ్వమేధం చేస్తే మంచిదనే లక్ష్మణుని అభిప్రాయాన్ని వినాలని ఆసక్తి చూపించాడు. లక్ష్మణుడు ప్రారంభించాడు.

అన్నా! భయంకరాకారం కల వృత్రుడనే పేరున్న రాక్షసుడు ముల్లోకాలనీ ధర్మబద్ధంగా పాలించాడు. అతని ధర్మం కారణంగా భూమి వర్షాన్నీ - సేద్యాన్నీ కూడా చూడకుండా పంటలని సమృద్ధిగా ఇచ్చింది. ప్రజలకి 'దారిద్ర్యం' అనేమాట ఒకటుందనే విషయం కూడా తెలియక పోయింది అతని పరిపాలనలో. తన పెద్దకొడుకుని మధురకి రాజుగా చేసి అడవిలో భయంకర తపస్సు ప్రారంభించాడు వృత్రుడు. ఇంత ధర్మబద్ధంగా పరిపాలిస్తూన్నా దేవతావిరోధం వానికి పోలేదు. సహజంగా రాక్షసుడైన కారణంగా దేవతలంటే గిట్టనితనం అతనితో నిలిచిపోయింది. పైగా బ్రాహ్మణ వంశానికి చెందిన వృ క్షత్రియుడు మాత్రమే చేయవలసిన పరిపాలనకి అర్హుడు కాకపో ఈ రెండు కారణాలతో, అతడే తపస్సులో మెప్పించి వ పొందినట్లైతే, లోకానికీ, దేవగణానికీ కూడా ముప్పు వాటిల్లగ భావించిన ఇంద్రుడు, విష్ణువుతో మొఱపెట్టుకుని వృత్రుణ్ణి వధి తప్పదని ప్రార్థించాడు.

సుఖంగా పరిపాలనాన్ని చేస్తూన్న వృత్రుణ్ణి వధించడ ధర్మబద్ధ మౌతుందా? అని సందేహం కల్గుతుంది. పరిపాలన విషయంలో సక్రమంగా ఉన్నా దైవమంటే గిట్టనితనం సరికాదు. వర్షాలకి అధిదేవత ఇంద్రుడు. ఆయన కృపవలన వర్షాలు కురిస్తే పంటలు పండి సస్యశ్యామల మౌతుంది భూమి. ఆ ఇంద్రుడు దేవతల కధ్యక్షుడు. దేవతలతో విరోధించడమంటే చేసిన వర్షసహాయానికి కృతజ్ఞతని చూపక కృతఘ్నతని ప్రదర్శించడమే ఔతుంది. అందుకని వృత్రుడు వధ్యుడే (వధింపబడ దగిన వాడే). ఇక రెండవది బ్రాహ్మణునికి క్షత్రియధర్మం సరికాదు. పరశురాముడు క్షత్రియ ధర్మాన్ని అవలంబించిన కారణంగానే రాముని శిక్షకి పాత్రుడై బ్రాహ్మణునిగా తానార్జించిన తపోలోకాలని కోల్పోవలసి వచ్చాడు.

ఇక్కడ కూడా అంతే. ఇక రావణుడు బ్రహ్మరాక్షసుడనే వాదం ఒకటుంది. అది సరికాదు. (చూ. నా సుందరకాండ వ్యాఖ్య పుట 169) అవివాహితయైన క్షత్రియస్త్రీ కైకసి యందు బ్రాహ్మణుడైన విశ్రవసునికి జన్మించిన రావణుడు తల్లి జాతి ప్రకారం క్షత్రియుడే అవుతాడని మనువు తీర్మానించాడు. వ్యాసునికి శూద్రస్త్రీయందు పుట్టిన విదురుడు, తల్లిజాతి ప్రకారం శూద్రుడే అయ్యాడుగదా! ఆవిధంగా రావణుడు క్షత్రియుడు కాబట్టి పరిపాలనం అతనికి విధ్యుక్త ధర్మమే. అతణ్ణి వధించడంలో దేవ - పతివ్రత - ఋషి విరోధం అనేది ఏదికారణమో ఆ కారణాలలో దైవ విరోధం ప్రధానంగా కారణం. ఈ వధ అధర్మబద్ధమైతే మహావిష్ణువు ఎలా అంగీకరిస్తాడు? కాబట్టి ధర్మబద్ధమే.

వృత్రుని వధించదలచిన విష్ణువు తన తేజస్సుని ఇంద్రునిలోనికీ, వజ్రాయుధంలోనికీ, భూమిలోనికీ ప్రసరింపచేసాడు. ఆ విష్ణుశక్తితో ఇంద్రుడు వృత్రుణ్ణి వధించాడు. బ్రాహ్మణుణ్ణి వధించిన కారణంగా ఇంద్రునికి బ్రహ్మహత్యాదోషం వెంటపడింది. దాన్ని తొలగించుకొనేందుకై అశ్వమేధ యాగాన్ని చేసాడు ఇంద్రుడు. దేవతలంతా ఒక తీర్మానాన్నిచేసి బ్రహ్మహత్య 4 భాగాలు కావాలని నిర్ణయించేసి ఒక భాగం ఆషాఢ శ్రావణమాసాలలో క్రొత్తగావచ్చే మహానదీ జలాలలో, రెండవ భాగం భూమి (చవుడు నేల) లోనూ, మూడవభాగం ఋతుక్రమం కలిగే ఆ మూడురోజులూ స్త్రీలయందూ, నాల్గవ భాగం అపనిందలను బ్రాహ్మణులపై వేసి వారిని అపకీర్తిపాలుచేసే వారియందూ ఉండవలసినదిగా పల్కారు. గమనించిచూస్తే ఈనాలుగూ వ్యక్తి క్షేమాన్ని కోరి ఏర్పాటు చేసినవే తప్ప వేఱుకాదు.

క్రొత్తగావచ్చే నదీజలాలు అశుభ్రాలై సర్వవ్యాధులకీ ఆలవాలాలు కాబట్టి నిషేధించారు. చవుడునేల సేద్యానికీ, గృహనిర్మాణానికీ, నూతుల త్రవ్వకానికీ, కనీసం మెరక చేయడానికై మట్టి పోతకీ కూడా పనిచేయదు కాబట్టి నిషేధించారు. ఇక స్త్రీల ఋతుకాల విషయం. పశువులు కూడా ఒక కాలనియమం కలిగి సంగమిస్తాయి. కేవలం కామం కోసమే జీవించే వారిలా ఋతుకాలం మూడు నాళ్లూ కూడ సంగమిస్తే వ్యాధులు తప్పక కలిగి తీరుతాయి.

అదేదో ఉత్తమ కాముకుని లక్షణంగా భావించి పిచ్చిపత్రికల సూచనలపై (డబ్బు చేసికోవడం కోసం వ్రాసే వ్రాతలని గమనింపక) నమ్మి సంగమిస్తే, ఆ మాదికాలంలో దంపతులకి వచ్చే వ్యాధులకి బాధ్యుడెవరు? మలవిసర్జనంచేస్తూ అన్నం తింటే ఎంతో, ఈ కాలంలో సంగమించడం కూడా అలాంటిదే. అయితే అందుకే నిషేధించారు. ఇప్పటికీ ఆమూడు రోజులూ గృహిణిని ఇంట్లోని ఏవస్తువునీ తాకనీయక పోవడం మా యిళ్లలో సాగుతూనే ఉండడానికి కారణం సంప్రదాయ పరిపాలనమూ, అశుచి అనే ఆలోచనమూ - గృహిణికి పని పాటలలో కవీసపు విశ్రాంతిని ఆ నాల్గురోజులైనా ఇయ్యాలని భావించడమూను. ఇక తపశ్శక్తితో ఏ బ్రాహ్మణుని వలన ఆశీస్సులని పొందవలసి ఉందో వానిపై నిందలని వేసి వారిని అపకీర్తిపాలు చేయడం ఆత్మహాని అవుతుంది కాబట్టి, దీన్ని నిషేధించారని గమనించాలి.

ఇంద్రుడంతటి వానికి బ్రహ్మహత్యాదోషాన్ని తొలగించిన అశ్వమేధ యాగాన్ని చేయడం సరైనదని లక్ష్మణుడు పల్కాడు. రామచంద్రుడు విని పరమానందపడి ఒకప్పుడు ఇలుడనే రాజు కుమారస్వామి పుట్టిన వనానికి వెళ్లి స్త్రీగా మారిపోయి, చంద్రుని పుత్రుడైన బుధుని వలన పురూరవుణ్ణి కని, బుధుడు చేసిన అశ్వమేధ కారణంగా తిరిగి తన పురుషరూపాన్ని పొందాడని తానొక వృత్తాంతాన్ని చెప్పాడు.

ఇంతకు పూర్వం చెప్పుకున్న వృత్రాసురుని కథా, ఈ అశ్వమేధ కథా కూడ బాలకాండలో జరిగిన వృత్తాంతానికి ఉత్తరాలే (సమాధానాలే). విశ్వామిత్రుడు రామలక్ష్మణులకి మలద - కరూశదేశాల పుట్టుకని గూర్చి చెప్తూ వృత్రాసుర వధని చెప్పాడు. ఆ కథకి ఈ వృత్రకథని చేర్చుకోవాలి. అంతేకాదు. అయోధ్యాకాండలో కూడ రాముడు సీతాలక్ష్మణసమేతుడై అరణ్యానికి వెళ్తున్నప్పుడు కౌసల్యామాత చాలసేపు రోదించి చివరికి దీవించింది. వానిలో ఒక దీవన ఇది.

యన్మంగలం సహస్రాక్షే ఘ్నుతో వజ్రధరస్య యత్।

"వృత్రనాశే సమభవత్ తత్తే భవతు మంగలమ్॥" అనేది. దేవతల తల్లి అయిన అదితి, వృత్రుణ్ణి చంపడానికి వెడుతూన్న ఇంద్రునికి ఏవిధమైన మంగళపూర్వకమైన ఆశీస్సు నిచ్చిందో ఆ ఆశీస్సు నీకు మంగళాన్ని కల్గించుగాక! అని దీని అర్థం. ఇక్కడ కూడా వృత్రాసురవధని గూర్చిన విశేషం కావాలంటే ఉత్తరాన్నిచ్చేది ఇదే కాబట్టి, ప్రస్తుతకాండ 'ఉత్తరకాండ'.

ఇక అశ్వమేధయాగం చేయవలసిందిగా దశరథునికి సుమంత్రుడు రహస్యంగా చెప్పడం, సనత్కుమారుల వారి వార్తలసమాచారం, అశ్వమేధయాగ విశేషాలూ - ఏలాచేయాలి? వంటివి బాలకాండలో కన్పిస్తాయి (చూ. బాలకాండ వ్యాఖ్య). అక్కడ అశ్వమేధ యాగం వలన ఫలితాలని గూడ తెలిసికోవాలంటే ఈ ఉత్తరకాండలోని కథని తెలిసికోవాలన్నమాట. ఈ బాలకాండలో ఏ సందర్భం వచ్చిందో, ఆ సందర్భంలోనే ఈ ఉత్తరకాండలో కన్పించే ఆ సంఘటనకు సంబంధించిన వివరాన్ని కూడ వ్రాసి ఉండవచ్చు గదా! అని మనకి అనుమానం ఇప్పుడు ఏర్పడవచ్చు. కాని వాల్మీకి మహర్షికి ఈ ఆలోచన వచ్చి ఉండదా? ఈ ఆలోచన రాకనే ఆయన వ్రాసి ఉండలేదా?

అలా వ్రాయకపోవడానికి కారణం ఒకటే. అయోధ్యలో రాముడు వెళ్లే సందర్భంలో ఆమె దీవించినప్పుడు ఆ వృత్రాసురుని కథని వాల్మీకి చెప్తూ కూర్చుంటే కథాగతికి భంగం కలుగుతుంది. ఔచిత్యం దెబ్బతింటుంది. పైగా ఈ వృత్రాసురకథ మనకి తెలియదని వాల్మీకి చెప్పవలసి వస్తోందిగాని, అక్కడి వారందఱూ ఈ కథని తెలియక ఉన్నారా? లక్ష్మణుడు రామునికీ, భరతుడు రామచంద్రునికీ ఈ కథలని ఉత్తరకాండలో చెప్తూ ఉండడం వారిలో వారికి తెలియని కథలని ఒకరికొకరు చెప్పుకుంటూ కాలక్షేపం చేయడానికా? సీతమ్మ ఎలాగూ అరణ్యాలలో ఉంది కాబట్టి ఈ తీరికలో ఇలా కాలక్షేపం చేస్తే బాగుంటుందని, వారు చెప్పుకొంటున్న కథలు కానేకావు. శ్రీమద్రామాయణంలో. ఏ అనుమానమూ ఎవరికీ తలెత్తరాదనీ - లోకలోకాలా ప్రచారమై ప్రజలంతా తరించాలనిన్నీ వారి భావం. అందుకే పురాణేతిహాసాలని చదివేటప్పుడు 'స్పష్టమగ్రే భవిష్యతి' -

(అనుమానం వస్తే అది మీది గ్రంథంలోకి వెళ్లి చదివితే తొలగిపోతుందనేది ఇందుకే)అని అంటారు.

అశ్వమేధ యాగం - కుశీలవ గానం

వేదోక్తంగా నైమిశారణ్యంలో అశ్వమేధ యాగం ప్రారంభమైంది. (యాగవిధానానికి చూ.నా బాలకాండ వ్యాఖ్య పుట 30). అందరి ముఖాలలోనూ ఆనందం తరంగిత మౌతోంది. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే- "న శక్రస్య ధనేశస్య యమస్య వరుణస్య వా - ఈదృశో దృష్టపూర్వో న ఏవ మూచు స్తపోధనాః- ఈదృశో రాజసింహస్య యజ్ఞః సర్వగుణాన్వితః "- ఇంద్రుడు - కుబేరుడు - యముడు - వరుణుడు చేసిన యాగాలని చూచాం గాని ఈ యాగంతో ఏవీ సాటిరావని మహర్షులంతా ఏకకంఠంగా పలికారు. ఆ యాగానికి వచ్చిన మహర్షులంతా ఉండే ప్రదేశానికి సమీపంలో పర్ణశాలలో వాల్మీకి మహర్షి ఉన్నాడు.

ఆయన తన కుశీలవులని పిలిచి 'నాయనలారా! మన శ్రీమద్రామాయణాన్ని బ్రాహ్మణులుండే చోటుల్లో, మునులకి వినిపించేలా, రాజ ప్రాసాదాలవద్దా, యజ్ఞవాటికల్లో, నాలుగు మార్గాల కూడళ్లలో శ్రావ్యంగా విన్పించండి. చిన్న పసివాళ్లయిన మీ కంఠాలు ఒఱుసుకు పోకుండా తియ్యని చెట్ల పండ్లని తిని మరీ పాడండి. ధనం మీద ఆశ ఏమాత్రమూ లేక రోజుకి ఇరవైసర్గల వంతున పాడండి. మీ తండ్రి ఎవరని రామచంద్రుడు అడిగితే వాల్మీకి శిష్యులమని జంకులేక చెప్పండి. రేపటినుండే పాడండి!' అంటూ ఆశీర్వదించి పంపాడు. (కృత్స్నం రామాయణం కావ్యం గాయేథాం పరయా ముదా। ఇమాని చ ఫలా న్యత్ర స్వాదూని వివిధాని చ॥ జాతాని పర్వతాగ్రేషు చాస్వాద్యాస్వాద్య గాయతామ్। దివసే వింశతి స్సర్గా గేయా మధురయా గిరా॥ లోభ శ్చాపి న కర్తవ్యః స్వల్పోఽపి ధనకాంక్షయా। యది పృచ్ఛేత, కాకుత్స్థో యువాం కస్యేతి దారకా। అవాం వాల్మీకి శిష్యౌ స్వో బ్రూత మేవం నరాధిపమ్॥)

కుశీలవులు పరమానందంతో యజ్ఞవాటికకి వెళ్లారు. ఒకే విధమైన ముఖాలు. తలపై నారతో కట్టిన జడలు. విశాలమైన

నుదుటులు. శ్రీకారాల వంటి చెవులు. పాండిత్యం వెదజల్లుతూన్న ఆ ముఖాలలోని తేజస్సు నేరుగా రామచంద్రుణ్ణి సానందంగా స్పృశిస్తోంది. కంఠాలలో అక్షమాలలు. చేతిలో చిడతలు. మెడలలో వీణెలు. ఒకచేయి మీటుతూ ఉంటే, వేఱొకచేయి చిడతతో సంగీతానికి అనువుగా ధ్వనిస్తూంటే మొదటసారిగా రామకథ, పరమ పవిత్రమైన నైమిశంలో, రామభక్తుల సమక్షంలో, రామపుత్రులైన కుశీలవుల కంఠాల నుండి ఒక్కమాఱుగా వెలివడి శరీరాలని గగుర్పొడిచేలా శ్రావ్యధ్వనితో విన్పించాయి. రాముడు శరీరాన్ని మఱచి విన్నాడు.

ఆ ఆనందాన్ని తానొక్కడే పొందరాదని నిశ్చయించుకున్నాడు. పురాణపండితులనీ, వ్యాకరణ శాస్త్రజ్ఞులనీ, కావ్యచ్ఛందో విశేషాలని బాగా ఎఱిగినవారినీ, అష్టాదశ భాషాపండితులనీ, వేదాంత మర్మజ్ఞులనీ.... ఇలా అందఱినీ పిలిచి వారి సమక్షంలో విన్పించాడు. (న చ తృప్తింయ యు స్సర్వే శ్రోతారో గాన సంపదా। జటిలౌ యది న స్యాతాం న వల్కలధరౌ యది విశేషం నాధిగచ్ఛామో గాయతో రాఘవస్య చ) 'జటావల్కలాలు విడిచినట్లయితే ఇక్కడి ఒకే ఒక్క రాముడు, అక్కడ కుశలవులలో ఇద్దఱుగా ఉన్నట్లు అనుకోవచ్చు' అని సభాసదులంతా అనుకున్నారు. 'అద్దంలో ఉన్నట్లు ఈ ముగ్గురూ (రామ కుశలవులు) ఒకరిని పోలి మఱొకరున్నారు. (ఉభౌ రామస్య సదృశౌ బింబా ద్బింబ మివోత్థితౌ।।) అని కూడ పైకి అన్నారు సభ్యులు.

మొదటి రోజున మొదటి 20 సర్గల శ్రీమద్రామాయణాన్ని విని 18000 బంగారు నాణెములచొప్పున ఈయవలసిందని తమ్ముళ్లకి ఆజ్ఞనీయగానే (వన్యేన ఫలమూలేన నిరతౌ వనవాసినౌ - సువర్ణేన హిరణ్యేన కిం కరిష్యావహే వనే?) అడవిలో ఉండే మేం ఈ ధనంతో ఏం చేస్తాం? వద్దు - అని వారన్నారు.

శ్రీమద్రామాయణ కావ్యాన్ని గూర్చిన వివరాలని రాముడడిగితే వారు చెప్పారు. 'దీని కర్త వాల్మీకి. ఇది 24వేల శ్లోకాల గ్రంథం. ఇందులో ఇలోపాఖ్యానం (ఇలుని కథ) వఱకూ నూఱు ఉపాఖ్యానాలు. 500 సర్గాలు. ఆఱుకాండలూ ఆ మీద ఒక కాండా కలిపి 7 కాండల గంథాన్ని మా గురువైన భార్గవులు (వాల్మీకి ఈ పేరులోని విశేషంకోసం నా బాలకాండ వ్యాఖ్య పుట 3) వ్రాసారు. దీనిలో నీ నడవడి

గూర్చిన విశేషాలు స్పష్టంగా వ్రాయబడ్డాయి (ప్రతిష్ఠా జీవితం యావ త్తావత్ సర్వస్య వర్తతే)' అని.

ఇక అప్పటినుండి అవకాశం చిక్కిన ప్రతిసందర్భంలోనూ ఆ చిన్నారులగానాన్ని వింటూనే సీతాపుత్రులే ఈ కుశలవులని గ్రహించి రాముడు వెంటనే వాల్మీకికి కబురు పంపాడు. 'మహర్షీ! తాను పవిత్ర చరిత్రనే అని సభామధ్యంలో సీత ప్రకటించేటట్లయితే, రేపు సభకి రమ్మనగోరుతున్నాను' అని. (తస్మిన్ గీతే తు విజ్ఞాయ సీతాపుత్రౌ కుశీలవౌ యది శుద్ధ సమాచారా యది వా వీతకల్మషా - కరో త్విహాత్మనః శుద్ధి మనుమాన్య మహామునిం। శ్వః ప్రభాతే తు శపథం మైథిలీ జనకాత్మజా కరోతు పరిషన్మధ్యే శోధనార్థం మమైవ చ॥) సీత అంగీకారాన్ని తెల్పిందని దూతలు చెప్పగానే ఈ వార్తని సభామధ్యంలో ప్రకటిస్తూ రేపటి రోజున సీత సభకు రాగలదని తెల్పాడు రామచంద్రుడు.

సీతా ప్రతిజ్ఞ నాటి సభ ఎలా ఉంది?

సభలో ఎదురుగా పెద్ద వేదిక. దానికి అభిముఖంగా (ఎదురుగా) కొద్ది క్రిందుగా ఉన్న మొదటి వరుసలో వశిష్ఠ - వామదేవ- జాబాలి- కాశ్యప - విశ్వామిత్ర- దుర్వాస- గర్గ- చ్యవన - పర్వత- నారద- భార్గవ- శక్తి- వామన భరద్వాజ- గౌతమ- మార్కండేయ- పులస్త్య - కాత్యాయన - అగస్త్య - సుప్రభ- సుయజ్ఞ - మౌద్గల్య మహర్షులు ఒకరిప్రక్క ఒకరు కూర్చున్నారు. వీరి వెనుక వరుసలో మునులు, ఆ వెనుక వరుసలో రాక్షసులు, ఆ వెనుక అనేక దేశాల నుండి వచ్చిన రాజులూ, ఆ వెనుక వైశ్యులూ, ఆ వెనుక శూద్రులూ, ఆ వెనుక ఎందఱెందఱో వ్రతనిష్ఠగల బ్రాహ్మణులూ, జ్ఞాన సంపన్నులూ కూర్చుని ఉన్నారు. సీతమ్మని చూడాలనే తహతహతో ఇందఱున్నా ఏ ధ్వనీ లేక మౌనంగా ఉంది సభ. అశ్వమేధం జరిగినా బంగారు సీతా ప్రతిమనే భార్యగా పెట్టుకొని యాగాన్ని చేసిన రాముణ్ణి తలచుకొని మఱింత గంభీరమై పోయింది సభ.

వేదిక మీదికి ఒక ప్రక్కనుండి జ్ఞాన సంపన్నుడు వాల్మీకి మహర్షి వస్తూంటే, కన్నీళ్లని కంఠంలోనే నిలుపుకుంటూ, దుఃఖాన్ని కళ్లలోనే నిల్పుకుంటూ, మనసులో రాముణ్ణే ధ్యానిస్తూ రెండు

చేతులతో నమస్కరిస్తూ పద్మపుమొగ్గలా ఆమె నమస్కారం కన్పడుతూండగా, తలవంచి మెలమెల్లని అడుగులు వేస్తూ బ్రహ్మవెంట మెల్లగా నడిచివచ్చే వేదంలా ఆమె రాసాగింది. సభలో ఉన్న అందఱిలోనూ ఒక్కసారి శోకం పెల్లుబికి అప్పటివఱకూ ఉన్న నిశ్శబ్దం పటాపంచలై 'హో' అనే దుఃఖధ్వని ఎవరిమటుకు వారికి తెలియకుండా బయటికి వచ్చింది. (త మృషిం పృష్ఠతః సీతా త్వన్వగచ్ఛ దవాఙ్ముఖీ। కృతాంజలి ర్బాష్పగతా కృత్వా రామం మనోగతమ్।। దృష్ట్వా శ్రుతి మివాయాంతీం బ్రహ్మాణ మను గామినీం। వాల్మీకేః పృష్ఠతః సీతాం సాధువాదో మహానభూత్।।) కొందఱు రామ రామా! అనీ, మఱికొందఱు హాసీతా! అనీ, ఇంకా మఱికొందఱు హాసీతారాములారా! అని, మొత్తానికి వారికి వచ్చిన అసామాన్య కష్టాన్ని తలచుకొని మళ్లీ కన్నీళ్లు పెట్టారు.

సభ్యులని వాల్మీకి చూచాడు. గంభీరముఖంలోని దుఃఖంతో (ఈ పరిస్థితి ఈ తల్లికి వచ్చిందే! అని) 'రామా! ప్రమాణం చేయడానిక్కూడా నీ అనుజ్ఞ కోరుతోంది ఈమె. ఈయవలసిందిగా కోరుతున్నాను. ఇక రెండవది. ఈ ఇద్దఱు కవలలూ ఈమెకూ నీకూ కల్గిన పుత్రులు కుశీలవ నామధేయులు. వీరు అసాధ్యులు. అసత్యాన్ని ఆడాలనే కోరికకూడా లేని నేను ప్రచేతుని పదవ పుత్రుణ్ణి వాల్మీకిని. అనేక సంవత్సరాలు చేసిన నా తపస్సు మొత్తం, ఈమెలో మనసా, వాచా, కర్మణా ఏ పాపం ఉన్నా బూడిద అయిపోతుందని ప్రతిజ్ఞ చేసి (ఒట్టు పెట్టి) చెప్తున్నాను. సీత అగ్నిప్రవేశం చేసిననాటి విషయం భూజనులకి కొందఱికి తెలియక ఈ అపవాదుని వేసారని దివ్యదృష్టితో గ్రహించి, ఆమెలో దోషం లేదని స్పష్టంగా నమ్మి, నా ఆశ్రమంలో ఇంతకాలం ఉంచాను. ఇటువంటి మహా పతివ్రత తనకి ఇలాటి నిష్కారణ నింద వచ్చిందని మనసు బాధతో తపించిపోతోంది. ఆమె నిర్దోషురాలని నీకు తెలిసి తెలిసి కూడా అడవిలో విడిచావు. నేను చెప్పవచ్చిన దింతే.' అని మౌనంగా ఉండిపోయాడు సుడులు తిరుగుతూన్న దుఃఖంతో వాల్మీకి మహర్షి.

వేదిక మీద మఱొక ప్రక్క ఆసనంలో ఉన్న రాముడు లేచి నమస్కరించి "మహర్షీ! సీతలో దోషంలేదని నాకు అతిస్పష్టంగా తెలుసు. అయినా లోకనిందని ఎలా తట్టుకోగలను? అక్కడ జరిగిన

అగ్నిప్రవేశ విషయం వీరికి ఏమని చెప్పను? ఎలా తెలిసికోగలరు? నమ్ముతారు? లోకాపవాదం కోసమే ఈమెని విడిచాను. ఈ ఇద్దఱూ మా పుత్రులని నాకు తెలుసు. ఈ భూజనులంతా ఈమె నిర్దోషురాలని చెప్తేచాలు. ఈ కళంకాన్ని తొలగించుకుంటాను" అన్నాడు.

ఈ సంఘటన జరుగుతూండగా మెలమెల్లగా అష్టవసువులూ, నవగ్రహాలూ, ఏకాదశరుద్రులూ, ద్వాదశాదిత్యులూ, అప్సరసలూ, గంధర్వులూ, మరుత్తులూ, సిద్ధులూ, సాధ్యులూ, విశ్వే దేవతలూ, అశ్వినీ దేవతలూ అలా సభలోనికి ప్రవేశించి ఆకాశంలోనే నిలిచి వినసాగారు.

కావిచీర కట్టుకొన్న సీత రెండడుగులని ముందుకువేసి తలవాల్చి నేలనే చూస్తూ నిట్టూర్పు విడుస్తూ, నా రామచంద్రుణ్ణే ధ్యానిస్తూ వేఱెవరినీ అనురాగంతో మనసులో నేను తలపని దానినే అయితే, ఓ తల్లి అయిన భూదేవీ! నన్ను నీలో చేర్చుకో!

మనసా- వాచా- కర్మణా నా రామచంద్రుణ్ణి తప్ప నేనెవరినీ పూజించని దానినే అయితే, ఓ తల్లి అయిన భూదేవీ! నన్ను నీలో చేర్చుకో! !

నా రామచంద్రుణ్ణి తప్ప ఇతరుణ్ణి కామంతో ఏనాడూ నేను ఆలోచించని దానినే అయితే, ఓ తల్లి అయిన భూదేవీ! నన్ను నీలో చేర్చుకోమ్మా!!! అంటూ ప్రార్థించింది.

అందఱూ చూస్తూండగానే ఒక సింహాసనం నేలనుండి పైకిరావడం కన్పించింది.

అనేక దివ్యరత్నాలు దానికి పొదగబడి ఉన్నాయి. ఎందఱో సర్పరాజులు దాన్ని మోస్తూ ఉన్నారు.

ఆ సింహాసనంలో తేజస్సుతో వెలిగిపోతున్న భూదేవి, సీతమ్మని హృదయానికి హత్తుకుని సింహాసనంలో కూర్చోబెట్టుకుని మఱుక్షణంలో లోనికి (పాతాళానికి) తీసికొని పోయింది.

ఆకాశంలో నిలబడిన వారంతా పూలవాన కురిపించారు. మహర్షులు ప్రశంసించారు.

భూజనులు వెలతెలపోయారు. ఎందఱో ఆశ్చర్యం నుండి తేఱుకోలేక పోయారు. జరిగినదేమిటో బోధ పడలేదు ఎందఱికో. కాని అందఱిలో దుఃఖమూ పెల్లుబికి 'హో' అనే ధ్వని విన్పించింది. తన సీత భూజనుల కారణంగా తనకి దూరమైపోయిందని రాముడు భూమిపై కోపించి ఏదో చేయబోతే, బ్రహ్మ, రాముణ్ణి శాంతపఱచి రాముణ్ణి విష్ణుదేవుడే అని చెప్పి రాబోయే ఉపద్రవాన్ని ఆపి 'రామా! జరిగిన రామాయణం చూచావుగా! జరుగబోయేది రేపు విను' అని కుశీలవుల రామాయణగానాన్ని వినవలసిందిగా తెల్పి వెళ్లిపోయాడు. (యథాహం రాఘవా దన్యం మనసా పి న చింతయే- మనసా కర్మణా వాచా యథా రామం సమర్చయే- యథైతత్ సత్యముక్తం మే వేద్మి రామాత్ పరం న చ- తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు మర్హతి।।)

లో విశేషం

'సర్వం పాప్మానం తరతి - తరతి చ బ్రహ్మహత్యాం యోఽశ్వమేధేన యజతే' లోకంలో చేసిన పాపాలూ - బ్రహ్మహత్యా కూడా తొలగుతుంది అశ్వమేధాన్ని చేస్తే. ఎవరో మహాపండితుల ప్రసంగంలో విన్నదాని ప్రకారం రాముడు దశరథ సంబంధం లేకుండా జన్మించడం, శ్రాద్ధాదులని సకాలంలో చేయక పోవడం, తండ్రి మరణిస్తాడనీ - ఆసన్న మరణ దశలో ఉన్నాడనీ - తెలిసికూడా తండ్రిని విడనాడడం సీతమనసు నొప్పించడం..... వంటి లౌకికమైన దోషాలన్నీ ఈ అశ్వమేధం వలన తొలగుతాయని చెప్పారు. పంటని పండించి ప్రజల ప్రాణాలని నిల్పడంకోసం దున్నుతూన్నప్పుడు ఎన్నో ప్రాణులు నిష్కారణంగా వధింపబడతాయి. మనకి వాటి మీద ద్వేషబుద్ధీ- హింసాదృష్టీ లేకున్నా వధించిన పాపానికి వైశ్వదేవం..... వంటివి చేయడం ఎలాగో, ఇదీ ఇలాటిదే. ఎందఱినో బాధించే రావణ - ఇంద్రజిత్ - కుంభకర్ణ - లవణాసురులని చంపడం వంటి మహాపుణ్య కార్యాన్ని చేసిన రామునికీ తమ్ములకీ ఈ చిన్నచిన్నవి పాపఫలాన్ని కూడా ఈయవని మఱికొందఱన్నారు. రామచంద్రుని విషయంలో ఇవి దోషాలు కానే కావనీ పాపకార్యాలు కావనీ అంగీకరిస్తే చిక్కేలేదు. ఔననుకునే పక్షంలో అశ్వమేధం వాటిని తొలగిస్తుందనేది సమాధానం.

ఈ అశ్వమేధాన్ని రాముడు నైమిశమనే అరణ్యంలో ప్రారంభించాడు. అదికూడా వాల్మీకి ఆశ్రమానికి దగ్గఱగానే. ఆ ప్రాంతానికి అనేకులు వచ్చిన సందర్భంలో లోకాపవాద విషయాన్ని నిరూపించి 'సీత పతివ్రత' అనే విషయాన్ని రుజువు చేస్తూన్నట్లుగా ఆమెకు వైకుంఠ ప్రయాణాన్ని ఏర్పాటు చేయవచ్చునని భావించాడు. ఇది నైమిశంలో జరగడంలో కూడ ఒక విశేషం ఉంది. నేమి ఎక్కడ శీర్ణం అవుతుందో అది నైమిశంట. 'నేమి' అంటే చక్రం. కాలాన్ని చక్రంతో పోలుస్తారు. కృత - త్రేత - ద్వాపర - కలి అనే విధంగా కాలం ఎక్కడ అంతం అవుతుందో అది నైమిశం. అంటే పునర్జన్మ ఇక లేనిచోటని కూడ భావించవచ్చు. అలాటి అరణ్యంలో కుశీలవులిద్దఱూ ఇక్కడ- అక్కడ అనే భేదంలేక, వీరు - వారు అనే భేదం లేక, శ్రీమద్రామాయణాన్ని పాడి విన్పించారు. కారణం ఈ గాన మాధుర్యానికి అందఱూ రామభక్తులు కావాలనీ - తరించాలనీను.

సుందరకాండని ఆడువారు చదువవచ్చా? ఉత్తరకాండని ఇంట్లో ఉంచనే కూడదుట గదా! వంటి ప్రశ్నలని కొందఱు వేస్తూంటారు. కుశీలవులు నైమిశానికి వచ్చి, వచ్చిన అందఱికీ విన్పించేలా 7 కాండల రామాయణాన్నీ స్త్రీ - బాల - వృద్ధ - సర్వజాతి జనమూ వినేలా పాడితే ఆ కాండ చదవవచ్చా? ఈ కాండ వినవచ్చా? లాటి అనుమానాలు కల్గడమూ తప్పే. తెలిసీ తెలియక 'అది తప్పు - ఇది తప్పు' అని చెప్పడమూ తప్పే. కాబట్టి 'శ్రీమద్రామాయణాన్ని సర్వులూ వినవచ్చు. పారాయణం చేసికోవచ్చును.' అని వాల్మీకి శిష్యులూ సీతారాముల పుత్రులూ అయిన కుశీలవులు చెప్తున్నారనమాట. ఇలా ఉన్నాకూడా సరికాదని ఎవరైనా అంటే అలాంటి వారి మాటను నమ్మేవారు, సీతారాములకంటె ఎక్కువగా, ఇలాటి తెలిసీతెలియని మాటలని చెప్పేవారిని 'పూజిస్తున్న పుణ్య చరిత్రులు' అని అర్థం చేసికోవలసిందే.

రాముని మీద ఏమాత్రమైనా బురద చల్లనిదే నిద్రపోరాదని కంకణం కట్టుకొన్న మహనీయులు కొందఱు - రామునికి చాలమంది భార్యలున్నారని (వారిలో వారు ఊహించుకుని లేదా కలని కని) - చెప్పారు. (నా సుందరకాండ వ్యాఖ్యలో ఈ విషయం సమూలంగా

చర్చించబడి అసత్యం అని చెప్పడం జరిగింది.) అన్ని ప్రశ్నలకీ ఉత్తరాలనిచ్చే ఈ ఉత్తరకాండలో ఈ విషయం మఱింత స్పష్టంగా ఖండింపబడింది. 'న సీతాయాః పరాం భార్యాం వవ్రే స రఘునందనః। యజ్ఞే యజ్ఞే చ పత్న్యర్థం జానకీ కాంచనీ భవత్' సీతకాక వేఱే భార్యని రామచంద్రుడు స్వీకరించనే లేదు. ప్రతి యజ్ఞంలోనూ (తాను చేసిన వాజపేయం నుండి అశ్వమేధం వఱకు) బంగారు సీతాప్రతిమని భార్యగా ఉంచి యజ్ఞాన్ని నిర్వహించాడని ఈ శ్లోకం చెప్తోంది స్పష్టంగా.

శ్రీమద్రామాయణ గానాన్ని విని పరవశించిన రాముడు 18000 బంగారు నాణాలతోపాటు వారు కోరినదిమ్మని తమ్ములకు ఆజ్ఞ చేసాడు. క్షత్రియుడు దానాన్ని స్వీకరింపడు. ఈ పుత్రులిద్దఱూ ఎవరనే (ఎవరి పుత్రులు) విషయం అందఱకీ దీనితో తెలిసిపోతుంది గదా! అని కూడ రాముని ఆలోచన. వాళ్లు రామాలోచనకి అనుగుణంగానే అరణ్యాల్లో ఉండే మాకు ధనంతో ఏం పని? అననే అన్నారు. 'క్షత్రియులం మాకు వద్దు' అని అనలేదు. తీసికోవద్దని వాల్మీకుల వారి ఆజ్ఞ. తీసికొనిపోక పోవడంలోని రహస్యం ఇదే.

ఈ లవకుశులకే మహర్షులు 'కశ్చిత్ ప్రాదాద్యజ్ఞ సూత్రమ్....' యజ్ఞోపవీతాన్నీ, దండాన్ని, గోచినీ....... ఇలా ఇస్తే స్వీకరింపలేదా! ఇక్కడ శ్రీమద్రామాయణాన్ని వినిపిస్తూన్నది తమ తండ్రికి, పిల్లలు. తండ్రి లేదా గురువుని తమ విద్య లేదా ప్రతిభ ద్వారా పిల్లలు లేదా శిష్యులు ఆనందపఱిస్తే తండ్రి లేదా గురువు తన ఆశీర్వచనాన్ని పుత్రునికి లేదా శిష్యునికియ్యాలి గాని ధనాన్ని (నేటి కాలపు కొందఱు తండ్రులులాగా) ఇయ్యనే కూడదు. ధనాన్ని స్వీకరించడం భృత్య లక్షణం. (కొంత భృతిని (జీతాన్ని) తీసికొని సేవ చేసేవాడు భృత్యుడు). ఆశీర్వదించి అభివృద్ధిని కోరడం పితృలక్షణం లేదా గురులక్షణం అని గమనించాలి. వాల్మీకి వీరిద్దఱినీ స్వీకరించవద్దని తెల్పడాని క్కారణం తండ్రి నుండి దూరంగా ఉన్న ఈ పిల్లలు తండ్రి ఆశీస్సులని అనునిత్యం పొందేలా రాముని దగ్గఱకు చేరాలని.

తాను విన్న శ్రీమద్రామాయణ కావ్యాన్ని మఱోమాఱు ఎందఱెందఱికో విశేష పాండిత్యం కలవారికి విన్పించాలని భావించి

తెలియనివారు వ్రాసిన అనువాదాలని పట్టుకొని వేళ్లాడి, ఆ పఠిత-శ్రుత పాండిత్యాలతో 'తమకి తోచినదే నిజం' అని వాదించే పుణ్యాత్ములు కొందఱున్నారు. లోకంలో, శ్రీమద్రామాయణాన్ని చదివితే అన్ని అనుమానాలూ అలా తొలగిపోతాయి. ఇందఱిందఱు మహర్షుల మేధలకి తట్టని విషయం, క్షణం క్రితం చదివిన విషయంకూడా సరిగా గుర్తు ఉండని 'వరం' ఉన్న మనకి తడుతుందా? - మన ఆలోచనలో ఏదో దోషం ఉందని ఒక్కక్షణం భావించ గల్గిననాడు వేడికి వెన్న కఱిగినట్లు శ్రీమద్రామాయణం అలా అర్థమైపోతూ వెడుతుంది. భవతు.

శ్రీమద్రామాయణంలో వాల్మీకికి గ్రంథకర్తగా కాక మఱొక ప్రత్యేక స్థానం కూడా ఉంది. లోకదృష్టిలో విడువబడిన భార్యగా ఉన్న సీతమ్మని ఆశ్రమానికి తెచ్చి ఎంతో సపర్యని చేసి ఆమెకు మనశ్శాంతిని కల్గించిన ఉత్తముడు వాల్మీకి. లోకంలో ఎవరైనా దురదృష్టవశాత్తూ ఇలా భర్తచేత విడువబడితే, ఆ స్త్రీకి సానుభూతిని తెల్పేవారిలా ప్రక్కకివచ్చి ఎందుకు విడిచాడు? ఏం జరిగింది? '...వంటి ఎన్నో ప్రశ్నలని గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి అడిగి చివరికి ఈ విశేషాలనన్నింటినీ ప్రపంచానికి వంకరగా తెలియచేయడమే ఈ ప్రశ్నించిన వారంతా ఈమెకి చేయగల సహాయం. ఇటువంటివారు శ్రీమద్రామాయణాన్ని చదివి నేర్చుకోవలసినది విషయాన్ని గుప్తంగా భద్రంగా ఉంచగలగడం. చివరి వఱకూ కూడ, ఆ పుత్రులకి తండ్రి రాముడే అనే విషయాన్ని కూడ రహస్యంగా ఉంచి, ఆ సంసారాన్ని రక్షించాడు వాల్మీకి. వైకుంఠానికి వెళ్లవలసిన కర్తవ్యం మీద సీతమ్మ రసాతలానికి (పాతాళం) వెళ్లిందే తప్ప, లేనిపక్షంలో భర్తని చేరడానికే కదా ఆమె వచ్చింది!

పూర్వకావ్యాలూ - ఇతిహాసాలూ - పురాణాలూ వీలయినంత సంసారాన్ని చక్కదిద్దడానికీ, ఎక్కడైనా విఱిగిన సంసారాలని అతకడానికీ వ్రాయబడ్డాయి. అనేక సంవత్సరాలు చేసిన తపస్సుమీద ఒట్టుపెట్టి సీతా పాతివ్రత్యాన్ని గూర్చి పల్కిన వాల్మీకి కంటె, లోకంలో ఎవరు స్త్రీజాతి సముద్ధరణకి పాటుపడ్డవారున్నారు? (బహూ వర్ష సహస్రాణి తపశ్చర్యా మయాకృతా నోపాశ్నీయాం ఫలం తస్యా దుష్టేయం యది మైథిలీ॥) సంసారి కాని తనకి, సంసారాలని కలిపి లోకక్షేమాన్ని కల్గించడానికై సంసారులపై ఉన్న తపన ఎంతదో అర్థం

చేసికొంటే 'శ్రీమద్రామాయణం నిత్య పఠనీయ గ్రంథం సుమా!' అని అంగీకరించి తీరాలి.

స్త్రీకి కష్టం వచ్చిననాడు, ఇలా ఉదాత్తుడైన ఒకరు సంసారాన్ని సరిచేయగలరు. అయితే ఈ వాక్యాన్ని ఆధారంగా తీసికొని నమ్మరాని వారిని నమ్మితే ప్రమోదం కాక అది ప్రమాదానికి (పొరపాటు) అవకాశాన్నిస్తుంది. సీతారాముల మధ్యన ఉన్న వాల్మీకి మాటలలోనూ రాముని మాటలలోనూ ఉన్న అర్థాన్ని గమనిస్తే, సీత రామునితో ఇక ఉండదనే విషయం సీతారాములిరువురికీ తెలుసనే విషయం స్పష్టంగా అర్థమౌతుంది. 'సీతమ్మ తనకు తాను' నేను 'పవిత్రురాలనే' అని సభామధ్యంలో ప్రకటించ గలదు' అని వాల్మీకి అన్నాడే గాని, 'అలా ప్రకటిస్తే నీవు స్వీకరించాలి సుమా!' అని రామునితో అనలేదు. రాముడు కూడా సీతమ్మ నిర్దోషురాలని భూమిజనుల మధ్య చెప్తే సంతోషపడతాను' అని అన్నాడేగాని 'ఆమెదట ఆమెను స్వీకరిస్తాను' అని ఆయన అనలేదు. వీరిద్దఱూ ఇంతమాత్రమైనా ఒకరితో ఒకరనుకున్నారు గాని సీతమ్మ అటూ - ఇటూ ఎటూ పల్కలేదు. కారణం సీతమ్మ మొదటి నుండీ గాంభీర్యవతి.

అలనాడు అడవిలో సీతారామలక్ష్మణులని విడిచిన పిమ్మట ఎవరెవరు ఎలా ఉన్నారు? ఏమన్నారు? అని దశరథుడు అడిగితే, సుమంత్రుడు సమాధానం చెప్తూ - లక్ష్మణుడైతే - "నిన్ను అసలు తండ్రే కాదన్నాడు. రాముడు కన్నీళ్లతో ఉండి పల్కలేక పల్కలేక తమ్ముళ్లనీ - తల్లులనీ సరిగా చూడమని చెప్పాడన్నాడు. ఇక సీతమ్మ మాత్రం ఒకసారి తననీ ఒకసారి రథాన్నీ ఒకమాఱు రాముణ్ణీ చూస్తూ దుఃఖంతో ఏమీ మాట్లాడనే" లేదని అన్నాడు. (నిరీక్షతే రాజ! రథం తథైవ మామ్) ఇద్దఱి అభిప్రాయమూ తెలిసిందిగాని సీతమ్మ అభిప్రాయం దశరథునికి తెలియలేదు. అంతటి గాంభీర్యం ఆమెది.

కూతురికి కష్టం కల్గినప్పుడు రక్షించేది తల్లి మాత్రమే. అలాగే కష్టం వచ్చినప్పుడు ఎవరు తలుచుకొన్నా 'అమ్మా!' అనే. ఇలా జరగబోతోందని తెలిసినా తెలియకున్నా, పట్టాభిషేకానికి వచ్చిన జనకుడు, లోకాపవాదానికి గుఱిఅయి వాల్మీకి ఆశ్రమానికి సీతమ్మ వెళ్లిందన్నప్పుడైనా వచ్చి చూడవచ్చు గదా! అన్పించవచ్చు.

సంవత్సరాలు అరణ్యానికి పోయినప్పుడూ, సీతాపహరణం జరిగినప్పుడూ కూడా రానివాడు ఇప్పుడు మాత్రం వస్తాడా? రావాలని భావించడం మన తప్పు తప్ప. పోనీ పట్టాభిషేకానికి వచ్చినప్పుడైనా ఆమె కష్టాలు పడిందని ఓదార్చనూ లేదు. అయోనిజ అయిన సీతమ్మకు మర్త్యుడైన (మానవుడు) తాను సహాయం చేయడమేమిటి? అనీ, జగన్నాటకం సక్రమంగా సాగాలి అనీ, భావించి అవతార రహస్యం తెలిసిన తాను లోకదృష్టిలో నింద్యుడే అని తెలిసినా రాలేదు. ఏ సీతకి ఆ భూదేవి తల్లియో, ఆమెయే స్వయంగా సింహాసనంపై వచ్చి ఇక ఈమెని పాతాళానికి తీసికొనిపోయింది. ఆకాలంలో ఆమె భర్తనీ, బంధువులనీ, స్త్రీ ఎవరిని మాత్రమే అహర్నిశలు స్మరిస్తుందో ఆ సంతానాన్నీ కూడా స్మరించకుండా, తలవంచి నమస్కరిస్తూ రాముణ్ణే (మహావిష్ణువునే) ధ్యానిస్తూ వెళ్ళిపోయింది పాతాళానికి. రామునికంటె ముందుగా వేదవతీ రూపంలో వచ్చి అగ్నిలో దగ్ధురాలై భూమిలో నుండి పుట్టి తిరిగి భూమిలోనికే వెళ్ళిపోయింది సీత. సీతమ్మ ఇక వైకుంఠానికి పోబోయే ఘట్టం కదా! అని ఆ కారణంగానే రుద్రులూ, ఆదిత్యులూ, అశ్వినీ దేవతలూ . . . ఇలా ఎందఱెందఱో ఆ సంఘటన జరుగుతూన్నప్పుడు వచ్చారని కథలోని రహస్యంగా గమనించాలన్నమాట.

శ్రీమద్రామాయణ శేషం

రామునితో బ్రహ్మ ఇలా అన్నాడు. 'రామా! ఆమెకోసం దిగులు పడకు. ఇక్కడి నుండి వెళ్ళిపోయినా తిరిగి ఆమె వైకుంఠంలో నిన్ను చేరుతుంది. ఈమీదట ఏమి జరుగబోతోందో ఆ భవిష్యద్దృష్టిని (Forecast - clairvoyance) వాల్మీకికి నే నను(గహించాను విను' అనగానే రాముడు కుశీలవులని ఆమీది ఘట్టాలని పాడవలసిందిగా కోరాడు. జరగబోయే కథని కూడా వాల్మీకి మహర్షి తప్పక జరిగితీరుతుందనే అభిప్రాయంతో వ్రాసి ఉన్నాడు. అందుకే ఈ కథని భూతకాలంలోనే వ్రాసాడు. అంటే జరిగిపోయిన కథలాగానే వ్రాసాడు. కాబట్టి 'ఫలాని రాజ్యాలని జయించారు' అని ఇక మీదట కథ వినిపిస్తే 'ఫలాని రాజ్యాలని జయించగలరు' అని రాబోయే కథగా ఊహించుకోవాలన్నమాట.

రామచంద్రుడు తన తమ్ములతో అనేక యాగాలని చేసాడు. రాముని తల్లి కౌసల్య ముందుగానూ, ఆ పిమ్మట లక్ష్మణశత్రుఘ్నుల తల్లి సుమిత్ర, ఆ మీదట కైకమ్మా మరణించి స్వర్గంలో దశరథుణ్ణి చేరుకొని ఆనందపడ్డారు. రాముడూ, తమ్ముళ్లూ వారికి చేయవలసిన కృత్యాలనన్నింటినీ యథాశాస్త్రంగా భూలోకంలో చేసారు. (స్వర్గంలో వీరంతా ఈ రూపాలతోనే ఉండడానిక్కారణం మహావిష్ణు బంధువులు గదా!)

భరతుడు తన పుత్రులైన తక్షుడు - పుష్కలుడు అనే ఇద్దఱితోనూ కలిసి రామాజ్ఞపై గాంధార దేశాలని జయించి వారి దేశాలయిన తక్షశిల - పుష్కరావతి అనే రెండు రాజ్యాలనీ తన ఇద్దఱు పిల్లలకీ అభిషేకించాడు. (తక్షశిల - Taxila - గాంధారదేశం Kandhahar)

శత్రుఘ్నుడు తన పుత్రులు సుబాహువు, ఘాతి అనే వారితో ఎలాగూ రాజుగా ఉంటున్నాడు కాబట్టి లక్ష్మణుని పుత్రులు 'అంగదుడు - చంద్రకేతువులకి' రాముడు కారుపథం - చంద్రకాంత దేశాలని కట్టబెట్టాడు.

లక్ష్మణునికి మరణ శిక్ష!

పేరుకి తానే రాజైనా భరతుడు తన పుత్రులు సుబాహువుకి మధురా నగరా బాధ్యతనీ, 'ఘాతి' కి వైదిశ నగర బాధ్యతనీ ఇచ్చి తాను పైపైన పరిపాలనని గమనిస్తూ ఉండిపోయాడు. కాలం ఇలా గడుస్తూ ఉండగా ఒకరోజున ఒక ముని (యముడు) వచ్చాడు. మహా ప్రకాశవంతుడైన ఆమునిని లక్ష్మణుడు రామునివద్దకు తీసికొనిపోయాడు. రాముడు మునితో మాట్లాడుతూ ఆయన కోరిక ప్రకారమే 'లక్ష్మణా! ద్వారం వద్ద నువ్వే ఉండు. మేం మాట్లాడేటప్పుడు ఎవరు వచ్చినా విన్నా వాడు మరణదండనకి పాత్రుడు సుమా!' అన్నాడు. (యః శృణోతి నిరీక్షే ద్వా స వధ్యో భవితా తవ। ద్వారి తిష్ఠ మహాబాహో! ప్రతీహారం విసర్జయ॥)

మునివేషంలో వచ్చిన యముడు రామునితో ఇలా సంభాషించ సాగాడు. 'దేవా! వచ్చిన నేను యముణ్ణి. బ్రహ్మ నన్ను కొన్ని మాటలని చెప్పమని పంపించాడు. మొదట్లో నీటిని సృష్టించావట. ఆ మీదట ఆపిమ్మట కమలంలో బ్రహ్మని (తనని) సృష్టించావట. ఆ మీదట

అనంతుడనే సర్పాన్ని భూభారాన్ని మోయడానికి సృష్టించావట..... ఇలా జరిగిన సృష్టి మొత్తం నీ సంకల్పానికి అనుగుణంగానే సాగిందట. రావణవధ కోసం భూలోకానికి వెళ్లివస్తానని చెప్పి 11 వేల సంవత్సరాలు కాలనియమం ఏర్పాటు చేసికొన్నావట. అయితే ఈ ప్రాణి సమూహాన్ని సృష్టించగల బ్రహ్మ, తనకి రక్షించే సామర్థ్యం లేదని తెల్పవలసిందిగా చెప్తూ నీవు వచ్చే కాలాన్ని తెలిసికొని రావలసినదిగా నన్ను పంపాడు' అన్నాడు.

రాముడు నవ్వుతూ 'యమా! చేయవలసిన అన్ని పనులూ చక్కబడ్డాయి. ఎక్కడి నుండి వచ్చానో అక్కడికి వచ్చే సమయమూ అయింది. నేనిదే విషయాన్ని అనుకుంటూంటే నువ్వే వచ్చినందుకూ, ఏకాంతంగా నాతోనే చెప్తున్నందుకూ కూడ ఆనందంగా ఉంది' అన్నాడు. (భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామి యత ఏ వాహమాగతః। హృద్గతో హ్యసి సంప్రాప్తో న మే తత్ర విచారణా।।)

ఈ మాటలిలా సాగుతూండగా, లక్ష్మణునికి దూర్వాసుని బాధ ఎక్కువైంది. రెండు నిముషాలకోమాటు లోపలికి పంపవలసిందిగా బాధ పెట్టసాగాడు. చివరికి 'లక్ష్మణా! నీ కారణంగా నీ వంశాన్నీ అన్నలనీ తమ్ములనీ మాడ్చివేస్తాను' అంటూ కోపిష్ఠి దుర్వాసుడు హెచ్చరించగానే భయపడిన లక్ష్మణుడు, ఇందఱు పోవడం కంటె తనకొక్కనికి మరణశిక్షపడి లోకం విడిచినా మేలే' అని నిశ్చయించి లోపలికి రానేవచ్చి దుర్వాసుని మాటలని చెప్పాడు లక్ష్మణుడు. (విషయం త్వా పురం చైవ శపిష్యే రాఘవం తథా। భరతం చైవ సౌమిత్రే యుష్మాకం యా చ సంతతిః అస్మిన్ క్షణే మాం సౌమిత్రే న నివేదయసే యది।। ఏకస్య మరణం మేఽస్తు మా భూత్సర్వ వినాశనమ్।)

నియమం ప్రకారం లక్ష్మణునికి మరణశిక్ష విధించవలసి వచ్చిందని రాముడు బాధపడ్డాడు. లక్ష్మణుడు మాత్రం నిశ్చింతతో 'రామా! ఇంతవఱకూ, ధర్మాన్ని ఆచరించిన నువ్వు నాకోసం అధర్మపరుడివి కావద్దు. కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించు' అన్నాడు. వశిష్ఠుడు దీనిని గమనించి 'రామచంద్రా! ఇది ఇలా జరుగుతుందని నేడు తెలిసింది కానేకాదు. దుర్వాసుడు అలనాడు చాతుర్మాసదీక్షలో ఏనాడో దశరథునికి చెప్పనే చెప్పాడు. నీ బహిః ప్రాణమైన లక్ష్మణుణ్ణి విడువు.

సత్పురుషులు ఎవరైనా విడిచివేయడం అంటే 'అది మరణశిక్షని విధించడంతో సమానమే' అన్నాడు. రాముడలాగే ఆజ్ఞ చేసాడు. (విసర్జయే త్వాం సౌమిత్రే! మా భూ ద్ధర్మవిపర్యయః। త్యాగో వధో వా విహితః సాధూనాం తూభయం సమమ్॥)

లక్ష్మణునికి రామచంద్ర వియోగం పిడుగుపాటులా అన్పించింది. చెప్పలేని భారం తలపై మోపినట్లయింది. కాళ్లక్రింది నేల క్రిందికి ఎక్కడికో వెళ్లిపోతున్నట్లనిపించింది. అయితే సుమంత్రుడు ముందే చెప్పిన కారణంగా నిలద్రొక్కుకోగలిగి ఇక తన భార్య ఊర్మిళకీ! పుత్రులకీ మరెవరికీ కూడా చెప్పకుండా కన్నీళ్లతో అలాగే సరయూనది ఒడ్డున నిలబడి ఇంద్రియాలని బంధించి గాలిని బిగబట్టి ఇక చైతన్యాన్ని కోల్పోయాడు. ఇంద్రుడు స్వర్గానికి కొనిపోయాడు. పుష్పవర్షం కురిసింది. (విష్ణువు రాకకి ముందు అతని శయ్య అయిన శేషుడు వెళ్లాలిగా! వెళ్లాడని అర్థం చేసికోవాలి).

అన్నకు సేవ చేయడం (కైంకర్యం) మాత్రమే తన లక్షణంగా కలవాడు లక్ష్మణుడు. అతడు లేకపోయాక తానూ ఉండదలచలేదని రాముడు పలికి భరతుణ్ణి అయోధ్యకు రాజుగా పట్టాభిషేకం చేయవలసిందని ఆజ్ఞాపించాడు.

భరతుడు నిరాశతో 'అన్నా! కుశుణ్ణి దక్షిణ కోసల దేశాలకీ, లవుణ్ణి ఉత్తరకోసల దేశాలకీ అభిషేకించు. నేను నీతో రాదలిచాను. తమ్ముడైన శత్రుఘ్నునికి వార్తని పంపవలసిందిగా ప్రార్థిస్తున్నాను' అంటూ గొంతు పెగలని దుఃఖంతో తలవాల్చి కూచుండిపోయాడు.

అయోధ్యా పౌరులంతా 'హా' అని రోదించారు. మేమూ తోడుగా వస్తామని పలికారు. క్షణాలలో పట్టాభిషేకపు ఏర్పాట్లు కాగా కుశలవులకి దక్షిణ - ఉత్తరకోసల దేశాలని ఒప్పగించాడు రాముడు. చివరిసారిగా వారి తలలని ముద్దాడాడు. అయోధ్య ఇక జనులతో ఉండని రోజులు తొందరలో రాబోతున్నాయన్నమాట. అక్కడి ప్రజలూ తనతో రాదలిచామనగానే అంగీకరించాడు రాముడు.

అక్కడ మధురలో శత్రుఘ్నునికి కబురు చేరింది. ఇంత వణికూ తన పుత్రులు చూస్తూన్న మధుర, విదిశ పురాలనే సుబాహు - ఘాతి అనే తన పుత్రద్వయానికి అభిషేకించి వేగంగా అంతఃపురం చేరాడు శత్రుఘ్నుడు.

చివరి ఘడియలు

సన్నని పట్టుబట్ట ధరించి రాముడు వెలుగుతూన్న అగ్నిహోత్రంలా ఉన్నాడు. ఆయన ఎదుట ఒకరి వెనుక ఒకరుగా ఒక వరుస చొప్పున ఎన్నోవరుసలుగా వానరాలూ, ఎలుగుబంట్లు, రాక్షసులూ, దేవపుత్రులూ, మునిబాలకులూ, అయోధ్యా ప్రజలూ నిలబడ్డారు.

ముందువరుసలో వానరాలకి ప్రతినిధిగా సుగ్రీవుడూ, రాక్షస ప్రతినిధిగా విభీషణుడూ, అన్ని వరుసలకీ ఎదురుగా రామునికి చేరువలో ఆంజనేయుడూ ప్రముఖంగా కన్పించారు శత్రుఘ్నునికి. దిగాలుగా ఉన్న భరతుడు తల ఎత్తనే లేదు.

దుఃఖంతో బొంగురుపోయిన కంఠంతో సుగ్రీవుడు చేసిన ప్రార్థనని విన్నాడు రాముడు. 'సుగ్రీవా! స్వర్గానికీ, వైకుంఠానికీ దేనికి పోయినా నిన్ను విడిచిపోనే పోనని అభయాన్నిచ్చాడు. (సఖే! శృణుష్వ సుగ్రీవ! న త్వయా హం వినాకృతః। గచ్ఛేయం దేవలోకం వా పరమం వా పదం మహత్।।) సుగ్రీవుడు ఇక్కడే ఉన్నా అతడు స్వర్గానికి వెళ్లినట్లే అక్కడివారికి అన్పించాడు. ఎంతటి అదృష్టవంతుడో కదా! అనుకొన్నారంతా.

ఒక్కడుగు ముందుకు వేసి విభీషణుడు కూడా ఇదే కోరికని యాచించాడు. 'విభీషణా! (యావ చ్చంద్ర శ్చ సూర్య శ్చ యావ త్తిష్ఠతి మేధినీ। యావచ్చ మత్కథా లోకే తావద్రాజ్యం తవా స్త్విహ శాసిత స్త్వం సఖిత్వేన కార్యం తే మమ శాసనమ్।।) సూర్యచంద్రాదులూ - భూమి ఉన్నంతకాలం నాకథా, నీ లంకారాజ్యం లోకంలో వి(క) న్పిస్తుంది. నా స్నేహితునిగా నువ్వు లంకారాజుగా ఉండాల్సిందే. పరిపాలనని నిర్వహించు' అన్నాడు.

అయోధ్యా జనులని దాటి వానరులూ, ఎలుగుబంట్లూ రాముని వద్దకు వచ్చి 'రాజా! నరకంలో యమ యాతనని ఇప్పటివఱకూ ఎఱుగం గాని నువ్వు అయోధ్యని విడిస్తే మాకు ఆ పరిస్థితి తెలుస్తుంది.' అని క్లుప్తంగా మాట్లాడినా మనోబాధని క్షణంలో

వ్యక్తీకరించి చెప్పారు రామునికి. రాముడు తనతో రమ్మన్నట్లు తలనాడించి అంగీకారాన్ని తెలిపాడు.

అందఱూ రామునివెంట పోదలచిఉండగా ఆంజనేయ - జాంబవంతులు మాత్రం అక్కడే నిలిచి రామాజ్ఞ కోసం ఎదురుచూస్తూ ఉండిపోయారు. వారిద్దఱినీ సాదరంగా చూస్తూ 'నా ఆజ్ఞప్రకారం రామకథ ఉన్నంతకాలం భూమిలో ఉండి ఆనందపడండి. కలి ప్రారంభమైన వేళ భూమిని విడిచి రండి' అన్నాడు.

ఇక వీరందఱితో గడుపుతున్న ఆ రాత్రియే రాముడు అయోధ్యలో ఉండే చివరి రాత్రి.

భూమిలో నివసించే ఆఖరి రాత్రి అదే. ఆమఱునాటికి ఇక అయోధ్య రాజధాని కానేకాదు. తలచుకొంటేనే అందఱికీ కన్నీరు మున్నీరయింది.

రాత్రి తెల్లవారింది. చేయవలసిన దైవకృత్యాలన్నీ అయిపోయాయి. వేదమంత్రాలు వినిపిస్తూ అగ్నిహోత్రాన్ని పట్టుకుని బ్రాహ్మణోత్తములు ముందు నడక సాగించారు. వారి వెనుక పురోహితుడైన వశిష్ఠ మహర్షి కదిలాడు. ఆకాశంలో ఎందఱెందఱో సిద్ధ - సాధ్య - కింనరాదులు ఈ దృశ్యాన్ని చూస్తూ నిలబడి ఉన్నారు.

సాముద్రికశాస్త్రానికి అనుగుణంగా ఉన్నవీ, ఎందఱెందఱో భక్తులకు మోక్షాన్ని అనుగ్రహించినవీ అయిన రాముని పాదపద్మాలు మెల్లగా అడుగులు వేయసాగాయి.

చేతి వ్రేళ్లకి దర్భలు కన్పిస్తున్నాయి. నీలమేఘశ్యాముడు నడుస్తూంటే ఒక మేఘం కదిలి వెడుతూన్నట్లనిపించింది. సన్నని తెల్లని వస్త్రం ధరించి, ప్రణవాన్ని (ఓంకారాన్ని) మనసులో ధ్యానిస్తూ, మౌనముద్రతో, ఇంద్రియ సుఖాన్ని లెక్కచేయక కఠినశిలల మార్గమని కూడ భావింపక ఆయన నడుస్తూనే ఉన్నాడు.

రాముడు కదలుతూంటే ఎడమవైపు శ్రీమహాలక్ష్మి, కుడివైపు భూదేవి, ముందు రుద్రశక్తి, వెనుకగా చతుర్వేదాలూ, గాయత్రి, ప్రణవం, వషట్కారం నడువసాగాయి. ఆయన ధనుర్బాణాలు రెండూ, పురుషరూపాలని ధరించి వెంటపోసాగాయి. రాముని వెంట వెడుతూన్న

మహర్షులెందరో తమ తమ తపశ్శక్తికి యోగ్యమైన (అర్హమైన) ఆయాలోకాల తలుపులు తెరచి ఉండడాన్ని చూచి, సరిగా ఆయా లోకాలలోనికే వెళ్తూండడం కన్పించింది.

ఏ ఒక్కరి ముఖంలోనూ అలసట లేదు. ఏఒక్కరి ముఖంలోనూ నిరాశలేదు. 'చావు' అనే ఊహలేదు. రక్షకుని వెంట వెళ్లే సైన్యంలా ఉన్నారు ఆ ప్రజాసమూహమంతా. రాముడు వెడుతూంటే అక్కడక్కడి జనపదాల వారు (పల్లెటూళ్ల ప్రజలు) కూడ తమతమ తపశ్శక్తికి అనుగుణంగా కొంతమంది ఆయనని వెంబడించారు.

ప్రాణి - అప్రాణి ; బాల - స్త్రీ - వృద్ధ ; స్త్రీ - పురుష ; స్థావర - జంగమ ; పశు - పక్షి ; జ్ఞాన - అజ్ఞాన; కృతజ్ఞ- కృతఘ్న ; భేదం లేక అంతా రాముని వెంబడి వెళ్లాయి.

ఒక్కమాఱు తన వెంటనున్న వారిని చూచాడు. (ఇందఱిలో ఆస్తిక్య భావం ఉందన్నమాట) అప్పటికి ఇందఱితో తాను 1½ ఆమడల దూరం పడమటి వైపుకి వచ్చాడు. సరయూనది అక్కడ గాని లేదు గదా!

ప్రశాంతంగా పడమటికి ప్రవహిస్తోంది సరయూనది. ఆ నది లోతుని పైన కన్పిస్తున్న సుడులు బాగా తెలియజేస్తున్నాయి.

నడుస్తూ వస్తున్న రామచంద్రుడు మెలమెల్లగా సరయువులో దిగాడు. చీలమండలు, పాదాలు, పిక్కలు, మోకాళ్లు, తొడలు, బొడ్డు, ఉదరం, వక్షఃస్థలం, కంఠం ఇలా నీటితో కప్పబడిపోతూంటే వెంటవెళ్తూన్న వారుకూడ నిర్భయంగా సరయువులోనికి ప్రవేశిస్తూనే వెళ్లిపోతున్నారు ముందుముందుకి, లోతులోతుకి.

ఇంద్రియాలని నియమించి రామచంద్రుడు అలా ముందు ముందుకి సరయూ నదిలోనికి వెళ్లి ఇక కన్పించలేదు.

నది సుడులు తిరుగుతూనే కన్పిస్తోంది.

సూర్యుడు ప్రకాశిస్తూ తన కిరణాలని ఆ నీటి మీదుగా ప్రసరింపచేస్తూనే ఉన్నాడు.

ఇక అయోధ్య లేదు. అంతఃపురం లేదు.

అక్కడ దశరథ - కౌసల్య -సుమిత్ర - కైకమ్మల జాడలూ లేవు. అయోధ్యా ప్రజల గుర్తులూ లేవు.

ఎంత కథ జరిగిందో! ఎంత మాధుర్యం వర్షించిందో!!

ఎంతటి కల చెదిరిపోయిందో!!!

అయితే ఈ అశేష రామకథ, ఆ వైభవాన్నీ గుండెలలో పదిలపఱచుకున్న రామభక్తుల హృదయ ద్వారాలని తెఱిచేందుకు రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నుల్లా నల్గురు మనకి కన్పిస్తున్నారు వారే కుశీలవులూ ఆంజనేయ విభీషణులూను.

చూస్తూండగానే బ్రహ్మా ఆహ్వానించాడు ఆకాశం నుండి శ్రీమహావిష్ణువు లోనికి (రామ భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులు)నాలుగు వైష్ణవ తేజస్సులు ప్రవేశించాయి. ఎందఱో మహాపురుషుల (వానరులు) వేషాలలో దేవతలలో ప్రవేశించారు.

ఎన్నో దివ్య విమానాలు దివ్య పురుషులతో నిండి (అయోధ్యా ప్రజ మొదలగువారు) వేగంగా బయలుదేరారు.

అందఱికీ స్వర్గంలో ఆయాస్థానాలని నిర్ణయించి చూపి బ్రహ్మ తన సత్యలోకానికి వెళ్లాడు.

ఇక భూలోకంలో ఇక్కడ కుశీలవుల శ్రీమద్రామాయణ గానం

తపఃస్వాధ్యాయ నిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్।

నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకి ర్మునిపుంగవమ్॥

అని ఈ తీరుగా ప్రారంభమై విన్పిస్తోంది.

శ్రీమద్రామాయణాన్ని గ్రంథరూపంగా వ్రాసే అదృష్టాన్ని నోచుకున్న వాల్మీకి మహర్షికి, రామకథని చెప్పడం కోసం ఆనాడు నారదమహర్షి రానేవచ్చాడు. రామకథని చెప్పవలసిందిగా వాల్మీకి ప్రశ్నించబోతున్నాడు. నారదుడు చెప్పబోతున్నాడు కూడ.

ఇక శ్రీమద్ రామాయణం బాలకాండ ప్రారంభం.

శ్రీః శ్రీః శ్రీః శ్రీః శ్రీః

శ్రీమద్రామాయణ ఫలశ్రుతి

(శ్రీమద్రామాయణాన్ని విన్నా, విన్పించినా, చదివినా, చదివించినా కలిగే ఫలం)

శ్రీమద్రామాయణాన్ని నారదుని ద్వారా విన్న వాల్మీకికి, బ్రహ్మ ప్రోత్సాహంపై సరస్వతి తన నోట ప్రవేశింపగా, రామునికే ఆనంద పాత్రమయ్యేలా తాను వ్రాసిన ఈ శ్రీమద్రామాయణాన్ని విన్నా, విన్పించినా; చదివినా, చదివించినా ; వ్రాసినా, వ్రాయించినా ; కలిగే ఫలాన్ని స్వయంగా తాననుభవించి ఇలా చెప్తున్నాడు వాల్మీకి.

ప్రతి నిత్యం ఋషులు, దేవతలు, గంధర్వులూ ఆనందంతో దీన్ని దేవలోకంలో వింటూంటారు. వేదసమమైన **ఈ రామాయణాన్ని శ్రాద్ధకాలంలో విన్పించడం వలన పితృదేవతలు తరిస్తారు.** పుత్రులులేని వారికి సంతానం, ధనం లేని వారికి సంపదా కల్గుతుంది. మనసుపెట్టి ఒక్క శ్లోకాన్ని చదివినా దోషాలు తొలగుతాయి. ప్రాతః - మధ్యాహ్న - అపరాహ్ణ - సాయంకాల భేదాలు లేక ఎప్పుడైనా చదువదగిన ఈ శ్రీమద్రామాయణ పఠనం, సూర్యగ్రహణ కాలంలో బ్రాహ్మణునికి కనకదానం చేసిన ఫలితాన్నిస్తుంది. అశ్వమేధ - వాజపేయ యాగాలని చేయలేనివారికి తత్ఫలితాన్ని అందిస్తుంది. ప్రయాగ మొదలైన క్షేత్రాలు దర్శించిన ఫలాన్నీ, గంగాదినదీస్నానాలు చేసిన ఫలాన్నీ కూడా ఇస్తుంది.

ఎవరు ఈ గ్రంథాన్ని విన్పిస్తారో వారే కాదు. వారి తండ్రి తాత, ముత్తాత, ఆయన తండ్రి, తాత, ముత్తాత . . . ఇలా వంశ పూర్వీకులు కూడ తరిస్తారు.

భక్త్యా రామస్య యే చేమాం సంహితామ్ ఋషిణా కృతామ్।
లేఖయం తీహ చ నరాః తేషాం వాసః త్రివిష్టపే ।।

ఇలాంటి పుణ్యప్రదమైన రామకథని ఎవరు వ్రాయిస్తారో, వారూ స్వర్గంలో నిత్యమూ నివసించే అదృష్టానికి నోచుకుంటారు. చదివిన, విన్న, వ్రాసిన, వ్రాయించిన వారికి విష్ణుబలం చేకూరుతుంది. ఇది సత్యము. ఇది శాశ్వతము. ఇది నిత్యము.

ఓం ఓం ఓం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతామ్ ఓం ఓం ఓం